

3. Alevi Çalıştayı

19 Ağustos 2009
Ankara

Dizgi & Grafik

DNA Medya Tanıtım

Fevzi Çakmak Sokak No: 11/12 Kızılay - Ankara

Tel: 0 312 230 77 55 • Fax: 0 312 229 76 39

www.dnamedya.com

Baskı

Anadolu Bulvarı Meka Plaza No:5/15

Gimat – Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 397 16 17 • Fax: 397 03 07

www.basakmatbaa.com

3. Alevi alıştayı

19 Ağustos 2009
Ankara

Recep Tayyip ERDOĞAN

Başbakan

Hükümeti devraldığımız 2002 yılı sonundan itibaren ekonomiden ulaştırmaya, eğitimden sağlığa, dış politikadan turizme kadar hemen her alanda Türkiye'nin yaşadığı birçok kronik ve yapısal soruna kalıcı çözüm üretmenin gayreti içinde olduk. Bu çabalarımız kısa zamanda meyvelerini verdi ve birçok alanda Cumhuriyet tarihinin en büyük başarılarını elde ettik, büyük mesafeler kat ettik.

Bunun yanında demokratikleşme, şeffaflaşma, hukukun üstünlüğü, insan hakları, özgürlükler, birlik ve bütünlüğümüzün pekiştirilmesi gibi hususlarda da kararlı adımlar attık. Bu alandaki en büyük adımlarımızdan biri, "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" olarak adlandırdığımız Demokratik Açılım sürecidir. Bu süreçte farklı toplumsal kesimleri ilgilendiren tüm sorun alanlarını masaya yatırarak en geniş şekilde tartışıyor, hal yoluna koymaya çalışıyoruz.

Bu kapsamda, ilki 3-4 Haziran 2009'da, sonuncusu da 28-30 Ocak 2010 tarihlerinde gerçekleştirilen ve toplam yedi etaptan oluşan Alevi Çalıştayları, "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" çerçevesinde başlattığımız girişimler içinde çok önemli bir yer tutuyor.

Alevi Çalıştayları, Alevi vatandaşlarımızın sorunları konusunda ilgili tarafların görüşlerine doğrudan kulak vermek, sorunları doğrudan tespit etmek, çözümü konusunda bilgi eksenli adımlar atmak ve ko-

nunun enine boyuna tartişilmesini sağlamak bakımından çok yararlı olmuştur. Bu açıdan, ilgili Devlet Bakanlığımızın himayesinde gerçekleştirilen bu çalışmaları, ortaya çıkarması muhtemel hayırlı sonuçları itibariyle kayda değer bir girişim olarak görüyor ve değerlendiriyorum.

şunu net olarak ifade etmek gerekir ki, açılım süreci ve çalıştaylar, devletimizin Alevi vatandaşlarımıza ilişkin tarihsel hafızasını gözden geçirme hatta yeniden oluşturma konusunda bir milattır. İnanıyorum ki, bu süreç sonunda ülkemizdeki her bir vatandaş kendini daha özgürce ifade edebilecek, milli birlik ve bütünlüğümüz daha da güçlenecektir.

Bu vesileyle başta Devlet Bakanımız Faruk elik olmak üzere çalıştayların gerçekleşmesini sağlayan herkesi ve sürece katkı veren tüm vatandaşlarımı en içten dileklerle kutluyor, yayınlanan bu tutanakların devlet-vatandaş buluşmasının önemli unsurları arasında yer alacağına olan inancımı ifade ediyorum.

Faruk ÇELİK

Devlet Bakanı

Kamuoyunda “Alevi Açılımı” olarak bilinen ve Alevilerin belli başlı sorun ve taleplerini demokrasi ve insan hakları temelinde yeniden ele alıp değerlendirme amacı güden Hükümet girişiminde, Bakanlığımız himayesinde bir dizi çalıştay gerçekleştirilmiştir.

Bu çalıştaylarda şimdiye değin farklı platformlarda görüş ve düşüncelerini ifade eden Alevilerin sorun ve taleplerinin belirlenip, bu çerçevede atılacak adımların net bir şekilde belirlenmesi hedeflenmiştir. Düzenlenme ve uygulama aşamalarında, tüm katılımcıların genel kamuoyunda bilinen söylemleriyle tebarüz etmiş olmalarına dikkat edilmiştir. Böylece çalıştay üyelerinin Alevi kamuoyunun örgütsel çeşitliliği içinde ortaya çıkan parçalılığı yansıtması kadar, aynı şekilde sorunun çözümüne yönelik kuşatıcı dil ve önerileriyle de bilinmiş olmalarına özen gösterilmiştir.

Esasen değişik mahfillerde dillendirilen ve yer yer sert unsurlarla takviye edilen söylem ve çıkışların soğukkanlı bir şekilde ele alınması için olayın belli başlı taraflarını kademeli olarak bir araya getirmek ve ardından da ulaşılan diyalog zemininde gerçek ve sahici çözümleri devreye sokmak gerekmiştir. Bu bağlamda konunun içine Alevileri STK’ları, akademik ve siyasal çevreleri, gazetecileri ve ilahiyat çevrelerini de dahil etmek problemin çözüm noktalarını ülkenin ortak gündemi olarak belirlemek gerekmiştir.

Kabul etmek gerekir ki devlet bugüne kadar Alevilerin sorunlarını çözmek, taleplerini karşılamak ve kendileriyle iletişim kurma konusunda tatminkâr bir açılım sunmada yeterli bir mesafe alamamıştır. Bu

toplantıların amacı temsil değeri yüksek bir buluşma ortamı sağlayarak sorunların çözümünde herkese söz hakkı vermek ve katılımcı demokrasinin gereklerine uygun bir müzakere süreci başlatmaktır. Uzun soluklu bir girişime sağlam ve kalıcı adımlarla başlamak mesafe almak açısından yararlı olacaktır.

7 aşamalı olarak gerçekleştirilen çalıştayların ilki 3-4 Haziran 2009'da sonuncusu ise 28-30 Ocak 2010 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştaylara Alevi sorununa duyarlı pek çok kişi davet edilmiş, katılımcılar bu süreçte söylemsel farklılıkları esas alınarak sürece katkı sunmuşlardır.

Yaklaşık 40'ar kişinin katılımıyla gerçekleştirilen her bir çalıştayda geniş ölçekte bir müzakerenin sağlanması için gayret sarf edilmiş ancak az da olsa kimi davetliler farklı gerekçeleriyle bu toplantılarda yer alamamışlardır. Bununla birlikte genel toplam açısından bakıldığında, Alevi sorununun bütün boyut ve sınırlarıyla birlikte ele alınması konusunda gerçekleştirilen bu çalıştayların, mevcut durumun netlik kazanmasında bir hayli verimli olduğunu belirtmek gerekir.

Çalıştaylar birer ay aralıkla gerçekleştirilmiş, bu bağlamda her bir buluşmanın kamuoyu ve medya dünyasındaki yansıma ve geri bildirimlerini almak, sürecin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından oldukça besleyici olmuştur. Toplumsal birlik ve kardeşlik düzeyinde yeni fırsat alanları yaratan müzakere süreçleri, karşılıklı anlayış, hoşgörü ve diyalog alanındaki beklentileri de çoğaltmıştır.

Gerçekleştirilen bu oturumlarda her konuşmacı kendi görüş ve kanaatini çekincesiz, hiçbir müdahaleye maruz kalmaksızın, karşılıklı güven ilişkisi içinde ifade etme olanağı bulmuş, bu çerçevede ortaya çıkan kimi sıra dışı tartışmalar bile ilgili taraflarca birer katkı olarak değerlendirilmiştir. Kökleri yüzyıllara uzanan ve bugün kapsamlı bir sorun olmakla kalmayıp adeta gündelikleşen bir gerçeklik hakkında birbirinden farklı görüşlerin olmasının pek de yadırganacak bir yanı bulunmamaktadır.

Öte yandan bu çalıştaylarda ortaya çıkan görüşlerin toplumun farklı kesimlerdeki yorumlarına ulaşmak üzere özellikle Alevi olmayan inanç ve temsil gruplarıyla da görüşmeler yapılmış; kamuoyunun bil-

gisi dâhilinde gerçekleştirilen bu toplantılarda da sorunun ele alınması noktasında, anlaşılabilir bir dile ve zemine yönelik ihtiyaç bilhassa vurgulanmıştır.

Bu bağlamda Alevi inanç rehberleriyle de bir araya gelinmiştir. Çalıştaylarda ana gövdeyi oluşturan katılımın önemli ölçüde örgütsel yapılardan oluştuğu göz ardı edilemez. Bu nedenle, başlı başına geleneği temsil eden inanç rehberlerinin mevcut gelişmeler karşısındaki kanaatlerini de dikkate almak gerekiyordu. Aynı konsept içinde Sivas'ta da belli başlı sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla özel bir toplantı düzenlenmiştir. Bu iki toplantının tutanakları da diğer çalıştay kayıtlarıyla birlikte yayınlanmaktadır.

Yaklaşık 500 kişinin aktif katılımını yansıtan bu çalıştaylarda hemen herkesin üzerinde uzlaşacağı görüş ve düşünceler olduğu gibi pek çok kişiyi pekâlâ rahatsız edebilecek görüş ve düşünceler de olmuştur. Bu vesileyle dile getirilen yaklaşımların, niteliği ne olursa olsun, bunların hiçbirinin ilgili Bakanlığımızı bağlamadığını bu vesileyle belirtmek gerekir. Sorunun ele alınışında ortaya çıkan görüşlerin ılımlı, agresif, sıradışı, fantastik ya da makul olmaları tartışma kültürümüzün sınırlarını yansıtmaları açısından dikkatle incelenmeyi gerektirmektedir. Buna karşılık Bakanlığımız, çalıştaylar sürecinde ilerde bu toplantılarda neler olup bittiği konusunda ortaya çıkabilecek polemiklere meydan vermemek için, sorumluluğunun bir gereği olarak bu verileri kamuoyuyla paylaşma kararlılığını her fırsatta dile getirmiştir. Aslında bu metinler, konunun mahiyetini öğrenmek ve çözüm noktasında gelinen noktaları görmek için vazgeçilmez bir arşiv değeri de taşımaktadır. Her vesileyle vurgulandığı gibi bu kayıtlar gerçekte hem devlet hem de toplum nezdinde yaygın kabul gören Alevi algısı açısından da ciddi bir referans değeri taşımaktadır.

Alevilerin talepleri arasında en başta ayrımcılığın ortadan kaldırılması gelmektedir. Alevi kimliğinin tanınmasını isteyen Aleviler eğitim ve öğretim müfredatında kendi inançlarına daha geniş bir şekilde yer verilmesini, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın pozisyonunun ideal laiklik normları içinde yeniden ele alınmasını istemektedirler.

Alevilerin sorun ve taleplerinin doğrudan değerlendirildiği çalıştaylar sonucunda hazırlanan raporda tüm bunlara ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir. Rapor, Alevi taleplerinin ele alınıp karşılanması konusunda bir yol haritası işlevi görecektir.

Sürecin başarıyla sürdürülmesinde Alevi ve Sünni kamuoyunun sunduğu katkılar da önemlidir. Yanı sıra medyada da çoklukla konu, süreci tıkayıcı hatta baltalayıcı bir dil üzerinden değil, aksine rahatlatıcı ve geliştirici bir dil üzerinden ele alınıp işlenmiştir. Bütün bu katkılar, tarihsel bir sorunun bugün her vesileyle ağırlığı hissedilen bilançosunun sorgulanmasında ciddi ve kolaylaştırıcı rolleriyle teşekkürü hak etmektedir.

Bu bağlamda Devlet Bakanlığı'nın her düzeydeki personelinin sürecin işleyişindeki katkılarını burada anmak isterim. Bu bağlamda süreci başından beri gerek koordinatörlük gerekse moderatörlük rolüyle başarılı bir şekilde yöneten Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Necdet Subaşı'na özellikle teşekkür borçluyum.

Aynı şekilde çalıştayların sekreterliğini üstlenen Süleyman Bayraktar'a ve organizasyonların kusursuz bir şekilde gerçekleştirilmesinde katkılarını gördüğüm Altus Organizasyon'dan Dilan Karakoyun'a da teşekkür ederim.

Gerek bu tutanakların gerekse hazırlanacak raporun Alevi vatandaşlarımızın sorunlarının çözümünde kayda değer bir fonksiyon icra edeceğine içtenlikle inanıyorum. Yayınlanan bu kayıtların toplumsal sorunlarımızın aşılması noktasında sorumluluk kaygısı güden her vatandaşımız için kayda değer açılımlar sunacağını umuyor, tüm katılımcılara ve emeği geçen herkese şükranlarımızı sunuyorum.

3. Alevi alıştayı

3. Alevi alıştayı Toplantı Programı

09:30 – 10:00	Açılış
10:00 – 11:30	İlahiyat Dünyası ve Aleviler
11:40 – 12:00	Ara
12:00 – 13:30	Dini oğulculuk, İslam'ın Farklı Yorumları ve Alevilik
13:30 – 14:45	Ara
14:45 – 16:25	Gündelik Dini Pratikler, Kurumlar ve Alev(i)likler
16:25 – 16:45	Ara
16:45 – 18:25	özm Arayışında Aleviler ve İlahiyat
18:30 – 19:00	Kapanış

Açılış Konuşması

**19 Ağustos 2009
Ankara**

3. Alevi alıştayı

MODERATÖR - Değerli misafirler, çok değerli basın mensupları, Alevi alıştayının 3.sünü bugün Ankara'da başlatıyoruz. Bu alıştayı konukları ilahiyat fakóltesinin öğretim üyeleri. İlahiyat alanında çalışan değerli akademisyenler. Bugünkü alıştayımızda sorunun çözümü ile ilgili katkılarını sunacaklar. Şimdi 3'üncü alıştayı açılış konuşmasını yapmak üzere Devlet Bakanı Faruk elik Beyi devlet ediyorum, buyurun.

3. Alevi alıştayı

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK'İN

AÇILIŐ KONUŞMASI

Değerli Konuklar, Değerli Basın Mensupları.

Bugün kamuoyunun Alevi aılıımı olarak tanımladığı tarihsel açıdan oldukça önemli saydığımız ve toplumumuzun hemen her kesimine sorumluluk yükleyen alıştayımızın üçüncüsü için toplanmış bulunuyoruz.

Davetimize katılan siz değerli konuklarımıza gönülden teşekkür ediyorum. Hepiniz hoş geldiniz.

Değerli konuklar. Hükümet olarak ölkemizin demokrasi ıtısını yükseltmek amacıyla toplumsal bazı sorunları demokrasi ve insan hakları temelinde yeniden ele alıp değerlendirme amacı taşıyan bir dizi girişimi başlatmış durumundayız.

Bunlardan biri, bugünlerde yoğun bir şekilde kamuoyunda tartışılan, adına ne dersek diyelim, özelde Kürt kökenli vatandaşlarımızı genelde tüm Türkiye'yi yakından ilgilendiren ve ölkemizin 30 yılına mal olan bir sorundur.

Diğeri yüzlerce yıllık bir geçmişi olan ihmaller ve diyalog eksikliği neticesi ile günümüze kadar gelen, Alevi- Bektaşi toplumumuzun sorunlarıdır. Her iki sorun da sosyolojik anlamda, toplumsal dokumuzu ve birliğimizi yakından ilgilendirmekle birlikte, özömlerin ertelenmesi sadece huzurumuzu değil, son zamanlarda küresel güç olma yolunda kazandığımız ivmeyi zayıflatarak ölkemizi tekrar kendi kabuğuna hapsedecektir.

Sorumlu siyaset anlayışımız gereği bu geri dönüşü kabul etmemiz mümkün değildir. Her türlü riski alarak sorunları ötelemek yerine, çözüm üretme arayışlarımızı sıklaştırmış bulunmaktayız.

3. Alevi alıştayı

Değerli katılımcılar, bu anlayış çerçevesinde bugün burada Alevi- Bektaşı vatandaşlarımızın belli başlı sorunlarının ele alınacağı üçüncü alıştayı gerçekleştirmekteyiz. Bu amaçla geçtiğimiz aylarda yaptığımız iki çalıştayda önce Alevi- Bektaşı toplumunun önderleri ile ardından da genel akademik çevreler ile bir araya geldik.

Her iki çalıştayda da olabildiğince geniş bir temsil ortamı sağlayarak karşılıklı güven çerçevesinde hepimiz için verimli bir buluşmayı gerçekleştirdik. İlk kez, devlet ile Aleviler arasında doğrudan bir iletişim ve buna bağlı diyalog zemini oluşturuldu. Aleviler sorunları tam bir açık yürekle dile getirdiler. Hak ve taleplerini, devlete affettikleri sorumlulukları, devletten bekledikleri görevleri ısrarla vurguladılar. Sorunların doğru algılanması ve taleplerin buna göre değerlendirilmesi doğrultusunda, genel akademik çevrenin önemli katkıları oldu. Bu gün de ilahiyat alanında çalışan siz değerli bilim adamlarımızın görüşlerine başvuruyoruz.

Değerli katılımcılar, ihmallerin ve gözardılarının ortaya çıkardığı pek çok problem bu gün nerede ise kalıcı sayılabilecek bir gerilimin kaynağı olmuştur. Alevilerin, giderek müzminleşen yer yer içinden çıkılmaz husumetlere yer aan sorunlarının tespiti ve bunların giderilmesi amacı ile gerçekleştirilen çalıştaylar da kayda değer düzeyde mesafeler alınmaya başlandığını memnuniyet ile belirtmek istiyorum. Kendilerini karşı taraf olarak gören toplum kesimleri, artık rahatlıkla bir araya gelmekte, mevcut sorunların çözümünde esaslı bir diyalog diline duyulan ihtiyaç ısrarla dile getirilmektedir. Bu doğrultuda, toplumumuz kimlik ve beyan farklılıklarının siyasallaşmasına ayrıştırıcı düzeyde asla pirim vermemeliyiz. İdealler ve gerçekleri dikkate alan yeni bir duyarlılık ekseninin de birlikte yaşama duygusunu yücelten deneyimleri bu gün yeniden canlandırmak zorundayız. Farklılıklar kuşkusuz olacaktır. Bu eşyanın tabiatının gereği olarak kabul edilmelidir.

Farklı inançlar... Farklı kültürler, farklı pratikler, birbirlerine kendilerini açıklamak zorunda kalmaksızın. Bir açıklamaya muhtaç kılınmaksızın yaşama hakkına sahip bulunmaktadır. Ne yazık ki zaman

3. Alevi alıştayı

zaman bu ölçülerin kaybedildiği birlikte yaşama arzusunun zaafa uğratıldığı süreçlerde olmuştur. Hatta bu süreçler bugüne kadar uzanan tüm sorunların da gerçek kaynağı olabilmifitir. Bu gün artık mevcut durum içinde kimin suçlu kimin haklı olduğu sorusu ile uğraşmanın bir anlamı da kalmamıştır. şimdi hiç vakit geçirmeksizin hep birlikte sorunları ortadan kaldırmayı göze alıcı adımlara, aktivitelere ihtiyaç duyulmaktadır. İhtiyaç duymaktayız.

Değerli katılımcılar, bilindiği gibi Alevilik herşeyden önce bir inanç ve ritüel özelliği taşıması açısından ilahiyat alanının konuları arasında yer almaktadır. Sıradan bir gözlem bile Aleviliğin gerçekte ne olduğu konusunda ilahiyatçıların ürettiği bilgi ve yaklaşımlarının değerli göz ardı edemez. Ancak Türkiye ilahiyatlarında Aleviliğin yapısal özellikleri üzerinde yapılan çalışmaların Alevilerin sorunları ve beklentilerine ne ölçüde cevap verdiğini, var olan bilgi kirliliğini ne ölçüde bertaraf ettiğini de açık yüreklilikle konuşmalıyız. İlahiyat dünyasında, Aleviliğin nasıl ele alındığı, sorunların çözümü noktasında katkıların ne olacağı, sorunu nasıl gördükleri vs... Bütün bunlar bugünkü alıştayımızın temel tartışma noktaları olacaktır. Yaptığımız her alıştay, ortak akılı oluşturmak suretiyle toplumsal sahiplenmeyi artırmakta, çözüme giden yolu daha da kısaltmaktadır. Bu vesile ile toplantımızın verimli geeğine inanıyoruz.

Katılımlarınızdan dolayı hepimize bir kez daha teşekkür ediyorum ve hepimize en içten saygılarımı sunuyorum.

3. Alevi alıştayı

3. Alevi alıştayı

MODERATÖR - Sayın Bakanımıza teşekkür ediyoruz. Sayın Bakanımız tüm çalıştayların ana eksenini, ana konseptini vurgulayan bir konuşma yaptılar. Bugünkü alıştay da bu konsept üzerine devam edecek. Şimdi değerli basın mensuplarından bir ricamız var. Bundan sonraki aşamaları biz basına kapalı olarak gerçekleştirmek arzusundayız. Devam edecek. Kısa süre içinde arkadaşlarımız salondan ayrılırsalar memnun oluruz. Kısa bir ara veriyoruz.

Toplantımız saat 10.00'da başlıyor. Saat 13.30'da bir ara veriyoruz, yemek arası.14.45'te tekrar başlıyor programımız, basın toplantısı 18.30-19.00 arası gerçekleşecek. Saat 19.00'da programımız tamamen sona erecek.

Evet, arkadaşlar, hazır mıyız? Salon alıştay için hazır mı? Evet, değerli konuklar alıştayı başlatıyoruz. Bu alıştayın ölkemiz için hayırlı olmasının temenni ediyoruz. Bu alıştayımızda daha öncesinde iletişim kurarken vurguladığımız gibi Alevilik konusunu derinlemesine detaylan dırılarak ele alacağız.

Dört oturumdan ibaret bir toplantı bu, birinci oturumda ilahiyat dünyasıyla Aleviler arasındaki ilişkileri akademik, entelektüel düzeyde ele alacağız. Bu başlığın sarkabildiği her yere kadar gidebiliriz. İkinci oturumumuz dini oğulculuk, İslam'ın farklı yorumları ve Alevilik tartişması. Aleviliğin özellikle son zamanlarda İslam içinde mi dışında mı ya da İslam'ın İslam'a rağmen farklı bir yeni yapılanması mı gibi tartişmalardan hepimiz haberdarız. Bu tartişmalardan hareket ile ilahiyat dünyasının birikimi, ilahiyat dünyasının enerjisi bu konuyu nasıl ele alıyor, bunu tartişacağız.

Üçüncü tartişmamız öğleden sonraki ilk tartişma öncelik dini pratiklik, kurumlar ve Alevilikler. Yeri geldiğinde açıklama yapacağız ama

3. Alevi Çalıştayı

şunu vurgulamaya çalışıyoruz. Gündelik yaşamda Aleviler hakkında ortaya çıkmış Alevileri huzursuz ettiğini bildiğimiz bazı temel yargılar ön yargılar, Alevilerin korkuları nereden kaynaklanıyor? Sünnilere yönelik ithamlar suçlamalar, Sünnilerden geldiğini iddia ettikleri bazı temel yargılar, ilahiyatlardan mı geliyor, Diyanet'ten mi geliyor? Buralardan gelmediği kesin, o zaman kim besliyor? Bu kurumlar toplumdaki ön yargıları gidermek konusunda ne tür katkılar üretiyorlar?

Bir iç tartışma olarak üçüncü tartışmayı öyle planladık, son olarak da çözüm arayışı üzerine odaklanacağız ve mevcut bilinen ve artık oldukça da acıtıcı yakıcı bir hale gelmiş bir sorunu burada ki hazurun nasıl çözme konusunda nasıl görüşler var. Ne tür görüşleri var. Bu katkıları sizlerden alacağız.

Şimdi tabii her oturumun farklı bir başlığı olmakla beraber şimdiye kadar gerçekleştirdiğimiz çalıştaylarda öğrendiğimiz bir şey var. Herkes yine söze ilk aldığı anda bütün söyleyecekleri şeyleri bir şekilde ifade ediyor. Şöyle bir önerimiz olabilir: Çünkü herkes, her katılımcı 10 dakikalık bir süreyi kullanmak zorunda. İsterseniz bu süreyi 4 oturuma yayarak kullanabilirsiniz. İsterseniz tek bir oturumda kullanabilirsiniz. Evet, bu on dakika konusunda sınırı net olarak belirlemek durumundayız. Çünkü bu durumda oturumları uzatmak zorunda kalıyoruz. Basın toplantısından sonra da devam etmek durumunda kalıyoruz. Çünkü hiç konuşmayanlar oluyor. Birbirimize bu konuda yardımcı olursak konuşmalarımızı oldukça öz yani ne Hz. Adem'in yaratılışına ya da Nuh tufanına gitmeksizin bir şekilde daha yakınlardan başlayarak tartışmayı derinleştirirsek, zamanlama konusundaki vurguyu özellikle belirttim.

10 dakikalık bir süremiz olacak. Bütün konuşmalar kaydediliyor. İleride bu konuşmaların kamuoyu ile paylaşılması da arzu ediliyor. Konuşmaların kaydedilmesinin bize iki şey sağladığından eminiz: Birincisi bunu ben demiştim. Bunu söyledim iradesi, ikincisi de dikkat. Olağanüstü nezaket, olağanüstü hassasiyet, bunu hatırlatmama gerek yok. Hepimiz bu dikkatin içinden geliyoruz zaten. Uzun yıllardır bu dikkat ile yaşıyoruz zaten. Ama yine de belli bir hassasiyeti gözetmemizin yararlı olduğunu düşünüyorum.

3. Alevi alıştayı

Daha 6nceki alıştaylardan belli bir verim aldık. Onu 6zellikle belirtiyorum. Birinci alıştayda Aleviler ile bir araya geldik. Sayın Bakanım konuşmasında gayet g6zel ifade ettiler. O toplantı ve arkasından gerçekleşen akademik d6nya ile buluşma toplantısı da çok verimli geçti. Şimdi aslında biz bu toplantıyı, 66nc6 alıştayı çok 6nemsiyoruz. 6nk6 sorunun ana kaynağı demeyim ama sorun konusunda çok belirleyici bir yerde durduğunu ilahiyat fak6ltelerinin ilahiyat birikiminin b6yle bir pozisyona sahip olduğunu d6ř6n6yoruz.

Şimdi ben bir yandan genel bilgiler verirken birinci oturum da s6z almak isteyen arkadaşların da masa isimliklerini kaldırıp g6stererek 6zellikle S6leyman Beye, s6z almalarını rica edeceğiz. Ben daha sonra bu konuşmayı başlatıyorum.

Şimdi listeyi oluşturmaya çalışıyoruz.

İlahiyatılarla, ilahiyat fak6ltesi değerli 6đretim 6yeleri ile diğer bilim adamlarını aynı oturum da neden bir araya getirmediğimiz konusunda sık sık bize gelen eleştiriler var. Bu onları ilahiyatçıları ve akademik d6nyayı birbirinden ayırmaya y6nelik bir çaba kesinlik ile değil. B6yle bir çaba ahlaki değer bir kere her Şeyden 6nce. Bunu gerekleştirmemizin sebebi biraz i ie konuşma. Daha net, daha doğrudan sorunları ele alacak bir dil 6retmek için b6yle bir Şey gerçekleştirildi. Yoksa herhangi bir katılımcının akademik değerini ya da kişilik misyonunu tartışmak bizim haddimize kesinlikle değeril.

Tekrar, katıldığınız için hepinize çok teşekk6r ediyorum. Şimdi izin verirseniz s6z alan konuklarımızdan yola çıkararak tartışmayı başlatmak istiyorum. Zaten konuşma ilerledikçe de bazı temel tartışmaya katılması gereken bazı y6ntemlerde kendiliğinden dahil olacaktır.

İlk s6z6 alan Sayın Zeki Aslan. Hocam bir Şeyi daha hatırlatayım. Bu ses butonlarını kapalı tuttuğunuz s6rece kayıt olmuyor ve biz de duymuyoruz sizi. Konuşmasını yapan arkadaş botunu mutlaka kullanmalı ve konuşma bittikten sonra da mutlaka kapatmalıdır. Kapatılmadığı zaman cızırtı da oluyor, rahatsız edici bir Şey. Buyurun sayın hocam.

3. Alevi Çalıştayı

ZEKİ ASLANTÜRK - Hürmetlerimi arz ediyorum, Sayın Bakanım sizlere ve huzurumdaki arkadaşlarıma. Ben bir din sosyologuyum ve konu da din sosyolojisi ile direk ilişkili. Burada din sosyolojisi ile ilgili İzzettin Bey var ve diğer arkadaşlarım var. Mustafa Keskin Bey var, karşıda kendi talebem Ejder Bey duruyor. Problem direk din sosyoloji ile ilişkili olduğu için ilk sözü ben aldım.

Söze şöyle başlamak istiyorum: Bolu'da idim. Albüm çıkartacaklardı öğrenciler. Geldiler, dediler ki: Hocam, resim istiyoruz. Benim de iki resmim var. Birisi saçlı birisi saçsız. Çocuklara dedim ki: Hangi resmimi vereyim? Hocam, dediler: Ne demek! Yahu siz isteyin gençlik resmi mi yoksa şimdiki resim mi? Resmi verdim. Albüm çıktı, altına yazmışlar; bir zamanlar kartaldı. Saçsız resmimi vermiştim.

Buradan şunu söylemek istiyorum. Biz veya Sünniler, ki biz burada Sünniliği temsilen zannedersen bir araya geldik gibi gözüküyor. Tabiri şöyle kullanalım: Sünniler ve Aleviler hangi resmi kullanacaklar? Resim problemimiz var. Nereye asacaklar, niçin bu resmi tabloyu oluşturulacak? Ve nasıl oluşturacaklar, problemi ile karşı karşıyayız. Yeni bir din mi? Yeni bir mezhep mi? Veya bir meşrep mi? Sorulara verilecek cevaplar resmin mahiyetini ve konumunu da belirleyecektir. Benim hocam, Prof. Dr. Orhan Türkdoğan konuya Türkmen- Oğuz ayrışımı ile yaklaşmakta. Sonuçta bu ayrışım da dini, siyasi, ekonomik sonuçlar üzerinde durmakta. Tabiri caiz ise din, siyaset ve ekonomi Hz. Adem'den bu yana üçüz kardeşlerdir.

Bir yerde, bir dini hareket gördüğünüz zaman arkasında onu meşrulaştıran siyasi ve ekonomik hareketler de vardır. Bir yerde bir siyasi hareket gördüğünüz zaman arkasında din de vardır, ekonomi de vardır. Ekonomik hareketin arkasında yine din ve siyaset vardır. Aynı şekilde Alevi- Sünni ayrışımında din ve siyaset, ekonomi; tarihi süreç içerisinde önemli rol oynamıştır. Anadolu inanç dünyası bu iki büyük kesim ile temsil ediliyor. Alevilik ve Sünnilik. Alevilik ve Sünnilik tarih içerisinde bir takım ayrışmalara girmiş, problemler üretmiş, karşılıklı güven bunalımına sürüklenmiş. Bu güven bunalımına sürüklenmesi sonucunda

3. Alevi alıştayı

birbirlerine de yabancılaşmışlar. İşte biz bu toplantıda, bu yabancılaşmayı nasıl bir araya getireceğimizi konuşacağız gibi geliyor bana.

Önemli olan, bütün Alevilik ile ilgili çalışan arkadaşlar burada, araştırmaların bir bölümü vardır. Araştırmaların güçlüğü, bölümü, o bölümde baktığınız vakit herkesin vurguladığı bir nokta var: Güven noktası. Bilgi almada biz gidiyoruz, bizi Sünni olarak kabul ediyorlar. Biz onlardan bilgi almada zorlanıyoruz. Onlar bilgi vermedikleri vakit bizim onları tanımada da eksikliğimiz meydana geliyor. Bu güven ortamını yarattığımız takdir ve de resmin neresinde yerleşeceğimizi belirlediğimizi takdirde Türkiye Cumhuriyeti Devleti herkesin devletidir. Bu devlet içerisinde herkesin hak ve sorumlulukları vardır. Hak, sorumluluğu getirdiği gibi sorumluluk da hakkı getiriyor. Tek taraflı olarak hak istiyorum demek ile olmuyor.

Burada şunu vurgulamak istiyorum. şu anda yaptırmakta olduğum bir tez Alevilerin kurumsallaşma problemleri ve süreçleri... Kurumsallaşmadıkları sürece Aleviler kendileri içinde bir kurumsallaşacaklar. Hükmü şahsiyet edecekler ki bu resmin neresinde olduklarını da biz görebilelim ve tayin edelim. Dolayısıyla eğer resimde bu kurumsallaşmayı, kurumsallaşma sürecini tamamladıktan sonra bu resimde, tablo da yer almak durumunda kaldığımız takdirde, ki bu takdirde, Anadolu'nun birliği, beraberliği gerçekleşecektir. Amacımız, Anadolu'nun birliği ve beraberliğidir. Çünkü dış güçler veya farklı güçler, Anadolu'daki farklılıkları kaşımak suretiyle ki bu kaşımlar arasındada hükümetin ele aldığı üç ana konu: Birisi tabir yanlış bana göre, yanlış sonradan düzeltilmiş, Kürt açılımı tabiri yanlış ama bir Güneydoğu Anadolu problemimizin var olduğu ve Batı'nın birtakım güçlerin bu problemi kaşıdığı Türkiye'yi rahatsız ettiği de gerçek. Aynı şekilde bir azınlık problemi yaratmaya çalıştıkları bu da doğru ve üçüncü problem olarak da Alevi- Sünni atışması ile bizi Türkiye Cumhuriyeti Devletini Anadolu Türklüğünü birbirine kırdırmak istedikleri de tabi. Bu anlamda bugünkü toplantı yerinde bir toplantı ama benim kanaatime göre yalnızca problem Alevilerin problemi değil. Sünnilerin de problemi var.

3. Alevi Çalıştayı

Türk inanç dünyası yalnızca Alevi-Sünnilerden ibaret değil. Türkler'den Yahudiler de var. Türkler'den Hristiyanlar da var ve Türk inanç dünyasını da coğrafyasını da içine alacak olan bir hareketin de Sayın Bakanım teklif ediyorum ele alınması, onların da problemlerinin ele alınması. Alevilerin, Sünnilerin iş birliği, kurumsallaşmasını da birlikte ele alınmasını istiyorum

Şimdi burada Alevi kardeşlerimiz Sünnilerden, Sünnilerin kurumlarının lağvedilmesini yani Diyanet'in ortadan kaldırılmasını falan istemeye hakları yoktu. Sünniler dışlarıyla tırnaklarıyla bu kurumları oluşturdular. Devlet kendisi vermedi bu kurumları, Sünniler kendileri oluşturdular. Devlet imam-hatip okulu açmadı. Halk açtı. Devlet ilahiyat fakültesi de açmadı, halk açtı. Devlet cami yapmadı, halk yaptı. Ama devlet önünü açtı. Veya önünü açmasına zorlandı. Siyasi olarak politik olarak, demokratik sürecin de bunların önünün açılmasına, kurumlaşmasına devlet imkân verdi. Hukuk, kanunlar çerçevesinde meşru isteklerini oluşturdular. İsteklerini açmak zorunda kaldı. Bu da demokrasinin zaferi idi. Şimdi Alevilerin İmam-hatip okullarının kaldırılmasını, ilahiyat fakültelerinin kaldırılması veya Diyanet'in lağvedilmesi, cemaatlere devredilmesi...

Bu istekler, yani onlar bizim şu ana kadar Sünni olarak elde ettiğimiz kurumların üzerinden siyaset veya istekte bulunmasını ben doğru bulmuyorum. Bunu ortadan kaldırdığımız vakit o zaman resmi yerleş-tirmek daha kolay olacaktır. Ve kendileri de alın teri ile bu kurumları oluşturacaklardır. Bu da bir süreç ister, zaman ister. Yani biz burada problemi hemen çözeceğiz, falanca işte onlara şu hakları vereceği, haklar imtiyazları da doğurmamalıdır. İmtiyazları doğurduğu vakit sosyal bütünleşme açısından yarın çatışmaya sebebiyet verir. Bütünleş-meye değil. Dolayısıyla acaba kendileri Alevi olan kesimi kurumsal-laşmalarını nasıl tamamlayacaklar ve bu kurumlarla Sünni kurumlar arasında resim bütünleşmesini nasıl sağlayacağız?

Hürmetlerimi arz ediyorum, efendim daha sonra ben biraz fazla konuşurum ama bu kadarıyla şimdi kesiyorum.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR- Hocam mutlaka önemli şeyler söylediniz ama bir cümle çok dikkatimi çekti. Yani Sünnilerin temsilen buradayız gibi bir ifade çok doğru olmasa gerektiğini düşünüyorum. Takdirlerinize arz ediyorum.

Biz ilahiyat kesimini bilim adamlarını bu sahada gerçekten göz nuru dökmüş olan siz değerli hocalarımızı buraya davet ederken, o bilgi namusu çerçevesinde olaylara bakmanız ve bu sorunu o tepeden nasıl gördüğünüz, nasıl ışık saçacağınız çerçevesinde düşündük baştan beri. İnanıyorum ki bu ifadeniz ile bizim bu düşüncemiz arasında şekli bir açı var; ama maksat o değildir diye düşünüyorum.

ZEKİ ASLANTÜRK - Maksadım onlar bunu böyle algılayacaklar anlamındaydı.

MODERATÖR- Tamam hocam. Teşekkür ederim Bir kaç not arka arkaya sıralamam gerekiyor. Demin başlangıçta bunları ifade etmedim ama konunun giderek güvenlik sorunu halinde ele alınması tehlikesi var. Bu nedenle isterseniz bu oturumda özellikle şu noktalara dikkat çekecek vurgular yapalım.

Türkiye’de bir akademik ilgi alanı olarak Aleviler, Alevilik ilahiyat alanının neresindedir? İlahiyatın ilgisi içinde nerede durmaktadır? Alevilik hangi bağlamlarda ele alınır? Bir tanımlanma sorunu olarak Aleviliğe teoloji penceresinden nasıl bakılabilir? Sünni yada farklı önemli değil. Genel teoloji üzerinden de olabilir. Tanımlandırma ve çerçevelendirmenin önünde akademik engeller var mı? Bu engeller ilahiyatta nasıl işlemektedir? İlahiyat alanında hem maddi olarak fakülteden söz ediyorum, hem de teolojik anlamda daha genel bir çerçeveden bahsediyorum. İlahiyat dünyasında genel geçer bir Alevilik tasavvufu var mı? Bu tasavvufu resmi nasıl oluşturabilir? İlahiyatçılar Alevileri nasıl görüyor? Sorunun ele alınışına ilişkin olarak ilahiyatçılar bir nesnellik bir objektiflik üretebildiler mi? Ürettiklerine saygı duyuluyor mu? Alevilik konusunda belirleyici bir duruma, konuma sahipler mi ilahiyatçılar? Yoksa onların çalışmaları kendi aralarında dolaşan bir bilgi yığını olarak mı görülüyor? Ana mihveri merak ediyoruz. Mesela ilahiyat ala-

3. Alevi alıştayı

nındaki çalışmalardaki ana tema ile ilahiyat dışındaki çalışmalarda Aleviler üzerinde yapılan çalışmalardaki ana temalar neden farklılaşıyor? Neden dışarıdakiler, ilahiyat dışındakiler sorunu hep özgürlük insan hakları ekseninde ele alıyor? Ve ilahiyat ekseninde yapılan çalışmalar da ağırlıklı olarak tarihsel vurgulara dikkat ediyorlar. Bu bağlamlarda götürürsek tartışma çok daha verimli olacaktır. Şimdi Ejder Beye veriyorum. Ejder Okumuş. Buyurun hocam.

EJDER OKUMUŞ- Teşekkür ederim, ben de bu çalıştayın lkemiz için hayırlı olmasını diliyorum. Öncelikle bir özeleştiri ile bir ilahiyatçı olarak girmek istiyorum. Aleviliğin öteden beri zlmemiş bir sorun olarak önümüzde durmasında ilahiyatçı akademisyenlerin de rolü var. Bu gerçeği yadsımak sorunun zmne bir katkı sağlamaz, tersine kabul etmek bundan sonraki süreçte Aleviler ili ilgili bilimsel çalışmalar konusuna daha bir itina gösterilmesine ve Alevilerin doğru anlaşılması için gerekli adımların atılmasına katkı sağlar diye düşünüyorum. İlahiyatçı akademisyenler gelecek öngörüsü yaparak çalışmalar yürütmek yerine mevcut konjktr ne ise o doğrultuda hareket ettikleri için Aleviler ile ilgili olarak önceden bazı Şeyleri görememiştir. Tersine olsaydı. Yani öngörüde bulunarak hareket etselerdi. O takdirde Aleviler ile ilgili örneğin dersler ve bilimsel çalışmalar yürütebilir ve sorunun daha erken üzümü konusunda katkı yapabilirlerdi.

Bugün itibariyle ilahiyatçı akademisyenlerin, Alevilik zerine önemli çalışmalar yaptıkları tespitini yapmalıyız. Ancak gerçekten de önemli olarak gördüğüm bu çalışmalarda da üzüm retmeye yarayacak noktalar ya az ya da anlaşılmamaktadır. Bu noktada da Alevileri anlamaya yönelik bir yaklaşımla araştırmalar yapılması ve üzüm getirmeye yarayacak sonuçlar elde edilmesi önem kazanacaktır. Esasen, ilahiyat ile Aleviler konusu bir meşruiyet sorunu olarak da ele alınmalıdır. Yakın zamanlara kadar belki de hala Aleviler, Sünni toplumu ve tabiatıyla Diyanet'i ve ilahiyatlıları meşru görmezken Diyanet camiası ve ilahiyatlılar da Alevileri özellikle çoğunluk halk anlayışı ve mitlerinden beslenen bir yaklaşımla Alevileri görmezden gelmiş veya meşruluk sorunu olan bir kesim olarak görmüşlerdir.

3. Alevi Çalıştayı

Bence ilahiyatçılar da Aleviliği bir özgürlük sorunu olarak görmelidirler ve soruna biraz da böyle yaklaşmalıdırlar.

Necdet Beyin söylediği şeylere belki katkı olması bakımından gözlemlediğim, gördüğüm bizzat gördüğüm bazı şeylere de temas etmek istiyorum. Bu çerçevede şimdi düne kadar ilahiyat fakültelerinde Alevilik konusunu çalışmak bile, çalışmayı düşünmek bile bir sorun olarak karşımıza çıkıyor. Bilimsel çalışmalar yapıldığı zaman, bilimsel çalışmaları yapan arkadaşlarımız öğretim üyesi veya öğretim elemanı arkadaşlar ilahiyatçılar, acaba bu çalışmaların sonucunda “bu yaptığım çalışmanın bana bir faturası olabilir mi?” endişesini taşıyorlardı. Hatta çok ilginç bazı doçentlik raporlarında Alevilik çalışmanın bizzat kendisi bir bölücülük olarak algılanıyor. Bu şekilde yorumlar yapılıyor, değerlendirmeler yapılıyor. Bunu, burada paylaşmak istiyorum. Bu sorunun biraz yakıcı tarafı ama bunlar ile de yüzleşmemiz lazım. Şimdi tabii ki ben de...

MODERATÖR- Özür dilerim Alevi kökeni arkadaşların yaşadığı bir sorun mu? Yoksa genel çalışma sorunu mu?

EJDER OKUMUŞ- Hayır ilahiyatçıların yaşadığı bir sorun. İlahiyat fakültesinde çalışan araştırma yapan, doktora yapan, yüksek lisans yapan veya öğretim üyesi olan hocaların arkadaşların karşılaştığı durumlar bunlar. Bunlar ile yüzleşmemiz lazım. Dolayısıyla biraz konulara Alevilik sorunlarına bu çerçeveden bakarsak belki bu çalıştayıdan benim kanaatim, tabii çok daha güzel çok daha önemli açılımlar çıkar diye düşünüyorum, Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR- Teşekkür ederim. Buraya gelmeden önce ilahiyat fakültelerinde yapılan çalışmaların dökümünü elde ettik. Bu çalışmalar aslında yüzü bulmuş düzeyde. Yüksek lisans ve doktora çalışmaları. Türkiye genelindeki çalışmalarla kıyaslandığı zaman Türkiye’de Alevilik çalışmaları birinci sırada ilahiyatlarda yer alıyor. % 80’e varan bir oran. Arkasından sosyoloji bölümleri ve antropoloji bölümleri geliyor. Hatta müzik ve halk kültürü bölümlerinde de benzer çalışmalar var. Fakat ağırlık ana ağırlık ilahiyat fakültelerinde yapılan çalışmalar. Fa-

3. Alevi Çalıştayı

kat sözünü ettiğiniz kaygıları da hesaba katmak durumundayız, galiba bunları da hatırlattığınız çok yerinde oldu. Şimdi Şinasi Beye söz veriyorum. Şinasi Gündüz.

ŞİNASI GÜNDÜZ- Teşekkürler Sayın Subaşı, Sayın Bakan. Şimdi tabi hepimiz ilahiyatçımız ilahiyatlarda Alevilik konusunda hangi çalışmalar yapılıyor. Alevilik hangi branşlarda müfredatımızın hangi boyutu ile nasıl okutuluyor, işleniyor bunu hepimiz biliyoruz. Farklı branşlarda olsa bile. Şimdi bu tespit ile işe başlamakta yarar var. Benim tespitim şu. Bir şekilde Türkiye’de Aleviler açısından baktığımız zaman Aleviler, ilahiyatı ve ilahiyat ile ilgili olan hiçbir kurumu benimsemediler. Onlarla ciddi anlamda sorun yaşıyorlar. Dolayısıyla onların bütün çalışmalarına mesafeli bakıyorlar. Bu mesafeler bazen ön yargılardan besleniyor. Ama bazen de haklı bir takım tespitlerden kaynaklanıyor. Dolayısıyla ilahiyat camiasıyla Alevi toplumu ve Alevi kuruluşları arasında çok derin bir uçurum var. Derin bir çatlak var. Şimdi tabi bu sorun önemli ölçüde ilk planda benim kendi baktığım kadarıyla ilahiyat fakültelerinin kendi yapısından kaynaklanıyor. Sorun, bence ilahiyat sorunu da değil, sorun aslında bu devletin din politikası sorunudur. Şöyle ki ilahiyat fakülteleri malum 1930’lu yıllardan itibaren. Yani üniversite reformundan itibaren. Daha doğrusu Darülfünunun kapatılmasıyla Cumhuriyet döneminde bir sorun olarak karşımıza çıktı.

İşte 1949’da Ankara’da ilahiyat fakültesi kuruldu. Daha sonra bunu diğer fakülteler izledi. Ama bütün bu kurumun bu kurum ile çok yakından ilişkili olan İmam-hatip okulları ve liselerinin kuruluşu devletin aslında din politikasının bir ürünüdür. Burada hepimiz çok iyi biliriz. İlahiyat camiasının veya ilahiyat eğitiminin temel amacı şu olarak belirlenir: Aydın din adımı yetiştirmek. Özgün ya da sahih dini kaynaklardan hareket ile doğru dini yorum, bu dini yorum ve doğru dini bilgi üretilmesi. Amaç bu. Fakat tabi şimdi burada sahih dini kaynak nedir? Bunun ölçüsü nedir ve doğru dini bilgi ve yorum nedir? Bunun ölçütü nedir? Şimdi bu da bir şekilde ilahiyatların ve bununla ilişkili olan kurumların. Çünkü biz ilahiyat fakültelerini genellikle orta öğretimde İmam-hatip okulları ve liselerinden bir öğrenci akışıyla, öğrenci

3. Alevi alıştayı

alıyoruz ve bunlardan hareketle ilahiyatçı yetiştiriyoruz. Bunun niteliği konusunda da yine devletin din yorumları devreye giriyor. Aynı Şeyi Diyanet'in kendi yapılanması ve kendi Diyanet'in içerisindeki temel Şeylerde de söz konusu.

Şimdi durum böyle olunca ilahiyatların ilk kuruluşundan itibaren Türkiye'de, birincisi genel din eğitimi açısından İslam'ın dışındaki dinlerin eğitim konsepti sorun olmuştur. İşte azınlıklarla ilgili yani Hristiyanlık, Yahudilik gibi gruplar ile ilgili onların kendi din eğitimi mesela sorun olmuştur. Bunun onların kendi rahiplerini yahut da hahamlarını yetiştirmelerini kastetmiyorum. İlahiyatlarda bunların öğretilmesi konusu bir sorun olmuştur. Ben kendim din tarihisiyim ama yani azınlıklar her zaman ilahiyatlarda çok ön yargılı ve taraflı bir mesela Hristiyanlık eğitimi yapıldığı, Yahudilik eğitimi yapıldığı iddiasında bulunulmuşlardır. Bu yer yer haklıdır. Yer yer haksızdır. Ama böyle bir kanaat var.

İkincisi Alevilik gibi aslında İslam dünyasının içerisinde farklı bir din yorumuyla, farklı bir İslam yorumu ile ortaya çıkan gruplar açısından da olmuştur. Aleviler hiçbir zaman ilahiyatı benimsememişlerdir. Dolayısıyla çocuklarını ilahiyata gndermemişlerdir. Alevilerden, ben ki tek tük, sağda solda bir iki tane istisnai örnek var; ama bu geneli yansıtmıyor. Aleviler ilahiyat anlamında bir akademisyen olma, yahut da bir akademisyeni kendi ilerinden yetiştirme girişiminde bulunmuşlardır.

Tabi durum böyle olunca biz ilahiyat fakültelerinde kendi yağımızla kavrulduk. Nasıl kavrulduk, işte Alevilik malum İslam mezhepleri tarihi bölümü ana bilim dalı içerisinde bir konu olarak okutuluyor. Gerçekten de bir tarihi konu olarak ele alınıyor. Tarihi bir konu bugünkü bir fenomen bir vaka olmanın ötesinde daha ziyade öğrencilerimize biz Aleviliğin tarihini anlatıyoruz çoğunlukla. Ama bununla birlikte son dönemlerde ve hakkını da vermek lazım. Alevilikle ilgili birçok saha çalışması yapıılıyor. Yüksek lisans ve doktora düzeyinde Alevi toplumunu daha bir yakından tanıma, daha bir empati kurarak, saha araştırması-na dayalı onlara yönelik bir takım çalışmalar yapılması da söz konusu.

3. Alevi Çalıştayı

Şimdi burada ben bu Alevilik ve ilahiyat ilişkileri açısından sorunu ele alınırken öncelikle bunun genel anlamda ilahiyatların yeniden yapılandırılmasının bir parçası sorunu olduğunu düşünüyorum. Bunun üzerinde durmak gerekiyor. İlahiyatları yeniden yapılandırma dediğimiz şey ise tabi sadece Alevilik ile ilgili bir hadise değil, genel anlamda ilahiyat zihniyetini, ilahiyat ile ilgili temel perspektifi bakış açısını içine alacak boyutta yeniden bir yapılandırma olmak durumundadır. Yani bir defa temel şeyi şöyle koymamak lazım: İşte efendim aydın din adamı yetiştirmek. Yahut dini temel kaynaklarından hareketle anlayarak doğru anlamak, doğru yorumlamak. Böylesine bir ifade bana göre ideolojik bir yönlendirmedir. Çünkü çoğu zaman o doğrunun ve aydın gibi ifadelerin içini bir şekilde geleneksel olarak dolduruyoruz. Doldurulmuş ve oradan hareketle bir yönlendirmede bulunuyor. Ama bunun dışında ben ilahiyat fakültelerinin din ile ilgili eğer bu bir İslam ilahiyat fakültesi olarak yeniden yapılandırılacaksa İslam ile ilgili hemen her grubu ve her kesimi kapsayacak şekilde müfredatından akademik yapılanmasına kadar yeniden bir gözden geçirilmesi gerek diye düşünüyorum. Bu çerçevede, aslında bütün müfredatımızı ve kendimizi gözden geçirmeliyiz. Yani aksi takdirde mevcut ilahiyat yapısı içerisinde Alevilik ile ilgili Alevilikle ilgili öğretim müfredatı konusunda ilgili bir takım yapılacak düzeltmeler bence konuyu özünden çözecek düzeltmeler olmayacaktır diye düşünüyorum.

Hocam teşekkür ederim; ama şimdiye kadar yapılan çalışmaları nereye koyuyorsunuz Aleviler ile ilgili? Tabi şu ana kadar yapılan çalışmalar, kuşkusuz ki siz işte epey bir miktardan bahsettiniz. Yüksek lisans doktora düzeyinde yapılan kuşkusuz tabi ki bunlar önemli çalışmalardır. Ama bu çalışmaların da bir ölçüde kendisini anlatma veya tanıtmaya Alevi cemaati açısından söylüyorum. Sorunu yani var.

Şimdi, arada o uçurum olduğu için bütün doğru yapılan gerçekten hakkını vererek yapılan çalışmalara da Alevi cemaati mesafeli duruyor. Bir şekilde yani bunun farklı bir takım art niyetlerle yapıldığını düşünüyorum. İşte kendilerini asimile etmeye yönelik bir şey olduğunu

3. Alevi alıştayı

söylüyor. Şimdi sorun, aslında Ejder Bey haklı olarak tabi Alevilikteki sorun biraz meşruiyet sorunudur dedi ben katılıyorum. Aleviler açısından ilahiyatların sorunu da meşruiyet sorunudur. Çünkü ilahiyatların ve ilahiyatçıların Alevi cemaatlerin birçoğu açısından bir meşruiyetleri yok ki. Meşruiyeti olmadığı içinde, meşru görmediği içinde her zaman ona mesafeli bakıyor. Sorun bu.

MODERATÖR- Peki, çok teşekkürler Şinasi Bey. Şimdi Ahmet Beye söz vereceğiz. Ahmet Taşgın Bey buyrun:

AHMET TAŞGIN- Ben öncelikle bu alıştayı hazırlayan, düşünen, planlayan, herkese teşekkür ediyorum. Takdir edilmesi, tebrik edilmesi gereken bu konuda siyasi iradeyi gösteren, çalışan hazırlayan bütün herkesin öncelikle tebrik edilmesi, takdir edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü uzun süreden beri bu coğrafyada bu konu tartışılıyor, dile getiriliyor. İlk defa bu çerçevede bu kadar yoğunluklu bir şekilde planlayarak konuyu buraya taşınması bütün bunların üzerinde takdir edilmesi gereken bir durum o yüzden de herkese, emeği geçen herkese teşekkür ediyorum. Var olsunlar sağ olsunlar.

Şimdi ilahiyatlar içerisinde Aleviler konusunda en erken araştırma yapanlardan bir tanesi benimdir. Galiba öyle gözüküyor. Yüksek lisans tezim hem doktora tezim makalelerimde bu konuda daha çok çalışmalarımda bu konuda çok. Türkiye'nin büyük bir kısmı hem Türkiye'yi kuşatan ölkelerin çoğunda araştırmalar yaptım ve daha yeni de Irak'tan geldim. Irak'ta, Aleviler, Bektaşiler, durumları nedir? Yaşanan sorunları nedir? Buna İran ,Irak, Suriye, olmak üzere ve Avrupa'da ... giden Aleviler dahil bunların arasında kalarak uzun süre araştırmalar yaptım.

Konya'da başladım yüksek lisansıma, 93 yılından itibaren bu konu ile ilgileniyorum. Tezimi alamadım yani uzun bir süre konu başlığını belirledik. Sosyal bilimlerden geçmedi, fakülteden geçmedi. Geçti bir sürü sorunlar oldu, sosyal bilimler kabul etmiyor. Tezimi bitirdim. Sağda, solda bir sürü Kızılbaşlık, Kızılbaş olduğumu ve kendimi gizlediği-

3. Alevi alıştayı

me dair bir sürü laflara maruz kaldım. En son doçentlik sınavında bile benim ile ilgili raporlarda Ejder Beyin söylediği ifade, ettiği bununla ilgili bir sürü sorunlar ile karşılaştım. Neredeyse doçent bile olamayacaktım. Hani, Alevilik ve benzeri konulara hanidiler, Süryaniler, bu konuları çalıştığım için Ğrencilerim Diyarbakır'da ilahiyatta öğrencilerim ve hoca arkadaşlarımın büyük bir kısmı beni Müslüman olarak görmüyor.

Derslerimin, girdiğim derslerim üçte ikisinde Aleviliği anlatıyorum öğrencilere ama yarın onlara bir Alevinin bakışla Alevilik konusunun nasıl olduğunu anlatıyorum. Bir Sünni, bir ilahiyat hocası değil de bir Alevi burada Aleviliği nasıl anlatır, üçte ikisini onlara ayırıyorum. Birini ...dilere ve Süryanilere olmak üzere dersimi böyle işliyorum. Bu dönem din kültürü öğrencilerini Diyarbakır'da bir Alevi köyüne ceme götürdüm ve orada onlara cem izlettirdim. Dede ile konuştular, Ceme katıldılar, katılımlı bir şekilde dersi işlemiş olduk.

şimdi bütün bu çabalar ilahiyat fakültesi içerisinde meslektaşlarımız, hocalarımız birçoğu tarafından hem inançlarım, mezhebim itibariyle hem de güvenlik alanı itibariyle beni çok net sakıncalı bir yere taşıyor. Hiç kimse bana güvenmiyor. Diyarbakır'da yorulduğum ayrılmak istiyorum, başka bir niversiteye gitmek istiyorum; ama Kızılbaş olduğum için Alevi olduğum için kimse bana itibar etmiyor. Çok ciddi sorunlarla karşı karşıyayız.

Esasında pratik içinde bulunduğumuz sorunlar bunlar doğrusu yani. Burada kendimizi temize ıkarmamızın bir anlamı yok. İlahiyatçıların, ilahiyat fakültesindeki insanların bu bir ilahiyat sorunu değil, bu bir İmam-hatip sorunu da değil, esas benim söyleyeceğim konu bu, temel olarak bir Osmanlı Devletinin yıkılmasıyla karşılaştığımız bir travmadır bu.

Alevilik sorunu bir Osmanlı sorunudur. Osmanlı din ve ağırlığı resmi olarak, siyasal ideolojik olarak. Sünniliğin, Yavuz'dan sonra inşa edilmesi ve bunun karşısındaki toplulukların ötelenmesiyle ilgili. Bu gün ilahiyatçıların, imam hatiplilerin, müftülerin, bilmem bir sürü bu

3. Alevi alıştayı

alanın alt geldiği nokta Yavuz'dan sonra inşa edilen Sünnilik zerine kurgulandığını ve bütün refleksilerin buradan oluştuğunu söylemek gerekiyor.

Türkiye Cumhuriyeti'ni kurucularının ilk din ve din ile ilgili yaklaşımları Diyanet'i kurmaları... Onun ötesinde bir deneme bunu başaramadılar maalesef; Osmanlı'nın o gelenekçi Sünniliği dindarlığı yeniden bizi kuşattı ve çok ciddi riskler ile bugün karşı karşıyayız. Tehlike ve tehditler ile bugün karşı karşıyayız.

Osmanlı Devleti bir devlet siyaseti, kültürü, bilgisi, bilinci ile tekkeleleri kapattığında bununla meseleye mdahildi, onun içinde bir yerde duruyordu ve onun ne kadar Müslüman olup olmadığı konusunu ordu tartışıyordu. Bugün bu şemsiye alan kalktığına göre Aleviler konusunda Sünnilerin ya da ilahiyatçıların söyleyebilecek hiçbir şeylerinin olmayacaklarını düşünüyorum. Glerinin ve takatlerinin olmadığını da düşünüyorum. Çünkü burada siyasal, iktisadi, kültürel uygulayabilecek bir program ve programları sahip olacakları bir durumları da söz konusu değildirler. Bu bakımdan da meselenin, sürem doldu...

MODERATÖR- Toparlayın.

AHMET TAşGIN- İkinci 10 dakikamı şimdi kullanabilir miyim?

Dolayısıyla da şimdi Türkiye' deki Alevilere ya da diğerlerine bizim gücümüz artık yetmiyor yani yetmesi de mümkün değil. Bu bakımdan da siyasi gücümüz, iktisadi ya da kültürel programımız bunları üretmiyor. Bunları yeniden tamamlamaya yetecek gte değil. Mesela daha taze olan bir şeyi söyleyeyim:

Musul civarında köylerde hani bu takip ettiğimiz bombaların patladığı ve dünya kadar insan öldü. O köylerde kaldım. Bombanın patladığı bir yerde kaldım. Ben bir saat sonra ayrıldıktan sonra kaldığım yerde bomba patladı. Sonra iki gün, sonra yine kaldığımız geçtiğim köylerde bombalar patladı. Bu köylerin tamamı Türkmen, Alevi ve Kızıbaştır.

3. Alevi Çalıştayı

Bugün İran'ın Şiileştirme, son İran İslam devriminden sonra çok ciddi bir şekilde İslam dünyasında Şiilik propagandası faaliyetleri teşeyhü faaliyetleri yürütülmektedir. Ve Türkiye daha doğrusu Osmanlı hinterlandı İran tarafında ciddi bir şekilde bu Alevileri tarafından bir teşeyhüye ciddi bir şekilde maruz kalmaktadır ve bahsettiğim Osmanlı meselesi olarak bu dindarlık veya Alevilik meselesinin bir Osmanlı meselesi olduğunu buradan ele almamız konusunda kuşatıldığımızı ve zeminimizin boşatıldığını da söylemeliyim. Bu bakımdan da teşeyhü olan oradaki toplulukların her biri, Alevi ve Kızılbaş olan toplulukları bugün kâfir olarak görmektedir. Dolayısıyla kendi içimizde de bir başka bir yerden kuşatılmaktayız yani bunun sanki bütün suçlusu bu dar alana sıkıştırılan bir yerde durmaktadır. Ama benim çok basit olarak bir adam Alevi ve kendi dindarlığını yaşamak istiyor ve gücü yetmiyor buna. Bunun bir insani boyutu var yani adam bir şeyler yapmak istiyor gücü yok, imkânı yok, bir kere asgari düzeyde bunun bu din ve mezhep katılığının bizim insani boyutunu da göz ardı ettiğini söylemeliyim. Bu ilahiyatçılar arasında kendilerini o kadar yüce ve üstün görüyor ki ilahiyatçılar. Bu insanlarla oturup kalktıklarında onların anlattıklarını çok basit, küçük, eğlencelik, dalga geçilecek, dedikodusu yapılacak bir mevzu olarak bir çeşni olarak meseleye bakılıyor. Oysa bu insanlar bu hayatı yaşıyor. Çocukları var, karıları var, gelecekleri var, geçmişleri var, acıları, tatlıları, üzüntüleri var. Bu insani boyutumuzun da olmadığını söylemeliyim.

İlahiyatçıların insani boyutunun da çok sıfır düzeyde olduğunu da rahatlıkla söylemeliyim. Çünkü dindarlıkları onların insani boyutunu derinleştirmek için tam aksine mevcut olan insani boyutun da yok edilmesi üzerine kurulu. Ne kadar katılaşılabılır. Ne kadar o rayı daha eğlencelik hale getirebilirse onun için daha kıymetli hale geliyor.

Bir kere ahlaki sorunumuz da var. Bu üretilmiş, icat edilmiş dindarlıkta zaten ahlaksız bir dindarlık. Ahlakı yoktur. Özellikle siyasal İslam ve modern dönemde üretilen radikal ya da siyasal İslam zaten ahlaksızlık üzerine kurulmuştur. Meşruiyetini hedeflerine ulaşmak üzere bütün yolları çiğneyebilecek aşabilmek bir zemin üzere yürüdüğüne

3. Alevi Çalıştayı

göre Yavuz'dan bu tarafa üretilen dindarlık ve Sünnilikte böylesine ahlaksız bir zeminde yürümektedir. Bugün bu daha da kanıtlanmıştır. Bu tehdit algılarımızdan bir tanesi de budur. Müslümanlar ya da Sünniler yüzlerine konuştuklarını arkalarından başka bir şey olarak söylemektedir. Alevilere karşı bu anlamda ahlaki çok ciddi sorunlar vardır. Buna güç yetiremiyorlar bu bakımdan meselenin Osmanlı hinterlandında bir travma üzerine kurulu olduğunu bu bakımdan da bunu buradan yakalayamadığımız için de bir mezhep böyle eğlencelik, çeşitli mesele olduğunu gördüğümüz içinde bugün Balkanlara kimsenin gücü yetmemektedir. Ortadoğu'ya bizim gücümüz yetmemektedir.

Oysa buralarda yaşayan bütün topluluklar, kendi yaşadıkları buna, Süryanisi de dahil. Yani çok yakinen tanıdığım içlerinde kaldığım için dahil bütün topluluklarda rahatlıkla söyleyebilirim. Türkiye'den beklentileri kendilerine göre fark etmeleri. Ve ciddi onlara ahlaki, insani, siyasi, anlamda sahip çıkmaları bunu bekliyorlar. Bu travmadan bu küçük kafalarla, bu küçük ruhlarla, bu küçük hesaplarla, basit işlemlerle ve bu bizim köylü halimizle bunların içinden çıkmamız mümkün değildir.

Biz bir imparatorluğun mirasçısıyız. İmparatorluğun mirasçısı gibi davranmalıyız. Burada istenilen kendisinden talep edilen adamlarda bizleriz. Bu mirasın sahipleri olan bizleriz. Bizlerde kendisinden bir şey istenen adamlar gibi ağlayıp zırlayıp böyle dil döküp, işte çaresiz bir yerde durursak, bu meselenin üstesinden gelemeyiz. İslam dünyasının bütünü için söylüyorum bunu, Türkiye'nin duruşu karşı karşıya olduğumuz bu yeni dindarlık modelinin üretilmesinde önemli imkânlar sunacaktır. İkinci on dakikam bitti. Teşekkür ederim. Sağ olasınız.

MODERATÖR- Ahmet Bey çok teşekkür ederiz, siz tabi yani çok ağır birtakım ithamlarda bulundunuz. Bunun da iyi tartışma başlatacağı kanaatindeyim.

AHMET TAŞGIN- Başta söyleyeyim, dedim.

KATILIMCI - Tüm ilahiyatçıları...

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR- Aslında hepimiz nasibimizi almış bulunuyoruz. Bu açıdan son derece verimli oldu. Yalnız şu da var; şöyle bir sorunda var: Türkiye’de bu tür kısıtlamalar ilahiyat fakültesine ait oralarda kurumsallaşmış bir şey değil, sosyal bilimlerin değişik alanlarında da din çalışamazsınız. Yani bu süreci aşma bu kısıtlamaları kaldırmak için hemen aklımıza Şerif Mardinin girişimleri geliyor. Bu Türkiye ile ilgili genel din alanının incelenmesi ile ilgili Türkiye’nin bilinen laiklik siyaseti ile alakalı bir sorun. Ama siz doğrudan ilahiyatlarla ilgili vurguladığınız hususlar herhalde burada bu konu üzerinde yoğunlaşmamız, merkezden ayrılmamıza yol açabilir ama çok haklı eleştirileri de barındırdığını vurgulamak isterim. Şimdi Cenksu Bey buyurun.

CENKSU ÜÇER- Bütün heyeti saygı ile selamlıyorum. Öncelikle ben Tokat yöresinde alan araştırması yapan bir Yezit, onların ifadesiyle olarak, 5 sene dolaşım. Tokat yöresini çalıştım. Onu vurgulayarak başlayayım.

İlahiyat fakültelerinde Alevilik çalışmaları fakültelerimizin en azından toplumsal gelişmelere çok uzak kalmamasıyla alakalıdır. Yani 90’lı yıllardan sonra Aleviliğin ön plana çıkmasını yakalamıştır ilahiyatçılar. Benim kanaatim o yöndedir. O YÖK’ün sitesine baktığınızda yapılan çalışmaların çoğunluğu ilahiyatçılar tarafından ve bunların çoğunluğu da mezhep tarihçileri tarafından yapılmıştır. Az çalışması olması, muhtemelen biz mezhepler tarihçileri toplantısı, yaptığımızda 25-30 kişi toplanabiliyoruz ancak. Cemiyetle alakalı da olduğunu unutmayalım bunu.

Şimdi Alevilerin ilahiyatçılar tarafından çalışılması bence tartışmaların mecrasına çekilmesine neden olmuştur. Çünkü Alevilik çalışmalarında mutlak suretle mezhepler tarihi, tasavvuf tarihi, dinler tarihi bilen insanların bu işlere daha sağlıklı ortaya koyacağı kesindir. Mezhepler tarihçilerinin ölçülüğünde bu çalışmalar biraz daha mecrasına oturmuştur. Şimdi Ahmet Bey hocamın ilahiyatlar ve Alevilik çalışanlarıyla ilgili itirazlarına ben şaşırdım. Muhtemelen bölgesel sebepler söz konusudur. Biz Samsun’da çalıştık, Tokat bölgesinde herkes çok

3. Alevi alıştayı

geç kaldığımızı söyleyerek bizi eleştirdiler. Çünkü biz 99'da gitmiştik. 88'de İngilizler Tokat bölgesini çalışıp gitmişlerdi. Samsun'da ve yahut da mezhepler tarihi hocalarının arasında bizim, Alevilik çalışmamız bir dezavantaj olur mu? Bilemiyorum ama sayın hocalarım. Alevilik çalışmaktan dolayı ne öğrenciler arasında ne hocalarımız arasında birçoğu da buradalar bir sıkıntımız olmadı. Aksine Alevilik çalışmamız bizi Diyanet'e bile sürükledi. Yani onları size açık ve net bir şekilde söyleyebilirim. şimdi ilahiyatçılar bu işin ierinsine girince neyi gördüler?

Alevilikte üç boyutun olduğunu gördük biz. Bir soy - boy - aşiret sistemli bir sosyal yapı var. İki bu soy - boy - aşiret sistemli sosyal yapıyı şekillendiren göçebe hayatı ve sözlü şifa-i kültür ağırlıklı yazılı kaynaklarında da bu kültürel unsurlar daha ağırlıkta.  Alevilikteki ana unsur tasavvuf olması. Yani biz de Alevilik çalışmalarını mezhepler tarihçileri az çok getirdiler ve tasavvufu hocalarımıza bu noktadan sonra teslim etmek durumunda kalacaklar büyük bir ihtimalle. şimdi soy - boy - aşiret sistemi buna uyarlanmış bir tasavvuf anlayışı.

Ne demek Alevilikteki, şimdi biz Alevilik kavramını 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren bir st kimlik olarak kullanmaya başlamış bizim coğrafyamız. Onun altında neler var? Onun altında tekke yapılanmasına göre şekillenmiş dini pratikleri tamamen tarikat hayatı kalıplarına has edilmiş, bu iman anlayışı dhil. İbadet anlayışı dahil, sosyal hayat dahil. Bütün her şey Alevilikte bu üç sa ayağı yerleştirilmiş. Soy - boy - aşiret sistemi, göçebe ve şifai hayatın şekillendirdiği bir dini ve bu dini hayatında tarikat hayatı olması. Bektaşiliğin babanın kolu hariç bütün gruplarda soy - boy - aşiret sistemi esastır. Ben, Ahmet Taşkın Hocam keşke bütün vaktini on dakikasını kullanmasaydı. Bu ocaklar üzerinde biraz konuşsa daha iyi anlaşılırdı. Belki o imkan sağlanabilir.

Bu çerçevede benim birkaç hususta ilk oturumda tespitimi sizler ile paylaşmak istiyorum.

Soy - boy - aşiret göçebe ve tarikat hayatı olduğu için Alevilik Alevilikte bu esas. Bir Alevi teolojisi kullanımı sağlıklı değil. İki Alevi-Sünni kıyası sağlıklı değil. Doğru değil daha doğrusu. Çünkü siz Aleviler ile

3. Alevi Çalıştayı

Sünnileri kıyaslayacaksanız şayet illa bir kıyas yapmanız gerekiyorsa, Sünnilerden tasavvuf erbabı ile kıyaslayabilirsiniz. Herhangi bir el almamış birisi ile kıyaslayamazsınız. Alevilerin ilahiyat ve Diyanet'e uzak kalmalarının sebebi tasavvuftaki teberra anlayışını siyasi bir içerikle 16. yüzyıldan sonra Sünniye benzememek üzerine kurgulamaktadır. İki örnek vereceğim izninizle. Bir Alevi orucunu tutar. Ramazanda tutanlar da vardır. Muharremde tutanları da vardır. Muharremde orucunu açarken, akşam ezanı ile beraber açmaz. Ya önce açar ya beş dakika sonra açar. Niye çünkü o bir Muaviye âdetidir, Sünniye benzemiş olur Allah muhafaza. Bu ama çok ciddi bir psikolojik vakadır Alevilik için.

Bir son örneği vereyim sizlere müsaadenizle Sünnilere benzeme adına. Şimdi Tokat Hübray saraçları, Hübray tekkesi var. Türkmen Alevilerinin ocağı pozisyonlarında. O ocakta tevhit Papları, o cemin mühürlendiği kısımlarda yapılan icra edilen, ikrarı olmayanların alınmadığı ve adeta cemin zirve noktası tevhit. Aleviler hu çeker. Sünni tarikatçılar hucudur. Aleviler hücüdür. İki noktalık fark vardır. Temel farkları ikinci konuşmamda inşallah arz edeceğim size.

İstanbul'a yerleşen Hubyar ocaklıları özellikle bu son zamanlarda tarikatlar, tarikatçılık ve siyasi İslam üzerine yapılan vurgudan sonra bakınız. Aleviliğin olmazsa olmazı hü çekmeyi bile kaldırmışlar. Dede gitmiş hani tevhidiniz. Aynı ocakzade dedenin ifadesi; Biz bu Aczi-mendicilere benzememek için hüyu kaldırdık demişler.

Bu işte Aleviliğin Sünniliğe, Sünni kurumlara, Sünni kişilere yaklaşımındaki esas tavır, Bu son 16. yüzyıldan sonra şekillendirmiş oldukları teberra anlayışdır. Aleviler ile alakalı ilahiyatların veya toplumun bakışı dini değildir. Biz de yine aşiret-soy-boy-aşiret-sülale sistemli ve yahut da grup sistemli toplumsal yapımız ile hala devam eden toplumsal yapımızla alakası vardır. Benim bir kanaatim, çözüme en büyük katkıyı sağlayacak ilahiyat camiasıdır. Çünkü ilahiyat camiası bu işi yaptığında Alevilere kendi kavramları ile konuştuğumuzda ve kendi talepleri doğrultusunda işin mecrası doğrultusunda çalıştığınızda bir sıkıntı kalmıyor. İki Sünni camiaya da siz kendinizi daha iyi anlattığınızda ki bu Alevi Sünni ben kendim de kullanıyorum kabul edilen bir

3. Alevi Çalıştayı

şey olduğu için. Ayrılığını, ayrışmasını, sıkıntılarını çözme noktasında bir ilahiyat en büyük desteği de Diyanet İşleri Başkanlığı verecek. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR- Teşekkür ederim. Cenksu Bey siz yaşadığınız rahatlığı anlattınız. Ahmet Bey de sıkıntıları anlattı. İki de gerçekleri yansıttı. Yalnız bir şeyi merak ettim. Bu konu bir tasavvuf konusudur diyorsunuz ama mezhepler tarihi içinde alıyorsunuz. Nasıl oluyor bu?

CENKSU ÜÇER- Şimdi şöyle bir şey oldu. Mezhepler tarihçileri çalışmaya başladık biz bu işleri. Getirdiğimiz nokta Aleviliği benim şahsi olarak kanaatim, hocalarımız bu konuda tabii pirlerimiz, burada Aleviliğin deyimi ile kullanırsak şimdi Alevilikte şöyle bir şey var: Hak, Muhammet, Ali inancı diyemezsiniz buna. Hak, Muhammed Ali bizim tasavvuftaki ulviyet, ve velayetin tam karşılığıdır. İnsan-Allah-Evren ilişkisinde vahdet-i vücud esastır. Vahdet-i vücud derken ben şunu söylüyorum. Bizim şu anda şehirdeki dini telakkimiz ile köydeki dini telakkimiz nasıl bir değil ise hatta şurada bulunanlar dahil on sene ki önceki telakkilerimiz ile şu andaki telakkilerimiz nasıl bir değil ise, Ahmet Yesevi'nin mesela Ahmet Yesevi bütün tasavvuf ekollerinin ortak malıdır. Ama Ahmet Yesevi'nin sosyolojik anlamda yerleşiklere etkisi farklı olmuştur. Göçebelerin Ahmet Yesevi'yi anlama ve algılaması daha farklı olmuştur. O çerçevede hayat bütün hayat mesela muharrem orucu. Muharrem orucu, Alevilerin orucu değildir. Tasavvufun orucudur. Bakınız süre verdiye bakın, efendime söyleyeyim Gazali'nin İhya'sına bakınız. On gün muharrem tutmak müstahaktır diyor. Gazali ve süreler dede Alevi bunu 12. imama nispeten 12 gün tutmaya başlamış. 10 gün tutan Aleviler de var ama şimdi, on gün tutan Sünni tarikatçılar da var. Cem bir zikir ayinidir. Yani hü çekiyor Alevi orada. Bunu bir ilahiyatçı giderek ya size şunu söyleyeyim: Ben, Aleviliğe tarikat dediğim için tezimi iki sene uzatmalı bitirdim.

MODERATÖR- Sizde var sıkıntı.

CENKSU ÜÇER- Hayır. Şu anlamda sıkıntı yok gayet güzel oldu. Hocalar dediler ki hocalarım biliyorlar bir mezhepler tarihçisi, bir de tasavvuf tarihçisi, bir de din sosyologu var, tezleme komitemde bunu

3. Alevi Çalıştayı

arka planı ile delillendirmen gerekiyor. O zaman dedik ki biz kendimize göre bir tekke var. Tokat'ta iki tane çalışan fiilen işler durumda olan tekke bizim işimizi kolaylaştırdı. Bu tekkelere bağlı alt tekkeler var. Ana ocak var. Bu ocaklara bağlı alt ocaklar var. Şimdi tasavvuf niye tasavvuf? Bir Hak, Muhammet, Ali, üvivet, mubiyet ve velayetin karşılığıdır. İkrara verme cemi seli suluka giriş için yapılan bir şeydir. Alevilik gittiğinizde dört kapı kırk makam üzerine kurgulanmıştır. Dört kapı, kırk makam hatta bizim diğer tasavvufdaki erkannamelerle Alevi erkannameleri ile dört kapı, kırk makam hemen hemen aynıdır. Efendime söyleyeyim. Kullandıkları bütün kavramlar tekke, dergah, derviş, hatta ve hatta butukableente...? Penzen mahkiyen yani kullandıkları dil, siz bir sufi ile Alevi dedesini bilen dedesini şimdi ben genç kuşağı falan ayırıyorum. Ben şunu da ayırıyorum. Alevilikte ilham ve keşif esastır. Geleneksel Alevilikte. Onun için deyişler kutsaldır, onun ilham ile geldikleri için rahatta Ku'ran'ın birer yorumu olarak algılandıkları için bazı deyişlere Alevilerde ayet denilebilmektedir.

MODERATÖR- Evet, hocam toparlayalım. Siz iyi gidiyorsunuz. Ama..

CENKSU ÜÇER- Hayır bunu sorduğunuz için süremden kabul etmiyorum. Şimdi toparlarsam Alevilikte üç şey esastır: Bir, soy-boy-aşiret sistemidir, sosyal yapı, geleneksel Alevilik ifadesi için kullanıyorum bunu. İki göçebe kültürünün etkisiyle oluşmuş şifai kültürün etkisi ile oluşmuş bir sosyal hayat. Üç, bu iki sosyal olgunun şekillendirdiği bir tarikat hayatı. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR- Çok teşekkürler. Şimdi Ethem Ruhi Fiğlalı Hocamıza söz vereceğiz. Bildiğim kadarıyla Alevilik konusunu ilahiyat alanında ilk çalışan bir akademisyen, herhalde ama yüksek lisans ve doktora şeklinde olmadığı için sıkıntı çekmediniz herhalde hocam. Buyrun.

ETHEM RUHİ FİĞLALI- Teşekkür ederim sayın başkan. Ben daha sonra söz almak istiyorum ama Arkadaşlarımızın belki konuşmalarında bir yanlış anlamalar olmasın diye sanıyorum salonun en yaşlı hocası sıfatıyla da ve bu konuyu Türkiye'de başlatan ilahiyat camiasında bir

3. Alevi Çalıştayı

isim olarak da söz almak durumunda kaldım.

Sözlerime başlamadan bugünkü bu toplantıda Türkiye Cumhuriyeti kanunlarına göre bir iş yapmakta olduğumuzu evvela ifade etmek lazım. Türkiye Cumhuriyeti'nde 1925'te tekke ve zaviyeler kapandı. Yani tekkeler ve zaviyeler kapatıldı ve o tarihten itibaren Türkiye'deki bütün tarikat zümreleri buna Bektaşılık de dahil Alevilik de dahil Sünni tarikatlar da dahil söz konusu değildi.

1950'li yıllara geldiğimizde Türkiye'de ilahiyat camiasında hükümetler ister siyasi çıkarları için ister zorunlu ülkenin şartları öyle icap ettiği için yapılmış olsun önce 49'da Ankara'ya ilahiyat fakültesini daha sonrada İmam-hatip okullarını açtığı zaman bunları halk açmadı. Devlet açtı, kararı devlet verir. Yani devletin önüne halkı bu manada geçi-remezsiniz. Çünkü devlet karar verdi bu okulları açılın diye. Ama hangi amaç ile olursa olsun vatandaşa istediği için çok ta arzu ettiği için buna katkı sağladı bu okulları da açtı. Bu okulların açılması doğrudur. Ahmet Taşkın Beyin de ifade ettiği Osmanlı zihniyetinin ilahiyata ya da bu dine bakış acısını şekillendiren bir program ile bunlar işe başladılar. Ankara ilahiyatta dahil. Ama Türkiye Cumhuriyeti'nde Alevilik 1990'lı yıllardan ... ancak gündeme getirdi demek de doğru değil. Çünkü daha ... ilahiyat fakültesinde merhum Yusuf Ziya Yörükhan Tahtacıları gündeme getirdi. Osmanlı toplumunda bizim Türk toplumunda Alevi kitleleri gündeme getirdi. Ondan önceki yapılmış olan çalışmalarını zikretmiyorum. Ama cumhuriyet döneminde bunlar yapıldı. 1950'li yıllardan itibaren ilahiyat fakültesinde de yine hocalık yapan Ahmet Yörükhan bu çalışmalarına devam etti. Tokat yöresindeki çalışmalarını 1950'li yıllarda yaptı. Bizim öğrencilik yıllarımızda gerçi benim öğrencilik yıllarımda vefat etmişti Ahmet Yörükhan Hoca ama yerine gelen arkadaşlar ağabeylerimiz bu meseleyi sürdürdüler. Ama doğrudur bizim ilahiyat camiası için Sünniliğin dışındaki bütün inanışlar hangi isim altında olursa olsun pek kabul görmemiştir oda bir vakadır.

1960 ihtilalından sonra 27 Mayıs'tan sonra Türkiye'de vuku bulan gelişmelerde ilahiyat fakültesi ya da İmam-hatip okullarının ya da Sün-

3. Alevi Çalıştayı

ni zümrelerin Müslüman camianın oluşturduğu bir takım davranışlar ve tepkiler üzerine Türkiye'deki Alevi kesimin şüphesiz Alevilik ile alakalı zümreler üzerinde etkileri olduğu ve bu zümreler de büyük çoğunlukla Türkiye'deki Sünniliğin benimsediği ya da Sünni kitlelerin belirlediği siyasi anlayışın karşısındaki bir yerde saf tuttular. Ondan sonra da Türkiye'de ilk cümleler sarf edilmeye başlandı. 1970 yıllarda. Mademki Diyanet İşleri Başkanlığı Türkiye'de bir mezhebi temsil etmektedir. O halde Alevilik de bir mezhep olduğuna göre onun da Diyanet'te temsili söz konusu edilmelidir.

1970 yılların sonudur bu sözlerin yapılmaya başladığı zaman onun üzerine de Ankara İlahiyat Fakültesinde İlahiyat Fakültesi mezhepler tarihi kürsüsünde, o zamanki adıyla kürsüdür. Bu meseleler ile alakalı asistanım Hasan hocamız orada daha sonra Sönmez Bey bu meseleleri hep tartıştık.

1980'li yıllarda ben kitabımı yazdım. Türkiye'de Alevilik, Bektaşilik, ondan önce çok sevdiğimi rahmetli arkadaşım Mehmet Eröz meseleyi yine bir takım 1977 sonunda sosyoloji hocası olarak ama Mehmet Eröz bir ilahiyatçı değildir. O bir sosyolog olarak o değerli o güzel kitabını yazdı. O tarihten itibaren Türkiye'de hızlı bir biçimde özellikle Ankara İlahiyat Fakültesi başta olmak üzere Türkiye'nin çok değişik yörelerinde alan çalışmaları da dahil olmak üzere pek çok Alevilik üzerine çalışma yapıldı.

1990'lı yıllarda bu hızlı bir biçimde devam etti ve 2000 yılında bu iş resmileştirilerek bir anlamda Türkiye Diyanet Vakfı tarafından da devasa şu anda 10 ciltlik Alevi kaynağı diyebileceğimiz bunu sözlü durumdan kurtarıp, sözlü rivayetten kurtarıp yazılı hale sokulmuş kaynaklardan neşedildi. Şimdi ilahiyat dünyası Alevilik ile ilgili olmak üzere mezhep olmadığı için mezhepler tarihi içerisinde yer almaz. Ben daha 1980'li yıllarda çağımızda iltikati İslam mezheplerini yazdığım zaman onun içerisinde mezhep olmadığını göstermek için bir ek olarak Aleviliği koymuştum. Türkiye'de Alevilik Bektaşiliği yayınlamadan önce. Ama orada dikkat edilmesi gerekli olan şey şu; Eğer biz bu arkadaşlara, tarikatsınız siz diyecek olursak, tasavvuf şeyi içerisinde o

3. Alevi alıştayı

zaman onlara mevcut tekke ve zaviye kanununa göre hangi imkânları vereceksiniz? Bu ciddi bir tartışma konusudur. Anayasal bir suçtur ortada. Yani gerek cemevlerine gerekse başkalarına verilecek olan bu manadaki pirim birtakım haklar meselesi. Yani bir açılımlı yapalım demokratikleşmeyi yükseltelim derken açacağımız yaraları iyi hesap etmek zorundayız. İkinçisi yüzyılların getirmiş olduğu birikimlerin çok iyi niyetle başlatılmış olan çok da güzel olan benim kanaatimce. En azından herkes iini dkebiliyor açıklıkla. Bu çalışmalardan çok somut sonuçlarda beklemeyelim. Ve kendimizi de buna çok fazla bağlamayalım. Ama bunu iyi niyetle adım adım götürelim.

Sayın Bakanın açılış konuşmasında çok önemli bir şey vardı. Söz vardı, orada bu meselenin hakikaten saf bir anlayışla gündeme getirildiği ve herkesin belli şeylerde yan yana gelebildiği konuşulabildiği söylendi. Bu güzel bir şey bunu sürdürelim; ama şu anda ilahiyatçılardan da lütfen çok fazla bir şey beklemeyin.

Sonuç olarak ama daha sonra Aleviliğin bağdaştırılabilecek yönleriyle alakalı olmak üzere Cenksu'nun üzerinde durduğu önemli meseleleri de sürekli önümüzde turalım. Bir kere bu çok kesin olarak Osmanlı döneminde de ilk çıktığı dönemde de şifai kltrn bize ulaştığı dönemlerden itibaren elimizdeki mevcut bilgilere göre işte şamanlıkla karışmış olan bir şeydir, görüntüsüdür. Alevilik budur. Bektaşilik, bekle çok daha kesin bir biçimde Türkiye'deki tarikat tasnifi içerisinde yorumlayabileceğimiz bir akım. Ama bugünde onların parça parça haline geldiğini unutmayalım. Yani zellikle Bedri Noyan'ın rahmetli arkadaşım Bedri Noyan'ın vefatından sonra Türkiye'deki dede babalık kurumunda da ciddi bir zlmenin olduğu ortadadır.

Alevilik zaten homojen bir toplum değil şu anda. Yani buna ne mezhep, mezhep dememiz zaten fiilen mümkün değil. Yani bilimsel açıdan demek mümkün değil. Mümkün olmayan bir şeyde de siyasi açıdan ya da ideolojik açıdan çok farklı bir bakış açısı varsa işin içerisinde, arkadaşımızın çok haklı olarak gündeme getirdiği soy-sop anlayışına dayılı olan sosyolojik yapıda bu meseleyi dini açıdan bir de İslam'ın dışına taşımak gibi anlayışlar da söz konusu ediliyor ise o

3. Alevi Çalıştayı

zaman bu meselede bir uzlaşa bulmak mümkün değil. Çünkü burada Sayın Bakanın yaptığı görüşmelerden yapılan çalışmaları yapıyoruz. Diyelim ki A şahsı ile bu meselede çok iyi giden bir konuşma, ben şahsi tarafımdan reddediliyorum. Ve bunlar aynı kulvarda yürüyen isimler. Ama aynı durum Sünni kesim içinde geçerli. Sünni kesimde de sizin bu faaliyetinize alkışlanacak, takdir edilecek bu faaliyetinize çok farklı şekilde bakan kesimlerin olduğunu unutmamak lazım. Teşekkür ediyorum. Bu birinci hakkım diye ...

MODERATÖR- Teşekkür ederim Sayın Hocam. Çok kuşatıcı bir konuşma oldu. Şimdi tek bayan konuşumuz var. Tesadüfen böyle oldu herhalde. Aliye Hanım buyurun sıra sizde.

ALİYE ÇINAR- Teşekkür ederim hocam. Sizin bir sorunuzla ben konuşmama başlamak istiyorum. Yani yol bulmaya çalışacağım. Demıştiniz ki ilahiyat fakültelerinde yapılan çalışmayı nereye koyalım? Nasıl değerlendirelim? Bu soruya cevap verirsem belki boşluğu da bulmuş olacağız bir anlamda. İlahiyat fakültelerindeki Alevilik ile ilgili çalışmaları ben daha çok mezhepler tarihi ve İslam tarihi birazcıkta din sosyolojisinin bakışını sosyal tarih gibi değerlendirsek bir anlamda asimilasyon gibi bile düşünebiliriz. Entelektüel anlamda. Yani akademik camia içerisinde bunu ayrı bir problematik olarak değil de tarihsel seyir içerisindeki bir konu olarak almak belli bir anlamda asimilasyon gibi görülebilir. Bana göre asıl problem özellikle antropolitik ve ontolojik açıdan ele alınmalı. Bununla neyi kastediyorum?

Ontolojik açıdan bir kere Aleviliğin teolojisi ortaya konulmalı. Bunda tanrı insan tasavvuru daha sonra Aleviliğin bir personalizm yani şahsiyeti farklı mı? Bunların sorgulanması gerekir. Aynı şekilde tasavvuf ile irtibatı, tasavvufu meşrulaştırma durumu var. Aleviliği buradan zihnen tasavvufunda bir eleştirisi karşımıza çıkıyor. Bunlar bir fırsat olarak düşünülmeli aynı zamanda Alevi açılımı bana göre Sünni paradigmanın da kendisini eleştirebilmesi içinde çok iyi bir fırsat diye düşünüyorum. Yani sadece Alevilik açısından değil, Sünni paradigmanın da kendisini sorgulaması açısından. Antropolojik açıdan problemin ele alınmasını söyledim. Bununla da şunu kastediyorum:

3. Alevi Çalıştayı

Bir kere Alevi toplumun kültürel yapısı, sembolik ağı, anlam dünyası, Kerbela travmasının olumsuz bir travma olarak o topluluğun şekillenmesinde ne kadar etkin olduğu, bir inanç coğrafyası olarak anemimiz ya da reinkarnasyon gibi düşüncelerin ne kadar etkin olduğu, bu anlamda İslami düşünceyle yaklaştığı ve ayrıştığı noktaların çok iyi ortaya konması gerekir. Kısa bir süre diyebileceğim bir zaman diliminde bazı çalışmalara baktım. Şunu çok net görebildim. Holistik bir bakışın olmadığı çok net. Alevilik ile ilgili problemi ele alan araştırmacı hocalarımız, mesela Ahmet Yaşar hocamızın çalışmasını beğeni ile okudum. Okuduğum zaman şunu fark ettim. Problemi kesinlikle sadece sosyal tarih açısından ele alıyor. O zaman boşluk olarak teolojik açıdan ele alınmadığı ortaya çıkıyor. Diyor ki, işte Aleviliğin olduğu bir dönem ikinci dönem Ali'li dönem ve Ali'siz dönem diyor. Daha sonra hocası ona itiraz ediyor çok haklı olarak. Burada kayıp halka teolojik olarak ortaya konmadığı yani onun kaçırıldığı görülüyor. Veya antropolojik olarak ele alınmadığı bir anlamda teolojik açıdan ele alınırken dini teoloji veya din antropolojisi açısından problemin çok net ortaya konması gerekiyor.

Problemin bir aşka ayağı da politik teoloji açısından. Çünkü siyaset ile de bir bağlantısı var. Bütün bunlar, bir araya getirecek holistik bir bakışa kesinlikle ihtiyaç var. Aksi halde Aleviliğin arka planındaki tanrı tasavvuru, işte diyelim gök tanrı, veya şaman, Budist ve tasavvuf ile irtibatındaki İslami ya da hetelolosmu denecek, bu yapıların çok iyi irdelenmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Sözümü burada kesmek istiyorum. Çünkü daha sonra hakkım olsun konuşmaya. Teşekkür ederim.

MODERATÖR- Peki, çok teşekkürler Aliye Hanım. Mehmet Çelenk Bey.

MEHMET ÇELENK- Hepinizi hürmetle selamlıyorum. Bu geç kalmış hayırlı çalışmanın en güzel şekilde neticelenmesine Cenabı Hak'tan niyaz ediyorum. Hazirunu, bu konuyu bilen bir şekilde ilgi duyan, bu meseleye akademik anlamda ilgi duyan veyahut bir şekilde

3. Alevi alıştayı

yüzleşmiş olan uzmanları, erbabını tenzih ederek söylüyorum. Aslında ilahiyatçıların Alevilik bilgisi çok iyi bir düzeyde değil. İşte değil. Öğrenci olarak bulunduğum okulda, hali hazırda hocalık yaptığım okulda değişik vesilelerle bulunduğum ortamlarda meslektaşlarımızın Alevilik bilgisinin hiç de iyi bir düzeyde olmadığına fark ettim. Akademisyen olmakla birlikte aslında ilahiyatçıların tükettiği bilgi şifai bir bilgi. Yani bir komşusunu gözlemlemiştir. Amcasından dayısından duyduğu bir şey vardır. Daha fazlası da yoktur. Burada Necip Taylan Hocamızdan duyduğum nüktayı anlatarak biraz hazirunu rahatlatmak neşelendirmek isterim.

İşte adamın birisi diyormuş ki, balla peynir yemek güzeldir. Nereden biliyorsun, işte babamın amcası, oğlunun teyzesi, oğlu, bacanağı yerken kapının aralığından görmüş. Buna binaen balla peynir yemek güzeldir. Karikatürize ettim ama inanın muhatap olduğum insanların Alevilik bilgisinin bu düzeyde olduğunu müşahede ettim. Bu bir problem.

Yine ilahiyatçıların Alevilik algısı büyük oranda Osmanlı-İran mücadelesinden besleniyor. Yani tarihte kalmış bir olay üzerinden Alevilik meselesi algılanıyor bu ciddi bir problem. İlahiyatçıların güncel aktüel Alevilik anlayışına gelince bu büyük oranda problemlerden müteşekkil. Yani ilahiyatçı için Alevilik bir problem yumağıdır. İşte efendim Alevilerin devrimci solla olan münasebetidir. CHP ile olan diyalogudur. Veyahut son dönemde Cumhuriyet mitinglerine yansıyan Alevi kimliğidir veya Alevi cemaattir. Buda yine bir problem.

Derslerimde kullandığım bir şablon vardır. İmaj kimlik çatışması diye. Yani bir grubun kendisini tanımladığı kaynaklar malumunuz kimliğini oluşturur. Dışarıdan oluşan yapısı ise imajını oluşturur. Bu bağlamda olaya baktığımızda Aleviliğin büyük oranda imajıyla bilindiğini söyleyebiliriz. Şunu sorabilirsiniz, peki, kimliği nedir, Aleviliği kimliği ile tanıma imkânı nedir o ayrı bur husus, alan araştırması yaparsınız. Aleviler ile hem hal olursunuz. Meclislerinde bulunursunuz. Cemlerine katılırsınız bu ayrı bir yol. Ama benim meslektaşlarımızın hoca arkadaşlarımızın tükettiği bilgi bu beyanda şifai bilgi ve bir imaja dayanıyor.

3. Alevi Çalıştayı

Aleviliğin doğasını tanımaya yönelik akademik bir ilgi çok fazla değil. Yine Alevilik araştırmasının biraz zayıf amiyane tarifle güdük kalmasının bir sebebi de Türkiye'nin iki endişeyi irtica ve bölücülük meselesini sürekli zinde bir problem olarak bugüne kadar getirmiş olması. Bu meyanda Aleviliğe ait birçok problemde belirsiz ve mülhak olarak kalmaya devam ediyor yani hepimizin bildiği bir mesele Aleviliğin nüfus meselesi. Beş milyon mudur? Otuz milyon mudur? Aslında günümüzün şartlarında bunu tespit etmek hiçte zor değil. Ama Alevi nüfusunun tespitinin bir projeye, siyasi bir beklentiye dönüşeceği şeklinde bir endişe var. Yani bu bir "Alevistan" projesine dönüşür mü? Şeklinde bir endişe. Bu ilahiyatçıların hareket alanını daralttı. Bundan dolayı yabancı uzmanların elinde Aleviliğin yol haritası uzun zaman önce şekillendi. Yani hazirun hocalarımız, Ethem Ruhi Fiğlalı Hocalarımız tenzih ederek söylüyorum. Yani İrem Melikov ayarında Alevilik araştırmaları yapan yerli araştırmacılar çıktı mı? Ayrı bir problem bu da. Bu sorunları aşmanın yolu nedir? Kanaatimce ilahiyatçıların Alevilikle yüzleşmesi lazım. Alevilikle birebir yüzleşmesi lazım. Şifai bilgiden, imajlardan oluşan Alevilik dünyasını bir yana bırakıp Alevilik problemiyle birebir yüzleşmeleri lazım. Sorunun diğer bir tarafı da bana göre bunu da hatırlatayım.

On beş ülkeden öğrenci barındıran bir fakültede hocalık yapıyorum. Dolayısıyla İslam dünyasının dört bir yanından gelen dindarlık telakkilerini de yakından müşahade etme imkânı buldum.

Yine değişik zamanlarda Suriye'de bulundum İran'da bulundum. İslam ülkesinin değişik coğrafyasını ziyaret ederek pratik dindarlık algılamalarını yerinde görme imkânı buldum. Şunu söylemek istiyorum: Bizim Anadolu insanının Türk Müslümanlarının bu şekilde kullanarak söyleyeyim, ilginç bir doğası vardır. Biz Anadolu Müslümanları Türk dindarlığını standart bir doğru olarak kabul eder. Diğer dindarlık telakkilerine bu zaviyeden bakarız. Yani diğer dindarlıklar bize benzediği oranda doğru, benzemediği oranda yanlıştır. Dolayısıyla Balkan kökenli öğrencilerimizin kız-erkek ilişkileri açısından rahatlığı meslektaşlarımızın tabiriyle söyleyeyim, ya yılışık ya gevşek bir sonraki aşamada

3. Alevi Çalıştayı

ahlaksızlık olarak görülür. Bunun o coğrafyadan kaynaklanan bir farklılık olacağı çoğu zaman göz ardı edilir.

Bu Alevilik meselesinde de böyledir. Biz biraz kendine benzeterek sevmeyi seven insanlarız. Yani Yunus Emre'nin; yaradılanı sevdik, yaradandan ötürü şeklindeki beyanatını ahri cenaplığını paylaşırız ama pratikte çoğu zaman bu söz konusu olmaz. Bu da bir problem. Yine Alevilik meselesine bakışı biraz fitrat ölçeğinde, biraz insan hakları ölçeğinde ele almamız gerektiğini düşünüyorum. Ejder hocamızda buna kısmen değindi. Tanıştığım, görüştüğüm, ulaşma imkânı bulduğum Alevilerden edindiğim izlenim şudur: Boynu bükük, hüznü, mağdur insan psikolojisi. Yani Bursa'dan ben bir örnek vereyim size.

Bir devlet kurumunda memur olarak çalışan bir Alevi bayan, ben Aleviyim hocam diyor; hiçbir Alevi cemine katılmadım. Babam Alevi olduğumuzu söylediği için Aleviyim diyor. Yani ben genetik olarak Aleviyim. Aleviliğin kültürünü, doğasını, tabiatını bilemiyorum. Büyük şehirlerde yaşayan Alevilerin büyük oranda böyle olduğunu şahsi mücadelelerimin sonucu gördüm. Öğrendim. Dolayısıyla bence meselelerin bu zaviyeden de ele alınması lazım. Sonuçta bunun arkasında bir siyasi irade var. Boynu bükük bir vatandaşın etnik kimliği ne olursa olsun, meşrebi mezhebi ne olursa olsun, boynu bükük bir vatandaş ve insan profiline rıza gösterilmemesi lazım. Meselenin bu zaviyeden insan hakları ölçeğinde, fitrat ölçeğinde ele alınması gerektiğini de düşünüyorum.

Yine Ahmet Taşkın hocam kadar umutsuz değilim. Herkes Aleviliğe, Anadolu Aleviliğine olumsuz bakmıyor. Bunu da bir müftü olarak kabul edin lütfen. Yakın zamanda Acem ülkesinde idim. Zaferi Derghâhını da ziyaret etme imkânı buldum. Bendeniz doktora tezi olarak Zaferi Şiiliğini çalışmıştım. İran'ın Şiileşme seyrine, Anadolu Alevilerine anlattığım zaman her düzeyde, İran'ı şöyle gözleri parlayarak; "Aman ne güzel namazı olmayan orucu olmayan, bir Alevilik, bu ne güzel bir şeydir. Keşke bizde de olsa" diye iltifatlarını ve teveccühlerinin bildirdiler.

3. Alevi alıştayı

Yine ilahiyatçıların sürece bir katkısı olmaz dedi hocamız. Ben farklı düşünüyordum. Bu diyalog açılımlarının bir araya gelme vesilelerinin çok hayırlı olduğunu düşünüyorum. Birkaç ay önce sanıyorum CNN Türk'te İzzettin Doğan hocayı izleme imkânı buldum. Hocamın ağzından, eminim bu sizinde malumunuz, işte bazı Alevi odakları Diyanet'in ısrarla kaldırılmasını savunurken şunu söyledi: Diyanet Türkiye'nin kendine has şartlarının ürünüdür. Yani bir Alevi kanaat önderinin ağzından bunu duymak sevindirici. Bu diyalog zemininin geldiği nokta ve bu zeminin semerelerini göstermesi açısından da ilginç. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR- çok teşekkürler Mehmet Bey. şimdi ara vermeden önce iki konuşmacımız daha var: Selim Eren ve Hasan Onat Hocaya fırsat vereceğiz. Selim Bey buyurun.

SELİM EREN- öncelikle alıştayı düzenleyen çalışmacılara teşekkür ediyorum. Bizi bu vesileyle bir araya getirdiler.

Efendim benim çalışmalarım da tabi eleştirilerden nasibini aldı. Benim yapacağım çalışmalar, pardon eleştiriler de aynı şekilde. Çalışmalarımın bir şekilde eleştirisi olacak bu bakımdan karşı tarafı eleştiriyor gibi bir anlam çıkmaz diye rahat konuşacağım. Ancak şunu da kestirmekte fayda var. İlahiyatçılar bilimsel çalışma yaparken bir takım n yargılarla veya meteorolojik problemlerle yaklaşıyor da diğerleri çokta objektif yaklaşıyor noktasını göz önünde bulundurmak gerekiyor, kendimize haksızlık etmemek adına.

Bununla ilgili bir örnek vereyim. Bir yüksek lisans tezi yanılmıyorsa adı Türkiye'de Aleviliğin Kurumsallaşması 80 sonrası dönemi ele alıyor. Alevilik dediğimizde hepimizin malumu en az 1000-1500 yıllık bir tarihten bahsediyoruz. Dini sosyal ve siyasi tarihten bahsediyoruz ve günümüze getiriyoruz. Bu arkadaşımızın sosyoloji bölümünde yapılan bir çalışma tezindeki en temel kaynak tarikatlarla, ilgili mezheplerle ilgili en temel kaynak. Hepimizin bildiği Faruk Ulut'un kitabı idi. Bunu görmek gerekiyor. Yani ilahiyat fakültelerinde belli bir birikim oldu bu

3. Alevi Çalıştayı

yeterli mi, hayır. Benim açımdan en büyük yetersizlik şu anda ilahiyat fakültelerinde Alevilik ile ilgili yapılan çalışmalar belli bir aşamaya geldikten sonra metodolojik birlik içerisinde, ortak proje üretememek noktasında.

Hepimiz biliyoruz Batıda bu konu ile ilgili çalışmalar elit çalışmalar. Birtakım toplantı sonuçları ve rafine bilgi üretme noktasında çok daha profesyonel çalışmalar. Bizim en büyük eksikliğimiz belki de Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, Devlet Bakanlığı'nın, Tübitak'ın ... Geçiyorum tarafsız bir bilim kurulu olarak Tübitak'ın yapması gereken Türkiye'de sosyal çalışmalarda önceliğin belirlenmesi ve bu nokta ortak bilimsel çalışmaların şimdiye kadar yapılması ve organize edilmesi gibi. Biz belli bir noktaya kadar getirdik belki işi. Aksaklıklar olmakla birlikte belki bilimsel gelişmeler bilimsel dünyada olacaktır bu. Ama belli bir yerde tıklandık. Bunun şu dezavantajı var. Her birimiz çalıştığımız alanla ilgili perspektiften, metodolojiden olaya baktık.

Mezhepler tarihi kendi perspektifinden olayı ele aldı. Sosyoloji perspektifi, psikolojik perspektif tasavvuf vesair ancak metodolojik birlik oluşmadığı için bölük pörçük çalışmalar ortaya çıktı. Biz birlikte çalışabilseydik belki o bölük pörçük bilgi yerine çok daha oturaklı, ayakları yere basan çalışmalar ortaya çıkacaktı. Bunu yapamadık hala zamanı geçmiş değil. Bu noktada beklenti içerisindeyim. Özellikle Tübitak'ın sonra Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ve ilgili bakanlıkların bu konuda ciddi destekler vermesi gerekmektedir. Bir çalışma hepimiz biliyoruz. Ben de alan araştırmasında bulunan birisi olarak söyleyeyim. Bir çalışmanın son derece ciddi bir maliyeti, ciddi bir insan maliyeti var. Bunun karşılanması bakımından bir takım desteklere ihtiyaç duyulmaktadır.

Belki hatırlayanınız olmuştur. Gazi Üniversitesi'nin yaptığı Alevilik-Bektaşilik ile ilgili ilk sempozyumda 98'de Almanya'dan gelen bir araştırmacı demişti ki; çok da geniş bir çalışma değil bu, çalışmaya destek veren Woswagen vakfı teşekkür ederim diye başlamıştı. Türkiye'deki bir bölgedeki Alevilikle ilgili çalışmaya Woswagen Vakfı'na Almanya'dan destek veriyor. Bilimsel çalışmalara destek noktasında

3. Alevi Çalıştayı

Tübitak'ın buna Milli Eğitim Bakanlığı'nı katabiliriz. Diyanet'i katabiliriz ve genel olarak YÖK'ü de katılım tabi ki öncelikle bu noktada eksikliklerini beyan etmemiz gerekiyor.

İlahiyatçıların olaya bakışı ile ilgili tabi birtakım sıkıntılar var. Yok değil, her şeyden önce ilahiyatçılar bunu hüsnü niyet olarak, değerli bir açıklama olarak söyleyeyim, bir kere muhafazakâr yapısı bazen bilimsel çalışmaların önüne geçiyor. Yaptığımız çalışmalarda bakıyoruz, acaba zarar verir mi ülke bütünlüğüne? Bu ortaya çıkarsa herhangi bir şekilde zarar gelir mi? Burada da Aleviler yaşıyormuş, ya da yezidiler yaşıyormuş noktasında acaba bunu yazmasak mı? Noktasında zaman zaman çelişkiye düştüğümüzü görüyorum. Bununla ilgili tabi etik değerler Türkiye'de çok fazla dikkate alınmıyor. Sosyal çalışmalarda, alan araştırmalarında etik değerler çok fazla gündeme getirilmiyor. Oysa bu sonraki yıllarda yapılan çalışmalar açısından veya ilahiyatçıların kabulü noktasında çok önemli bir noktadır. Benim çalışmam esnasında bir Alevi dedesi şunu söyledi, son derece haklı bir itiraz. Dedi ki, Hoca yarın öbür gün sen şu köylerde Alevi vardır. Şu ilde Alevi vardır. Bu kadar yaklaşık nüfusu vardır diye bir tahminde bulunuyor musun? Evet. Şu şekilde yaşarlar diyor musun. Evet. Peki, yerlerin adını da söylüyor musun? Evet. Tabi ki 80 önceki dönemde yaşadığımız gibi bir olağanüstü duruma tekrar dönersek ve eline alan cahil gençlik, eline silah alan cahil gençlik köylerimize uğrarsa sen mi kurta-racaksın bizi dedi. İşte etik değerlerden kastım bu.

Çalışmalar yaparken ve alan araştırmasında son derece dikkat edilmesi gereken noktadır.

İlahiyatçıların da alan araştırması yaparken bence bu tabirimi hoş görün lütfen, tırnak içerisinde kullanıyorum, hoyratça davranmaması gerekir. Alan araştırmasının kendisine göre birtakım metodolojisi ve özellikle de din gibi hassas konuların özel metot oluşturulmaktadır. Dolayısıyla her çalışmacı bana göre alan araştırması yapmak yerine alan araştırması da yapan ya da yapabilen çalışmacılarla birlikte yapılacak ortak çalışmalar daha değerli olacaktır kanaatindeyim.

3. Alevi Çalıştayı

İlahiyatçıların çalışmalarında ben bir tezden küçük bir cümle okuyarak bitirmek istiyorum. Çokta zamanımı zorlamadan. Şöyle de bir üstten bakış var. Diyor ki, doktora tezinden "...kitapta bölgesel saha araştırmalarıyla mümkün olduğu ölçüde Alevi topluluğun dini inanış ve kabullerini tespit ederek bir kimlik arayışı içerisinde bulunan Alevilere bir nevi katkıda bulunmuş olduk. Yani böyle bir üstten bakışımız var. Bunu kabul etmemiz gerekiyor. Biz bu din alanını biliyoruz ve onlarda cahil bırakılmışlar. Cahil kalmışlar, biz onların bu arayış içerisinde kalmasına, bocalamasına çok yüreğimiz el vermiyor, onlara yardımcı olduk bu çalışmayla. Bu son derece etik olarak yanlış bir bakış açısı. Yanlış bir giriş. Ben tabi sayın hocamın işaretini de aldım. Daha sonraki konuşmalarda fırsat olur mu bilmiyorum oturumlarda. Onun için zamanında kesmeye çalıştım. Teşekkür ediyorum ilginiz için.

MODERATÖR- Çok teşekkür ediyoruz hocam. Sağ olun.

Şimdi Son konuşmacımız Hasan Onat Hocam. Buyrun.

HASAN ONAT - Teşekkür ediyorum. Hepinize saygılar sunuyorum. Önce şunu tespit edelim. İlahiyat alanında yapılan birtakım ciddi çalışmalar olmasaydı şu anda bu çalıştayı olmazdı. Şu anda bu konu konuşulmazdı. Bu tespiti yapmak durumundayız. Bu çalışmalar el yordamı ile yapılan çalışmalardır. Ama şu ana kadar belli bir noktaya gelmiştir. Gerek mezhepler tarihi alanında işin tarihsel muhtelif farklılaşma süreçlerini araştıran çalışma var. Gerek din sosyolojisi alanında güncel durumu ortaya koyan çalışmalar. Gerçekten de eksiğiyle, iyisiyle, kötüsüyle, var olan çalışmalardır. Önce bunların bir defa takdir edilmesi lazım. Özellikle bırakın başkasını ilahiyatçılarda en az gelişen yeti takdir yetisidir. Ben pek çok arkadaşımızın ilahiyat alanında yapılan çalışmaları okuduğunu düşünmüyorum. İlahiyatçıların birbirinin çalışmalarını okuduğu kanaatinde değilim. Ayrı bir konu ve keşke Necdet Hoca bu çalıştayıdan önce ilahiyat alanında yapılan çalışmaların en azından listelerini bizlere gönderseydi. Gönderirseniz çok daha güzel olur. Çünkü burada ciddi çalışmalar var. Bu işin şakası yok. İkinci önemli bir şey, bir noktada çalışmalar mezhepler tarihi ve din sosyoloji ekseninde yoğunlaşıyor.

3. Alevi Çalıştayı

Burada küçücük parantez, içinde üyemiz var burada, İlahiyat Milli Komitesinden üyeler var. Belki de bu yüzden mezhepler tarihini ve din sosyolojisinin saatlerini azaltmayı tensip buyurdular, böyle bir şey içersindeler. Umarım bunu tekrar ciddi ciddi düşünürler diye düşünüyorum. Bu parantezi kapatıyorum. Çünkü bu yaralı bir mönü, canımızı acıtıyor. Yani böyle bir konu.

Burada esas bizim ilahiyatçılar olarak özeleştirme yapmamız gereken bir mesele var: İlahiyat alanı bilimselliğin neresinde? Üniversitenin bir kurumu bir bilim kurumu ilahiyat alanında bilim mi yapıyor? İlahiyat alanında yoksa kutsalla uğraşmanın bireysel tatmini mi yaşanıyor? Bu soruya cevap vermeden bundan sonra ki aşamada çok fazla mesafe kat edilemez. Bunu da geçiyorum.

Bir diğer nokta şimdiye kadar yapılan çalışmaların el yordamıyla olduğunu söyledim. Peki, ciddi manada ihtiyaç duyan birimlerin Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, devletin farklı birimlerinin bu noktada talepleri doğrultusunda bir proje üretilip, bu proje ekseninde meselenin farklı boyutları çalışılmaz mıydı? Hiç kimse bu konuda laf etmezken, bizler bu konuda bir şeyler yapmaya çalıştık. Ben Ankara İlahiyatta Aleviliği ders olarak yüksek lisansta okutmaya başlayalı 12 sene oldu. Bırakın başka şeyleri ve bu alanda hem meselenin tarihsel alanda tarihsel arka planıyla hem diğer hususlar ile ilgili çalışmalar var. Ve mesela çok rahatsız oldum. Asimilasyon gibi anlaşılacağı şeklindeki ifadelerden ilahiyatçıların hiçbir şeye yaramayacağı gibi arkadaşlarımızın belki ne bileyim belki haklı olabilecekleri noktalar olabilir ama bu tür ifadelerden rahatsız olduğumu ifade etmekte fayda görüyorum. Çünkü ben Çorum İlahiyat Fakültesinde dekanlık yaparken Çorum'daki Alevilerin bir gün bir televizyon programı akabinde dekan odasına gelip ağladıklarını hala unutamam; "Hocam ne olur bize sahip çıkın. Bizim dinsizler bizi dinsizleştirmek istiyorlar. Çocuklarımızı dinsizleştirmek istiyorlar. Ne olur bize sahip çıkın" diye ağlayanların ben gözyaşlarını asla unutamam. Yani burada güven sorunu var. Güven sorunu düşük ölçüde ilahiyatçılardan kaynaklanıyor.

3. Alevi Çalıştayı

Siz eğer size uzatılan eli sıkmazsanız, size uzatılan ayranın içine tükürmüşler diye içmezseniz, ki bunu halen meslektaşlarımız içinde yapanlar var. Alevinin kestiği yenmez diye bunu hala beynimizin arka planında saklayıp tutarsanız. Hiçbir zaman Alevi size güvenmez. Alevilere açılacak tek kapı uzatılan ayranı içmektir. Başka hiçbir şey değil. Çünkü bizim temel ortak paydalarımız var. Ve ilahiyatçılar her şeyden önce bu temel ortak payda üzerinde yürümelidirler. Temel ortak payda Sünnilik değildir. Temel ortak payda Alevilik değildir. İslam'ın kök değerleridir. İlahiyatçılar mezhepler üstü yaklaşımlar bu kök değerleri öne çıkartmak durumundadırlar. Ve bu kök değerler Alevinin kendisinde bulabileceği, Sünninin kendisinde bulabileceği değerlerdir. Bu yaklaşım adı, mezhepler üstü yaklaşımdır. Dolayısıyla ilahiyatçıların artık bir yönden kendilerini yeniden gözden geçirip bir anlamda gerçekten bilim çizgisinde iş yaparak böyle bir sürece girmeleri gerektiği kanaatindeyim. Bu çerçevede meselenin üç boyutu vardır:

Bir, tarihsel boyutu, biz mezhepler tarihçileri ilgileniriz bununla. İki, meselenin güncel boyutu sosyolojik açıdan din sosyolojisi ve değerleri ilgilenir bu boyutla. Üç, meselenin bir de gelecek ile ilgili boyutu. Burada temel ortak payda açısından en önemli husus ahlak temelli bir yapılanmanın hem Türkiye'deki Alevilikte hem de Türkiye'deki Sünni anlayışında ortak payda olduğudur. Biz bu ahlak temelli yapılanmayı tarikat zihniyetinden kurtarıp, tasavvuftaki ciddi var olan imkânlardan yararlanarak yeniden inşa etmek durumundayız. Biz bunu başarabilirsek, orada Alevi de kendisini bulacaktır. Sünni de kendisini bulacaktır. Çünkü şu anda dini şekle mahkûm ettik ve dini içeriğini boşalttık. İçeriği boş olan bir din insanlara hem mutluluk vermiyor. hem insanları terbiye etmiyor. Ya din insanları terbiye etmedikten sonra, bizim pek çoğumuzun kafasında var olan Alevi'yi camiye sokmak ne anlam ifade edecek? Camiye giren insan eğer camide veya Kur'an'ın ifadesiyle kendisini kötülüklerden uzak tutma konusunda başarılı olamıyorsa, Alevi olmuş ne anlam ifade eder? Sünni olmuş ne anlam ifade eder? O zaman sorunun söyleyeceklerimin özeti şu; Her şeyden önce yapılan çalışmaları küçümsemenin bir anlamı yok. Eksiktir, başka şeyler ama önce bu çalışmaları bir görelim. Bu çalışmaları daha ileri nasıl taşıyabiliriz sorusunu soralım.

3. Alevi Çalıştayı

İkincisi bu çalışmaların bilimsel çalışma olması için ne gerekiyorsa yapmak durumundayız. İlahiyat fakülteleri bilimsellik durumunda kendisini sorgulamak zorundadır. Bize lazım olan geçmişi iyi okuyan klasik birikime vakıf ve bilgi üreten insandır. Mahkûmata mahkûm insan tipiyle ilahiyatçı olunmaz. Kimse kusura bakmasın. Ama şu andaki ilahiyatlardaki genel eğilim mahkûmata mahkûm insan tipini yeniden diriltme noktasına doğru kayıyor. Tehlikeli bir noktadayız. Mahkûmata hakim insan tipi lazım bize.

Bir diğer husus bu konuları ciddi manada projelendirilerek herkesin kendisini ilgilendiren boyutta katkı sağlamasıdır. Biz bu problemi çözeriz. Ama bu problem sadece Alevilerin problemi değildir. Bu problem özelde Türkiye'nin din problemidir. Genelde İslam dünyasındaki din anlayışı ile alakalı bir problemdir. Yani genel çerçeveyi devre dışı bırakır salt Alevilerin problemi olarak görürseniz yanlış yapılmış olur.

Keza salt özgürlükler ve temel hak ve özgürlükler bağlamında ele alınması, konunun mecrasının farklı noktalara kaymasına yol açar, çözümler getirmez. Çünkü temel hak ve özgürlükler meselesi ülke bütünlüğü içerisinde ele alınmak durumundadır. Alevilere özgü değil, esas meselede ön yargıların kırılması meselesidir. Önce ilahiyatçılar birbirleri ile ilgili ön yargılardan kurtulmalı ve arkasından da her şeyden önce Kur'an'ın temel hedefinin insanı özgürleştirmek olduğu gerçeğinden hareketle özgürce düşünebilmelidir. Düşünmenin önünde hiçbir engel yok. Ondan sonra her şey daha kolay çözülür ve ben 2003'te yayınladığım bir makale; Kızılbaşlık farklılaşmasıydı. Pek çok arkadaşım Kızılbaşlık adını koyduğumdan dolayı pek çok tepki alacağımı söylediler. Güler Ümit olayını hatırlarsınız. Ama tam tersi şimdiye kadar o makale ile alakalı hiçbir olumsuz eleştiri Alevilerden gelmediği gibi pek çok takdir ifadesi geldi. Ama çok hazindir, Mustafa Cemil Kılıç diye bir adam Marmara ilahiyat mezunu ve sosyolog olarak kendisini ifade eden bir adam benimle alakalı Türkiye'de Sünniliğin ve vehalinin bir bümürü diye bir yazı yazdı. Bu da enteresan bir ifade.

MODERATÖR- Sizin içinde ağır bir imtihan hocam

3. Alevi Çalıştayı

HASAN ONAT - Valla ben yakışmayacağı için, rahatsızlık duyacağım bir şeydi hiç rahatsızlık duymadım, cevap bile vermek ihtiyacı hissetmedim. Ama hadise bu yani şeye sormuşlar; Ormana düşmanın kim? Demiş balta, sapı da bendendir. Galiba bizim en büyük sorumuz önce kendimiz. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR- Teşekkür ediyorum hocam. Şimdi birinci oturumu sona erdirmeden önce birkaç not vurgulamam gerekiyor. Burada anlaşılan o ki Alevileri İslam'ın içinde bir mahrum kuşak bir mahrum topluluk olarak değerlendiriyoruz ve onları tekrar o eski koşullarına durumlarına davet etmek gibi bir misyonu da alttan alttan nezaketle ifade etmeye çalışıyoruz. Oysa bizim bu görüşü çok ciddiye almakla beraber bizim doğrudan görüştüğümüz pek çok Alevi grubu maalesef bu yaklaşımların hepsini reddediyor. Hepsini reddediyor, hatta bu konuda bu masalardan çıkabilecek önerileri de Hasan Bey altını çizdi, tedirginlik verici bir ifade olarak, ama asimilasyon çabası olarak bildiriyor. Yani buradaki değerlendirmemizi yani burada kamuoyuyla hiçbir şekilde paylaşmasak bile şu anda yapılan işin bir mühendislik çalışması olduğunu sanıyorlar. Öyle algılıyorlar. Biz burada oturduk. Bize düşen görev nedir, onu tartışıyoruz ama maalesef benim doğrudan muhatap olduğum pek çok Alevi örgütü lideri bu çabayı tedirginlikle izliyor. Şimdi burada bu karşı kutuplaşmadan haberdarız soruna daha net, daha doğrudan dalmak gerektiğini düşünüyoruz.

Bundan sonra ne yapılması gerektiği konusunda Hasan Beyin önerileri tabi ki çok yerinde, eksiklerimizin farkındayız ama şimdi hemen önümüze gelmiş bir sorun var. Bu sorunu burada çözmek gibi bir güce ve iradeye sahip olmamakla beraber lütfen bunun farkına varmamız, bunun resmen farkına varmamız gerekiyor. Şimdi ara veriyoruz. İkinci oturumumuzu 11.50'de başlatıyoruz. 11.50'de buluşmak üzere...

...

MODERATÖR- Değerli konuklar ikinci oturumu başlatıyoruz. İkinci oturumda birinci oturuma ilişkin konularda tekrar tartışılabilir; ama biraz daha mesafe alalım arzu ediyoruz.

3. Alevi Çalıştayı

Bu oturumun başlığı dini çoğulculuk, İslam'ın farklı yorumları ve Alevilik. Kısmen bu konulara birinci oturumda da arkadaşlarımız değindiler. Bu oturumda şu başlıklara da dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Farklılıklara nasıl bakmak gerekir? Dini ve kültürel tarihimizde farklılıkların nasıl kabulleneceği hususunda Alevileri de içine alan bir yöntem geliştirebildik mi? Geliştirebilir miyiz? Geliştirme hakkını kendimizde görüyor muyuz? Alevilere yönelik olarak bir kritik yapabiliyor muyuz? Çok içeriden bir kritik. Nedir Aleviler bizim için din ve vicdan hürriyeti, inanma hürriyeti, inancını yaşama, örgütlenme hürriyeti, bu konularda neler düşünüyoruz? Çağdaş dünyada inanç farklılıklarına ilişkin ne tür düzenlemeler var? Bunların ilahiyat alanına ne düzeyde transferi sağlanabilir? Bu bilgilerden nasıl faydalanabiliriz? Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı, din dersleri, zorunlu din dersleri. Bu konuda özellikle son 5 yıl içinde yoğun bir şekilde yapılan operasyonlar, din derslerine müdahale, karşı görüşler vs. Alevilerin genel talepler bu taleplerin tırnak içinde söylüyorum, makuliyet çerçevesi nedir? Bunları burada konuşmak istiyoruz. Evet, şimdi daha önce söz hakkı isteyen konuklarımızdan, ilk sözü Mustafa Öztürk Beye veriyorum. Buyurun Sayın Hocam.

MUSTAFA ÖZTÜRK- Teşekkür ediyorum. Sayın Bakanım, değerli başkan, ben bir önceki oturumda söz almak istemiştim. Dolayısıyla konuşmamın içeriği sizin şimdi dediğiniz hususlardan ziyade bir önceki oturumun içeriği ile paralel olacak. Ben biraz ilahiyat camiası olarak Alevileri anlamak konusunda biraz öz eleştiri temeline dayanan bir konuşma yapmayı planlıyorum. Bu noktada hemen öncelikle şunu belirtiyim, ben Alevilerin Kur'an telakkisi bağlamında iki makale yazdım. İkisi de oldukça Sünni deyip, tırnak içinde perspektiften yazılmış, Alevilere karşı oldukça Ortodoks bir yaklaşımla yazılmış hem eleştirel en sıkı eleştiri içeren makaleleri yazanlardan biriyim. Bununla birlikte bir iki hususu arz etmek isterim.

Aleviler ile ilgili ilahiyatçıların sorunu tanımlama ve meseleyi hal noktasında iki temel sorundan söz edildi: Bir bilgi sorunu, iki güven sorunu. Güven sorunu bizi de aşan bir sorun, aslında da bilgi soru-

3. Alevi alıştayı

nu ilahiyatçılara indirgenebilir. El yordamı ile yapılan çalışmalardan bahsedildi. Proje eksikliğinden. Buralar eksik. Teolojisini vs. efendim tasavvufu ile ilişkisi tam tanımlanamadı. Bunlar teknik çalışmalar olduğu için tanımlanabilir tamamlanabilir. Bir proje geliştirirsiniz yapılabilir ama bence asıl sorun, güven sorunu. 500 yıla uzanan en azından şahsen, Yavuz kapışmasına uzanan bir derin çatlak var.

Biz, şimdi özeleştiri noktasına geliyorum. Biz şimdi Sünni ilahiyatçılar olarak, İlahiyatıyız ama bir Sünni kimliğimiz de var. Alevileri bugüne kadar tanıma çabasından ziyade hep tanımlama üslubuyla yaklaştık. Bu bizim klasik literatür de kelamıların öteki mezhepleri tanımlama üslubuna benziyor. Yani kendisi hakikatin temsilcisi olan yerde duruyor. Evet itikaten öyle düşünüyoruz ama o insanlara eğer bir zeytin dalı uzatacaksak hakikati tebliğ üslubu ile değil de belki insanlığı insanlığın ortak değerlerini, İslam'ın o evrensel değerlerini hoşgrrl trenanslı tavrını temsil üslubu ile yaklaşalım. Ama bu yaklaşımda en temel kriter bence samimiyet izharıdır ve bu samimiyetin bir şekilde ortaya konulmasıdır. Ama bir asimilasyon konusundan bahsedildi. Bunun da haklılık payları var diye düşünüyorum. Ben bir makalede Alevilik zerine çalışan bir ilahiyatçı arkadaşımın makalesinde şöyle bir cümle gördüm, Kuran zerine Alevilerin Kur'an algısı üzerine yazılmış; Alevilerin Kur'an telakkisini anlamak istiyorsak. Öncelikle Hz. Ali'nin Kur'an telakkisini anlamamız gerekir. Bu kadar sahte bir kompliman olmaz. Bu kadar sahte bir mücadele yapılmaz. İşte bu yazının üzerine birileri Alevi gruplardan internete, bu adam asimilasyon memurudur diyor. Bu samimiyet değil. Samimiyet ortaya konulmalıdır. Evet, bunu biliyoruz.

Sünni kanattan gelen hiçbir jeste ilelebet jestle mukabele etmeye ant içmiş gruplar var. Necdet Bey dedi. Burada bu kadar saf temiz niyetle oturulmuş bir emek ortaya konuluyor. Bunu bile tedirginlikle karşılayanlar var. Olsun bu sabır istiyor. Siyasi idarenin göstermiş olduğu bu tavrı bence ilahiyat iradesi de göstermeli. 500 yıllık çatlağı bir anda kapamak gibi bir beklenti bence biraz ham bir beklenti.

3. Alevi alıştayı

Biz yola girelim. Bu yolda sabır ve samimiyet ihsan edelim. Ancak biz ilahiyatçıların belki biraz ağır olacak ama Marmara İlahiyatın Ankara ilahiyatı, Ankara İlahiyatın Marmara İlahiyatı, Sünnilerin Alevileri, Alevilerin Sünnileri algıladığı klasik algılama biçimi ile bu algılama devam ettiği sürece yani dolayısıyla kendi içindeki farklılıkları tahammül düzeyi gsteremedenden Alevilere tahammül göstermeleri mümkün değil. Anlamaları mümkün değil.

MODERATÖR- Bunu biraz acar mısınız?

MUSTAFA ÖZTÜRK- İslam'ın farklı yorumları dediniz ya, evet yani mesela benim yani. Sünnilik içinde en Alevisi benim yani. Türkiye'de şu anda yani bir Kur'an ile ilgili bir makale yazıyorsunuz. İlahiyatçı birilerinin, efendime söyleyeyim içki içmesinin, sigara içmesinin, gayri meşru bir iş yapmasının müsebbibi sizin makaleniz olduğu gösteriliyor. Yani inanç böyle şeylerle karşı karşıyayız. Biz önce kendi içimizde bir uzlaşma kültürü yaratmalıyız. Biz ilahiyatçılar. Bu kültürü yaratmadığımız sürece bir başkasını anlamaya çalışmamız mümkün değil. Bu özeleştiriyi hakikaten gidelim akşam yatalım. Yastığa başımızı koyalım, samimiyetle kendimizi bir şeyden geçirelim. Bu insanlara Müslüman kimliğimizi hakikati temsil üslubuyla değil de bir insan olarak yaklaşalım. İtikadı farklılıklarımızı ayrışma vesilesi olarak dayatmayalım. Gerçekten siz de bu Türkiye'nin bir gereğisiniz.

Ben de bir örnek vereceğim: Adana'da Karahan Kitabevi var. Kipta yayınlıyor. Bu insanlar buranın sahipleri Alevi. Hem de namazsız niyazsız dediğimiz Alevilerden. Evet. Alevi harbi Alevi. Biz ilahiyat camiası olarak arkadaşlara gittik. Ticaret üzerinden başlayan bir ilişki başladı. Doçentlik, doktora çalışmalarımızı yayınlar mısınız? Oradan bir dostluk oluştu, bir samimiyet güven oluştu. O insanlar şimdi birçok arkadaşımızın kitabını yayınlaması ötesinde çok hoş bir insani ilişki kuruldu. Yani bu güvensizlik bariyerinin aşılması için bizim samimi insanlar olduğumuzu onlara ispat etmek zorundayız. Ama bunun için sahte komplimanlara girmeye gerek yok. Bunu ispat etmek için de bunlar bir

3. Alevi Çalıştayı

türlü anlamıyor yahu demenin de bence yani orada aceleci davranmamalı. Sabır ve bu yola devam edelim. Benim şimdilik söyleyeceklerim bu kadar. Eğer sürem kaldıysa bir sonraki oturumda da çözüme ilişkin bir şeyler söyleyebilirim. Teşekkür ederim.

MODERATÖR- Çok teşekkür ederim. Mustafa Bey sağ olun. Mehmet Erdoğan Bey.

MEHMET ERDOĞAN- Efendim bende hazirunu saygı ile selamlıyorum.

Ben doğrusu bu konularda çalışma yapmış birisi değilim. Niye burada olduğumu da doğrusu pek de bilmiyorum. Ama vardır bir hikmeti.

Şimdi ben Toroslar'da yaşıyorum. Orta Toroslarda Adana'nın kuzeyi Kayseri'ye bakan yamaçlarında. Köyümün üst tarafında artık yolun bittiği yerlerde 5 Kürt Alevi köyü var. Rahmetli annem babama demiş ki, herif, Develiye vardığımız zaman bana bir gavur göster demiş. Pazara varmışlar, bakmışlar camcı Ahur gidiyor. Kız kız bak şu giden adam gavur demiş, annem, anam buda bizim gibi bir adammış diye bir tepki de bulunmuş.

Şimdi vaktiyle köye vardım, yazın dayımın hanımı bana dert yanıyor rahmetli; Görümcemin oğlu çocuklara bakmıyor şöyle diyor böyle diyor, zahir ölürsem şu konu komşu Müslüman kardeşlerimiz beni mezarıma koyarlar. Yok olmazsa şu dini ayrı Kürtler diyor, dini ayrı Kürtler nasıl olsa beni toprağa koyarlar diyor. Yani bu 45 dakikalık bir mesafemiz var.

Bizim köylün mahallesi, bu dini ayrı Kürtler dediği köy. Bu insanlar bizim köyün içine girmemek için bir ark var. Kanal çok bayır, işte toros dağları dediğim gibi o kanalın işte kenarından arka arkaya dizilirler böyle giderler, köye girmemek için. Çünkü köye girdikleri zaman köyün çocukları arkalarına düşüyorlar işte şöyle şöyle tekerlemeleri de var. Burada söylemeye gerek yok. Bu yüzden de adamcağızlar o rampadan, bayırdan tek sıra. Birisi laf vereceği zaman duruyor arkadaşilerin hepsi duruyor. Böyle bir tercihte bulunuyorlar.

3. Alevi alıştayı

Aradan zaman geçti bu köyde bir cenaze oldu. Biz de işte okuduk, işte fakülteyi okuduk İşlam bilimleri. İşte orada hoca biliniyoruz kendi köyümüzde. Tabi komşuluk ilişkilerimiz fena değil bu cenaze konusunda. Haydin biz de gidelim dendi. Gittik, giderken ben bizim köylü hacı amcaya dedim ki bana orada bir iş düşer mi? Yok dedi. Gelirken bir Kur'an okursun, taziyede bulunuruz o kadar. Ben de rahatladım doğrusu ama yine de böyle görünmemeye çalışıyorum. Siper oluyorum. İşte orada bir adam elinde mendil, mersiyelerde ağit işte daha çok merasimi idare ediyor. Oradan tabi bu arada buradaki anlatılanlara ben katılıyorum. İlahiyatçı olarak bunlarla ilgili Diyanet'in yayınladığı bu eserler sebebiyle şahsen ben bilgi sahibi olmaya başladım. Dolayısıyla bütün onlarla ilgili bilgilerimiz hep duyum yoluyla ve hepsi olumsuz. Çok çok aşağılayıcı ifadeler bunlar. Ve tabi merakta ediyorum. İlk kez katılıyorum cenazelerine ve de hep geriden duruyorum. İnsanları siper edinerek ne çıkmamaya çalışıyorum. Neyse cenazenin sahibi beni görmüş, hoca gel şu ileri dedi. Eliyle işaret etti. Eyvah dedik korkuyorum ne yapacağımı bilmiyorum. Ama şunu unuttum, bundan önce mezara varınca cenazeyi şöyle indirip kaldırıp üç defa Bismillah vela milleti resulullah dediler. Ben bunu duyunca, ben bir kere ile yetmiyoruz, bunlar üç defa indirip kaldırıyorlar. Bismillah vella milleti resllllah ve rahatladım. Ondan sonra gerekli merasimi yaptım. Kur'an okudum, onlardan da okunmasını beklediğimde, o cenazenin sahibi, hoca sen burada varken kimseye söz düşmez dedi. Ve sonra ayrıldık.

Bugün Tunceli mftmzden de öğrendim. Tuncelilerin cenazelerini bizim imamlarımız kaldırıyormuş. Yani bizzat bizim imamlar kıldırıyormuş. Değerli hocalarım ben bu tecrübeyi çok çok önemsiyorum. Benimde belki katkım önemli ölçüde bu olacak. İnsanların dindarlık konusunda en hassas oldukları konu cenazeleridir. Düğün merasimleridir. Sünnet merasimleridir ama cenaze benim kanaatimce de daha önemlidir. şimdi bu insanlarımız cenazelerini bana teslim ediyorsa, bana teslim ediyorsa benim dönüp kendime bakmam lazım, bir öz eleştiri yapmam lazım.

3. Alevi Çalıştayı

Hepimiz biliyoruz ki Yavuz'un savaş açmak için tabi gerekçeleri gerekiyordu elinde. Bunu o devrin şeyhülislamına ihale etmiş. Bunu kaynaklarda görürüz, ben çok iyi bilmem tarihçi de değilim. Ama Kemalpaşazade'ye bunun ihale edildiğini Kemalpaşazade'nin de bunu fetva haline getirip bunların dan dan ve midir olduklarını. Hem dardır-lar yani sapıktırlar hem de mudurlar yani saptırıcı dırlar. Ve bu sene herhalde ben şanslı idim. Kutlu doğum vesilesi ile ödül münasebetiyle beni de jüriye almışlardı. Bunların içerisinde biride yazılı kaynaklara göre Alevilik. Hasan Onat hocamız yaptırmış. Ben doğrusu çok başarılı buldum. Ödül verilmesi için de teklifte bulundum. İkinciliği de pay-laştılar bir arkadaşla. Şimdi bu arkadaşın da tespit ettiği, bizim litera-türde bunlarla ilgili kelimelere baktığımız zaman erbabi delal, ruhudal haydariye, camalidal vehidir, elvabşi Kızılbaş, hazelehullahive... Kızıl-baş, tariveyi vahiyiyi kızılbaşıyeyi hazele .. Yani pek çok. Öyle olumsuz nitelermeler var. Bizim literatürümüzde. Biz biliyoruz ki bu nitelermelerin mesnetinide o siyasi tavır. Yavuz'un işte bana bir mesnet bulun, şekli-deki ihalesi oluşturuyor. Nitekim memnutlerle ilgili gerekçelerde bunlar ifade ediliyor. Yani minareye kılıf bulmak vesaire gibi.

Şimdi bizim günümüzde ilahiyatçılar olarak, Diyanet teşkilatı men-supları olarak, din alimleri olarak böyle bir siyasi kaygımız yok. Yani bu gün hakikaten demokrasinin tecrübe olarak gördük ki epey bir fazileti varmış. Aynı şemsiye altında işte bir arada mutlu bir şekilde yaşamak istiyoruz. Hepimiz yaşamak istiyoruz. Yani bir zincirin gücü onun en zayıf halkasıyla ancak ölçülürmüş.

Bir toplumun huzuru da herhalde onların içinde en mutsuz insanın huzuru kadar ancak olacaktır. Dolayısıyla bizim bir özeleştiri yapma-mız gerektiği kanaatindeyim. Ehlisünnet toplantısı oldu. Ona katıldım. Oradaki gözlemimi de paylaşarak sözümü bitiriyorum.

Orada bizim bu konuda uzman bir arkadaşımız, ismini verme-yeyim konuşuyor. Bir de karşısında Ayetullah konuşuyor. Şimdi ben dinledim, dinledim dedim ki yahu İslam'ın kucaklayıcılığını bizim bu arkadaşımız mı temsil etti burada, yoksa Ayetullah mı temsil etti? Aye-

3. Alevi Çalıştayı

tullah diyor ki; Bakın. Bizim usulümüz beştir diyor. Usulümüz beştir ama biz bunu usulü din ve usulü mezhep diye ayırıyoruz, üçü usulü din. Tevhit mumuvet mahat bu üçü usulü din. Bu üçüne inanan herkesi biz Müslüman kabul ediyoruz diyor. Ama ikisi de usulü mezhep. Yani bir adama şii dememiz için bu ikiye de ayrıca inanması gerekiyor diye ve hakikaten benim o konuşmacı arasında böyle kıyaslama yaptığım zaman bizim ehlişünnet adına konuşan kardeşimizin göstermesini beklediğim tavrı ben o cenahta görmüş oldum. Yani bizim dolayısıyla bu tür siyasi mülâhazalarla litaretümüne giren ifadelerden vs. sarfınazar ile daha böyle ortak faydalar daha geniş ortak faydalar bulmamız. Ve ben gene bu kesimde ve litaretürlerinde de gördüğüm kadarıyla da müthiş bir ahlak vurgusu var. Müthiş, eline, diline, beline, yani bu irfanı yani açacak olsak her halde bütün hadislerin, ayetlerin, tefsirlerin özü gibi bilmem ne olacak. Dolayısıyla bu ahlak vurgusu bu kesim üzerindeki ahlak vurgusu bizim de rizaretin amacı olarak çok çok öne çıkar-mamız gereken ve dolayısıyla ortak paydada dikkate almamız gereken bir husus olması gerekiyor diye düşünüyorum.

Efendim teşekkür ediyorum.

Bir de şunu anlatayım. İzin var mı hocam? Arnavutluk'a gittiğimizde oranın Bektaşiler tekkesi, dünyanın Bektaşiler merkezi orası, orayı ziyaret ettik. Tabi hep sembollerle ifade ediliyor. Ortada bir rahle var. Kur'an açılmış, Yasin süresi orada yani İslam semboller üzerinde yahu Mekke değil ki, Hicaz değil ki yani bizim şimdi oradaki insandan Mekke'deki Hicaz'daki insandan beklediğimiz İslam'ı beklememiz yanlış olur. Denize, durgun bir havuza bir taş atarsın da merkezde çok güçlü dalgalar olur. O dalgalar yayılır yayılır ve bir noktada çok zayıflar ama gene o onun dalgalarıdır. Dolayısıyla o zata soruldu. Dediler ki namaz? E biz zikri daim üzereyiz dedi. Şimdi ben ilahiyatçı olarak istersem bunu İslam'da temellendirebilir mi diye düşündüm kendim, hem de nasıl.

Peygamberime bir sahabe gelmiş. Demiş ki, ya Resulullah, bu İslam ahkâmı ağır geliyor, ben yapamıyorum. Bana yapabileceğim bir

3. Alevi Çalıştayı

şey söyle demiş. Peygamberimiz de ...Allah'ı dilinden düşürme demiş. Şimdi demek ki o Bektaşî dedesinin piri sahabe çıktı. Yani biraz bizim tavırlarımızla da ilgili. Yani dışlama istesek herkesi dışlayabiliriz. Burada gördük ilahiyatçı ilahiyatçıyı dışlıyor. Saygılar sunuyorum.

MODERATÖR- Çok teşekkürler sayın hocam. Bizi rahatlattınız, memleketi. İyi oldu sağ olun. Ömer Bey buyrun. Buyrun Ömer Özsoy Bey.

ÖMER ÖZSOY- Teşekkür ederim Sayın Başkan. Ben Hikmet ağabey gibi toplantıya niye çağrıldım demeyeceğim ama bir Alevilik uzmanı olmadığımı itiraf etmek durumundayım.

Toplantıya çağırılış sebebine mütenasip mütevazî bir katkıda bulunma niyetindeyim. Anlayabildiğim kadarıyla bu sebep, daha doğrusu görüşmelerden anlayabildiğim kadarıyla bu sebep, son üç beş yıldır çoğunuzun malum olduğu üzere yurtdışında Almanya'da üstlenmiş olduğum görevin hususiyetleri ve bu görevin getirdiği Türkiye'deki Alevilerin ve Alevilerin hak talepleriyle Almanya'daki Müslümanların statüleri ve hak talepleri arasındaki paralellik diye düşünüyorum. Bu paralellik eşliğinde birtakım gözlemlerimi, toplantımıza maalesef sonuna kadar iştirak edemeyeceğim. Toplantımıza renk ve farklı perspektifler katar ümidiyle de sizlere arz etmek istiyorum.

En öncelikli mesele diaspora yani içersinde yaşayan bir kimlik. Kimliğe sahip bir kitle olarak baktığımız zaman Aleviliğe, ilk dikkatimi çeken paralellik şu oldu. Almanya'da Müslümanlar din dersi talebinde buldukları zaman tabî ilk ön plana çıkan sorun. Pratik sorun din dersini okutacak elemanın, öğretmenlerin yetiştirilmesi ve bunların nerede yetiştirileceği meselesi, şöyle bir naif itiraz ile karşılaştığı olabiliyordu. Halen bunu savunanlar var. Yani 300 yıllık İslam bilim geleneği olan. Oryantalizm geleneği olan Almanya'da bu sorun mu yani. Hemen hemen her üniversitede İslam zaten araştırma konusu yapılıyor. İslam uzmanları zaten var. Tabî çok kısa bir sürede fark edildi ki ben de hem bir bilim adamı olarak hem de Müslüman vicdanı olarak altına imza atacağım, sahip olduğum kanaat budur ki mahiyeti itibarıyla

3. Alevi alıştayı

bilimsel faaliyet olmalıkları itibariyle paralellikleri vardır. Ama mahiyeti itibariyle teoloji ile herhangi bir din ve dünya... Gerek yaklaşım biçim itibariyle, gerekse varılan sonuç itibariyle, gerekse o etkinliğin amaçları itibariyle bu açıdan bakıldığı zaman üzerinde pek çok hocamızın ve meslektaşımızın görüş beyan ettikleri Türkiye'deki ilahiyat fakültelerindeki Alevilik çalışmalarının neye denk düştüğü sorusu ile yüzleştiğimiz kanaatindeyim.

Burada netsizlik belirsizlik olduğu kanaatindeyim. Netsizlik, belirsizlikten kastım kısmen tanıdığım kadarıyla bu çalışmaların ve buradaki hocalarımız şahadetlerine istinaden rahatlıkla söyleyebileceğimi sanıyorum. Aleviliğe içeriden mi dışarıdan mı bakıyoruz? Yani Alevilik bizim dışımızda ayrı bir artık din diyelim, mezhep diyelim ne dersek diyelim, dışarıdan mı bakıyoruz, içeriden mi diye bir belirsizlik.

Çoğu kez Alevilerin kendilerini algılamalarını, anlamalarını dışarıdan bir katkı iddiasında bulunan çalışmalar. Dolayısıyla bu anlamdaki bütün belirsizliklere rağmen ben ana karakter itibariyle Türkiye ilahiyat fakültelerindeki Alevilik çalışmalarının oryantalistlik karakter taşıdığı kanaatindeyim. Yani Aleviliğe dışarıdan bakan tıpkı işte İslam'a dışarıdan bakan İslam bilimi çalışmaları gibi Aleviliğe dışarıdan bakan ama tabi ki Aleviliğin tarih içerisinde bundan sonraki yürüyüşünde refakat edecek. Onu belki etkileyecek öneme haiz ama netice itibariyle dışarıdan bakan çalışmalar olduğu kanaatindeyim.

Bu, şu açıdan önemli. Bugün için Aleviler, bunu talep etme durumu olur veya olmaz ama muhtemel müstakbel gelişme odur ki Alevilik, Alevi özneler tarafından araştırma nesnesi haline getirilmek durumundadır. Burada biz tabi teologlar olarak Aleviliğe, Aleviye şu hakkı verelim, bunu vermeyelim gibi pazarlığını müzakeresini yapma yani ben hepinizi tenzih ederim, böyle bir şeyden. Bize yönetilen tercih edilen sualde böyle bir şey değil zaten. Ama böyle bir şahadet etmemiz gerekirse, İslam ilahiyat ve birikimle hareketle bunun gereğini işaret etmek gerekir diye düşünüyorum. Bu sadece Alevilere verilmiş bir hak değil ama aynı zamanda Aleviliğe yönelik bir meydan okuma anlamına da gelecektir. Bunu da aslında Alevi toplumunu Alevi kesimini temsil

3. Alevi Çalıştayı

eden aktörlerin çok iyi hesap etmesi gerekir. Çünkü İslam, üniversite ortamında diğer bilim dallarıyla aynı metotlarla Müslüman özneler tarafından da olsa incelendiği zaman camide İslam'ı sohbet mevzusu yaptığımız gibi bir görünüme sahip olmuyor. Buna aydınlanmış din veya aydınlanmış Alevilik de diyebiliriz. Sizin eserinize atfen. Bu şekilde de isimlendirebiliriz. Veya aydınlanmanın iticiliğinden sakınmak için başka türlü isim verebiliriz ama Alevilerde, Alevilikte bu riske yani kendisine gelebilmek, tutunabilmek ve kendisini tanımlayabilmek için bu riske girmek zorunda diye düşünüyorum.

Bunun adı da kısaca özeleştirmedir. Özeleştirmenin olmazsa olmaz şartı da özgürlüktür. Ben bir Müslüman olarak herhangi bir Sünni, Alevi ayrımı yapmaksızın bir Müslüman ilahiyatçı olarak bizzat kendi yaşadığım bir sorundur bu. Müslümanların hakları olduğu halde gasp edildiğini düşündükleri konularda ben özgür düşünme ve o konularda yazıp çizme özgürlüğünü kendimde hissedemiyorum. Bu Alevilik içinde geçerlidir. Yani kiriz, olan noktalarında insanların özeleştiri yapmalarını beklemek mümkün değildir. Çağımızda hem özeleştiri hem de dışarıdan gelecek eleştirilere de kendisini açmak durumunda. Bütün teolojiler gibi Aleviliğin teolojisi de süremi aşmış olabilirim. Bu şey...

MODERATÖR- Bir şey daha soracağım. Bu yurt dışında farklı bir din olarak ortaya çıkma iddiası gözlemlerini de alabilir miyiz Alevilerin?

ÖMER ÖZSOY- Yurtdışı diye genellezemem; ama Almanya'da Almanya'nın anayasal ve hukuki çerçevesi icabı olarak devlet mutlak anlamda laik tutumu gereği dinsel ve herhangi bir dünya görüşüyle ilgili bütün konulardan mutlak anlamda kendisini uzak tutmakla mükelleftir. Dolayısıyla öğretmen yetiştirir... Din dersi öğretmeni yetiştirilmesi, din dersinin içeriğinin belirlenmesi, cami hizmetleri, ibadet bütün bu konularda organizasyon dışında hiçbir söz hakkı görmüyor kendisinde. Bunun getirdiği şeyde o söz hakkını kimin kullanacağı, yani dini otorite meselesi. Dini otorite meselesinde de Almanlar tabii kilise modelini Hristiyanlık tecrübesi anayasa da anayasanın gördüğü tek gerçek Hristiyanlık olduğu için bütün kavramsal çerçeve Hristiyanlığa uygun.

3. Alevi Çalıştayı

Bu yönden anayasal çerçeveyi değiştirmesini beklemek mümkün değil. Gerçekçidir Almanya dolayısıyla oradaki bütün dini gruplara Hristiyanlık dışındaki dini gruplara dayatılan model Hristiyanlıktır. Kili-se modeli Hristiyanlık modelidir. Dini otoritenin kurumsallaştığı dinde neyin doğru, neyin yanlış olduğunu söyleyecek bir otoritenin, devlet dışında sivil dinsel otoritenin gösterilmesi, Müslümanlar maalesef bunu yapamadılar. Almanya’da çok uzun bir hikâye. Çünkü Müslümanlığı temsil etme iddiasında bulunan birden fazla oluşum söz konusu. Ama Aleviler biz İslam’ın dışındayız, içindeyiz tartışması yani ille oraya indirgemek bence sağlıklı olmaz ama yani biz bu tartışmanın dışına şöyle çıktılar; Yani biz Alevi din dersi için taraf biziz. Alevilik din dersi için ve bu din dersi okullarda okutmak istiyoruz dediler. Aslında 1998 yılında Alevilik bir şekilde ders kitaplarında tanındı. Hamburg’ta. Bütün dinler için din dersi gibi bir uygulama çerçevesinde Alevilikte yer aldı ama 2002 yılından itibaren Alevilik müstakil kendi din dersini okutma şeyine geldi ve 2008-2009 yani son iki yıl içerisinde, şu anda en bildiğim kadıyla ...durumu, bir aydır Türkiye’deyim, çünkü 5 eyalette Alevilik müstakil bir din olarak, bu anlamda dini cemaat olarak Alevilere tanınmış durumda. Bunun tabii ileride yol açacağı yani bu dersi okuyan Alevi çocukların bilincinde açacağı yarayı ben son derece yani bu gelişmeyi son derece trajik buldum. Çünkü o çocuklar şimdiye kadar o durum din dersi hiç yok. Ama o çocuklar işte Müslümanınız yani böyle şu anki durum neyse yani biz Alevileri tanımlamada nasıl zorlanıyorsak o zorluklar içerisinde ama İslam’la bir şekilde ilintili bir kimliğe sahipler. Ama bundan sonra bir de bu derslerin ve bu hak taleplerinin dinsel bakımdan son derece sıkıntılı çevreler bakımından yürütüldüğüne de bu eleştiriye hakkımız olduğu kanaatindeyim. Göz önünde bulunduracak olursak daha ziyade Allahsızlığın belki ... içeriklerin din dersi olarak okutulacağı ve İslam kelimesinin belki hiç geçmeyeceği bir müfredatla eğitileceklerini düşünsek, böyle bir strateji ile karşı karşıyayız ama laik devlet bu konularda kör, en iyimser ifadeyle.

3. Alevi Çalıştayı

Yani bu gelişmeyi teşvik ettiği filan söylemiyorum ama bu konularda son derece duyarsız. Çünkü onu ilgilendiren bir şey yok. Bu şu açıdan da belki önemli. Onun için sorunuza teşekkür ediyorum. Belki Türkiye ille Alman modeli laikliği benimsemek zorunda değildir. Belki ama işte Avrupa Birliği süreci neticede bir takım kriterleri zaman içerisinde dayatıyor ve onun kısmen de absorbe etmek durumunda kaldık biz Türk toplumu olarak. Müstakbel istikameti göstermek açısından da Almanya'daki Alevilik tecrübesi önemli diye düşünüyorum. O açıdan müteakip çalıştaylara belki bizzat bu süreçlerin içerisinde olan insanların bulunması Türkiye tecrübesine de bir katkı sunar diye düşünüyorum. Çok teşekkür ediyorum. Uzattığım için bağışlayın.

MODERATÖR- Teşekkür ederiz Ömer Bey. Bence çok yararlı bir konuşma oldu. Ama iki şey sanki fazlasıyla bizi etkiliyor: Birisi ilahiyat alanının ürettiği bilginin biraz dışarıdan değil, fazlasıyla dışarıdan ve oryantalize etme. Dolayısıyla bir müdahale etme potansiyeli taşıma izlenimi edindim. İkincisi de yurt dışındaki Almanya üzerinden yola çıkarak vurguladınız. Oradaki Alevilerin bağımsız din dersi uygulamalarının oradaki diğer Müslüman topluluklarının onları kuşatamamaları ile alakalı, kendi içindeki parçalanmışlıkları ile alakalı bir şey.

İki, bu beklentilere önderlik edenlerin daha çok ateist bir çerçevede konumlanışları, gelecekte bizim için çok büyük bir sorunlar yaratacak. Bu vurguyu anladık. Herhalde doğru anladık. Teşekkürler. Mehmet Ali Büyükkara buyurun.

MEHMET ALİ BÜYÜKKARA- Teşekkür ederim Sayın Başkan, Sayın Bakanım. Değerli öğretim üyeleri, bilim adamları.

Ben konuşmamı somut bir teklif etrafında yapacağım. O konuyu ele alarak değişik konulara temas etmek istiyorum. Öncelikle ilk oturumun konusu olan ilahiyat dünyası ve Aleviler başlığı altında konuşma yapan hocalarımız karşılıklı güvensizlik üzerinde durdular, ilahiyat camiası ile Alevi kesim temsilcileri arasında. Bunun mutlaka giderilmesi lazım. Resmi dinin temsilcileri devlet memuru din adamları, Sünni davetçiler olarak bize bakıyorlar. Çoğunlukla Alevi kesimi temsilcileri.

3. Alevi Çalıştayı

Bizim ön yargılarımız var. İşte Marksist olarak algılıyoruz kimisini, kimisini kötü niyetle dış güçlerin maşaları olarak algılayanlarımız oluyor. Bu önyargıların ortadan kalkması için bir defa karşılıklı oturmamız konuşmamız lazım. Şimdiye kadar bu gerçekleşmedi.

İşte geçen sene bir iftar oldu. Orada beraber iftar edildi ama mesela bu iftarlar Ortodoks cemaatiyle, Ermeni cemaatiyle, Yahudi cemaatiyle yapılan iftarlardan çok çok sonra gerçekleşti. Aynı dinden insanlar olmamıza rağmen. Sonra aklımıza geldi belki. Daha sonra gerekli görülmedi ama şimdi artık bu bir acil zorunluluktur. Şu aşamada ayrı ayrı toplantıların düzenlenmesi yerinde.

İlk toplantıdan basına yansıyanlardan anladığım kadarıyla içeride o toplantı arasında bulunan bir ilahiyat mensubu arkadaşımız büyük rahatsızlık yaratmış. Bu aşamada sizin bu kararınız olumlu. İlk önce onları topladınız daha sonra bizi bir araya getirdiniz. Ancak eğer bu açılım başarıya ulaşırsa ki temennimiz odur. Bir kapı açılırsa ki bu kapıdan girilip hedefe doğru yol döşenmeye, yolun taşları döşenmeye başlanırsa. Bu taşlar döşenirken mutlak şu an kaçındığımız teolojik tartışmalara ister istemez gireceğiz. İşte orada ilahiyatçı kesimin vazgeçilmez katkısı ortaya çıkacak. Vazgeçilmezi tırnak içinde söylüyoruz gerçekten böyle bir ihtiyaç var. Neler konuşulur? Öncelikle bu iftar falan olmamalı. Böyle bir yuvarlak masa olmalı. Sempozyumlarda biz bir araya geldik defalarca o kesin. Ama herkes kendi görüşünü açıkladı oturdu. Bu türden bir müzakere ortamında, bir yuvarlak masada ilahiyat temsilcileriyle Sünni ilahiyat temsilcileriyle Alevi kesimin önde gelen araştırmacı-yazarları bir araya gelirse konuşacakları çok şey var. Neler konuşulabilir? Öncelikle biz kendimizi bu toplantılardan önce ikna etmeliyiz.

Onları ikna etmeden önce. Biz Aleviliği araştırırken Alevilik üzerinde konuşurken mutlaka karşı tarafı dinlemeliyiz. Onların toplantılarına, cemlerine katılmalıyız. Onların ziyaretgâhlarına mutlaka bir defa dahi olsa gitmeliyiz. Onları yerinde görmeliyiz. Alan araştırmalarına daha fazla yer vermeliyiz. Öncelikle bu konuda kendimizi daha fazla ikna

3. Alevi Çalıştayı

etmemiz lazım. Ondan sonra bir araya geldikten sonra karşı tarafı ilahiyat etrafındaki ön yargılardan onları uzaklaştırmak için kendimizi lanse etmeliyiz. Kendimizi tanıtmalıyız. İlahiyat müktesebatının Alevilik açılım için ne derece önemli olduğunu onlar nazarında ortaya koymalıyız. Biz din bağlamında tarih ile uğraşyoruz, felsefe ile uğraşyoruz, gilostik inançlarla uğraşyoruz,... kitap olan tefsirin değişik vecihlerini araştırıyoruz. İşare tefsiri araştırıyoruz. Uzlaşmacı ve çatışmacı yorumları araştırıyoruz. Yani bir Alevilik açılımı konuşulurken bu tür değerli müktesebatın, bilgi birikiminin, tecrübe birikiminin devre dışı bırakılmasının ne kadar kötü olduğunu ne kadar vakit kaybı veya enerji kaybı yaratacağı noktasında karşı tarafı yani Alevi temsilcilerini ikna etmeliyiz. Konuşacaklarımızdan ilki bu olmalı.

Bence meselenin temeli olan Türkiye'deki laiklik uygulamalarını konuşmalıyız açık yüreklilikle. Onlarla birlikte. Alevi temsilcileri Diyanet'in varlığı nedeniyle devletin laiklik ilkesini terk edip Sünileştiği tezini devamlı vurguluyorlar. Ancak bu çevreler aslında meselenin esası olan Türkiye tipi laiklik uygulamalarını hiç gündeme getirmek istemiyorlar. Özgürlükçü laiklik anlayışı Avrupa'da bunun nasıl uygulandığını, Türkiye'de niçin şimdiye kadar bunun uygulanmadığını hiç gündeme getirmiyorlar? Bu konuda suskunlar, ben o şekilde algılıyorum.

Öncelikle bunun masaya yatırılması lazım onlarla beraber. Çünkü Alevilik sorunu Türkiye tipi laiklik sorunudur da aynı zamanda. Ve Türkiye tipi laikliği uygulamak isteyen müesses nizam maalesef, Alevi kesimi de zaman zaman yedeğinde görmüştür. Onu vasıta olarak görmüştür. Buna katılmayan belli bir kesim var ama bu noktada hassas olan Alevi çevrelerde azımsanmayacak çoğunlukta onlarla bu meseleyi etraflıca tartışmalıyız. Onlara değişik sorular sormalıyız.

Üçüncü olarak onlarla sivil toplum olarak dini oluşumların geleceğini ne olacağı konusunu konuşmalıyız. Özellikle Avrupa Birliği'ne giriş sürecinde olan ülkemizin Sünni, gayri Sünni dini oluşumların özgür biçimde sivil toplum kuruluşları olarak geleceğin ne olacağını ko-

3. Alevi Çalıştayı

nuşmalıyız. Alevi Sünni ayrımı yapmadan. Tarikat veya mezhep ayrımı yapmadan bunu konuşmalıyız. Zira içlerinde inkılâp kanunlarının olduğu hassas yasal düzenlemelerin bizi çerçevelediği bir ortamda bunları konuşmadan karşılıklı ne dediğimizi ne düşündüğümüzü anlamadan böyle bir acılımin gerçekleşmesi veya başarıya ulaşması mümkün değildir. Katkılarımız ne olabilir. Bunları konuşacağız, ilahiyat olarak. İlahiyat camiası olarak katkılarımız ne olabilir. Onlara bunları anlatmalıyız, onların beklentilerin, duymalıyız bizzat onların ağızlarından. Bu katkılar neler olabilir? Nasıl bir Alevilik eğitimi isteniyor. Bu açılımın önemli ayaklarından bir tanesi de Alevilik din eğitimidir. Mezhebi bir eğitim olarak bunun nasıl olacağı konuşulmalıdır. Çünkü ağız olan konuşuyor. Bu hususta kendisine araştırmacı-yazar diyen bir sürü isim. Bu konuda projeler üretiyor. Farklı Alevilikler var. Bu konuda kendimizi hakem olarak lanse etmenin doğru olacağını hiç sanmıyorum. Ancak bizim bu konuda bir arabulucu pozisyonu yüklenmemiz mümkün.

Farklı Alevilik algılamaları var dedik. Alevilik eğitimi olunca bunlardan hangisi esas alınacak. Bir sonraki oturumun konusuna da katkı olsun diye, iki farklı Alevilik algılamasını burada örnek olarak vereyim isterseniz. Avrupa'dan, Hollanda Aleviler Federasyonu şöyle bir tanımlama yapıyor. Allah, Muhammet, Ali kutsallığını Hz. Muhammet ve Hz. Ali'den gelen neslin imametinin teberrâ ilkesiyle kabulünü, Alevilik olarak tanımlıyor ve şöyle ekliyor. Çok önemli eklemedir bu: Pozitif bilim ile inanç her zaman uyum göstermeyebilir. İnançlar inanç özgürlüğü bağlamında doğruluklarını ispatlamak zorunda değildir. Bu Hollanda Alevi Federasyonu'nun şeyi.

Hemen yanı başında Hollanda'nın yanı başında olan diğer bir Avrupa ülkesi olan Danimarka'nın Alevi federasyonuna bakıyoruz. Onlar da şöyle tanımlıyorlar: Kabemiz, kitabımız, inancımız insandır. Ekliyor hiçbir şey yoktan var olmaz, ebediyen yok olmaz. Şimdi iki Avrupa ülkesindeki Alevi federasyonunun iki farklı Alevi tanımı. Şimdi mesela Danimarkalı Alevi federasyonuna şu soruyu sormak lazım: Din eğitimi vermek istiyorsanız nasıl bir din eğitimi öngörüyorsunuz?

3. Alevi Çalıştayı

İşte bu bağlamda ilahiyat camiasının din eğitimi noktasındaki tecrübesi bir kenara itilemez, gözardı edilemez. Başka ne katkı olabilir, nasıl bir din hizmeti? Bu da çünkü din hizmeti Alevi din hizmetinin önemli bir ayağı. İlahiyat ile beraber koordinasyonlu çalışan Diyanet İşleri Başkanlığı bu ülkeye yaklaşık 80 yıldır hizmet veriyor. Büyük bir tecrübesi var. Şimdi Aleviler de din hizmeti talep ediyor. Devlete bağlı bir din hizmeti talebi de var. Bu kapsamda maaşlı Dedelik sistemi gündeme getiriliyor. Bundan da bahsediliyor. Burada ilahiyat camiası ve Diyanet'in katkısı olamaz mı? Mutlaka olur. Gerek din adamlarının yetiştirilmesi noktasında yani bize gelin yetiştirelim demek istemiyoruz. Isparta İlahiyatın böyle bir girişimi olmuştu işte... sene önce bir Alevilik ana bilim dalı açılıp dedelerin orada yetiştirilmesi falan. Bu çok kullanışsız bir şeydi. Ancak burada onların işlerine karışmak gibi olmadan, onlara rehberlik yapmak gibi kesinlikle hissettirilmeden önemli katkılar sağlanabilir.

Çok basit bir örnek vereceğim. Bunu örnek olarak kabul edersiniz, etmezsiniz, cem ayinlerine gidenleriniz görmüştür. Dedeler, oradaki dedeler ayetleri okurken, bir takım hadislerden kaynaklanan duaları okurken hep yanlış okuyorlar. Yani ayetleri yanlış okuyorlar. Aynı ayeti, harekeleri yanlış okuyorlar. Tepki Tahir yapıyorlar. Tabi bunlar istemeden yapılan şeyler. Kulaktan duyma öğrenilmiş şeyler. Mesele bu dedeler maaşlı olarak cem evlerinin başına geçecekse veya bir federasyona bağlı olarak çalışacaksa, din hizmeti verecekse, bunun kıratını bu ayetin kıratının güzel şekilde yapılması noktasında bile en basit bir örnektir. İlahiyat müfredatın çok önemli bir paydası sağlanır.

MODERATÖR- Atfedersiniz. Bu kıratın kendisi Alevilik zaten.

MEHMET ALİ BÜYÜKKARA- Ama yani ayet aynı. Yok, ben ona katılmıyorum. Yani o ayeti düzgün okuyabilse, onu okur. Ben yanlış okumak istiyorum, Alevilik budur diyebileceğini bir dedenin sanmıyorum. Yani öyle diyenlerde olabilir ama o teklifle neden gidilmesin?

Evet bitiriyorum.

3. Alevi alıştayı

Alevilik kültürel kaynaklarının ortaya çıkarılması noktasında ne gibi katkıda başlanmış bir süreçtir zaten. Farsça bilen eski Türkçe bilen onlarca yüzlerce elemanı barındıran böyle bir müessesenin yanlış yamalak yapılan yayınlardan muzdarip olan Alevi kesimine büyük katkıları olacaktır mutlaka. Bir başka katkı, Alevi kurumları ile projeler üretmek. Yani yakınlaşmanın en önemli şeyi birlikte oturup aynı masa başında çalışmaktır. Alevilik zerine projeler.

Mesela Farsça ayağını bir ilahiyatçı arkadaşımız alabilir. Bir alan çalışması yapılacaksa kitabi birlik tarafını bir ilahiyatçı bilim adamı alabilir. Birlikte çalışmakla aynı masa etrafında çalışmak projeler üretmek. Proje retimi biliyorsunuz bugün Avrupa bilim dünyasını yakınlaştırmak için ortak bir vasıta olarak kullanılıyor. Niye aynı şekilde iki camia arasını yakınlaştırmak için bu proje kullanılsın. Ortaya da güzel şeyler çıkacaktır, ek olarak bu yuvarlak masa toplantıları karşılıklı tanıma, tanışma diyalog toplantıları, söyleyeceklerimi bitirdikten sonra şunu söyleyeceğim.

Ben ilaveten bazı arkadaşlarımız ilahiyat camiasının Aleviliğe bakışında güvenlik odaklı olunduğundan şikyetle bahsettiler. Doğrudur, böyle bir problem var. Bilimsel sorumluluk öncelikli olmalı. Ancak bilim adamının aynı zamanda toplumsal sorumluluğu da vardır. Güvenlik ve toplumsal sorumluluğun bir parçasıdır.

Yani akademik kimliğimizden soyutlanarak sadece bir vatandaş kimliğimizle kendimizi görsek bile yani yanı başımızda Alevi komşumuzun olduğu bir insan olarak veya aynı ofiste beraberce çalıştığımız bir kişi, iki arkadaş olarak bile bunu görsek yani bu güvenlik odaklı düşünmekten kendimizi kurtaramayız. Yani bu şekilde düşünmeliyiz: Hele bir de bir 150 yıllık emperyalist odaklı mezhep ayrımcılığını körükleyen klasik oryantalist yaklaşımın yaptıkları ortadayken aynı zamanda bugün Avrupa'da Alevi vatandaşlarımızın üzerinde yapılmak istenen Avrupa Birliği'nin bazı ülkelerinin politikaları ortadayken, nasıl biz güvenlik meselesini göz ardı ederiz ki? Ama haklı olan taraf şu.

MODERATÖR- Hocam sizin süreniz 18 dakika oldu.

3. Alevi Çalıştayı

MEHMET ALİ BÜYÜKKARA- Öyle mi? Bitiriyorum. Bir cümle. Bu güvenlik odaklı düşünmek kesinlikle özgürlükçü odaklı düşünceyi bastırmamalıdır. Yoksa böyle bir açılım girişiminin zaten bir sonuca varması beklenemez. Kusura bakmayın ben belki sonraki oturumlardaki şeyimi de kullanmış oldum bir kısmını. Burada sözümü bitiriyorum.

MODERATÖR- Şuna dikkat etmemiz gerekiyor. Çok özür dilerim. Burada bir şekilde tekrarlanmış vurgulanmış konuya tekrar dönmeysek. Örneğin proje konusunu Hasan Bey vurguladılar. Sınırlarını bahsettiler. Diğer konulara ... çünkü diğer arkadaşlarımıza yeterince süre veremeyeceğimizden kaygı duyuyoruz. Şimdi Mehmet Ali Beyin başlattığı tartışma da şöyle bir şey çıkarıyor. Hep sonuçta bizim tarif ettiğimiz ve bu tariftan çıkmış bir grubu ıslah etme düşüncesi sanki örtük olarak gözleniyor. Hayır cevap vermeyin. Ben biraz devam edeyim. Öyle değilsek ne olacak yani? Sizin gibi değilsek. Sizin formatınızda değilsek, sizin gibi düşünmüyorsak bize ne olacak yani? Ben şimdi Ahmet Taşkın'ın yerine geçmiş olayım. Onlara da biraz kafa yormak zorundayız. Yani biz illa bizim daha önce yaptığımız tariftan uzaklaşmıştınız. Dolayısıyla şimdi sizi bütün gücümüzle o tarafa çekmeye çalışıyoruz. Buyrun önce sizi bir terbiye edelim yani bu kadar net bir şey söylenmiyor; ama bu örtük dilin de işte bütün bu diyalogu zorlaştıran bir dil olduğunu vurgulamak istiyorum. Sizin üzerinize söylemedim. Sizin söylediğinizin bizde ...

MEHMET ALİ BÜYÜKKARA- Yok tam tersine bu algının oluşmaması için karşılıklı oturmalıyız diyorum ben.

KATILIMCI - Hocam özür dilerim. Ben vaktimi öğleden sonra kullanmak istiyorum. Çıkmak zorundayım.

MODERATÖR- Hocam hemen o zaman buyrun. Gelecek misiniz öğleden sonra? Tamam. Teşekkür ederim. O zaman Saffet Bey tekrar siz buyurun.

SAFFET SARIKAYA- Teşekkür ediyorum. Aslında isabet oldu Mehmet Ali Beyden sonra konuşmamız. Çünkü bize bir atıfta bulunuldu. Ben de oradan söze başlamak istiyorum.

3. Alevi alıştayı

O atıfa da bir Şeyler söylemek istiyorum. Şimdi Mehmet Ali Beyin diyalog kurmalıyız, yapmalıyız, etmeliyiz yerini, biz 2005'te hatta biraz daha öncesi var. Hazırlık alışması olarak. 2004'de bir sempozyum faaliyeti olarak düşündük. 2005 yılının ekim ayında Eylül'ün sonunda bir sempozyum yaptık. Türkiye'de sanıyorum ilahiyat fakültelerinde ilk sempozyumdu bu. Birinci Bektaşılık ve Alevilik Sempozyumu başlığıyla.

Daha sonra araya bazı problemler girdi ikincisi gecikti ama yakın tarihte mayıs ayının sonunda sizin alıştayıncıdan önce eğitimi esas alan yine bir Alevilik alıştayı yaptık. Bu alıştay da ikinci sempozyumun n hazırlığı mahiyetindeydi. Dolayısıyla yapmalıyız, etmeliyizden öte bir Şeyler yapmamız gerekiyor akademik olarak. Ha biz yaptığımız Şeylerde bazı güçlüklerle karşılaştık. Öncelikle bizi bu konuda teşvik eden, bize destek veren hocalarımız oldu. Cesaretlendiren hocalarımız oldu. Onların katkılarıyla biz bu işin üstesinden geldik. Ama daha sonraki aldığımız tepkiler, Şimdi hafta sonu beraberdik biliyorsunuz, Hacı Bektaş'ta orada hala daha söylenen Şey ya sizin sempozyumun lezzeti, katkısı, tadı, hala unutamıyoruz. Bir daha ne zaman yapacaksınız gelmek istiyoruz denildi. Ben düşündüm kendi kendime. Ya biz ne yaptık da bu kadar milletin hoşuna gitti diye.

Yaptığımız Şey Şuydu, akademik çevreyle. Sadece ilahiyatçılar değil, tarihçiler, sosyologlarla, edebiyatçıların da bulunduğu akademik çevreyle Alevileri bir araya getirmek, buluşturmak. Yani diyalog üzerine yaptığı vurguyu biz bir bağlamda sempozyumda gerçekleştirmiş olduk. Bu alıştayda da benzer bir Şey yaptık. Onları yapılandırma, yönlendirme yani onları Alevilik zerine bir toplum mühendisliğine soyunmadık. Siz kimsiniz veya ne istiyorsunuz? Bize kendinizi anlatın? Anlama ve algılama süreci diyalogu önemli ölçüde geliştirdi.

Şimdi karşılaştığımız Aleviler ya da muhatap olduğumuz arkadaşlarımız dostlarımızla konuşurken ilahiyatçılar da Şu Şu problemler var ama istisnaları da var ama biz sizi kast etmiyoruz demek durumunda kalıyorlar. Ha problemler nedir? Kendi karşılaştığım sıkıntılıları söyle-

3. Alevi alıştayı

yeyim. Ahmet Beyin çok haklı olduğu bir nokta var. Belki eleştiriler biraz ağır gibi görülüyor ama ilahiyat camiası olarak bizim önemli bir ahlak problemimiz var. Yani zihniyetimizde hala o yapılandırmacı, ondan sonra kendimizi haklı gören ve diğerleri kendimizin dışındakileri ötekileştiren tipik bir cemaatçi anlayışımız var. Zihniyet problemimiz var. Biz bu problemi fiilen yaşadık. Niye yle bir sempozyum yapıyorsunuz, kim size bunu telkin etti, falanca yerden mi filanca yerden mi Şey aldınız, emir aldınız da yapıyorsunuz denildi. Ondan sonra yapamazsınız denildi.

Biz yaptık başarılı olduk. Bu defa dudak kıvırdılar, biz de yapabiliriz dediler. O zaman buyurun meydan sizin yapın. Çünkü biz sadece katkı bağlama yani ortak bir gerekiliğimizi nasıl çözeriz, nasıl bir araya gelebiliriz endişesi ile böyle bir işe girişmiştik. Sonra da Mehmet Ali Beyin dediği o ikinci aşama geldi. Yani biz de yapabiliriz diyenler. Alevilik-Bektaşilik ana bilim dalı diye bir bilim dalı teklifinde bulundu. Bu teklifi yaparken de kimseye sormadılar. Yani birisi masa başında oturdu. Ben o sırada yönetim kurulu yesi idim. Dedim hazırlığınız var mı? Ne alıştınız? Hem de İslam mezhepleri tarihi ana bilim dalı üzerinde. Anabilim dalına bağlı bir ana bilim dalı kuruluyor. Bu nasıl oluyorsa onu bilmiyorum. Gerekli itirazlarımızı yaptık tabi o meyanda. Ve Şunu peşinen söyleyeyim.

MODERATÖR- Bu Sünni kamuoyunda Şöyle algılandı. Isparta bir yerlere yaklaşmaya alışıyor.

SAFFET SARIKAYA- Şunu söyleyeyim. Alevilerin dahil olmadığı yani Alevi zihniyetin ya da Alevi temsilcilerin, Alevi katkının bulunmadığı hiçbir eylemi siz tek başınıza ilahiyati olarak gerekleştiremezsiniz. Veya sosyolog olarak gerekleştiremezsiniz.

O zaman siz kimsiniz de bizim adımıza konuşuyorsunuz? Niye bize bir elbise biiyorsunuz? Bu alıştaydaki başarımız buydu yani biz burada da aynı Şeyi yaptık. Kimseye bir Şey bimedik. alıştay kapsamında, dar kapsamda olduğu için bu defa bizim arkadaşlarımız bizi çok fazla tenkit edemediler ama nceki Şeyde sempozyumdan sonra

3. Alevi alıştayı

ciddi eleştiriler aldık. Dediğim gibi yani o zihniyet biçimi bizi bir şekilde bir yerlere konuşlandırmaya çalışan hatta şeyin klasik ilahiyat perspektifinin dışına iten farklı değerlendirmelere sevk etti. O şekilde şunu söyleyeyim: Hiçbir şekilde ilahiyat fakóltesi olarak biz Alevilere şimdi biz ayrı ilahiyat fakóltesi açalım. Yahut da bir dedelik eğitimi verelim vs teşebbüsüne de geçemedik. Yani o çok ilginç bir teşebbüstür. Bizim dışımızda gerçekleşen bir teşebbüs. Bunun da altını çizmek istiyorum.

alıştayla ilgili olan şeyleri söyleyeyim. Alevilerin eğitimi ile ilgili özellikle zorunlu din eğitimi bağlamında yapılan şey, ilköğretim ve orta öğrenimle sınırlı. Yani bunun üniversite ayağı, yüksek öğretim kurulumunda bağlanan bir ayağı yok. Ya da bunu bir başka şekilde söylersem tersinden söylersem bunu, YÖK'ün Alevilik eğitimi ile ilgili bir endişesi olduğunu zannetmiyorum. Niye zannetmiyorum? Yakın tarihte bir Kürt aılımlından, ismi şöyledir böyledir, beni çok fazla ilgilendirmiyor alan olarak. Söz edildi, ilgili bakan sanıyorum İçişleri Bakanıydı açıklama yaptı. Arkasından YÖK Başkanı, Kürdüyoloji Enstitüsü kurulacağına dair beyanatlarda bulundu. Ve bununla ilgili teşebbüsler başladı. Sanıyorum bir ya da iki üniversite de bu çalışmalar yapıyor. Fakat Alevilik ile ilgili açılımlar da herhangi bir, YÖK'ten tepki almadım müspet ya da menfi. Dolayısıyla YÖK'ün bunu kurum olarak, bir problem olarak görüp görmediğini doğrusu bilmiyorum. Burada Mehmet Akif Hocam burada inşallah bu konuda açıklama yapar. Memnun olurum. şimdi daha sonra söz hakkımı kullanmak üzere ...Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR- çok teşekkür ediyorum. Bu arada hatırlatmam gerekiyor siz bu alıştaya Alevi dostlarımızı davet ederken biraz da sizin açtığınız o yoldan ilerledik. Çünkü orada belli bir güven oluşturmuştuk. Bize de çok faydası oldu. Onu da belirtmek isterim.

SAFFET SARIKAYA- Yani şunu söyleyeyim. O diyalog, güveni beraberinde getiriyor. İnsan birbirlerini tanımayınca da otomatikman duvarlar artıyor. Ama tanıdıkça Mustafa Beyin de o Adana örneğinde söylediği gibi bakıyor ki bu da bizim gibi bir insan, bizim gibi düşünüyor, bizim gibi yiyip içiyor, demeye başlıyor.

3. Alevi alıştayı

MODERATÖR- Şimdi Yılmaz Bey, Yılmaz Soyyer.

YILMAZ SOYYER- Sayın Başkan, Sayın Bakanım, Şimdi ben sevgili Ömer kardeşimin söylediği bir cümle ile işe girmek istiyorum. Diyor ki; Sünni de Alevi de değil, Müslüman bir ilahiyatçı olarak diye bir cümle kurdunuz. Böyle bir bakış bende Şunu uyandırıyor: Bunu sosyolojik bağlamda mı söylediniz? Teolojik bağlamda mı söylediniz? Sosyolojik bağlamda söylediyseñiz tamamen haklısınız.

Bir İslam üstü kimliği sosyolojik bağlamda doğrudur. Alevileri de Kızılbaşları da, Bektaşilerin babagan kolunu da elebiler kolunu da hepsini ihtiva eder. Ama bunu teolojik bağlamda söylüyorsunuz ki, söylediğinizi de hiç zannetmiyorum. Orada büyük sıkıntılar vardır. Yani bir çoğunculuğu temin edeceksak. Bir arada yaşamak tecrübesini kurgulayacaksak ya da kurgulayacak lafı çok sevimli değil, ama oluşturacaksak bunu biraz daha dini yani İslam'ı sosyolojik bağlamda alarak oluşturmamız gerekiyor. Yani en genel anlamda Müslümanınız elhamdülillah, ama onun altında o Müslümanlığın altındakileri de kendilerini sosyolojik bağlamda serbestçe ifade edebilmeliler diye düşünüyorum. Bunun yeri tabi ki diyalogdan geçiyor. Hocam anlattı tecrübelerimizi. Hem Şey yaptık son alıştayı orda da görüldü. Orada bizlerin söylediği bazı Şeyler vardı.

İlahiyat fakültelerinde Alevi ve Sünni ocukların ortak olarak oturup okuyacakları bir zemin temini gerekli. Ama Şu anda bugüne kadar söylenilen güven bunalımından dolayı bu gerçekleşmedi. Ancak bu güven bunalımını şahsen yıkmış pek çok ilahiyatımız mevcut. Yani Alevilerin evet ben ocuğumu bu ilahiyatçının önüne veririm diyeceğimiz ilahiyatçılar var. Bu ilahiyatçıların yanında bir yüksek lisans ve doktora programı geliştirmek üzerinde durulabileceği kanaatindeyim. Ama aynı yerde ilahiyat fakültelerinde, aynı ilahiyat fakültesinde, yani Sünni dediğimizin çocukları da Alevi dediğimizin çocukları da yan yana yüksek lisans doktora yaptıracaklar bir program geliştirilebilir. Bu nasıl olur?

Edebiyat okumuş, tarih okumuş, sosyoloji okumuş, antropoloji okumuş, Alevi ocuklar pekala birtakım fark dersler kapatılarak, di-

3. Alevi alıştayı

yelim ki Arapça gerekli ise Arapça alması, iyi Osmanlıca gerekiyorsa sağdan sola yazım öğretilmesi gibi bunlar geliştirilebilir. Ama burada tekrar söyleyeceğim husus aynı fakülte çatısı altında olmasıdır. Yani bir Alevi ilahiyatının bir Sünni ilahiyatın olmamasıdır. Ama bizim çocukların da yani kendisine Sünni ismini veren yada çevrenin çocuklarının da Alevilerin talep etmiş oldukları dersleri alması yolunda bir proje geliştirilebilir. Bunlar yetiştirildikten sonra yüksek lisans doktora yaptıktan sonra kendilerinden ilahiyatçılar olacaktır. Bunlar çünkü yüksek lisans doktora yaptıktan sonra ilahiyatçı olurlar. Ama teki ilahiyatçı değil, kendilerinde ilahiyatçılar olacaktır. İşte burada böylece güven bunalımını büyük lde aşabileceğimiz kanaatindeyim. Hepinize çok teşekkür ederim.

MODERATÖR- Teşekkür ederiz, yalnız şöyle bir deneyim de var. İlahiyat fakültelerinden mezun olmuş, Alevi arkadaşlarımız kendilerini Alevi olarak tanımlayan arkadaşlarımız var.

YILMAZ SOYYER- Mesela

MODERATÖR- İsim vermeyeceğim. şimdi bu arkadaşlarımıza ilişkin olarak da genel Alevi kamuoyunda böyle sizin sözünü ettiğiniz bir yakınlık gözlenmiyor.

YILMAZ SOYYER- Gzlenmiyor ama yani rnek Osman Bilen ise Osman Bilen diyorum. Osman Eyybi ise sevgili Osman kardeşim ba-yağı bir snnidir.

MODERATÖR- O detayı anlayamıyoruz biz. Yani bunu bu işin uzmanlarından da neden Sünni oluyor, ben Aleviyim diyor. Yani ben Aleviyim diyor ama genel Alevi kamuoyunda o sözünü ettiğiniz yakınlığı da kurmaya alışıyor. Ama bir sorun da.... Tamam, Mehmet Akif Aydın Bey hocam.

MEHMET AKİF AYDIN- Teşekkür ederim. Bu tür çalıştaylar gerçekten çok yararlı. İlahiyat fakültesi arkadaşlarımızın bu meseleyi enine boyuna tartışmaları özeleştiri yapmaları, geleceğe yönelik projeler oluşturmaları fevkalade yararlı. Bu yüzden yapılmalı, ama ben bu top-

3. Alevi Çalıştayı

lantılardan çok somut sonuçlar beklenmemesi gerektiği konusunda bir arkadaşımızın görüşüne katılıyorum. Çünkü çok tarihi kökleri ve kültürel köklerinin de çok derin de olduğu bir ayrımdır bu. Fakat Türkiye gittikçe gelişiyor, her bakımdan gelişiyor. Biz Türkiye'nin gelişimine katkıda bulunacaksak bu ülkede beraber yaşayacağız. Bu bakımdan beraber yaşamak, birbirini tanımakla, empati yapmakla mümkün olabilir.

Bu tür çalışmalara buna katkıda bulunacak, topluma fevkalade yararlı olur. Şimdi yalnız olayın ilahiyat kökeni yok. Çok derin kökleri var. Malum Osmanlı dönemine temas etmeyeceğim ama Osmanlı Devleti yıkıldığında bir imparatorluk mirası üzerinde çok kültürlü, çok dilli, çok dinli bir imparatorluk mirası üzerinde bu Cumhuriyeti kuranlar bir ulus-devleti inşa ettiler. Bu ulus-devleti inşa edilirken de belki içinde yaşadıkları travmanın sonucuyla, çünkü 50 yılda çok büyük toprak kayıpları oldu. Yeniden kaybedilir endişesi ile yeni bir Türk tipi ortaya koydular.

Bunun etnik tarafı var. kültürel tarafı var, dini tarafı var. Yani mesela bu anlayışla etnik Türk herkesi kapsayan ve etnik farklılıklara izin vermeyen Türklük idi. Yakın zamana kadar. Bugün bu biçilen elbise dar geldiği için Kürt açılımını konuşuyoruz. Yakın geçmişte Kürtçe konuşmakta yasaktı. Türk bilim dünyası uzun seneler aslında Kürt yoktur. Türklerin şu grubuna Kürt denir diye çok bilimsel teoriler geliştirilmişti. Güneşdil teorisi bir başka ayrımdır. Biliyorsunuz bütün dillerin Türkçeden gelmesi gibi. Kabul etmek gerekir, yine bu kimlik Sünni bir Müslümanlığı ön görmüştür.

Bugün Aleviler, Atatürkçülüğü çok önemsediklerini ifade ediyorlar; ama kabul etmek gerekir, Sünni bir Müslümanlık öngörülmüştü. İşte Diyanet İşleri Başkanlığı'ydı ... saray hazırlıkları, tefsir hazırlıkları. Oda yine yani farklılıklar Türkiye'yi tekrar böler endişesiyle doğru gitmişti. Yani mesela Müslüman olmayan Türkler ...tabi tutulmuştur biliyorsunuz. Mübadelede karaman Türkleri hiçbir, kelime Rumca bilmeyenler Yunanistan'a gönderilmiştir.

3. Alevi Çalıştayı

Bütün feryatlarına rağmen, yine bu dönemde tekke ve zaviyeler kapatılmıştır. Medreseler kapatılmıştır. Yani bir Müslüman, Sünni Müslüman, ama devleti kuranların anladığı, kabul ettiği ölçüde bir Müslüman kimliği ortaya konmuştur. Tabi bu şimdi gelişen Türkiye’de kültürel bakımdan, iktisadi bakımdan, sosyal bakımından gelişen Türkiye’de artık ihtiyaca cevap vermediği için çeşitli alanlarda açılımlar yapılması gerekiyor. Gerçekten bu açılımı yapmazsak Türkiye’yi büyütmemiz geliştirmemiz, belki devam ettirmemiz problem haline gelecek. Yalnız burada önemli bir şey var. Tekke ve zaviyeler kapandı biliyorsunuz ve medreseler kapandı. Sünni Müslümanlar bu iki kapanmayı telafi edecek kurumları zaman içerisinde oluşturdular. Yani medreseler yerine ilahiyat fakültesi kuruldu. Sonra o kapatıldı. Ankara İlahiyat Fakültesi kuruldu ve o devam etti. Yüksek İslam enstitüleri, imam hatipler bu kurumsal yapıyı bir şekilde sürdürdüler. Tekke ve zaviyelerde kapatıldı ama Nakşibendî gibi Kadirilik gibi, Cerrahilik gibi tarikatlar isim olarak böyle devam etmese bile resmen fiilen devam ettiler.

Bugün Türkiye’de bu tarikatlar hep varlığını korudular. Bence burada en büyük darbeyi bence Alevi kesim yedi. Çünkü zaten daha önce ifade edildi. Osmanlı dönemi şartları itibariyle şehirleşmemişti bunlar. Köylerde ya göçebe topluluklardı veya şehirlerden uzak yerlerdeki köylerde yaşıyorlardı. İşte tekke ve zaviyelerin kapatılması dergâhların kapatılması bunlara büyük bir darbe vurdu. Çünkü bunlar bunun yerine ikame edecek kurum oluşturmamışlar. Ama şehirleşme gelişmeden bu problemde ortaya çıkmadı. Ne zaman ki Türkiye şehirleşmeye doğru gitti, sanayileşme gelişmeye başladı, Aleviler şehirlere geldiler. Şehirlere gelince klasik yapı muhafaza edilemez oldu. Artık dede ile Alevi cemaati arasında zincir koptu. Bence esas problem buradan çıktı. Fakat bunu ifade etmek istemiyorlar. Veya ifade edemiyorlar. Bunun yerine başka şeyler oluşturuyorlar.

Şüphesiz Alevilerin kendi inançları doğrultusunda yaşama hakları var. Yani Türkiye’de aklı başında her hangi bir Sünni’nin Alevileri de Sünni yapalım diye bir arzu içerisinde olduğunu ben zannetmiyorum. Yeteri kadar Sünni var.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR- Hocam mesela bu eğiliminizi deklare edemez miyiz bir şekilde yani. Bu müthiş bir korku, bildiğiniz gibi değil.

MEHMET AKİF AYDIN- Yani tarafları sürekli muhatap olan birisi olarak gerçek bir korkudan ziyade bakın bu ayrılıktan beslenen var. Yani siyasi olarak beslenen var. Sosyal olarak beslenenler var. İktisadi olarak beslenen var. Biz ne kadar empati yaparsak yapalım. ne kadar bir birimizi tanırsak, kültürlerimizi bilirsek bilelim. Bu ayrılıktan beslenenler oldukça bu ayrılığı sifira sindirmek mümkün değil. Bir defa çok yani böyle bir utopik bir hedefe de kilitlenmek lazım. Amerika'da? dünya kadar, Şinasi Bey varken benim söylemem ayıp olabilir, alt gurubu var. Bunların hepsi biraz o ayrılıktan beslenenler yüzünden ortaya çıkmış. Teolojik ayrılıklardan değil. Dolayısıyla böyle bir durum var. Ama bütün bunlara rağmen hakikaten ilahiyat fakülteleri bu meseleye bence iyi yaklaşıyorlar. Ben o kadar da kötümser değilim.

Türkiye de bayağı bir araştırma yapılıyor. Sosyal bilimler alanında sizde ifade ettiniz, her konuda sınırlayıcı bir anlayış var. Ben hukuk tarihi yapmak isterken, hukuk fakültesinde yapayım diye uğraşım. Hocalar bana hukuk tarihi tezi vermediler. İstiyorsan pozitif hukuk diye hukuk tarihi belli. Osmanlı hukuku ile ilgili bir şey vermediler. Ben edebiyat fakültesinde yapmak zorunda kaldım. Dolayısıyla bu kısıtlayıcı yapı bizim biraz işte bu imparatorluk geleneğini terk etmemizin, yaşam biçimini terk etmemizin tabi sonucu olarak ortaya çıktı. Bu bakımdan yani meselenin bu yönlerini de görmek lazım. Şimdi tabiatıyla Aleviler kendi teolojik esaslarını da ortaya koyamadılar. Bakın bu Diyanet İşleri Başkanlığı' neşrettiği işte onun on temel kaynağını. Yani bu anlamda Aleviler modern hayata, şehirli hayata, kültürel anlamda başarılı bir geçiş yapmayı da geçmişte başaramadılar.

Şimdi yavaş yavaş bu aşıyor. Dolayısıyla bu aşıldıkça onların kendilerine güvenleri de daha fazla artacak. Bir birimizi daha iyi tanıyacağız, benim kanaatime göre. İlahiyat fakülteleri dede gittikçe daha iyi çalışmalar çıkacak, zaten bayağı güzel çalışmalar çıkıyor. Haksızlık yapmamak lazım. Ben bu tür çalıştayların ve bu tür toplantıların ileride

3. Alevi Çalıştayı

çok önemli faydalar vereceğini düşünüyorum. Şimdi tabiatıyla ilahiyat fakültelerinde yüksek lisans ve doktora yapmaları Aleviler tarafından çok kabul edilebilir bir şey değildir. Yani teorik olarak iki kuvvet çarpıştığında kuvvetli olan öbürünü etkiler. Bu endişeyi her zaman taşırlar Aleviler. Nitekim Osman Bey hayli Sünni'dir diyor. Ben değerlendirme yapmayacağım da belki ilahiyat fakültelerinde doktora yapan 100 tane Alevi çıksa, 50-60'ı hayli Sünnileşmiş olarak doktora yapacak. Ama zaman içerisinde ister istemez bunlar çıkacak.

YÖK'e gelince orada bir şey oldu. Tabiatıyla aslında ilahiyat fakülteleri bünyesinde veya sosyoloji bölümlerinde onlara bağlı olarak Alevi araştırma merkezleri kurulmalıdır gerçekten. Bunun başlangıcı da tabii üniversitelerden başlıyor. YÖK'ten başlamıyor. Üniversitelerden başlarsa YÖK bunu destekler. Bizim kültürümüzün önemli bir parçası buna karşı çıkmak, son derece yanlış olur. Biz senelerdir yanlışları savuna savuna bugünü geldik ve fayda olmadığını gördük. İnşallah bundan sonra yanlışları savunmayız. Hasan Onat Bey böyle konuşması arasında bizim programlara da dokundurdu. Ona bir cümle ile temas edeyim.

İlahiyat fakülteleri programları 150 kredi ile şimdilik sınırlanmak mecburiyeti ortaya çıktı.150 krediden de aşağı gelecek bu, onu da söyleyeyim. Olay süreç içerisinde bütün üniversiteler bu sisteme girecek, uzunluğu bizim tercihimiz değil, belli bir karar ile alınmış bir tercih. Dolayısıyla fakültenin derslerinde bazı azalmalar, kredi miktarında azalmalar oluyor ama şunu söyleyeyim 150 krediye şu ama bağlandı. Sonra bir de 4 krediye zorunlu dersler için dekanlıklara yetki verildi. 32 kredilik bir seçmeli ders grubu var. 32 seçmelik ders grubu ilahiyat fakültesinin bulunduğu bölgeye göre. O fakültedeki yetişmiş ilim adamlarına göre. Dini sosyal ihtiyaca göre farklı alanlarda kullanılabilir. Zayıf olduğu düşünülen bir alan takviye edilebilir. Bunu belirtmem gerekir.

İkincisi de artık çok hızlı değişen bir dünyada bir ilahiyat fakültesi programının yapıldıktan 12 sene hiç değişikliğe uğramadan uygulanması doğru değil. Bu şimdi bir program devreye giriyor. Önümüzde ki

3. Alevi alıştayı

ki yıllar mutlaka bunun üzerine tekrar çalışılmalı ve daha iyiyi arama çabası devam etmeli. Bu konuda netice itibariyle, bu programı hocaları hazırladı biz sadece Milli Komitenin hazırladığı program. Bundan önceki programı hazırlayanlardan daha geniş katılımıla hazırlanmış bir programdır. Evet böyledir. Bunu herkes biliyor burada hiç gerek yok. Şimdi YÖK için alıştay yaptık, yapmadık, şey ağrı korsan.

MODERATÖR- Bu Alevi-Bektaşlı araştırma merkezleri kurulmalıdır diyorsunuz.

Tabi sanırım Tunceli başlattı. Tunceli Üniversitesi, bunu enstitü olarak tasarlamak zor mudur? Kurumsal bir takım engeller mi var? Onu siz buradayken soralım dedik.

MEHMET AKİF AYDIN- Kurumsal engel olduğunu zannetmiyorum. Şimdi bu sosyal bilimlerin alt grupları olarak çeşitle enstitüler ortaya çıkmaya başladı. Bunu zannedirim önümüzdeki dönemde belli bir şeye esas yapıyı oturtmak lazım. Birbirinden çok bağımsız çok bölük pörçük alt enstitülerinin çıkması. Sosyal bilimlerin işleyişi bakımından ne kadar doğru onun üzerinde çalışmak gerekir ama araştırma merkezleri aslında bunun için daha iyidir. Yani projeler üretirsiniz sadece doktora çalışması değil. Doktora sonrası çalışmalar olarakta veyahut alan araştırması. Türkiye’de en az yapılan şey alan araştırmasıdır. Bu bakımdan ben ilahiyat fakültesi arkadaşlarımı kutluyorum gerçekten. Mesela bizim hukuk fakültesinden daha fazla alan araştırması yapılıyor. İlahiyat fakültelerinde. Bu da yani çok kötürümsel olmaya gerek yok iyi, bir gelişmedir. Ben bu gelişmenin devam edeceğini zannediyorum. Alevi araştırma merkezi Kürt araştırma merkezleri mutlaka kurulmalı. Başka etnik yapılara veya kültürel yapılara yönelik merkezlerde kurulmalı. Biz kendi birikimimizden, bu bizim birikimimizdir, bence korkmamalıyız diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

MEODERATÖR - Hocam buyrun.

ERTEM RUHİ FİĞLALİ - Teşekkür ederim Sayın Başkan. Sayın Aydın’ın ben görüşüne katılıyorum. Bu doğrultuda ben onu teyit için

3. Alevi Çalıştayı

söz aldım. Enstitü lafını koymamak lazım buraya. Çok tehlikeli bir şeydir. Çünkü enstitü daraltır canım. Enstitü mutlaka o alanı ayırır. Halbuki Alevilik bizim kültürümüzün bir parçası, dinimizin bir parçası, yaşayışımızın bir parçası, hayatımızın bir parçası. Böyle olduğu için araştırma merkezinde disiplinler olarak her türlü araştırmayı orada yapabilirsiniz. Ama sadece enstitüsü dediğiniz zaman sadece Alevilik-Bektaşilik üzerine tahdit edilmiş, teolojisini de ayıran, sosyolojisini de ayıran son derce tehlikeli bir kulvara yol açmış oluruz. Onun için o benim YÖK üyeliğim sırasında da gündeme gelmişti. Vaktiyle İzzettin Doğan bunu getirmişti. Sakın buna yanaşmamak lazım. Yani böyle bir toplantıda da lütfen zabitlere da geçmeyin, onu orada şey yapmak lazım. Çünkü onu orada kullanacak. Balkız grubu başta olmak üzere kullanacak çok cephe ile karşı karşıya kalırsınız. Siyaseten de zorlanırsınız.

MODERATÖR- Şunu söylüyorsunuz hocam. Enstitü önerisi çok daha farklı sorunlar yani topluluğun iyice ayrışmasına yol açabilir diyorsunuz. Peki, herhangi bir Alevinin kendisini akademik düzeyde idare etmesini, yükseltmesi yolu ne olabilir?

ETHEM RUHİ FİĞLALİ - Sosyal bilimler enstitüsünde, ilahiyat fakültesinde veya herhangi bir sosyoloji bölümünde, tarih bölümünde kendi alanı ile alakalı çalışmayı yapar. Sayın Aydın'ın söylediği gibi de üniversitelerdeki gibi kurulacak olan veya kurulmuş olan Alevi-Bektaşi araştırma merkezlerinde bu konu ile alakalı olmak üzere ciddi çalışmalar yapılabilir. Nitekim bugün Gazi Üniversitesi oldukça verimli çalışmaları da ortaya koyuyor. Teşekkür ederim.

MODERATÖR- Son iki konuşmacımız Mahmut Aydın Beyle Tahsin Bey. Ondan sonra yemeğe geçeceğiz. Buyrun Mahmut Bey,

MAHMUT AYDIN- Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Ben dini çoğulculuk ekseninde birkaç şey söyleyeceğim. Aslında bayağı tartışıldı konu. Şimdi şöyle bir sonuç çıktı ortaya. Dini çoğulcu-

3. Alevi Çalıştayı

lukta zaten model olarak ona karşı bir duruş sergiliyor. Kişinin kendi inancını, kendi grubunu, kendi cemaatini merkeze koyarak diğer insanları o merkeze yakınlıkları veya uzaklıklarına göre değerlendirme yapmamasını öngörüyor. Tabi Ömer Bey ifade etmişti bu eksenle. Örneğin bizim gerçekten Türkiye’de ilahiyat fakültelerinde yapılan Alevi çalışmalarıyla Avrupa’daki islamologların yani oryantalist çalışmaları bence benzerlik arz ediyor. Ben de katılıyorum ona. Çünkü oradaki İslam ile ilgili yapılan çalışmaları yapan akademisyenler genelde hep din adamı kökenlidir. Yani rahip kökenlidir.

İslam’ı araştırırken amaçları yani İslam’ı nesnel olarak ortaya koyup işte oradaki Müslümanların sayısını artırmak veya İslam’ın Avrupa toplumunda tanınmasını sağlamaktan ziyade İslam’ın eksik yönlerini tespit ederek Hristiyanlığı öne çıkarmak yapısı anlayışı içerisinde yapılıyor. Bence bizdeki ilahiyat fakültelerindeki çalışmalar da belki son dönemde bunda bir değişiklik vardır ama, başlangıçtaki çalışmalarda sanki Alevileri tanımlama onları da o Sünni yapı içerisinde alarak bir anlamda onları terbiye etme anlayışı hâkim gibime geliyor.

Çoğulculuk bu anlayışa tamamen ters bir yapı arz ediyor. Yani biz kimsenin inanç yapısına karışamayız. İnsanlar istediği gibi inana-bilirler. İnanıklarını istediği gibi yaşayabilirler. Ama bu şu anlama da gelmemeli. Biz onların inancını onaylama durumunda da değiliz. Onun için ben iki kavramı burada öne çıkarmak istiyorum. Bu kavramlardan bir tanesi tolerans kavramı. Yani hoşgörü kavramı. Diğeri de onaylama ve kabullenme kavramı. Şimdi tolerans ve hoşgörü kavramı şunu ifade ediyor: Bizden farklı olan ve yanlış olduğunu düşündüğümüz kişinin inancını kabul yani onu kabullenme. Ona tahammül göstermeyi ifade ediyor.

Onaylama ise o insanın inancını tasdik etme, değerlendirip, takdir etmeyi ifade ediyor. Şimdi bence önce birinci aşamadan yola çıkmamız gerekiyor. Yani şu anda bizim üzerinde durmamız gereken nokta tolerans noktası olması. Yani örneğin Alevlilerin inançlarını doğru veya yanlış ayırt etmeden öyle bir değerlendirmeye ... tabi tutmadan onları

3. Alevi Çalıştayı

kabullenmeliyiz. Onlara tahammül edebilmeliyiz. Ama bunu yaparken şunun da bence olabilmesi lazım. Onlarında bizi kabullenmesi ve tahammül etmesi gerekiyor. Şunu merak ediyorum, acaba mesela bugün gerçekten ilahiyat fakültesindeki hocalarımız bir özeleştiri yaptılar. Acaba ilk toplantıda Alevi katılımcılar Sünnilere karşı olan yaklaşımlarıyla ilgili bir özeleştiri yaptılar mı? Benzer bir özeleştiri içinde bulundular mı? Şimdi bunu karşılıklı yapabilirsek bir yere varabiliriz.

Hep ben kendimi eleştireceğim hep ben kendim bir yere gitmeye çalışacağım ama siz hep sabit bir noktada duracaksınız, ben size gelmeye çalışacağım. Böyle bir mantık içerisine girdiğimiz zaman gerçekten sorunu çözücü tarzda herhangi bir mesafe alabileceğimizi düşünmüyorum. Diyalog eksikliğinden bahsedildi. Doğrudur, ama son dönemde diyalog başladı, peki ne oldu, bir ilerleme meydana geldi mi? Olmadı, niye olmadı? Çünkü bir diyalogun başarıya ulaşabilmesi için birkaç tane önemli paradigmaları var. Onların gerçekleşmesi lazım. Mesela diyalogu tanımlarken biz şöyle tanımlıyoruz. Karşılıklı konuşma. Peki, karşılıklı konuşma ne demek? Yani siz konuşacaksınız ben susacağım. Sizin konuşmanız bittiği zaman ben konuşacağım. Tabi buraya ikinci bir kavram ortaya çıkıyor. Dinleme kavramı orta çıkıyor. Karşıdakini dinlemeyi, ona tahammül göstermeyi öğrenmemiz gerekiyor. Peki dinlediğimiz zaman ne olacak? Onu anlama aşamasına geçeceğiz. Çünkü karşıdakini dinlemezsek, onu anlama aşamasına geçme şansına sahip değiliz. Peki, onu anladığımız zaman ne devreye girecek? Ondan bir şeyler öğrenme aşamasına gelmiş olacağız.

Şimdi bu iki kavram çok önemli öğrenme ve öğretme kavramı üzerinde yoğunlaşıyoruz. Çünkü biz haklıyız ya. Biz en doğrucuyuz ya, biz en doğru olduğumuz için hakem konumunda biziz. Hatta konuşmalarında ifade edildi. Hakem olmayalım ama uzlaştırıcı olalım. Yani mutlaka kendimize masanın ortasında bir yerde rol biçme anlayışı var. Tabi iş bizde bitsin. Bir örnek vereyim. 2002 yılında Roma'da bir toplantıya katılmıştık. Toplantı şuydu: Hristiyanların kendi içlerinde diyalogdu. Mesela Katolik kilisesi diyor ki hep eşitiz. Ama bir mes ayini yaptılar. Ayinde papa temsilcisi ayini başlattı, sonunda bayrak geldi oldu, bitti.

3. Alevi Çalıştayı

Hem eşitim ama olayı başlatan benim ve bende bitecek. Şimdi bizimde aslında Aleviler ili ilgili yaklaşımımız biraz buna benziyor. Biz başlatıyoruz ama sonunda bayrak gelecek bizim elimizde yerine konacak yani teslimide bizim yapmamız gerekiyor. Yani böyle bir anlayıştan ciddi oranda vazgeçmemiz gerekiyor.

Öğrenme, öğretmeden bahsedilince üçüncü bir anlayış ortaya çıkıyor bu da değişme. Şimdi bu da çok önemli, eğer bir süreçte öğrenme varsa, öğretme varsa mutlaka bir değişme meydana gelebilmesi lazım. Yani örneğin biz, Alevileri tanımadan önceki tutumumuzla, onlarla birlikte olduktan sonraki tutumumuz arasında herhangi bir fark yoksa, aslında onlarla yaptığımız diyalogun herhangi bir yararı yok demektir. Bu diyalogun da biz biraz tabirimi maruz görün kedi ile fareye benzetiyoruz. Kedi ile fare hiçbir zaman diyalog yapamaz. Niye yapamaz kedinin bütün amacı fareyi yok etmektir. Farenin de bütün amacı kediye yakanmamaktır.

Şimdi böyle bir sürece girersek ve böyle bir diyalogdan da bize herhangi bir fayda ortaya çıkmaz. Peki değişme olduğu zaman ne olacak? O zaman karşıdaki insana tutumlarımızda, davranışlarımızda da bir takım değişikliklerin meydana gelmesi gerekecek. Eğer süreç bu şekilde işlemezse yani karşılıklı ilişki bu şekilde işlemezse, hep kafamızda birtakım gizli ajandalarla bir araya gelirse o zaman emin olun sadece o gizli ajandalarımızın esiri oluruz. Hiçbir zamanda kendimizi diğerine aşamayız. Mesela şu ifadeye de dediler ki, Alevilik araştırılırken, Aleviler kendilerini bize açmıyor. Bu her şey için geçerli, siz bir dini cemaati araştırırken de dini cemaat kendisini size açmıyor. Sizi olduğu gibi değil de sizin onu görmek istediğiniz gibi kendisini size açmaya çalışıyor. Böyle bir noktada da ciddi anlamda karşılıklı olarak insanların birbirini tanımaması ortaya çıkıyor ki böyle bir süreçte gerçekten ciddi anlamda tehlike arz ediyor. Onun için buna dikkat etmemiz gerekiyor.

MODERATÖR- Mahmut Bey şöyle bir tehlike de sanki bizi bekliyor. Önümüzdeki dönemlerde de sanki daha da yükselecekmiş gibi

3. Alevi Çalıştayı

görülüyor. Sanki bundan sonra hiçbir ilahiyatçı Alevilerin herhangi bir inancı üzerine bir kritik yapma şansına sahip olmayacak gibi gözüküyor. Böyle bir tehlike gözluyoruz. Yani belli bir düzeyde özgürleşmiş toplumda herhalde insanlar birbirlerinin inançlarını da tartışırlar.

MAHMUT AYDIN- Kesinlikle kesinlikle.

MODERATÖR- Biz başka düşünceleri, başka inançları büyük bir cesaretle sorguluyoruz. Ama Aleviliğin her şeyinin birdenbire mayına dönüşmesi ve böyle ilan edilmesi. Yüksek bir hassasiyet vurgusu, belli bir noktadan sonra artık konuşamayacağımızı, bundan sonra o konuda konuşurken de kırk dereden su getirmeye, oysa böyle bir diyalog da olmaz herhalde?

MAHMUT AYDIN- Olmaz, evet. Yani o eleştiri gerçekten önemli. Ama eleştiri yapmak demek karşıdakini ortadan kaldırma veya elimine etmek anlamına gelmemeli. Aynı şekilde onlar da bizi eleştirebilmeli. Yani Aleviler de bizi eleştirebilme noktasına gelebilmeli. Biz de onları eleştirebilmeliyiz. Zaten şunu ifade etmek demek, onaylama anlamına gelmez. Mesela şunu ben bir dinler tarihçisi olarak düşünemiyorum. Örneğin işte sabahdan da örnekler verildi. İşte üliniyet-mübiyet ve velayet anlayışına ben şahsen baktığım zaman Hristiyanlığın telis anlayışından pek farklı göremiyorum. Eğer onu onaylarsam, benim o zaman Hristiyanlığı da onaylamam gerekiyor. Ama o noktaya girmiyoruz. O noktaya girmemiz de gerekmiyor. Ama bunu konuşabiliriz, eleştirebiliriz. Ama onu eleştirmek demek, hayır sizin bu inancınız külliyan yanlıştır, bunu terk etmeniz gerekiyor noktasında değil. Ya kendi inanç noktamızdan yola çıkarak ona bir eleştiri mutlaka getirebiliriz bunda bir sıkıntı yok.

MODERATÖR- Yani birbirimizi kendi teolojik birikimimiz izin verdiği ölçüde. Entelektüel donanımımızın bize vaat ettiği her şeyi dikkate alarak konuşmanın yolu önce bir hazırlıktan geçiyor.

MAHMUT AYDIN - Kesinlikle.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR- Yoksa şimdi baldır küldür bir eleştiri yani doğru bile olsa bu durumda her şeyi yok edebiliriz.

MAHMUT AYDIN- Kesinlikle.

MODERATÖR- Çok teşekkürler. Şimdi son olarak üçüncü oturumu pardon ikinci oturumda mı kalsın.

MAHMUT AYDIN- Evet,

MODERATÖR- O zaman yemek molası veriyoruz. Milenyum üç nolu salonda öğlen yemeği sunulacak. Salondan çıkınca hemen sağ taraftaymış. Ben de yerini bilmiyorum. Afiyet olsun. Öğleden sonra saat 14:45'te bir araya geleceğiz.

MODERATÖR - Evet, üçüncü tartışmayı başlatıyoruz, tekrar hoş geldiniz. Değerli konuklar, bu tartışmanın ana başlığı gündelik dini pratikler, kurumlar, Aleviler ve Alevilik başlığını taşıyor. Burada da yine gündelik hayatta popülerleşen hayatımızda çok fazla karşılaştığımız, çok sık karşılaştığımız önyargılar, bunların kaynakları. Başlangıçta da ifade etmiştim, ilahiyatın ve Diyanet İşleri Başkanlığı'ndan, bunların ürettiği bilgilerden kaynaklanmayan ancak günlük yaşamda çok sık karşımıza çıkan dışlayıcı bir takım yargılar var. Bu konuları da tartışmanın yanı sıra hiç kuşkusuz herkes kendi programını da sunuyor, daha önceden yapmış olduğu hazırlıkları da dile getiriyor. Burada mümkünse zorunlu din derslerini, ders kitaplarında yapılan düzenlemeleri, özellikle Alevilerin talepleri doğrultusunda yapılan düzenlemeleri konuşmak istiyoruz. Alevilerin çok doğrudan ele alınmayan, bugünkü otumlarda hiç alınmadı, doğrudan talepleri var. Cemevlerinin ibadethane olarak tanınmasını istiyorlar. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın lağvedilmesini ya da Diyanet İşleri Başkanlığı'nda Alevilerin de temsil edilmesini veya inanç önderi diye tanımlanan dedelerin Diyanet bütçesine ortak olmasını talep ediyorlar. Bunu hepimiz biliyoruz. Bu konularda da bu değerlendirmeleri de esas kabul eden bir tartışma yaparsak daha verimli olacak kanaatindeyiz. Şimdi ilk sözü sayın hocamıza...

3. Alevi Çalıştayı

KATILIMCI - Affedersiniz Necdet bey ... söylerlerse.

MODERATÖR - Yok zaten onlara atıfta bulunuyorum. Yani istiyoruz ki İrfan bey bu konuda...

KATILIMCI - Tartışmadan önce. Üzerinde konuşulacak bir zemin açısından çok sağlıklı olur.

MODERATÖR - Sönmez Hoca hiç bu tarafa bakmıyor. Evet, şimdi Sayın Salim hocamdan başlıyoruz.

SALİM ÖĞÜT - Teşekkür ederim. Sayın Başkan, Sayın Bakan, muhterem katılımcılar hepimizi saygı ile selamlarım. Ben sabahtan beri müzakere ettiğimiz konuların bir başka veçhesini arz etmek istiyorum. Malum toplumu din yönünden aydınlatma görevi 3 Mart 1924 tarihinde Genelkurmay Başkanlığı ile birlikte kurulmuş olan Diyanet İşleri Başkanlığı'na verilmiş, anayasal bir görev. Bu 80 küsur senelik tarihi görevi Diyanet İşleri Başkanlığımız yürütüyor. Alevi-Sünni konularında toplumumuzda birikmiş olan problemlerin sadece yönetim açısından yahut eğitim-öğretim açısından akademik seviyede ele alınmasının yanında, toplum açısından da ele alınmasında zaruret vardır diye düşünüyorum.

Öğlenden önceki konuşmalarda ilahiyatların Aleviliğe bakışı ve yaklaşımı, üst seviyede akademik çalışmaların Aleviliğe ne kadar yer ayırdığı konularının meşruiyet problemleri üzerinde konuşuldu. Ancak bu konuların toplum açısından da ele alınmasında zaruret var. Toplumun din yönünden aydınlatılması görevi Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bir mensubu olarak, ben de katılacağım, özeleştiriyeye ihtiyacı var. Acaba Diyanet İşleri Başkanlığımız 80 küsur yıllık hizmeti sonrasında toplumu ne ölçüde din yönünden aydınlatmıştır?

Topluma çıktığımız zaman, Sünni kesime Aleviler ile ilgili kanaatlerini sorduğumuz zaman toplum ne düşünüyor Aleviler ile ilgili? Bu çok önemli. Toplumun din yönünden aydınlatma görevi, toplum içinde bulunan Alevilerin Sünniler üzerindeki düşüncelerinden de aslında

3. Alevi Çalıştayı

Başkanlığımızın sorumlu olması gerekirken, iddia zaten tek yönlü bir gelişim istikametindeydi. Din İşleri Yüksek Kurulu'nda görev yaptığım yıllarda Türkiye'nin yarısından fazlasını dolaşım. İl il, ilçe ilçe yaklaşık 30 bine yakın din görevlisiyle görüştüm. Toplumun din konusundan aydınlatılmasıyla görevli olan personelimizin ve onların eğittiği toplumun din kültürü seviyesini çok rahat tespit etme imkânına kavuştum.

Bir televizyon programında bana göre önemli şeyleri anlatırken telefonla bağlandı bir kişi, hocam, sabah namazından sonra güneş doğana kadar tespih çekmek caiz midir diye soru sordu. Toplumumuza ikaz ettik, biz şu konuları, evet caizdir, hemen geçtik. Konuya devam ederken bir başka telefon... Ben sadece kulhüyü biliyorum, bununla namaz kılmam caiz midir? Bu iki sembolik değil, gerçek örnek. 50 yıllık meslek hayatımda toplumlumuzun din kültüründe, toplumumuzun aydınlanma seviyesini gösteren örneklerdir.

Toplumumuzun din kültüründe, din kültürünün yükseltilmesinde maalesef Diyanet İşleri Başkanlığı başarılı olamamıştır. Ama bunda sorumluluk Diyanet İşleri Başkanlığı mıdır? Oraya da eğilmek gerekiyor. Çünkü toplumumuzu din yönünden aydınlatan tek kaynak Diyanet İşleri Başkanlığı değildir. Bugün Diyanet İşleri Başkanlığı personelini de yetiştiren ilahiyat fakülteleri ve onların alt kademesini oluşturan imam hatip okulları, acaba toplumun din yönünden aydınlatılması yönünde ne ölçüde etkendirler? Din Öğretimi Genel Müdürümüz burada, belki sıra kendisine geldiği zaman bunu açıklayacaktır ama ben denizin yaptırdığı araştırmalar var. Hazırlattığımı tezler var. Bu tezler de müşahede ettiğimiz nokta, toplum çok odaklı din kültürü ediniyor. Ve bu odaklar benim alternatif öğretim dediğim, öğretim şekli ile biçimleniyor.

Başlangıçtan itibaren imam hatip okulları, ardından ilahiyat fakülteleri, öğleden önceki konuşmacılarımızdan özellikle Şinasi beyin temas ettiği meşruiyet problemi ile karşı karşıyadır. Meşruiyet problemi sadece Alevilerin değildir. Bilgi açısından da Sünnilerin de bilgi açısından meşruiyet problemi var. Sünni toplumlar, imam hatip okulları,

3. Alevi alıştayı

ilahiyat fakültelerinden ziyade, sivil toplum kuruluşları, cemaatler, tarikatlar ve her çeşit gruplar tarafından özellikle tahsil eğitimine tabi tutulmaktadırlar. Siz imam hatip okulunda bazı konuları anlatırsanız, ilahiyat fakültesinde bilimsel verilere dayalı, sahih kaynakların akademik yaklaşımlarla çözümlerini yapar anlatırsınız.

Konusuna göre bazen o akşam ertesı sabaha kadar, bazen hafta sonunda, bazen aylık toplantılar halinde verilen bu bilgilerin tashih ğretim ve eğitimleri yapılır. Bir arkadaşımızın çok güzel bir temsili anlatımı vardır. Biz eğitim-ğretim alanında sabahtan akşama kadar tahta silmek ile vakit geçiriyoruz. Siliyoruz tahtayı ertesı sabah gelip yazmak üzere, birde bakıyoruz ki gece o tahta yeniden dolmuştur. Yine silmeye devam ediyoruz. İşte bakınız ilahiyat fakülteleri Alevi problemlerinin çözümünde hangi noktadadır, nasıl problemler üretilbilir konusunu, toplumun din algısını etkileyen kaynaklar üzerinden de düşünmek gerekir.

Hasan Onat hocamız mezhepler üstü ortak noktada geliştirilmiş bir din anlayışının hakim olması halinde bunun çözülebileceğini ifade etti. Böyle bir yaklaşımı ilahiyat fakülteleri ittifak halinde kabul etse, bunu topluma kabul ettirmek mümkün değildir. Toplum ilahiyat fakültelerini, bir arkadaşımızın ifadelerini değiştirerek söyleyeyim, nasıl hani misyoner yaklaşımından bahsedilmişti, toplum ilahiyat fakültelerinin tamamını Sünnilik konusunda da misyoner yaklaşımıyla tenkit etmektedir. Her gün gazetelerde kurumumuzun yürüttüğü ve bundan dolayı büyük iftihar duyduğu hadis projesi ile ilgili yazıları takip ediyoruz günü gününe. Hatta din düşmanlığına kadar varan ithamlarla karşı karşıyayız. O zaman alternatif eğitim dediğimiz eğitim, toplumu farklı yönlerde, farklı anlayışlarda din kültürü olarak besleyen mihrakları da göz önünde bulundurmak gerekiyor.

zm açısından, burada dini oğlculuk diye de bir kavram vardı. Hemen gündelik dini pratikler ve yukarı ki maddede İslam'ın farklı yorumları kavramlarını doğrudan doğruya i toplum içinde düşünmemiz gerekiyor. İlahiyat fakültelerinde öğretilen, imam hatip

3. Alevi alıştayı

liselerinde öğretilen, Kur'an kurslarında, cemaatlerde, tarikatlar da, gruplarda öğretilen farklı yaklaşım aılları, kimi tamamen hadis ve fıkıh ağırlıklı bir yaklaşımın doğru din anlayışı olduğu görüşünde, kimi tasavvufi yönü ağır basan bir din anlayışının en doğru, bizi düze çıkaracak doğru yaklaşımı olduğu görüşünde, kimi sadece hadislere dayalı bir yaklaşımın en doğru yaklaşım olduğu görüşünde. Bu fakülteler içinde böyle olduğu gibi fakülteler dışında da böyle.

Alevi toplumlarının ortak paydalarının bulunması konusunda ilahiyat fakülteleri mensupları burada ittifak etseler, acaba bunun topluma yansımada, başta araştırmadan yazanlar, ben araştırmacı-yazarlara araştırmadan-yazarlar diyorum bir kısmına, bazı araştırmadan-yazanlar başta olmak üzere toplumu nasıl bilgilendirecek ve ynlendireceklerdir. Bunun da nazara alınması lazım. Birinci ve ikinci Alevi alıştayların da doğrudan doğruya Alevi kanaat liderlerinin de görüşleri alındı. Ben bunun alternatifi Sünni kanaat liderlerinin de bu konudaki görüşlerinin alınmasında zaruret görüyorum. Çünkü bu akademik seviyedeki görüşmeleri toplumumuzun önemli bir kısmı kabul lenmeyecektir. Misyoner yaklaşımı, oryantalist, müsteşrik yaklaşımı olarak değerlendirecektir. Ne kadar güçlü bilimsel temeli olursa olsun, toplumun algısı böyle olacaktır. Ve bazı çevreler bu yaklaşımı da körükleyip pompalayacaklardır.

O bakımdan bu tarafın kanaat liderleri, toplumu yönlendiren liderlerin de görüşlerinin alınmasında fayda var. Bir de problemin üzümünde, Cenksu beyin galiba ifade ettiği, Alevilerin teberra dedikleri, Sünnilerin de teberi dedikleri yaklaşımın her iki canip tarafından da terk edilmesi, sağlanması gerekiyor. Çünkü bir tarafta karşıdan ayrı olduğunun belirtilmesi, şiar haline gelirse, onun tepkisi de karşı tarafında bundan teberrisi sonucunu doğuracaktır. O halde bu iki yaklaşım son derece tehlikeli yaklaşım, bulunan her zmden teberri etmek sonucunu doğuracaktır ki akıntıya kürek çekmek gibi bir sonuç alacağımızdan korkarım. Ben şairin bizim alanımız tabiri ile şairin önemli olarak yeniden gözden geçirilmesi gerektiğini düşünüyorum.

3. Alevi alıştayı

Dn bütün dünyaya yayın yapan TRT Türk televizyonun da Sayın İzzettin Doğan ile bir program yaptık. Yarım saatlik program. Bu alıştayla ilgili ben üzerime aldığım bir emanet olduğu için size nakledeceğim; Geçen alıştaylar da mutabakata vardığımız noktaları gerekleştiririm. Başka bir şey beklemiyorum diyor, selamları var. Ancak söylediği çok önemli bir şey var. Nasıl ki bizim Sünni dünya da techit hareketleri, ıslahat hareketleri, günümüz problemleri adı altında fıkihta, kelamda, mezhepler tarihinde diğer dallarda faaliyetler, yenilenme faaliyetleri yapılıyor, Alevi dünyasında da var. Sayın Doğan diyor ki, bundan 10 sene önce köylerde bulunan vatandaşların % 90'ını şehirlere intikal etmiştir. Aleviliğin kırsal yorumu ile şehirdeki yorumunu bir tutamazsınız. Bizim ilahiyat fakültelerinde yapılan çalışmaların çoğu tarihi nitelikte. Biz ilk sayı olarak Alevi-Bektaşi klasiklerini, Anadolu kültürleri klasikleri ana başlığı altında bir alt başlık olarak yayınlıyoruz. On cildi çıktı, yedi cildi daha var. Ama bunlar Aleviliğin temel kaynakları, ana kaynaklarıdır.

Bugün şehirleşmiş Alevilere göre bu kaynaklar hangi noktadadır, bunun göz önünde bulundurulması lazım. Nasıl Sünni dünya da, özellikle ilahiyat fakültelerinde güncel problemlerin çözümü için faaliyetler varsa, Alevi dünyasında da aynı faaliyetler var. Şimdi yakında başarısızlıkla sonuçlanmış doktora tezi ynetiyordum. Batıda Alevilik alışmaları maalesef başarısızlıkla sonuçlandı. Orayı takip ettiğimiz zaman yeniden dizayn edilen bir Alevilik kavramıyla karşı karşıyayız. O zaman şehirdeki Aleviliğin farklı bölgelere göre hatta farklı şekillenen Aleviliğin de göz önünde bulundurulması gerekiyor. Ben ilahiyat fakültelerindeki yapılanmanın kendi içinde de toplumla mutabakat sağlanması ve farklı yorumlara farklı dini açılımlara karşı halkla bütünleşen bir yaklaşım tarzının ön planda tutulması gerektiğine inanıyorum.

Zamanımı bitirdim herhalde peki teşekkür ederim.

MODERATÖR - Şimdi bu teberrâ ve tevellanın kaldırılması gerektiğini söylediniz. O zaman Alevilik kendini nasıl tanımlayacak?

3. Alevi Çalıştayı

Bir de bu şiar ile ilgili vurgu yaptınız. Sünni ve Alevi kamuoyunun bu konuda desteğini alabileceğinizi düşünüyor musunuz?

SALİM ÖĞÜT - Tabi en zor taraf Alevilik kadar Sünnilikte var problem. Şaair Abdülkadi badadinin el fark beynen vurakında ehli sünnetin diğer mezheplerden 36 madde halinde farkını söylüyor ama o farkları biz bugün bilim adamı olarak nitelendirsek hiç Sünni kalmaz. Yani o farkların % 90'ına biz de inanmıyoruz. Bir tanesini arz edeyim. Dünyanın düz olduğuna inanmak, mesela hiç birimiz inanmıyoruz. Ama bu bir şiarıdır. İnaküli, hayır bunları kast etmedim. Bilimsel olarak şiar bunlardır. Ama toplumda yaygın olan, kendini ehli sünnetten olduğunu iki de bir zikretmek ve onun dışındakilerden teberri etmek. Nasıl Alevi, Alevi olmayanlardan teberri edecekse, Sünni de diğerlerinden kendisini teberri edecek. Şimdi bu o kadar rizikolu bir prensip ki siz neyi önererseniz, sizden geldiği için ret edecektir onu o. O zaman hiçbir birleşik el ele tutuşma noktası bulamazsınız, bu teberra devam ettiği sürece. Şiadaki bile takiyeye kavramı da budur. Nasıl güveneceksiniz karşıdakinin doğru söylediğine, hüviyetini gizlemediğine. Bu konuda da biz tez yaptırдық, ciddi problemlerden biri de bu yaklaşımlardır. Yani gizliliğin, kendi yarattığı şahsiyetin fikirlerini gizlemenin ve mutlaka bizden olmayandan ayrı olduğunu söylemenin ve bu hissiyatı devam ettirmenin esas alındığı bir oluşum da ortak noktaya nasıl ulaşacaksınız? Bir kaç önemli nirengi noktasına temas ettim. Bundan ibaret.

MODERATÖR - Hocam çok teşekkür ediyoruz. Şimdi Asım Beye vereceğim sözü. Asım Yapıcı Bey buyrun.

ASIM YAPICI - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan. Ben biraz konuya girmeden önce konuşulanların bende düşündürdükleriyle alakalı birkaç cümle söylemek istiyorum. Birincisi bu ilahiyat çevresinde yapılan Alevilik çalışmalarının niteliği ile ilgili falan konuşuldu. Dışarıda yani ilahiyat dışında yapılan çalışmalar da aynı grup incelendiği halde çok farklı sonuçlar var. Örneğini verebilirim. Birisi Dil Tarihte yapılmış İnan Keser tarafından. Birisi Hacettepe de Cahit Aslan tarafından. İkisi de aynı grubu inceliyor. İki çalışmayı yakından okudum. Ama farklı

3. Alevi Çalıştayı

şeyler anlatıyorlar. Şimdi demek ki bu sadece ilahiyatların bir sorunu değil. Yani oradan ne kadar araştırmacının alabileceği vesaire var.

Bir başka husus şu aklıma geldi.

Biz bazen çalışmalar yaparken, konuşurken, algıda seçiciliğimizi kullanırken bir şeyleri ön plana çıkarıyoruz. Tıpkı bu Tesev tarafından Binnaz Toprak'ın hazırladığı veya ekibinin hazırladığı, Türkiye'de farklı olmak çalışması gibi. Yani böyle bir çalışma metodolojik olarak çok zayıf. Yani spesifik bazı örnekleri çeker alırsanız, Türkiye'de Alevilere neler yapıldığını falan böyle veya ateistlere neler yapıldığını, çok büyük zulümler gördüğünü falan gösterebiliriz ama bu yüzde kaç karşılık gelmektedir ya da binde kaç karşılık gelmektedir. Buralara dikkat etmek lazım. Tabi ki Sünni bir yörede Alevi olmak zordur ama şu soruyu da sormak lazım. Tunceli'de ya da Alevilerin yoğun olarak yaşadığı yerde Sünni olmak ne kadar zordur.

Benim kendi yüksek lisans öğrencim Tunceli'de din kültürü öğretmenliği yaptığı zaman anlattı bu işin ne kadar zor olduğunu. Orada çok ciddi zorluklarımız var. Şimdi biraz evvel sayın hocam güzel bir şey söyledi. Dedi ki, yeniden dizayn edilen bir Alevilik var. Bu aklıma benim tabi şunu getiriyor. Acaba biz akademisyenler olarak bilgiyi inşa mı ediyoruz, keşif mi ediyoruz? Temel sıkıntı aslında biraz burada. Eğer biz bilgiyi keşif edeceksek, o bir başka süreç gerektiriyor. Eğer biz bilgi inşa edeceksek, o gücümüz de var mı, tabi oda bir başka konu. O başka bir süreci beraberinde getiriyor.

Özelliklerasyonalist paradigmanın bilginin keşif edileceği paradigmasını dayatınca ya da bu ilkeyi dayatınca elimizde çok farklı argümanlarımız yok. Yani biz sanki bir yerde verilen hakikat var. İşte hakikatla alakalı ya da müsavilikle alakalı ya da neyse işte, gideceğiz onu oradan bulup çıkaracağız tüm dünyaya Alevilik budur, böyle bir şey yok. Belki de bilgiyi inşa etmek zorundayız. Ama inşa edebilmek için de sistemik olarak güçlü olmak lazım. Mişell Fiko'nun dediği gibi yani iktidarda olan bilgiyi oluşturur. Biz ne kadar iktidardayız? Acaba, sadece Türk iktidarını ya da ilahiyatçı iktidarını kast etmiyorum.

3. Alevi Çalıştayı

Yani Türkiye’de Sünnilik iktidarı ya da tarih boyunca Sünnilik hakim olmuş olabilir ama bugün dünya da bilgi üretme süreçlerinde, Alevilik ile ilgili bilgileri, ben şahsi olarak, katılmaya bilirsiniz, Sünnilerin ya da ilahiyatçıların uluslar arası daha farklı güçlerin ürettiği ve bizim farkında olarak ya da olmayarak o paradigmaları kabul ettiğimiz benimsediğimiz noktasındayım. Ya da öyle düşünüyorum ama eğer biz kendimiz inşa etme sürecine girişebilirsek, bu oryantalist bakıştan, hatta biraz önce hoca hanım oradan da İrene Melikof, İrene Melikof’un çalışması bana göre çok güzel bir çalışma değil. Şahsi kanaatim, siz beğenebilirsiniz. Çünkü oryantalist bir çalışma. Pozitivist yani açıkça ... değil. Pozitivist paradigma, sekülerist paradigmanın veya katı laiklik paradigmasının beraberinde getirdiği bir çalışma. Güzel olabilir, kendi içinde tutarlı olabilir, ama biz öyle Alevilik çalışırsak farklı bir şey ortaya çıkacak kanaatindeyim. Bilgi üretilen bir şeydir bana göre. Doğu’nun bilgisi yerel olduğu gibi, Batı’nın bilgisi de yereldir. Hatta her yerel bilginin kendi içinde alt yerellikleri de vardır. Yani hakikat bir tane değildir. Çoklu hakikat olabilir. Çoklu hakikat içerisinde biz kendimize hoş gelen ya da inşa etmek istediğimiz şeyi geliştirebiliriz.

Yine konuşmalar arasında bir şey dikkatimi çekti. Şimdi Osmanlı Devleti’nin dindarlığı. Şimdi Osmanlı Devleti dindarlığı Cumhuriyet döneminin dindarlığından hem daha liberaldir, benim kanaatime göre, hem daha esnektir, hem daha ufukludur. Ha Osmanlı Alevilere şunu yaptı. Süleymaniye gibi 19 tane sübyan mezarını gördüğümüz zaman ya onlar Alevi diye yapmadı onu. O başka bir devlet politikasıdır. Yani burada dindarlığı getirip de dindarlığı böyle masaya yatırmanın çok bir alemi olmadığı kanaatindeyim. Hayır, hayır o başka bir argümanlarla yapıyor. Yani devlet kaygıları veya başka kaygılarla. Yani bu sırf Alevi olduğu için mi? Öldürdü bu 19 tane çocuğu mesela. Kardeşleri kendisi.

Dolayısıyla Alevilere yönelik uygulamalardan dolayı komple Osmanlı dindarlığını eleştirmem yanlış olduğu gibi şunu da izah edemeyiz. O zaman bu Osmanlı dindarlığı içinde bir sürü gayri müslim unsur vardı, o vardı, bu vardı. Mübadelede neredeyse 1.300.000

3. Alevi alıştayı

civarında kişi gönderildi yani. Anadolu'da nüfus neredeyse dengeli, Balkanlar'da belki biraz daha Müslüman nüfus az olabilir, bir sürü problem var. Şimdi burada şu noktaya gelmek istiyorum ben. Bu noktadan sonra Aleviler ile Sünniler arasında tarihsel süreçte oluşmuş bir önyargı zincirimiz var. Modern zamanlarda yeniden üretilen bir nyargılarımız var. Ben kimlik, önyargı konusu üzerinde duran ya da çalışan bir kişiyim. Bazen alan araştırması bazen daha farklı tarzlar da inceliyorum. Burada şunu görüyorum: Modern dönemin ürettiği önyargılar olduğu kadar modern dönem içersinde, artı sadece stereotip olarak kalan önyargı hükmünü kaybetmiş yapıştırmalarımız var. Aradaki fark şu; yani Sünniler artık özellikle tabi devam edenler olduğu gibi genel anlamda konuşuyorum yani bu mum söndü konusu yüksek tahsilliler için artık bu önyargı değil. Stereotip olmuş böyle bir şey var. Yani Aleviler hakkında ne duyduğunuzu söyleyiniz denildiği zaman bunu söylüyorlar. Ama buna katılıyor musunuz, katılmıyor. Katılsaydı nyargı olurdu. Yani o bir stereotip olarak devam ediyor. Ama aynı şekilde Yezit ki, Yezit ... söylem değildir. Bir Alevi bir Sünniye Yezit diye hitap ettiği zaman bu oldukça büyük bir hakarettir. Bu basit, sadece işte ya buna Yezit'e benzetti falan gibi değil. Tabi bu karşılıklı bir güvensizlik ortamı var. Peki nereden kaynaklanıyor?

Şimdi sosyal kimlik açısından bakacak olursak kimlik iki şey ile şekilleniyor. Birincisi psikolojik tarafı var bunun. Zihinsel tarafı, psikolojik tarafında zihninizde bir ... oluşturuyorsunuz, bu kesin. Yani hiçbir şeyi tanımlayamazsınız. Yani bilimsel psikologlar diyor ki, arkadaş siz eğer şema kurmazsanız, eğer bazı kategoriler oluşturamazsanız, tanımlamakta zorluk çekersiniz. Tanımlamak istiyorsanız, şema kuracaksınız. Biz şeması kuruluyor ve onlar. İlk planda deskriptif ama kıyaslama geldiği zaman; biz mi iyi, onlar mı iyi? İşte, eğer siz öz saygınızı yükseltmek için kendinizi olumlayacak, dışarıyı olumsuzlayacak argümanlar bulabiliyorsanız, kıyaslamayla, ha biz iyiyiz, biz hakikatin özünü temsil ediyoruz diyorsan, o zaman kimlik hatları şekilleniyor. Bu da gayet doğal. Hiçbir kimse hakikatin özünü temsil ettiğine inanmadığı bir gruba bağlanmaz.

3. Alevi Çalıştayı

Sünni de bağlanmaz, Alevi de bağlanmaz. O zaman Mahmut hocamın dediği noktadayız. Yani herkes kendisini tabi ki en iyi benim diyecek, ama öbürüne, mutlaka sen bu iyiye katıl ya da bu iyiye onayla anlamında değil. Burada belki ortak nokta bir şeyler yapabiliriz. Etnosantrizmi yok edemeyiz. Bilgi eksikliğinin giderilmesi Sünni-Alevi önyargılarının, ayrımcılığının ortadan kalkmasında çok bir anlam ifade edeceği kanaatinde değilim. Çünkü önyargıların temel sebebi bilgisizlik değil ki, bu bilgiyi kaldırınca, küt iyi bir hal ortaya çıksın. Başka psikolojik, sosyo-kültürel, ekonomik, siyasal sebepler var ama yeterli sebep ile gerekli sebep ayrımını yapabilirsek belki bir ipucu bulabiliriz. Bu nedir? Sosyal kimliklerinde kimliklerden memnuniyetimiz yeterli sebeptir. Ötekine bakışımızı, artık gerekli sebebimiz, ekonomik faktörler olabilir, cehalet olabilir, siyasal ilişkiler olabilir, bir sürü faktör girebilir ki ağırlıklı olarak da zaten kıt kaynaklara ulaşmadaki rekabet ya da birbirine benzer söylemi söyleyenlerin... Yani Osmanlı, Ortodokslara gösterdiği hoşgörüyü, toleransı Alevilere göstermemiş ise onun arkasında ki sebep daha başka bir sebeptir. Çünkü Alevilerden gelecek olan Sünni kimliğe tehdit ile Ortodokslardan gelecek tehdit farklı bir şeydir. Böyle bir durum söz konusu.

Önerilere de hocam birkaç cümle ile temas edeyim. Evet, şimdi önyargıları yıkmak söz konusu değil azaltmak söz konusu. Bir kere bunu belirtelim. Hani Einstein'e atfedildiği gibi, önyargıları parçalamak atomu parçalamadan zordur. Zaten elimizde de hiçbir model yoktur. 50 ye yakın önyargıyla ilgili sosyal psikoloji model var. Ama bu 50 modelin hepsine 500 bin tane itiraz vardır. Uygulama alanlarında, ama en çok hangisi etkili oluyor? Mustafa hocanın da bahsettiği diğer arkadaşların da bahsettiği bir şey var. Yani gruplar arası temas. Bu temasın mutlaka sağlanması lazım. İyi niyet üzerinden sağlanması lazım ve iyi niyetin ihsas edilmesi lazım. Karşıdakinin iyi niyeti mutlaka görmesi lazım, ama bu yeterli değildir. Eğer iyi niyeti gösteren hakim kültür ise diğeri eğer kendisini azınlıkta hissediyorsa, diğeri de buna karşı tepkisini koyacaktır. Ama bıkmadan, usanmadan iyi niyeti ortaya koymak lazım.

3. Alevi Çalıştayı

Bir başka şey, ortak hedeflere ulaşmakta iş birliği diyoruz biz buna. Mutlaka Sünni ve Alevileri daha demokratik bir Türkiye’de aile kuru-munu ayakta tutabilecek, fakirlikle mücadele edebilecek, demokratik hakları geliştirecek... artık ne varsa. İki kesimin ortaklaşa çalışacağı alanları birlikte kanalize etmek lazım. Yani en çok etkili olan, özellikle Batı’da yapılan çalışmalarda Müslüman-Hıristiyan diyalogunda da bunu ön plana çıkarıyorlar. Çok farklı, aynı kültür veya Afrika’da da öyle birbirlerinin içine girmiş ve kavga edenler, birbirini öldürenlerin ortak hedeflere ulaşmasında, işbirliği noktasında biraz daha az, yanlış önyargılar kalmıyor. Ama ayrımcılık kalkmıyor. Daha az olduğu ortaya çıkıyor.

Bununla beraber mutlaka o süreçte milli eğitimin yani müfredatın... çünkü önyargıları oluşturan en temel şeylerin başında tarih kitapları gelir. Edebiyat eserleri gelir, edebiyat kitapları gelir, din kitapları gelir. Bu üç temel müfredatın yani üç temel dersin müfredatının çok ciddi bir şekilde gözden geçirilmesi gerekir. Eğer burada önyargıları harekete geçirecek bir şey varsa, bunları oradan azaltmak yazım. Yasal düzenlemeyi, mesela Ros da ısrarla onu söyler, onun modeli. Yasal düzenlemeleri kendileri ezilmiş ve aşağılık hissinde olmayacak şekilde düzenlemek gerekiyor. Siz istediğiniz kadar barış çubuğu uzatın, eğer o kendisini ötelenmiş hissederse buna karşılık vermeyecektir. Yani aksiseda bulmayacaktır. Eğer bizim açılımımız aksiseda bulmayacaksa, buradan sabahtan akşama kadar iyi niyet temennisi yaparız. Bunun için mutlaka bir aksisedanın gelmesi gerekiyor diyorum.

Burada bir şey ile tamamlamak istiyorum. Süremde bilmiyorum var mı?... Yok mu? Evet, şunu normal karşılamak lazım. Sünni, Aleviye önyargılı bakacak. Alevi Sünniye önyargıyla bakacak. Bu zarar vermediği müddetçe, bu bir kimlik zenginliğidir, bu gayet doğaldır. Arkasındaki psikolojik motifte şudur aslında. Dünyanın neresinde olursa olsun eğer ötekine yönelik olumsuz bir önyargı var ise temel de hedef kitlenin kendisini tehdit altında hissetmesiyle ilişkili olduğu kadar önyargıyı söyleyenin de kendisini tehdit altında hissetmesinin etkisi vardır. Yani Sünni Aleviye önyargılı baktığı zaman sadece Al-

3. Alevi Çalıştayı

eviyi tehdit etmiyor. Aslında ondan gelecek bir tehdiye karşı kendisini koruyor. Benzerini Alevi de yapıyor. Hatta Alman romantikler ısrarla önyargılarla falan mücadele etmeyelim. Bunlar kültürün zenginliğidir falan diyorlar ama çoğulcu dönemde ister istemez bu önyargılar artık stereotip haline dönüşüp, zararsız bir takım rivayetler olarak bulunması lazım. Yani bunların gündelik ilişkilerin; işe almalar, işten çıkarmalar, ya da efendim evlenmeler ya da biraz evvel hocalarımız bahsetti, yağurdunu sunmalar... Benzeri şeylerde en azından görülen ayrımcılık kısmını azaltmamız gerekiyor.

Burada ilahiyatçılara düşen vazife, evet hepimize bir vazife var. Çalışmalarımızla yol vereceğiz, bir şeyler yapacağız, bilgi inşa edeceğiz. Ama aynı zamanda özellikle Diyanet teşkilatının, milli eğitimin yaygın bir şekilde de halkın bilinçlenmesini sağlamak. Sadece ilahiyatçıyı bilinçlendirerek ya da ilahiyat öğrencisini bilinçlendirmekte yetmiyor. Gidiyorsun, birisiyle konuşuyorsunuz diyor ki; Sen bilmiyorsun bana kaç sefer söylediler. Aleviler öyle değil diyor. İstedğin kadar anlat. Onu sen bilinçlendirmedikten sonra, hayır öyle değil falan diyorsun. Benim bir komşum vardı, o öyle değildi diyor. Bizi bilmemezlikle itham ediyor. O zaman yaygın eğitim kısmına da bu işin dikkat etmek gerekir diyorum.

Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Teşekkürler Asım Bey. Şimdi Vecdi beye söz hakkı vereceğim. Buyrun hocam.

VECDİ AKYÜZ - Sayın Bakan, ben daha çok konunun din, devlet ilişkileri, hukuki zemini üzerinde durmak istiyorum.

Siz bir önceki oturumda da buna zaten izin vermiştiniz ve şimdikinde de tabi Türkiye'nin hocalarımızın da hep bahsettiği gibi tarihi bir birikimi var. Yaşanmışlıklar var.

Cumhuriyet döneminin, Osmanlı ve daha öncesinin ve şimdi de bu yakın dönemin. Tabi bu yakın dönemde özellikle ilişkileri en çok

3. Alevi alıştayı

belirleyen Avrupa Birliği ile ilgili ilişkilerimiz. Dolayısıyla hukuki zemine baktığımızda bir kere Türkiye Cumhuriyeti'nin Anayasası var. Özellikle 24. madde, 136. madde, Diyanetle ilgili bir madde ve İnkılâp Kanunlarıyla ilgili maddeler. Bunlar Türkiye'nin şu anda var olan hukuki zeminini tabi ki oluşturuyorlar. Dolayısıyla bunu dikkate almadan her hangi bir çalışma yapamayız ve başarıya da ulaşamayız. Ama bunun yanında bir de insan hakları sözleşmeleri var. Özellikle de Avrupa Birliği çerçevesinde olanlar var.

Ben bilhassa bunlar üzerinde durmak istiyorum. Bir kaç madde halinde tabi. Bir tanesi bunun Azınlık Hakları Sözleşmesi. Bu günümüzdeki azınlık hakları sözleşmesi, bizim Lozan'da gelişen din temelli azınlık anlayışıyla uyulaşan bir çerçevede değil. Orada dörtlü bir azınlık tasnifi var. Oysa bizim Lozan'da tekli, din temelli azınlık anlayışı var.

şimdi bunun üzerinde bayağı bir kafa yormamız gerekiyor. Özellikle Avrupa Birliği'yle ilgili çeşitli belgelerde Alevileri bilhassa dinsel azınlıklar grubu içerisinde görmek istiyorlar. Alevilerden birçoğu bunu kabul etmek istemiyor tabi. Türkiye'deki şartlar dolayısıyla. Çünkü azınlığın Lozan'daki tanımıyla bu Azınlık Hakları Sözleşmesi'ndeki tanımı bir birlerinden çok farklı. Yani bu konu üzerinde düşünülmesi gerektiğini ben belirtiyorum.

Bir başkası din eğitimi konusu. Özellikle Anayasamızın 24. maddesindeki ve Alevilerin çok gündeme getirdiği zorunlu din dersi, tabi Avrupa Birliği lkelerinin hemen hemen tamamına yakınında din kültürü dersi zorunludur, Türkiye'de bilinenin aksine. Orada din kültürü dersleri birçoğunda zorunludur. Dolayısıyla Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, önüne gelen davalarda din kültürü dersinin zorunlu olmasına herhangi bir itirazı yok. Nitekim bizden de Alevi vatandaşlarımız da gitti herhangi bir itirazı olmadı. Sadece bu derslerin bir telkine dayalı ders olmaması tarzında bir itirazı var. Telkine dönüşmediği takdirde, din kültürü din konusunda bilgi verdiği takdirde bir itirazı yok. Onun için zorunlu din dersi noktasındaki bu itiraz, haksız bir itirazdır. Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi nezdinde de kabul

3. Alevi Çalıştayı

görmeyen bir itiraz. Bizim Anayasamızda yine lafız olarak var olan ama uygulamada hiçbir zaman uygulanmamış olan, nasıl uygulanacağı konusunda da pek kafa yorulmamış olan bir uygulama var. Seçimli din dersi. İşte burada gerek Sünni vatandaşlar, Caferiler de var, Türkiye’de Nusayriler de var. Bunlarla ilgiyi de düşünmemiz gerekir ve Alevilikle ilgili din dersi seçimli din dersi. Özellikle Aleviliğin öğretileceği din dersi bu kapsamda düşünülebilir.

Yine Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilgili bir takım itirazlar var. Burada da Diyanet İşleri Başkanlığı’na şu ana kadar Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nden ve yahut Avrupa Birliği’nden çok önemli itiraz gelmedi. Biz de Ethem Hocamızın da sabahleyin bahsettiği gibi zaman zaman Diyanet İşleri Başkanlığı içinde dinler ve mezhepler bölümü olsun mu, olmasın mı?... Özellikle çerçevede Aleviler ile ilgili bir bölüm olsun mu olmasın mı diye tartışmalar var. Bunun ben doğru olmadığını düşünüyorum. Yani Diyanet İşleri Başkanlığı ve diğer İslam dini dışındaki azınlıkların kendilerine göre eskiden beri gelen bir uygulama var, o devam ediyor.

Bu türden bir bölümün olması Diyanet İşleri Başkanlığı içerisinde bence doğru değil. Bu belki Kültür Bakanlığı içerisinde bir şey olarak düşünülebilir. Hatta oraya daha uygun, Alevilik araştırmaları gibi ve onların din adamı mı diyeyim artık bilemiyorum, mensuplarıyla ilgili, dedeleriyle ilgili bu Kültür Bakanlığı içerisinde bir çözümün bulunması, bir projenin geliştirilmesinin daha doğru olacağını düşünüyorum.

Bir de mabet, cemevleri mabet midir, değil midir, konusu var. Bize Avrupa Birliği’nden de özellikle azınlık kavramından bağlantılı olarak öne sürülen bir kavram. Cemevlerinin mabet çerçevesinde düşünülmesi en azından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin şimdiye kadar vermiş olduğu kararlara bile uygun düşen bir yaklaşım değil. Mabet dememiz için bir takım ölçütler var. Bunlarla da uyuşmayan bir yapısı var. Cemevi tabi ki yani Alevilerin bir dini bir merkezi olabilir. Buna kimse de itiraz edemez ama mabet denilince farklı bir şey anlaşılır. Sanki farklı bir din varmış gibi anlaşılır. Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin ölçütlerine de şu ana kadar uymayan bir du-

3. Alevi alıştayı

rum. Bir başka nokta olarak...

MODERATÖR - Hocam özü. Bizim bu konudaki gerekçemiz Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden mi besleniyor. Yani biz kendi kendimize mi söylüyoruz...

VECDİ AKYÜZ - Yok, şu ana kadar ona atıf yapan bir açıklama ben görmedim en azından.

MODERATÖR - Yok yok, hayır. Cemevlerinin mabet olup olmayacağı konusunda bizim kendi yaklaşımımız nedir? Yani o mahkemenin kararlarına bakmadan...

VECDİ AKYÜZ - Tabi kararlarına bakmadan herhangi bir atıfta da bulunmadan. Bir de yine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin çok önemli referans kararı olarak nitelediği bir kararı var, İbrahim Şerif kararı. Bu karar herhangi bir din mensuplarının kendi rızalarıyla olmak kaydıyla, kendi din adamlarını ve örgütlenmelerini gerçekleştirebileceğini ön görüyor ve bu çok önemli bir karardır. Referans karardır. Yine Alevilik ile ilgili açılımlarda da mutlaka dikkate alınması gereken bir karardır. şu ana kadar da bu karara dayalı olarak başka kararlarda verdi. Uzantısı olarak.

MODERATÖR - O zaman ben yanlış mı anlıyorum? Bu durum da Aleviler pekala mabet olarak talepte bulunabilirler.

VECDİ AKYÜZ - İşte bu İbrahim Şerif kararı birazcık ona izin verir gibi. Yani burada mabetten çok örgütlenme üzerinde duruyor. Yani mabedin kendisinden çok din adamlarının, bir din adamları kümesi etrafında insanların kendi rızasıyla toplanması ve bunların eğitimi üzerinde duruyor. Mabet konusuna temas etmiyor bu karar. Yani din adamları din otoritelerinin etrafında toplanmayı ve eğitim görmeyi daha çok amaçlıyor.

Yine Avrupa Birliği, Avrupa modellerini de ama daha çok da Avrupa Birliği çevrelerindeki, sabah Ömer Bey de bahsetti Alman modelinden özellikle. Alevilik ile ilgili ne türden yaklaşımlar var. Buna

3. Alevi Çalıştayı

da sizlerin özellikle uzmanlarıyla görüşmenizin çok faydalı olacağını düşünüyorum. Daha genel yani sadece Almanya örneği değil. Hollanda'dan da Danimarka'dan da bahsedil sabahleyin. Avrupa Birliği de Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de belirli bir din-devlet modelini dayatmıyor. Çünkü o kadar çok farklı şeyler var ki Avrupa Birliği içerisinde de doğrudan resmi din modelleri bile var. Yani birçok açıdan kimileri daha geniş, kimileri daha dar çerçevede olmak üzere böyle modeller var ve bunlara itiraz etmiyor. Belli bir din-devlet ilişkisi modeli dayatmıyor. Dolayısıyla bundan çıkan sonuç biz kendimize özgü modelimizi Türkiye'de biz kendimiz geliştireceğiz. Bunun da sacayakları Osmanlı uygulaması. Olumsuz yönlerini terk ederek Cumhuriyet dönemi tecrübesi ve bugünkü Avrupa Birliği içerisindeki uygulamalardan da yararlanmak suretiyle, hocalarımızın çok değerli görüşleri de oldu, onlar üzerinde ben tekrar tekrar durmak istemiyorum ama bu özgün modelimizi kesinlikle kendimiz geliştireceğiz ve Türkiye'nin şu ana kadar ki siyasi bilimsel ve özellikle de dini alandaki birikimi buna izin verecek yeterlikte diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Hocam teşekkür ederiz. Siz şimdi öyle bir çerçeve çizdiniz ki teorik olarak her şeyi yapabiliriz. Ama pratik olarak hiçbir şey yapamayız.

VECDİ AKYÜZ - Ama ister istemez bunlarla karşılaşacağız.

MODERATÖR - Çok teşekkürler hocam.

MODERATÖR - Şimdi Yahya Bey. Buyrun

YAHYA MUSTAFA KESKİN - Sayın Bakanım, değerli hocalarım her şeyden önce böylesine bir toplantının, böylesine bir zamanlamayla burada yapılmasını çok anlamlı bulduğumu ifade etmek istiyorum. Zamanı mıydı? Muhtemelen iç veya dış dinamiklerin zorlaması ötesinde, her halde bu konuları daha açık şekilde konuşmanın zamanı olduğu gerekliliği ortaya çıktı ki böylesine bir toplantıya vesile olduğunuz için sizi tebrik ediyorum. Katkısından dolayı da herkese teşekkür ediyorum.

3. Alevi alıştayı

şimdi daha önce ki oturumlarda konuşulan birkaç şeye atıfta bulunarak... Ben, daha çok taleplerle ilgili somut veriler vardı. Bazı dernek veya dergâh temsilcilerinin bazı taleplerin, bizzat kendisini Alevi olarak ifade eden insanlar tarafından ne derece kabul edilebilirliği ile ilgili bazı anket sonuçları var elimde. Belki bunu tartışmayı, biraz daha farklı yöne çekmek açısından da faydalı olacaktır.

şimdi sabahleyin arkadaşlarımızdan bazısı ister istemez bir öz eleştiride bulundular. nce ilahiyatılarla ilgili, ben buna da katılıyorum. Muhtemelen bizim de çok ciddi hatalarımız, kabahatlerimiz var ama Alevilerin dışlanmışlığı ortada uzunca bir süredir. Bunu da biliyoruz, bu da bir gerçek. Bunlara da baktığımız zaman biz ilahiyatılarla Aleviler arasında rahat bir ortaklık bazen kuruyorum. Zira çok yakın zamana kadar ilahiyatçı olmanın dayanılmaz dışlanmışlığını hisseden birisi olarak. Mesela ben, örnek olarak size verecek olursam, empati kurmak açısından bunu size söylüyorum, Türkiye’de ilahiyat fakültesinin dışında herhangi bir akademik çevrede, mesela fen edebiyat, sosyoloji bölümüne gittiğiniz zaman karşınıza çıkacak temel engel, oraya gitmenizdeki temel engel, ilahiyatçı kimliğinizdir. Veya bir tarih bölümüne gittiğiniz zaman, orta ağ tarihi çalışan bir arkadaşımız, Arapça ve Farsça bilmediği halde, sırf ilahiyatçı olmamız, ilahiyatıdan tarihi olmaz diyebilmektedir. Yani empati kurduğumuz zaman en çok ortak noktası olan belki de Aleviler ile ilahiyatılardır bu anlamda. Dolayısıyla birbirimizi daha iyi anlayabileceğimize ben inanıyorum.

nyargılar tabi ki önemli. Bütün alıştaydaki arkadaşlarımızın tespit ettiği önyargıları ortaya koymasından bir iki tane, bizzat kendim yaşadığım, kısa şeyi verip, hemen sonuçlara geçeceğim. Mesela Elazığ’ın Sun köyü üzerinde çalışmam vardı, kırsal kesim Aleviliğinde. Orada bir ğretmen arkadaş bir şey anlatmıştı. Dedi ki; hocam ilkokuldayken, biz, hocam Kurtuluş savasındayken Türkiye’nin düşmanlarını saydı. Ders bittikten sonra sordu. Türkiye’nin düşmanlarını kim sayacak diye. Bir bayan ismini verdi, elini kaldırdı diyor. Etraf, evre köylerde birkaç Sünni köy vardı. Onların isimlerini saydı Türkiye’nin düşmanları olarak... Biz sırf muhalefet olsun diye, mesela, Elazığ’ın Sun köyünün

3. Alevi alıştayı

üzümü meşhurdur, güzel şarabı da olur. Sünniler haramdır diye üzüm-lerini satmazlar şarap fabrikasına, Elazığ şarap fabrikasına. Biz de en işe yaramaz üzüm-lerimizi şarap fabrikasına veririz. Üstelik paramızı hemen peşin alırız. Sırf Sünnilere muhalefet olsun diye... Sünni köylül-erin yolu köyün içerisinden geçer. şaraplarımızı da hemen alırdık, paramızı da hemen alırdık. Sünnilerin arabası geçerken hususi yola çıkıp şarapları yudumlardık.

Yani bu karşılıklı önyargılar geçekten ciddi manada bir engel oluşturuyor. Hele kimliğinizi, ilahiyatçı olduğunuzu söylediğinizden iti-baren ciddi engellerle karşılaşıyorsunuz.

Mesela, anketörlerden birisinin sırf türbanlı olması, sosyoloji me-zunu bir öğrenci götürmüştüm ben. O da tesadüfen türbanlı çıktı kızımız. Bana ertesı gün bir daha seninle daha konuşmayacağım dedi. Niye dedim, ben ona. Dedi, sen buraya falanca birisini getir-din. Yok dedim, öyle birisi değil. Başını kapatmıştı. Ne yapayım yani dedim, o benim bacım değildi, hanımım değildi, bir öğrenciydi, bir ter-cih meselesidir yani. Bunlar yaşanan geekler. Ama burada bunları nasıl kaldırıız konusu önemli. Hocalarımın hepsi değindi ben buna girmeyeceğim. Bir ayını içmek, bir ayranını içmek, eşinizi, kızınızı ve çocuğunuzu alıp bir akşamüstü misafir olmak yemeğini yemek ge-çekten ciddi manada bir sonuç bırakabilir üzerlerinde.

şimdi somut olarak ben, galiba geçen toplantıda örgütlerin beş veya altı talebi oldu. Birisi din derslerinde Aleviliğin okutulması mese-lesi. Birisi, evet birisi, ziyareti temsil meselesi, ben bu konularla ilgil-iyim, yakında yayınlanmasını düşündüğüm bir kitabım var. Elazığ kent merkezinde, orada kentleşen Alevilik üzerine yazdığım şiirler, 446 an-ket verisinden elde ettiğimiz anket sonuçlarını sizlere sunacağım.

Bu arada birinci önemli nokta benim dikkatimi çeken şuydu. Bildiğiz gibi geleneksel Alevilikte temel sözel költür olarak költürün aktarıcısı dedelerdir. şöyle bir soru sorduk: ocuklarınızın dini bilgi edinmesinde en çok neyi tercih edersiniz veya kimi bir kurumu mu tercih edersiniz diye sorduk kendilerine. Enteresan bir şey, okur-yazar olmayanların,

3. Alevi Çalıştayı

ki bunlar en katı gelenekçi Aleviler içerisinde en gelenekçi gruplardır. Veyahut da sadece okur-yazarlardır. Okur-yazar olmayanların bile % 56,5 i dedelerin eğitimini, dedelerden aldığı eğitimi yetersiz görmüş, bunun okullarda verilmesini istiyor. Sadece okur-yazar olanlarda bu oran % 50. Bir başka ilginç sonuç şu var. Üniversite mezunlarının ki zaman zaman biz bunların çoğunu, işte değişik ideolojik, sol ideolojiyle falan dışlama eğilimine zaman zaman sık sık gidiyoruz. Yok, sol örgütler içerisinde yer almalıları veyahut da sol ideolojiyle beslenmiş olmaları onların işte Aleviliği farklı algılama nedenini şey yapıyoruz. Üniversite mezunlarının % 57,3 din eğitiminin mutlaka okulda verilmesini istiyor. Soruyu şu şekilde değiştirip sorduğumuz zaman: Okullara din derslerinin zorunlu olarak okutulması hakkında ne düşünüyorsunuz? Somut öneri olarak sundukları şeylerdir. Şimdi genel olarak okutulmalı ifadesini kullanan % 13. Ancak şık şöyle değiştiğinde, Alevilik ile ilgili bilgilerin de verilmesi konusunda okutulmalı şeklinde sorulduğunda % 66,1 buna olumlu cevap veriyor. Burada enteresan olan şey genelde okur-yazar olmayanların ve sadece okur-yazar olanların çok büyük bir kısmının, örneğin okur-yazar olmayanların % 73,9'u sadece okur-yazar olanlarında % 77'si Alevilik ile ilgili bilgilerin de verilmesi koşuluyla, okullarda din kültürü derslerinin zorunlu olarak okutulmasını kabul ediyor. Ancak Alevilik ve Bektaşilik ile ilgili bilgilerin verilmesi koşuluyla.

Burada karşımıza bir başka sorun çıkıyor ciddi manada. Peki, hangi Alevilik okutulacak? Değil mi hocam, müfredat oluşturacaksınız siz. Avrupa'da, Almanya'da sabahleyin bir hocam bahsetmişti galiba, orada okutuluyor falan demişti. Türkiye'de de din kültürü ve ahlak bilgisi bu konu ile ilgili de galiba bazı yanlış anlamalarımız var hocam. Sadece din kültürü diye sunuluyor hocam. Bu dersin adı din kültürü ve ahlak bilgisi idi. Beş yıl öğretmenlik yaptığımda derslere de girmiştım ve ders kitabının % 70'i ahlak bilgisiydi zaten. Yani işte telefonla konuşma adabı, sofrada yemek yeme adabı falan.

Şimdi hangi Aleviliği din kültürü ve ahlak bilgisi içinde okutacaksınız? Aleviliğin tanım sorunu... Ya bunu Sünniler yapmasın. Tabi, elbet ki yapmasın. İnsanlar kendisini nasıl ifade ediyorsa, o

3. Alevi Çalıştayı

şekilde bunu kabul etmek zorundasınız. Ama sorduğu zaman, işte Sayın Bakanım, Necdet Bey bu işin içerisinde. Alevi örgütlerine, bir Alevilik tanımında, ortak bir Alevilik tanımında, genel geçer bir Alevilik tanımında bir ortaklık veya bir birliktelikten söz edilebilir mi bu manada?

MODERATÖR - Hocam ben size bir şey soracağım. O soru etrafında kısa tamamlayarak konuşmanızı bitirmenizi rica edeceğim. Sizce Türkiye’de içine Aleviliğin de katıldığı bir din kültürü kitabını yazabilecek Alevi var mı?

YAHYA MUSTAFA KESKİN - Şimdi burada bir başka problem çıkıyor.

MODERATÖR - Hayır, hayır ilahiyatçılar ne düşünüyor. Alevilere böyle yazma, İrfan hocama da soracağım ama doğrudan bu işle muhatap olmuştunuzdur mutlaka, bu işi kim yapacak?

YAHYA MUSTAFA KESKİN - Şunu söyleyeyim, bu işi eğer ilahiyatçılar yaparsa zaten maça bir sıfır mağlup başlıyoruz demektir. Yani bu çok net, açık bir şekilde bunu diyorlar zaten. Taleplerinden biri şudur: Böyle bir ders okutulacaksa, hele Alevilik okutulacaksa bunu mutlaka Alevi kökenli insanların vermesi lazım. Peki, o zaman şunu biliyoruz, biz saha çalışması yapan arkadaşlarımız. Alevilikte bir sürü Alevilikler var. Yani diyelim ki Cem Vakfı’nın algıladığı Aleviliği anlattığında, Alevi Bektaşî dernekleri ve diğer derneklerin mesela Pir Sultan Derneği’nin buna tepkisi ne olacak? Çünkü Aleviliği bugün ülkemizde genelde İslam’ın özü olarak algılayan gruplar olduğu gibi, bildiğiniz gibi, herkesin bildiği gibi Kürt uygarlığının devamı, Zerdüştlüğün devamı kabul eden veyahut da daha değişik, farklı bir din ki bunların sayısı % 7,5 – 8 bizdeki çalışmamızda. Aleviliği Türkiye’de İslam’ın dışında ayrı bir din olarak kabul eden, farklı bir din olarak algılayanları ben kast ediyorum. Genel geçer şey dersi vermeye geldiği zaman, bu müfredatı kim yazacak dediğiniz zaman, tabi ki Aleviler yazacak diyorlar. Ama hangi Aleviler yazacak veya işte örgütse, dernekse, hangi derneğin yazdığı Alevi kitabı okutulacak dediğinizde ciddi bir tartışma oluyor.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Hocam süreniz tamamdır.

YAHYA MUSTAFA KESKİN - Ben konuyu uzatmak istemiyorum, son cümle ile bitireyim. Galiba burada bir başka problem daha var, onu da tartışmaya açmak lazım. Siz geçen çalıştaya çağırdığınız zaman Alevi örgütlerini orada bir ifade okudum gazetede. Şunu dediler, teşekkür ettiler işte Sayın Bakanım, size bu konudaki yetkililere şunu dediler: Biz ilk defa bir araya geldik. Yani önce Alevilerin kendi arasında ciddi manada bir araya gelme problemi de var. Ha bunu sıraladıktan sonra bazı şeyler çok daha rahat konuşulabilir. Ben teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Bizde teşekkür ediyoruz. Şimdi bir müfredat sorunu var. Bu müfredat nasıl hazırlanacak? Size sormuyorum. Şeyi kapatır mısınız hocam. Müfredat sorunu var. Bu müfredatı kim hazırlayacak? Bu hazırlanmış müfredatı kim sunacak öğrenciye? Yani ilahiyat mezunu din kültürü öğretmeni mi sunacak, yoksa şimdi üzerinde durmadık ama bir şekilde devşirilmiş, üretilmiş Alevi öğretmenler mi bunu sunacak? Buralar falan çok muallâkta şeyler. Hiç bu konularda bir şey doğrusu bilmiyoruz. Teşekkür ediyoruz.

Şimdi Tunceli Müftüsü Aslan beye söz vereceğim. Ondan da özellikle oradaki resmi ve gayri resmi tanıklıklarını büyük bir açık yüreklilikle bizimle paylaşmasını istiyorum.

ARSLAN TÜRK - Sayın Bakanım, muhterem hocalarım hepinizi hürmetle, saygı ile selamlıyorum.

Ben iki yılı aşkındır Tunceli müftülüğü yapıyorum. Acizane Tunceli’de yaşayan Aleviliği ve tespitlerimi sizlere arz etmek için geldim buraya. Davet ettiler sağ olsun ayın başkanı Necdet Bey ancak ben sabahdan bu ana kadar olan tartışmalardan şunu anladım, eğer yanlış anladıysam özür dilerim, Alevilerin ilahiyatçılarla, Diyanet’çilere güven açısından bakışı biraz farklı gibi. Benim Tunceli’deki tespitim o. Yani şöyle söyleyeyim, Tunceli müftülüğü olarak gerek cemeviyle gerekse halkla güven konusunda pek fazla sıkıntımız yok. Her geçen

3. Alevi Çalıştayı

gün bu güven meselesini de pekiştiriyoruz. Mesela bazı örneklerle; üç camimiz, üç Kur'an kursumuz ve bir cem evimiz var. Ama ben gelen her ziyaretçimi, gelen her misafirimi ilk gezdirdiğim yer cemevidir.

Hayır efendim, Tunceli olarak, Tunceli müftüsü onun için. Yani Tunceli olarak söylüyorum efendim. Tunceli adına konuştuğumuz için.

MODERATÖR - Kayıtlara geçecek, sonra siz zor durumda kalırsınız.

ARSLAN TÜRK - Gelen her misafirimi ilk önce gezdirdiğim yer Tunceli'deki cemevidir. Orayı gezdiriyorum. Yapılacak dini merasimlerin % 95 veya 98'inin tamamı bizim görevliler tarafından yapılıyor ve böyle arzu ediliyor. Hatta eğer belirli bir yerde ise o hoca efendinin gelip, o görevi yapmasını bekliyorlar. Yani cenaze yıkaması, defin, efendim Kur'an-ı Kerim okunması, cenaze namazının kılınması. Sadece cenaze namazının farklılığı şu, sesli okutuyorlar duaları. Bir de uydum imama yerine, onlar, uydum 12 imama diyorlar. Bu farklılıklar var. Bunun haricinde ki defin olayı, Kur'an-ı Kerim, dua ve peşinden biz gidiyoruz görevliler ile beraber taziyede Kur'an-ı Kerim okuyoruz dua yapıyoruz. Gayet güzel kabul görüyor Sayın Bakanım. Hatta bir görevlimiz 257 tane böyle dini merasime bir yılda gittiğinin çetelesini tutmuş. Tabi bununla beraber diğer görevlilerimiz de yapıyor bunu. Kendi dedelerine fazla yaptırmıyorlar. Dedelerinin bir kısmı, işte hepinizin bildiği gibi birtakım sure ve dualarda veya hitabet konusunda zorluk çektiği için, hem bu yönden hem de bizim görevliler bu işi daha gönülden, daha duygusal ve daha güzel yaptıkları için bu konuda yani müftülük olarak Diyanet olarak Tunceli'de bayağı bir mesafe almışız.

Ben öğle görüyorum.

Tabi okullar da biraz önce sayın hocamın dediği bir din derisi öğretmeninin orada zor olduğunu söyledi. Okullar da zor olabilir. Çünkü Tunceli'de gençlerimizin birçoğu, Tunceli gençlerinin birçoğunun boynunda haç işareti var. Yani şu son zamanda ateizme doğru kayan bir grup var elbette. Ama esnaf, belirli bir yaştan sonrakiler böyle değil. Onlarla gayet rahat, medeni bir şekilde anlaşabiliyorsun, görüşebiliyorsun, hatta biz Kutlu Doğum haftası, Muharrem ayındaki

3. Alevi alıştayı

aşure ikramı ve Muharrem ayındaki etkinlikleri cemevi ile birlikte istişare ediyoruz. Programların çakışmaması için. Hatta Kutlu Doğum haftası programında hocamlar bir sene konferansa geldiler. Kendilerine dedim ki: Biz de inanıyoruz. Peygamber bizim de peygamberimiz diyorsunuz. Buyrun o zaman Kutlu Doğumun bir yerinde kısa bir konuşma yapınız ev sahibi olarak. Ben açılış konuşması yaparken, siz de bir hoş geldin konuşması yapın dedim. Dediler ki; hocam kabul edersen Peygamber efendimizin doğumunu sazlı olarak biz seslendirelim. Dedim ki, olur. Bir tane, oradaki cemevinde çalışan bir Alevi vatandaş geldi, Kutlu Doğum programında Peygamber efendimizin doğumunu sazıyla birlikte seslendirdi. Yine aşure, ha keza böyle yani yapılacak programları karşılıklı paylaşırsanız bu güven problemi bir hayli halledilmiş oluyor. Ben Tunceli'de, hocalarımın birçoğunun söylediği gibi, benim dediğim gibi ilahiyatılarla, Diyanet'ilere bakış açısı ayrı veyahut da bilemiyorum takiyye kelimesini kullanmak istemiyorum ama takiyye mi yapıyorlar diye ama bu da değil.

MODERATÖR - Ya hocam siz şimdi bize öyle bir şey anlattınız ki Tunceli resmimiz bozuldu. Bu anlattığınıza göre orada Diyanet, köylülerin dirilerine, Alevilerin llerine hizmet yapıyor.

ARSLAN TÜRK - Zaten görevimiz bu değil mi? Yani bir sıkıntımız yok orada. Ciddi manada bir sıkıntımız yok orada. Bu köylerde de öyle, mesela 30 yıldır orada hiç camide cenaze namazı kılınmamış. 27 Mart seçiminden iki gün önce, Cuma namazında bir muhtar adayımız vefat ediyor. Oğulları geldi dediler ki; Hocam biz babamızın cenazesini bu camide kaldırmak istiyoruz. Müsaade eder misiniz? Dedim hay hay, o bizim görevimiz. Tabi o gün bir siyasi partinin, DTP'nin de mitingi vardı. Sayın Valimize bilgi vereyim diye aradım. Dedi ki; Güvenlik açısından bir tedbir istiyor musun? Dedim ki, hayır, Tunceli'nin biraz her geçen gün bu da azalıyor, güvenlik kuvvetlerine karşı bakış açısı değişik. Bu herkes tarafından biliniyor. Ama bu da her geçen gün azalıyor. Gelen oradaki güvenlik kuvvetlerinin onlarla olan diyalogları bunu da bayağı azalttı. Ve cenaze namazını kaldık, Cuma namazından sonra. Hep birlikte cenaze arabasına koyduk ama nasıl millet toplanmış, böyle ne yapıyor bunlar filan, orayı da aştık.

3. Alevi Çalıştayı

Dolayısıyla cenaze namazı yıkama işi filan hep cem evinde yapılıyor. Ama % 90'nını bizim görevlilerimiz yapıyor. Görevlimiz, atıyorum bir köyde ise veya Elazığ'daysa eğer, ona yaptırıcaksa bekliyor. Telefonla bekletiyor cenazeyi. Zaman zaman Cuma namazına tesadüf ettiği zaman acele ediyorlar. Cuma namazına bekletmemek için. Bizde ikna ediyoruz, diyoruz ki: Bak Cuma namazı bu. Görevli görevini yapması lazım ve Cuma namazını kılar kılmaz gidip yine o görevi yapıyor.

Peki, bu manada ciddi manada sıkıntı yok. Karşılıklı güven duygusu içerisinde ama gençler arasında bir hayli sıkıntı var. Burada benim tabii beklentim yeni açılan üniversitemizdeki rektörümüz gayet çalışkan birisi. Bayağı da efendim, devletten, hükümetten bayağı da bir yardım aldı. Ama Sayın Bakanım buradayken, Diyanet Vakfı yetkilileri de buradayken, Diyanet İşleri Başkanlığı yetkilileri buradayken... Acilen oraya yurt yapılması lazım. Şu anda 1500 öğrenci alacağını söylüyor. Ama geçen kendisine söyledim... Hocam 1.500'den vazgeç. 500 öğrenci alalım ama nerede yatıracamız bunları? Hiç yok...

MODERATÖR - Sizin orada bir imam hatip tecrübeniz olmuş, o ne oldu hocam? Yani kısaca, imam hatip kapandı değil mi?

ARSLAN TÜRK - O bizden önceydi efendim.

MODERATÖR - Yani sizinle ilgili değil canım. Tunceli'deki imam hatibin durumu nedir?

ARSLAN TÜRK - O kapanmış. O Kenan Güven zamanında ama keşke kapanmasaydı. Çünkü orada zaman zaman bir iki ay okuyan orali gençler var. Zaman zaman ziyarete geliyorlar. Keşke devam etseydik diyorlar. Kapanmış ama yani böyle karşılıklı konuşulduğu zaman Tunceli halkı kendine özgüveni olan medeni ve Türkiye'nin Avrupa'sı değebileceğim.

Şimdi belki de birçoğunuz, geçenlerde sendikadan iki şahıs geldi. Dediler ki, hocam bu Tunceli hoşumuza gitti. Dedim ki, o zaman hoşunuza gittiyse, bakın müftülükte boş kadro var. Alayım sizi oraya falan. Dediler, biz yolları bozuk, evleri yıkık filan ama hiç de öyle değil.

3. Alevi Çalıştayı

Cidden öyle değil. Tunceli fiziki olarak coğrafi güzellikleri olan bir yer. İnsanları medeni. Yani demokrasinin tam uygulandığı bir yer mi diyeyim. İsteyen istediği gibi yer, isteyen istediği gibi gezer. Bana Tunceli hakkında bilgi verirken, ben şu cümle ile başlıyorum ama burada onu pek yapmadım. Onu söyleyeyim. Tunceli’de içki satılmayan iki yerden birisi cami, birisi, cemevini de öyle kabul edersek, fırın. Bunun haricindeki tüm alım-satım yerlerinde içki vardır. İçki içerler. Böyle bir yer yani medeni bir yer, kimse kimseye karışmadığı bir yer ama ilgi istiyorlar. Tabi birazcıkta siyasi olarak düşünülürse, belediye başkanlığındaki o yapı, Tunceli’de biraz yıkılması lazım.

Tunceli ve dengeyi sağlamak için mutlaka gelen bu öğrencilerimize orada sahip çıkıp, devletimizin sahip çıkıp orada bırakmamaları lazım. Emin olun ki bu sene 500 öğrenci gelecekse bunların hemen hemen hepsi kaydını yaptıracak ve dondurup geri gidecektir. Çünkü kalacak hiç yer yok. Evler çok pahalı. Yetecek kadar da ev yok. Acil yurda ihtiyaç var. Onun için ben, hocalarımın söyledikleri kadar ümitsiz değilim. Belki hocalarım için biraz daha teorik yönü, biraz daha ilmi yönünü araştırıyorlar ama pratikte üç adım atılırsa bir adım onlar geliyor.

Ben oradaki meşhur dedelerle TRT 2’de, GAP’ta canlı yayın da yaptım. Hiç bir cebelleşmemiz olmadı ve şu ana kadar müftülüğümüzle camimiz aynı bahçede. Camiye değil de müftülüğe gelmeyen hiçbir dede kalmadı. İki defa gittik, dedik ki, üçüncü de siz de çay içeceksiniz. Sizdeki çay bizde de var hatta biz tatlı da ikram edeceğiz size, dolayısıyla geldiler. Zaman zaman istişare de ediyoruz. Zaman Zaman hatta valilikte olacak bir işlerine bizi aracı kılmak istiyorlar. Sayın hocam, bize yardımcı olsa, şu işimizi valilikte yapiverelim diye. Yani ben ümit varım.

MODERATÖR - Teşekkür ediyorum hocam. Umut verdiniz. Umarım bu umut, mesela şöyle anlaşılabilir: Oralarda şöyle iyi çalışılırsa, halk kısa sürede Sünnileştirilebilir. Böyle anlaşılabilir veya iyi bir diyalog onları kendi kimlikleri ile kalmalarına vesile olabilir. Siz onu... peki sayın hocam. Şimdi sıra İlhami Bey de. İlhami Bey buyrun.

3. Alevi Çalıştayı

İLHAMİ GÜLER - Sayın Bakanım, saygıdeğer hocalarım. Şimdi öyle sanıyorum siyasi irade, ilahiyat kökenli akademisyenlerden Alevi açılımına ilişkin görüşlerini öğrenmek istediğin de temel amacı Aleviliğin teolojik statüsüne ilişkin her hangi bir tartışma değil. Siyasi iradenin atacağı demokratikleşme yönündeki adımlara ilişkin ilahiyat kökenli akademisyenlerin görüşlerine başvurmak değil mi? Bu bağlamda buradayız yani konum olarak statümüzün böyle olduğuna inanıyorum. Çünkü diğer türlü, öyle sanıyorum ki şimdiye kadar genelde ilahiyatçıların Alevilik ile ilgili görüşlere söz konusu edildiği zaman, işte İslam'ın İslam'a ilişkin teolojik yerleri neresi olduğuna dair tartışmalar sürüyordu. İslam'ın özü olarak değerlendirildi.

Anadolu hümanizmi, Türk İslam'ı, İslam'ın hası gibi bir sürü teolojik değerlendirmelerde bulunarak sorun tartışıldı. Sanıyorum şu anda siyasi irade artık bütün bu tartışmaların bu mimari üzerinde gitmesinden artık olayın daha gerçekçi bir şekilde çözümü konusunda, atılacak demokratikleşme yönündeki adımlar konusunda ilahiyatçı akademisyenler ne düşünüyor, bizden beklenen sorumluluk veya cevap bu. Şimdi bu çerçevede baktığımız zaman bence Alevilerin şu ana kadar dillendirdikleri iki temel talepleri var. Bu gerek Alevi Bektaşî Federasyonu, ben kitapçıklarına bakmıştım, gerekse Cem Vakfı, bu iki ana örgütün bence temel olarak kabul olabilecek. Yani kişisel olarak düşündüğümüz zaman birincisi anlayabildiğim kadarıyla bunlar Diyanet'in içinde temsil edilmeyi çoğunluğu istemiyor. Genel olarak böyle bir eğilim var.

Dolayısıyla bu doğruysa temel talepleri mabet, cemevlerinin mabet muamelesinin yapılması yani mabet statüsünün verilmesi. İkincisi de din dersleri bağlamında Aleviliğe yer verilmesi. Şimdi bunların ikisi de en temelde aslında eşit vatandaşlık statüsü bağlamına oturtulacak şeyler. Dolayısıyla bu iki talebe demokratik, hukuk, laik hukuk devletini benimsemiş bir insanın karşı çıkması diye bir şeyi ben düşünemiyorum şahsen. Yani son derece bunlar, masum normal eşitlik ve vatandaşlık temel insan hakları talepleridir. Dolayısıyla bunların kabul edilmesi gerekiyor.

3. Alevi Çalıştayı

Şimdi sorun, öyle sanıyorum ki biraz sorunun temeline baktığımız zaman nereden kaynaklanıyor? Türk ulus-devletinin kuruluşunda, normal bir tipik ulus-devleti olarak tasarlanmış olması yatıyor. O da işte hilafetsiz, tarikatsız ve şeriatsız Sünni bir Türk devleti olarak Türk ulus-devleti tasarlanmıştır. Ve bu tasarlama özellikle Kürtler ve Aleviler yani birinci etnik site çoğunluğu, ikinci çoğunluk, diğeri de dinsel, mezhepsel bağlamda ikinci çoğunluk. Bunlar yok sayılıyor. Bunlar görmezlikten gelinmiştir ve bu çerçevede bir Türk ulus-devleti ve bir Türk ulusu inşa edileceği var sayılmıştır. Fakat kişisel kanaatim o ki; Türklerin özellikle biraz merhametli ve hoşgörülü olmaları. Biraz da Müslümanlıklarından kaynaklanan sebepten dolayı bu proje tutmamıştır. Yani Avrupa'daki bütün ulus-devletler başarıya ulaştığı halde Türk ulus-devleti başarıya ulaşamamıştır.

Bunu aslında diğer Ortadoğu devletlerine bakarsanız onlarda başarıya ulaşamadılar. Mesela Suriye örneğine bakın, Suriye'de de bize benzer problem devam ediyor. Yani Suriye'de Sünnilerin durumuyla, Türkiye'deki Alevilerin durumu veya Irak'ta Şiilerin ve Kürtlerin, Türkmenlerin durumuyla şimdiye kadar Türkiye'de Kürtlerin ve Alevilerin durumu dikkat ederseniz Osmanlı coğrafyasında veya İslam coğrafyasında bu ulus-devlet ve milliyetçilik olayı tutmuyor. Tutmadı ve iyi ki de tutmadı. Benim kişisel kanaatim o.

İlter Türkmen'in bir itirazı vardı. Bir televizyon programında görmüştüm, o şöyle diyordu: Birinci Dünya Savaşı'ndan önce bu asimilasyonu bitirmek zorundaydık ama bitiremedik. Yani bütün Avrupa ulusları, uluslaşma sürecini ve asimilasyon sürecini yani kendi azınlıklarını asimile etme süreçlerini İkinci Dünya Savaşı'ndan önce bitirdiler, biz bitiremedik dedi. Dolayısıyla bundan sonra artık asimilasyon olmaz. Dolayısıyla bu gerçeği kabul etmek zorundayız. Yani ister Aleviler olsun, isterse Kürtler olsun artık asimilasyon olayı bitti. Dolayısıyla sorunun çözümü entegrasyon. İlter Türkmen'in cevabı buydu. Benim kişisel kanaatimde budur.

3. Alevi Çalıştayı

Ben İslam kültürünün, Osmanlı tecrübesinin bu entegrasyonu başarabileceği kanaatindeyim. Yani Kürtlerle aramızdaki fark sadece bir dil farkıdır. Başka bir farkımız yok. Alevilerle aramızdaki farkta sadece bir mezhep farkıdır. Dolayısıyla bir mezheple, bir dili koskoca bir İslam tecrübesine sahip bir ulusu, 1.400 senelik, bilmem kaç senelik imparatorluk tecrübesine sahip olan bir milletin, hala sorun olarak kanatması, devam ettirmesi çok abes ve aptalca bir şey.

Şimdi sorunun kaynağı öyle sanıyorum ki yakın kimlik ile uzak kimlik arasındaki algıdan kaynaklanıyor. İnsanlar genelde uzak kimliklere karşı daha toleranslı davranırken, yakın kimliklere karşı daha toleransız davranıyor. Bu psikolojik bir şey. Aslında bu aşınmaz bir şey değil yani. Mesela örnek olarak İslam'ın kuruluş döneminden bir örnek vermem gerekirse, Hz. Muhammed, neciden Hristiyanları Medine'ye geldiklerinde mescidinde ibadet yapmaya müsaade etmiş. Orayı bir ibadet mekânı olarak kullanmalarına müsaade etmiş ama Hz. Ebu Bekir zekât vermeyenleri öldürmüştü. Veya hariciler kendilerinden çok az farklı olan insanları öldürmüşler yani.

Bu maalesef dinsel kültürlerde veya dinlerde ortaya çıkan bir şeydir. Psikolojik bir şeydir ama doğru bir şey değildir yani ahlaki bir şey değildir. Dolayısıyla Türkiye'nin, ne bileyim bir Heybeliada'yı açamaması veya Alevilere sabahtan beri, daha doğrusu dinleyebildiğim kadarıyla, hala hocalarımızı yani cemevlerine ibadet statüsü verme konusunda hala tereddüt, hala teolojik anlamda çekingen davranmalarını, ben açıkçası, ben çok kaygı ile karşılıyorum. Yani beni ilgilendirmez yani. Ne demek yani Aleviler değişmişlerse, hani bir hocamız orta çağdaki teolojik yapılarıyla bugün şehre taşınmış yapılarının bir birinden çok farklı olduğunu söyledi. Olabilir, bugün soruna biz demokratik, hukuk devleti ve insan haklarına saygılı hukuk devleti ve eşitlik açısından bakmamız lazım. Yani bugünün temel değerleri bunlar artık.

Dolayısıyla Aleviler cemevlerini ibadethane olarak görüyorlarsa, benim zerre kadar bir yorum yapma hakkım yok efendim. Burası, işte bir mabet olmanın bilmem kriteri varmış. Kim koyuyor bu kriteri? Yani

3. Alevi Çalıştayı

adamların kendileri toplantıda burayı bir ibadethane olarak görüyorlarsa ve orada ibadet yapıyorlarsa, sen o mezhepten birisi olmayarak, nasıl kalkar da efendim buranın ibadethane olması için işte şöyle şöyle, işte tarihsel şunlar gerekir, bunlar gerekir, böyle bir şey olabilir mi?

Din derslerinin, efendim hocamız diyor ki buna Kum karar verecek. Şimdi temel olarak şu değil mi, aradaki bir kısmı, kendilerini din olarak görmüyorlarmış. Tamam görmüyorlarsa, adamın her hangi bir talebi yok demektir. Ama kendini İslam'ın içinde veya bir mezhep olarak gören insanlar varsa ve bunlar da bir birlerinden farklı şekillerde yani hani diyorsun ki Aleviyi nasıl tanımlayacağız? Şimdi Sünniliğin kendi içerisinde de bir sürü alt mezhep olayı yok mu? Eşarelik diyoruz... yani bunu kitaplarda da ders kitabı olarak, bilgi olarak veriyoruz.

Dolayısıyla Aleviler de kendilerini, komisyon mu kuracaklar, ne yapacaklarsa yani otursunlar kaç tane grup varsa, oradaki temel bilgilerini bize bir şey olarak çıkarsınlar. Kardeşim şu grup Alevilerin temel bilgileridir. Bunlar bilgi olarak verilir. Zaten Türkiye'de biliyorsunuz din dersleri kültür olarak veriliyor. Ayrıca öğretmen yetiştirmeye de gerek yok. Normal din dersi kültürü, nasıl Sünniliğe karşı değildir. Resmîyette öyle değil midir yani eğitim yapmıyoruz yani kültür veriyoruz. Sünniliği, Eşareliği, bilmem Hanefiliği nasıl öğretiyorsa, Alevilik diye de bir mezhep vardır. Bunun da tarihteki kristalleşmiş şekli şudur. Modern şehirlerdeki şeklide şudur. Şu tarzlar da ayrılmışlardır. Bunlar bilgi olarak verilir yani bunlar tamamen dediğim gibi yani olaya bizim burada bakışımız teolojik kaygı ile olmamalı. Çünkü teolojik kaygı ayrı bir şeydir.

Önce Türkiye Devleti'nin bu vatandaşlarımıza eşit vatandaşlık haklarını teslim etmesi lazım. Bu teslim edildikten sonra artık Aleviliğin teolojik statüsünün ne olduğunu tartışmak da ilahiyatçılara düşer. O zaman ben özgürce kalkar, Aleviliğin teolojik, Ahmet Yaşar Hocamız nasıl antropolojik olarak olayın, tarihsel olarak nerelerden kaynaklandığını, nerelerden beslendiğini antropoloji açısından çalışmalarla ortaya koyuyorsa, ilahiyatçılar da kalkar bunun ciddi anlamda gerçek teolojik

3. Alevi Çalıştayı

pozisyonunu ne olduğunu özgürce yazar ortaya koyar. Ondan sonra insanlar o bilgiye bağlı olarak yani Kur'an da diyor ya hani, Yah yamen yahyaamel behiyetin..... behine burhan üzerine bu bilgilerle insanlar isterlerse Alevi olarak devam eder. İsterse Aleviliği bırakır. Yani özgür bir toplumda insanlar kimliklerini, dini kimliklerini seçer götürürler. Dolayısıyla önce bizim bunu problem olmaktan çıkarmamız gerekiyor. Bu halinden çıkmasının yolu da tamamen istedikleri talepler neyse, demokratik hukuk devleti ve laiklik ilkeleri çerçevesinde bu hakların teslim edilmesi gerekiyor. Bu...

MODERATÖR - Teşekkürler İlhami Bey, siz çok farklı şeyler söylediniz. Bilmiyorum İlhami beyin düşüncelerine bir açılım getirmek, katkıda bulunmak isteyen olacak mı? Ama Hüseyin hocadan devam edelim. Hüseyin Yılmaz Bey buyrun.

HÜSEYİN YILMAZ - Teşekkür ediyorum hocam. Belki biraz İlhami beyin dediklerini tamamlar ama ben her şeyden önce fazla ayrıntısına girmeden, çünkü Aleviliğin tarihsel kökenleriyle ilgili en ciddi araştırmaları ilahiyatçılar yaptılar şimdiye kadar, daha çok bugün ve geleceğe yönelik bazı şeyler üzerinde durmak istiyorum. Ama geniş olarak başlangıçta, yapısal olarak Alevilik, kısmen birkaç arkadaşta değişti, biraz ben Hıristiyanlığı benzetiyorum. Oda şuradan, yapısal bir benzerlik kuruyorum. Alevilik zahiri olmayan bir batemet gibi görülüyor. Şimdi bu zahiriliğin olmaması çok büyük bir sorun oluşturuyor, modern dünyada yaşamak açısından, var olabilmek açısından. Modern dünya nihayetinde görülen şeylere, var olan şeylere tamamen bağlı olduğu için Alevilikte zahiriliğin olmayışı modern dünyada var oluşunu güçleştiriyor. Tabi burada zahirilikten kast ettiğimizde kısaca şu yani dini pratikler açısından ciddi bir gelenek yok. Tabi cemevlerinde yapılan şeyler ama bunlar batini ibadetlerdir. Hani zikir vs bizde tarikatlarda var olan ibadetler. O bakımdan zaten Aleviler de kendilerinin bu batını yönlerini vurguluyorlar yani İslam'ın özü olduğunu iddia etmeleri de buradan geliyor. Yani biz asıl batıl, öz biziz. Bu tarikat yapılarından da kaynaklanıyor ama modern dünyada ayakta kalan dini yapılar daha çok düzenli dini pratikleri olan yapılardır. Bunlar daha fazla ayakta kalma imkânı barındırıyorlar.

3. Alevi alıştayı

Esasen bu acıdan baktığımız zaman aynı handikabı Hıristiyanlıkta yaşanmıştır ve modernlikten gerçekten çok etkilenmiştir. Yara almışlardır. Kendileri bunun farkındadırlar. Benzer kaderi Alevilik de yaşıyor diye düşünüyorum. Dolayısıyla bugün aslında Aleviler ile Sünniler arasındaki sorunu tartıştığımız bu noktada sorun bir yerde şuraya geliyor. Alevilerin Alevi olma sorunu var bugün. Nasıl Alevi olabilecekler? Çünkü dediğimiz gibi pratik bir gelenek yok. Dolayısıyla nasıl Alevi olabilecekleri, her zaman Aleviler ile yapılan görüşmelerde, Aleviler zaten diyor ki, siz buna karışmayın. Tamam, biz buna karışalım da demiyoruz. Zaten bu pek mümkün de değil.

Burada bu konularda çok hassas. Ama pratik olarak yaşadığımız dünya ister istemez yazılı kültüre dayanıyor. Artık Alevilerin de yazılı kültüre geçmeleri gerekiyor, kaçınılmaz olarak. Sözlü kültür ile varlığı sürdürmek mümkün değil. Onun için bu yazılı kültürde bu kaynakların yayınlanması bence çok yararlıdır. Bunun geleceğe yönelik çok ciddi etkileri olacağını düşünüyorum. Ancak bunların tabii biraz daha bütün Aleviler tarafından kullanılacak pratik baskılarının, bu kitapların yapılması, bence bu açıdan yararlı olur. Şimdi Alevilerde bu pratik noksanlığı aslında Alevi gençliğinin geleceğe yönelik tutumları açısından da büyük bir problem oluşturuyor. Yapılan bazı araştırmalar var. Sayın müftümüz de söyledi, gençler haç takıyor dedi.

Türkiye’de din değiştirme açısından bakıldığında da geniş oranda yapılan alan araştırmaları var. Hıristiyanlığa geçen geniş kesimin % 75 oranında Alevi kesimden olduğu görülüyor. Dolayısıyla bu zemin ister istemez Alevilerin geleceğine yönelik kendi varlıklarını sürdürmeleri açısından, gençlerine somut Aleviliği öğretebilmeleri açısından yazılı kaynaklarının geliştirmeleri gerekir. Bunun bir yerde Alevilere de anlatılması gerekiyor. Tabii ki aslında şunu da ben kabul ediyorum. Tabii ki modern dünya da bu modernlik Sünniliği de etkilemiştir. Şimdi ama modernliğin bize, Aleviliğe sunduğu bu handikabın dışında gerek Aleviler gerek Sünniler için bir kazanımı da var. Şimdi mesela ilahiyatçı arkadaşlarımızı burada dinlediğimiz zaman geleneksel bakış açısından taşıdığımız birçok önyargıları aştığımızı görüyoruz. Bu da bize modernliğin bir kazanımı.

3. Alevi Çalıştayı

Normalde geleneksel olarak yetişmiş bir Sünninin bu konuları bu kadar kolay halletmesi mümkün değildir. Modern bir yerde..... ilahiyatçıların buluşması, diğer insanlara daha objektif yaklaşmasını da sağladı. Eskiden çok kalın duvarlar la örülü bu mesafeler şimdi aşıyor. Modernlik bunları şey yapıyor. Yani modernliğin hem dindarlığı bir yerde aşındırıcı etkisi var, bir bakıma da dindarlar farklı dindarlıklar arasında da yakınlaşmayı kolaylaştıran bir yapısı var. Yani böyle ikili bir imkân var. Dolayısıyla biz bunun ikisini de göz önünde bulundurarak bu yakınlaştırma imkânlarını kullanmamız gerektiği kanaatindeyim.

Şimdi ilahiyatçılar olarak kendimizi çok eleştiriyoruz ama şunu göz ardı etmememiz gerekiyor; Aleviliği anlamak açısından empati düzeyi en yüksek bilim adamları ilahiyatçılardır. Çünkü diğer alanlarda yapılan araştırmalara baktığımız zaman hakikaten ilahiyatçılardan çok geride başladığını görüyoruz. Zaten sosyal bilimlerdeki, biliyorsunuz yeni yöntem arayışları bu empati faktörünü çok öne çıkarıyor. O dünyaya bir ilahiyatçı dışından birisinin, bu dünyaya Alevilik dünyasına açılması için, bir ilahiyatçıya göre çok emek harcaması gerekir. Bu kaçınılmaz bir şey yani. Dolayısıyla Alevi sorununun çözümünde veya Alevileri bu sorununun, kendi Aleviliklerinin yeniden keşif edilmesinde ilahiyatçıların bence büyük katkısı olacaktır.

Bu katkıdan sonra yine Alevilerin tabi modernlikle kendilerinin de bir yüzleşmesi söz konusu. Daha doğrusu zaten Aleviler modernlikle yüzleşmişler. Şehirleşince bundan büyük yaralar almışlar ama bir de şöyle bir şey var. Dindarlıklarını keşif ettikleri, o yeni dindarlıklarını modernlikle yüzleştirmeleri gerekiyor. Çünkü o yüzleştirmeden sonra ayakta kalan Alevilik, yaşayan Alevilik olacaktır. İşin geleceğini düşünüyorsak bu da gerçekten Alevilik için büyük bir emek harcanmasını gerektiren bir iş. O bakımdan Alevilerin, burada yine ilahiyatçıların belki de birlikte çalışmaları, Aleviler açısından kendilerine büyük zenginlikler katacağı diye düşünüyorum. Herhalde süremi biraz aştım...

MODERATÖR - Teşekkür ederiz. Hüseyin hocam şimdi sen acayip bir ilahiyat propagandası yaptın. Başlangıçta ağır bir ilahiyat eleştirisiyle girdik ve bir propagandayla da...

3. Alevi alıştayı

HÜSEYİN YILMAZ - şöyle bir şey var, genellikle Türkiye’de diğer sosyal bilimcilerle ilişkimiz olduğu zaman şunu görüyorum ben. Hakikaten Türkiye’nin sosyal bilimleri zayıf. İlahiyatçılar Türkiye’nin sosyal bilimlerinde yüz akıdır. Bunu karşılaştırdığımız zaman görürüz. Maalesef böyle. Niye böyle, biraz herhalde bizim ilahiyatçılarımız varoluşsal olarak kendi varlıklarını ispat etmek zorunlulukları var. Biraz daha fazla çalışıyorlar veya diğer sosyal bilimler yanında kendi alanlarını da bilmek zorunluluklarından dolayı o bir zenginlik katıyor. Böylede düşünülebilir tabi ki.

MODERATÖR - Evet, ben şöyle bir soru sorup oturumu kapatacağım. Son oturuma İrfan Aycan Beyle başlayacağız. şöyle bir şey sorma gereği duydum. Yani Aleviler sıklıkla bir asimilasyondan, kendilerine yönelik Sünni operasyonlardan, devlet ile organik bağı olan Sünnilerin kendilerini dönüştürmek için asimilasyon yaptığını, dönüştürebilmek için çabalar içinde olduğunu söylüyorlar. Ama görülen o ki; Sünni olan Alevi yok ama Hıristiyanlığa doğru evrilen, daha doğrusu Hıristiyan misyonerlerine açık bir kitle var. Bu paradoks gibi görülmüyor mu? Bu feryat neyin feryadı? Bu Sünniler ne yapıyor bunlara?

HÜSEYİN YILMAZ - Evet, işte burada tabi hepimizin söylediği, geleneksel olarak Alevi-Sünni arasında var olan kalıplar, duvarlar, önyargılar bunu besliyor. Ama Hıristiyanlığına karşı öyle bir önyargı, bir de tabi şunu da düşünebiliriz. Hıristiyanlık, bazen bu söyleniyor yani Alevi önderlerinden de duyuyoruz, yapısal olarak bazı, biraz önce bahsettiğim benzerlikler de var. Hıristiyan olmak bazen beyaz olmak anlamına da geliyor hocam, bu tür eğilimleri de besliyor olabilir. Tabi şimdi ayaküstü söylediğim şeyler bunlar. Bunun çok ciddi araştırılması lazım. Dolayısıyla kesin yargılar söylemek güç.

MODERATÖR - Evet, ara veriyoruz, 16:40’ta acilen bir araya gelmemiz gerekiyor ve şimdiye kadar hiç söz hakkı istememiş konuklarımız var, onlar neyi bekliyorlar, onu da bilmiyorum. 16:40’ta buluşmak üzere, Süleyman Beyi yazıyorsunuz, Süleyman Uludağ.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Son oturumu başlatıyoruz. Salim bey burada mı? Hocam buyrun sizden başlatıyoruz.

SALİM ÖĞÜT - Bismillahirrahmanirrahim. Değerli başkan, muhterem hocalarım. Öncelikle bu son oturumda tekrara düşme hususu mutlaka olacak, bundan dolayı affınızı rica ediyorum. Ardından da İlhami hocamın değerlendirmesine binaen bir şeyler söylemek istiyorum. O yönde çok açıklama yapıldı. Doğrusu ben biraz şaşkınlık içindeyim. Oturumun konusu Alevilik. İlahiyat ve Alevilikti. Yani ben şu beklenti ile geldim: Acaba ilahiyatçı hocalarımız Alevilere karşı bir ilahiyatçı olarak, ilahiyat eğitimi almış insanlar olarak, Alevilere karşı tavrımız, tutumumuz ne olacak? Onların birtakım soruları, problemleri karşısında nasıl bir tavır alacağız? Bunu konuşacağız diye geldim ama daha ziyade işin siyasal boyutu, kültürel boyutu, sosyal boyutu, sosyolojik boyutu, tarih boyutu bunlar konuşuldu. Halbuki bunlar her yerde her zaman konuşulabilirdi. Yani ben hala konuya direk girildiği kanaatinde değilim. Biraz belki Mehmet Erdoğan hocam hatıralarıyla bu konuya temas etmiş oldu.

Bu yüzden ben şöyle bir sunum yapmak istiyorum, vaktinizi fazla almadan. Diyorum ki, efendim öncelikle bizim muhatabımız dindar Aleviler ve dindar Sünnilerdir. Yani biz, bizi adam yerine koymayan, bizden bilgi istemeyen, bize soru sormayan, bizden cevap beklemeyen hiç kimseye faydalı olamayız ki. Zaten böyle gücümüzü yok, hakkımız da yok. Dolayısıyla ister konuşmacı olalım, ister kitap yazan kimse olalım. Talibimiz varsa, bizden bir şey talep ediyorlarsa, bize bir şey soruyorlarsa, bizden bir şey istiyorlarsa, o kimselere yararlı olabiliriz ve o kimselere bir şeyler verebiliriz. Bizden bir şey talep etmeyen hiç kimseye bir şey veremeyiz. Ben de diyorum ki bizden bir şey talep eden insanlar dindarlardır. Alevilerinde dindarlardır, bunlar Sünnilerinde dindarlardır. Yani her zaman ne Sünniler tek bir bloktur bu memlekette ne de Aleviler bir bloktur. Bunların içinde derece derece dindar olanları vardır ve onlar ilahiyatçılara giderler ve ilahiyatçılardan bir şey isterler.

3. Alevi Çalıştayı

Fakat burada asıl sorun, burada çıktı. Buradaki dostlarımı dinlerken bir kere daha gördüm ki konuşacak çok şeyimiz var. İlahiyatçı kim, ilahiyatçıdan maksat ne yani ben burada bu sorunun cevabını bulamadım hocalarımı dinlerken. Ama kanaatimi arz edeyim sadece, burada şunu da parantez içinde söyleyeyim, bazen böyle beni de çok kışkırtan, tahrik eden ifadeler oldu. İşte kendimizi haklı görüp, başkalarını haksız görmek ahlaksızlıktır, ahlak problemidir gibi. Efen-dim, burada herkes her insan, yeryüzünde kendi düşüncesini haklı, karşısındakinin düşüncesini yanlış bulur. Burada ahlaksızlık olan karşısındaki kimseyi düşüncesine katılmadığı zaman takdir etmektir, aşağılamaktır, onu hor görmektir. Ahlaksızlık budur. Yoksa benim düşüncemin doğru olduğunu ifade etmem, düşüncemin haklı olduğunu ifade etmem, karşımdakinin de düşüncesinin yanlış olduğunu ifade etmem ahlaksızlık değildir.

Bunun için ne söylediğimiz kadar nasıl söylediğimizin de önemli olduğunu ifade edeyim. Diyorum ki güven bunalımı konusuna dikkat çeken arkadaşlara, aynen katılıyorum. İlahiyatçının muhatabı olan insanlar, ister Sünniler ister Aleviler gerçekten bir güven bunalımı içindedirler. Ciddi olarak güven duydukları ilahiyatçıların sayılarının az olduğunu düşünüyorum. Bu konuda ilahiyatçı, af edersiniz Sünniyi de Aleviyi de ayırmıyorum. Sünniler içinde de Aleviler içinde de ilahiyatçıya güven bunalımı vardır. Dolayısıyla bu güven bunalımının giderilmesi lazımdır. Bunun için üslup meselesinin çok önemli olduğuna inanıyorum. Mesela burada dikkatimi çeken bir iki üslup hatası var. Mesela camiye soksanız, Alevi olsa ne olur Sünni olsa ne olur yaklaşımını bir üslup hatası olarak görüyorum. Bunu böyle direk söylediğimiz zaman, orada sanki camiye sokmanın yanlış olduğu veyahut camiye sokmanın gereksizliği gibi bir sonuç çıkabilir. Bunu demek yerine; camiye girmek çok önemlidir. Caminin önemini, gereğini vurguladıktan sonra ancak camiye girmek tek başına yetmez. Ondan sonra hasıl edilmesi gereken ya da elde edilmesi gereken sonuçlar vardır demek daha çok yararlı olur. Karşımızdaki insanın güvenini temin eder.

3. Alevi alıştayı

Efendim, işte Alevinin bıyığına saygı gösterdiğimiz kadar Sünninin sakalına saygı göstermeli, bunların hiç gereği olmadığı halde gündem konusu yapmamalıyız. Bunlar çok basit gibi gözüken ama bizlere karşı güveni sarsan problemlerdir diye görüyorum. Yani böyle gereksiz Őekil ile ilgili Şeyler, cbbesine, sarığına, bıyığına, efendim kılığına, kıyafetine takarak insanların güvenini sarsmamalıyız diye düşünüyorum. Bunlar basit diye görülen önemli konulardır diye düşünüyorum. Alevinin ayranını içmenin önemli olduğunu düşünüyorum ama aynı saygıyı, aynı toleransı, aynı anlayışı Sünniye de göstermeli diye düşünüyorum efendim. Ayrıca bu konuda iki tane teklifim var. Diyorum ki, bizim muhataplarımızdan biri halk. Alevi ve Sünni halk. İkincisi de kanaat önderleri. Halka yönelik olarak demin arz ettiğim gibi biraz slubumuza dikkat edersek, bu konuda onların güvenini temin edebiliriz.

Şu konuya kısaca tekrar dneyim. İlahiyatçı kimdir, sorusunu tekrar sorayım. Öğrencilerimizi mezun ediyoruz. Dönüp geliyorlar bazen ziyaretimize. Diyolar ki; hocam bize halk, helal-haram soruyor, caiz mi değil mi soruyor. Bunun dışında hiçbir Şey sormuyor. İlahiyatıdan ister Alevi ister Sünni halkın beklentisi budur. Onun dışındakilerin hepsi bu sunumu daha makul, daha kabule Őayan yapmak içindir. O halde ilahiyatçı dendiği zaman ister Sünni olsun ister Alevi olsun, tavrının, davranışının, inancının düşüncesinin meşruiyetini soruyor. Bu doğru mudur, bu meşru mudur, bu caiz midir, bu sahih midir Şeklinde soru soruyor ve bunun cevabını almak istiyor.

Dolayısıyla ilahiyatçı denildiği zaman bunu görüyorum. Mesela bu cümleden olarak, efendim işte Alevinin kestiği yenir mi? Alevinin ekmeği yenir mi? Alevinin kızıyla evlenilir mi? Bu konularda bizlerin tavrı ne olacak? Bu konular sorulduğu zaman nasıl cevap vereceğiz? Alevi köyüne gittiysek ve Alevinin mescidi varsa, arkasında namaza durabilir miyim hocam diye soran bir Sünni vatandaşa, ne cevap vereceğim. Ben Şahsen ilahiyatılık ve Alevilik veya ilahiyat ve Alevi derken daha çok bunlar konuşulacak zannettim ve ilahiyatın da nasıl anlaşılması, ilahiyatın çerçevesinin nasıl çizilmesi gerektiği konusunda dostlarımdan, efendim açılımlar bekliyordum. Bunu pek bulamadığımı ifade edeyim. Halka yönelik olarak böyle...

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Hocam özür dilerim, canınızı sıkmayın, siz sadece kendi bilgilerinizi ...

SALİM ÖĞÜT - Kusura bakmayın, biraz yüksek sesle konuşmak tarzım. Hoşgörünüze sığıyorum. Önderlere yönelik olarak da daha önce bazı dostlarımız teklifte bulundular, aynı kanaati taşıyorum. Bunu yine bazı dostlarımızın söylediği gibi sadece Alevi kanaat önderleri ile değil, Sünni kanat önderleriyle de aynı şekilde... Diyelim ki bir Cuma namazının zuhri ahir meselesi tartışılıyor sağda solda. Bendenize de soruyorlar. Kanaatimi söyledikten sonra da aman ha, mesela bir imam arkadaş bunu sorarsa; bunu sen camide gündeme getirip cemaate dayatma. Bunu eğer bir köyde veya bir kasabada yapmak istiyorsan, önce bu kasabada, bu köyde kanaat önderleri kimse onları topla ,onlarla görüş, onları ikna et, onlarla ittifak et, ondan sonra bu konuyu gündeme getir.

MODERATÖR - Bu nasıl din hocam böyle?

SALİM ÖĞÜT - Şimdi bakınız, ihtilaf dinin tabiatında vardır. İnsanın da tabiatında vardır. Bunları Allah'a ham dolsun, mesleğim fıkıh usulü, onun için bunları çok iyi anlayabiliyorum. Fakat zaman olsa bunları tek tek konuşabilirsek. Bu son derece doğaldır. Yani insanların farklı düşünmesi son derece doğaldır ama bu farklılıkları bir zenginliğe dönüştürmek, bunları bir çatışma unsuru olmaktan çıkarmakta bizim elimizdedir. Bunun için diyorum ki önce kanaat önderleri yan yana gelmeli. Bunlar bu konularda hakikaten açık yüreklilikle düşüncelerini ortaya koymalı. Bunun da zaman alacağını biliyorum. Bunun kolay olmadığını biliyorum. Demin bazı dostlarımın hatırlattığı bir noktadan işaretle şunu arz etmek istiyorum. Hem çok ümitsiz olmamak için hem de kendimize haksızlık yapmamak için diyorum ki Gandi'nin hoşuma giden bir sözü var. Diyor ki; uykudaki insanı uyandırmak kolaydır ama uyku numarasına yatana uyandırmak kolay değildir. Bu konuda birçok insanın uyku numarasına yattığı kanaatindeyim.

Bazı şeyleri çok iyi biliyorlar. Din konusunda da İslam nedir, beklentileri nelerdir, Alevilik nedir, nasıl algılanmıştır, tarihi süreci nedir

3. Alevi Çalıştayı

bu konular da malumat sahibi olan insanların bile zaman zaman uyku numarasına yattığı kanaatini taşıyorum. Bunları niye uyandıramıyoruz diye fazla dert etmeyelim. Çünkü numara yapanları uyandırmak mümkün değildir. Dolayısıyla korkuları gidermek adına illa mutlaka inanmadığımız yani siyaset adına, hikmet adına inanmadığımız şeyleri de söylemenin doğru olmadığına, bunu bir dostumuz mücadele yapmak, kompliman yapmakla ifade etti, katılıyorum. Gerek-siz komplimanlara girmenin gereksiz iltifatlara kalkışmanın da çok doğru olmadığını düşünüyorum. O halde kanaat önderleriyle yan yana gelmeyi arzu ediyorum. Keşke bu projenin devamında, bir dördüncü çalıştayda hakikaten kanaat önderleri yan yana gelseler. Alevi kanat önderleriyle, Sünni kanaat önderleri yan yana gelseler ve bir birlerine yüreklerini açsalar. Bu işin temelinde samimiyet olduğuna inanıyorum. Taraflar birbirine yüreğini açmazs, hiçbir sonuca ulaşamayacağına inanıyorum.

Bu cümleden olmak üzere Diyanet İşleri Başkanlığı'nın o Alevi-Bektaşî yayınları projesini son derece önemsiyorum. Bunda emeği geçenleri kutluyorum. Ben şahsen bunu gittiğim her yerde kullanıyorum, hem teşekkür ediyorum hem haber veriyorum. Çünkü birlikte yaşama kültürü oluşturulacaksa, bu bilgi üzerine olacaktır. Cehalet üzerine olmaz, deminden bu yana şikâyetçi, konu nedir, efendim, sözlü bir kültürleri vardır. Elleri saz alırlar, çalarlar. Bazı maniler okurlar ama bundan ötürü söyleyecek sözleri yoktur diye bu doğrudur büyük ölçüde. Bugüne kadar yazılı kültürü geçmemişlerdir. Bugün onlar adına, elhamdülillah o kardeşlerimin adına da mutluluk duyarak ifade ediyorum, ellerinde bir yazılı kaynak var. Önemli olan bu kaynaktan onların da haberdar olmaları. Tabi sizler daha yakın temas içindesiniz, acaba bu kaynaklara ne ölçüde itibar ediyorlar, onu da bilmiyorum. Hakikaten işimiz çok zor demektir. Ama bu kaynaklara itibar ediyorlarsa, anlaşmamız daha kolay olur.

MODERATÖR - Şöyle bir sorun var. O yazılı kaynaklar vardı. O kaynakları dedeler taliplerine iletiyorlardı. Şimdi o yazılı kaynaklar basıldı, değişen bir şey yok. Sadece herkes doğrudan o bilgi tekeline kırarak, herkes o metinlere ulaşabiliyor.

3. Alevi alıştayı

SALİM ÖĞÜT - Ben bunu önemsiyorum, anladım, ben de aynı kanaatteyim. Bunlar hiç yok değildi. Fakat sadece belli şahısların el-lerindeydi. Onların da o kaynaklardan pek istifade ettiğini zannetmiyorum. Çünkü bu kaynakların bir kısmı Arapça, bir kısmı Osmanlıca, ne dilini anlar ne yazısını okuyabilir. Bugün artık okunacak hale geldi. Ayrıca, o sizinde ifade ettiğiniz şekliyle bilgi tekelinin kırılmış olmasını da çok önemsiyorum. Geçenlerde bir toplantıda bir Alevi hanım, dedeye bir şey sormuş. Mesela bunu son derece önemsiyorum ve ümit-var oluyorum. Demiş ki; efendim biz niye namaz kılmıyoruz? Dede de demiş ki; Hz. Ali namaz kılarken şehit edildiği için kılmıyoruz. Hanım şöyle cevap vermiş; Peki, Hz. Ali orba yerken şehit edilseydi, biz hiç çorba içmeyecek miydik demiş ya da Hz. Ali banyo yaparken şehit edilseydi biz hiç banyo yapmayacak mıydık demiş. Mesela ben bu soruyu, bu bilgi tekelinin kırılmasına bağlıyorum.

Onun için o bilgi tekeli kırıran yayınların son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Evet, on tanesi yayınlandı 7 tanesi yayınlanacak. Efendim yayın editörünün fakültemizde olmasından da memnuniyet duyuyorum. Dolayısıyla bu çerçevede güzel gelişmeler olacağına inanıyorum. Yeter ki önce Aleviler kendi kaynaklarına itibar etsinler. Ondan sonra da Sünniler ile Alevi kanaat önderleri samimiyetle, açık yüreklilikle bir yerde buluşsunlar. Tabi bunu bir seferde, sonuç elde edecek şekilde düşünmek mümkün değil.

Burada bir ifade not etmişim. Diyorum ki; mutlaka çözeceğim diye değil ama mutlaka nasıl duracağımızı belirleyeceğiz diye burada konuşmalıyız kanaatini taşıyorum. Bu özüm bizim elimizde değil, çünkü tek taraflı bir şey değil. Ama bizim burada mutlaka konuşmamız gereken şey, duruşumuz ne olacak? Bize bu konularda soru sorulduğu zaman, bizden kanaat istendiği zaman, işte mabet midir, değil midir, işte İlhami Bey diyor ki, biz ne karışıyoruz... Evet, o adam mabet di-yorsa ben ona karışmam. Ama bana soruluyorsa bir ilahiyatçı olarak, bir fıkıh hocası olarak, bu konuda cevabım olmalı?

MODERATÖR - Size soruyoruz hocam.

3. Alevi Çalıştayı

SALİM ÖĞÜT - Ben mabet olmadığı kanaatindeyim. Mezhep olmadığı kanaatindeyim. Din olmadığı kanaatindeyim. Benim de bunu söyleme hakkım olmalı. İşte ben bunu arzu ediyorum. İlahiyatçı ne diyor, sen ne diyorsun kardeşim? Mabet mi, din mi, tarikat mı? Benim duruşum olmalı. Yoksa bir insan kendini nasıl tanımlıyorsa tanımlasın. Zaten gücüm yetmez ki ona engellemeye.

MODERATÖR - Hocam çok heyecanlandınız, sizi durduramıyorum. İyi gidiyor. Yalnız şöyle bir şey de konuşulabilir. Sizin tanımlamanız Aleviler için neyi ifade ediyor, o da ayrı bir tartışma.

SALİM ÖĞÜT - Şüphesiz, onun için ben diyorum ki kendi duruşumuzu belirleyelim. Aleviler bize bir soru sorduğu zaman nasıl bir cevap vereceğiz. İslam dinini, illa bunu bir mezhebe bağlı olarak da söylemiyorum ama böyle mezhepler üstü ifade de zaman zaman halkın bize duyduğu güven açısından olumsuz sonuçlar doğurabiliyor. Bu kelimeyi de kullanmamız şart değil. İşi bilen zaten biliyor. Hepimiz biliriz, adamın mezhebi yoktur, gelir bir hocaya soru sorar. Müftü ona, sen hangi mezheptensin demek zorunda değildir. Onun problemini çözer. Bunu bilen hocamız, kendisine gelip bir soru sorulduğu zaman nasıl bir cevap verecek? Bizim herhalde esas konuşmamız gereken konu bu diye düşünüyorum. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Din Öğretimi Genel Müdürü İrfan Bey, sizin herhalde konuşacağınız çok şeyler vardır ama on dakika. Buyrun.

İRFAN AYCAN - Sayın Bakanım, değerli hocalarım hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Sabahtan bu tarafa gerçekten istifade ettiğimiz çok değerli görüşler ortaya çıktı. Hakikaten bugün toplumsal bir sorun olarak önümüzde duran meselenin, çözüm noktasında çok ciddi araştırmalara, incelemelere, toplantılara, ihtiyacı olduğu açık. Ancak bu sorunun çözümünü geçmişte olduğu gibi bugünde 5 toplantıda, 10 toplantıda ya da 5 senede, 10 senede çözülmesi mümkün olmayan bir sorun.

3. Alevi Çalıştayı

Cumhuriyetin başında iki önemli karar alınmış. Bunlardan bir tanesi tekke ve zaviyelerin kapatılması, ikincisi öğretim birliği yasası. Tevhid-i Tedrisat Yasası'nın çıkarılması, şimdi öğretim birliği yasası çıktıktan sonra kapatılan kurumların yerine devamı ya da onun yerine geçecek kurumlar oluşturulmuş ama diğer taraftan tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla insanların duygu ve düşünce dünyalarına hitap eden, ruhsal yönlerini tatmin eden kurumlar kurulmamış. Dolayısıyla bugün pek çok Alevinin ya da Alevi araştırmacıların, televizyonlarda konuşma yapan kimselerin söylediği gibi, bizim esas sorunumuz tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla ilgili kanun diyorlar. Dolayısıyla burada baştan bir çözümsüzlüğe itiliyoruz.

İkinci kısmı, Tevhid-i Tedrisat Yasası'ndan önce Osmanlı'dan devir alınan üç tür okul var. Bir mektep, iki medrese, üç azınlık okulları. Azınlık okullarının da kapatılması amacıyla bu Tevhid-i Tedrisat Yasası çıkartılıyor. Medreseler kapatılıyor. Mektep ile medresenin birleşmesinden imam hatip dediğimiz okullar çıkarılıyor. Çünkü mektepte Tanzimat'tan bu yana pozitivist zihniyetle eğitim yapan bir zihniyet egemen ve o şekilde öğrenci yetiştiriyor.

Medresede de eski tekrara dayalı, dini bilgileri tekrara dayalı dünyadan bihaber insanlar yetişiyor. Dolayısıyla mektep ve medresenin birleşiminden bu Tevhid-i Tedrisat Yasası çıkarılmasından sonra, 1924 yılında 19 adet imam hatip okulu açılıyor. 1924 yılında Türkiye'de 23 tane lise var, 72 tane ortaokul var. Türkiye on üç buçuk milyon nüfusa sahip ve 29 tane imam hatip kuruluyor. Bu çok önemli, niçin önemli? Çünkü bugünde zaman zaman iddia edildiği gibi, işte Tanzimat'tan bu tarafa iki kulvarlı insan tipi yetiştiren okulların teke düşürülmesi ve hem dinini bilen hem de dünyayı tanıyan modern, münevver insan yetiştirme anlayışını orada egemen kılmak istiyor Cumhuriyeti kuran irade.

Ancak bu okullar açıldıktan altı yıl sonra; bir, istihdamın darlığı, iki, buradan mezun olan çocukların yüksek tahsile devam edemeyişi, üç, medreseler de görev yapan ancak daha sonra kendilerine görev veril-

3. Alevi alıştayı

meyen hocaların olumsuz tavırlarıyla, tutumlarıyla bu okullar ğrencisiz kalıyor ve 1930 yılında okullar kapanmak durumunda kalıyor. Türkiye, din eğitimi, ğretimi yapılmadığı bir 17 yıl yaşıyor bundan sonra. Tam 1947 Cumhuriyet Halk Partisi'nin kongresine kadar, tekrar tabi ki toplumda din eğitimi, ğretimi konusunda çeşitli baskılar ve tazyikler söz konusu oluyor. Bu kongrede tekrar bu konu gündeme getiriliyor ve bir komisyon kuruluyor. Tekrar imam hatip okullarının açılması, ilahiyat fakültesinin kurulması kararlaştırılıyor. Daha sonra 1951'den sonra da imam hatip okulları 7 tane açılıyor.

Arkasından günümüze kadar artarak devam ediyor. Bunun yanında ilköğretim ve orta ğretim okullarında da isteğe bağlı din dersi, daha sonra seçmeli din dersi, 1982'ye geldiğimizde 12 Eylül ihtilalinin yapıldığı döneme gelindiğinde, toplumdaki bu farklı anlayış ve düşünceler de göz önünde bulundurularak din eğitimi yerine ya da seçmeli din eğitimi yerine din ğretimi anlayışına geçiliyor. Din eğitimi seçmeli oluyor ve din eğitimine yönelik oluyor. Din ğretimi zorunlu oluyor ve bilgilendirmeye yönelik oluyor. 1982'den sonra 1996 yılına kadar Türkiye'de din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin zorunlu olmasına her hangi bir itiraz söz konusu olmuyor. 1996 yılında Işık Sarıhan, 1998 yılında da şakir Keçeci tarafından bu dersin okutulmasının laiklik ilkesine aykırı olduğu gerekçesiyle mahkemeye başvuruyorlar. Ve mahkemelerin neticesinde en son merci Danıştay olduğu için Danıştay 8. dairesi açılan bu iki davaya da olumsuz cevap veriyor. Ret ediyor. Daha sonra Hasan Zengin kızı Eylem Zengin adına bu dersten muaf tutulması için tekrar mahkemeye başvuruyor. Yine Danıştay tarafından ret ediliyor. Bu sefer Avrupa İnsan Haklar Mahkemesine gidiyor dava. Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde 2006 yılının Eylül ayında mahkeme görülüyor ve mahkeme şu sonuca varıyor; Türkiye'deki dinsel çeşitlilik göz önünde bulundurulduğunda, bu dersin bu müfredatla zorunlu olarak okutulması mümkün değil. Yani Alevilik ile ilgili bilgilerinde içinde yer alması gerekir diyor. Tabi bu kararını neye göre veriyor? Daha önce mahkemeye verilen müfredat ve programlar için veriliyor.

3. Alevi Çalıştayı

Şimdi biz 2004 yılında göreve başladıktan sonra Almanya'dan bir süre yazılar geliyor. Almanya'nın falanca eyaletinde Alevilik din dersi adı altında, din dersi okumaya hak kazandı. Hakikaten bu meselenin iki boyutu var. Birisi Türkiye'nin içindeki iç boyutu, teolojik boyutu, bir de dış boyutu var, siyasi boyutu var. Bugün mesela Arnavutluk'ta 1994 yılındaki istatistiki bilgilerde Müslümanların sayısı % 70 olarak verilirken, bugün yeni istatistikte Bektaşiliği yeni ayrı bir din olarak görüyorlar ve % 55 olarak Müslümanların sayısını veriyorlar. Yani bu küreselleşmenin ya da dışarıdan, biraz önce Vecdi hoca da bahsetti, Avrupa Birliği'nin ve belli mekanizmasının, belli tanımlamaları sayesinde bizde de benzer bir şey oluşturma gayreti kesinlikle var. Yani bu sorun birden bire bizim önümüze gelmiş değil. Dışarıdan da bir şeyi var.

Şimdi biz içeriden bu soruna ne yapabiliriz? 2004 yılında bu meseleyi enine-boyuna konuştuk. Yani biz, din kültürü kitaplarında ne şekilde yer verebiliriz? Şimdi kendisini dindar olarak tanımlayanlar var. Hiç dinle ilgisi olmayanlar var. İşte dini literatürlere yer veren, yaşayanlar var. Tabi ki makul çoğulluk kendilerinin İslamiyet'in içinde bir anlayış olduklarını, bir tasavvufun içinde kabul eden kesim... Bize de düşen biz mevcut müfredatımıza ve kitaplarımıza bu kişilerin istediklerini yansıtmak. Bunun için biz dedik ki varsa böyle talebiniz bize bildirin. İki-üç kesim bildirdi. En güçlü, en düzenli hareket eden Cem Vakfı, taleplerini resmi olarak bakanlığa bildirdiler.

Biz 2004 yılında müsteşarımızın başkanlığında yine Alevi kökenli müfettişler, Alevi kökenli öğretim üyeleri ve Alevi kökenli öğretmenlerin de bulunduğu geniş bir toplantı yaptık ve bu toplantıda ders kitaplarımıza neleri yansıtabiliriz diye çalışma yaptık ve yapılan çalışma bu taslağını yani ortaya çıkan ürünü bizzat bazılarına gösterdik. Dedik ki kitaplarımıza bunları yansıtacağız, ne diyorsunuz. İnanın söyledikleri şey şu, eğer siz bunları koyarsanız bizim için iş bitmiştir. Aliyyul alâ. Yani bunları söylediler. Ama dışarı çıkıp başka şey söylediler. Aynen şimdi toplantılar düzenleniyor, içeride farklı konuşuluyor, dışarı çıkınca deniliyor ki, Brezilya dizileri gibi devam edecek bu diyor.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Hocam orada bir ikilik mi var?

İRFANAYCAN - Varyani, yüz yüze görüşmelerle, ayrı söyleyişlerde söylem farklılaşıyor. Yani bir iş birliğine yaklaşma söz konusu olmuyor. Diyoruz ki burada itiraz ettiğiniz bir husus var mı, yok diyorlar. Ama bir TV programında veya bir gazete sütununda farklı şeyler söylüyorlar, onu demek istiyorum. Sadece İzzettin Doğan'la ilgili bir şey söylemek istiyorum. İki defa bizden randevu istediler, tamam dedik. Hatta şunu da söylediler; hocam biz sizi maliye kitabından tanıyoruz. Size de sempati besliyoruz falan dediler ama bu şey gerçekleşmedi. Kendim bizzat İstanbul'a gittiğimde, randevu istedim. Sabahtan olur dediler. Sonra dediler ki hoca rahatsızlandı, görüşmemiz maalesef gerçekleşmeyecek. Ama diğerlerine gösterdik. Diğerlerine gösterdiklerimizden, bir kısım asimile olmuş kesim olarak görüyorlar. Eğer Alevi kökenli birisi namaz kılarsa, oruç tutarsa ya da bizim gibi ilahiyatçıların içinde yer alırsa, onlara Sünnileşmiş gözüyle bakıyorlar. Son zamanlarda iki kesim olarak bunları şey yapabiliriz, talebi olanlar. Bir kesim işte bu ders kitaplarına ve müfredata Alevilik ile ilgili bilgilerin konulması. Biz bunu yaptık. Şimdi ön planda olan bir kesim diyor ki Diyanet kaldırılсын. İşte cemevleri ibadethane olarak tanınsın. Zorunlu din dersi kaldırılсын. Ve bunların dinle de ilgisi yok.

Ve bir şey var, hikâye. Temel ve Dursun mahkemede idama mahkûm edilmişler. Demişler ki son sözlerinizi söyleyin. Temel demiş ki ben annemi görmek istiyorum. Dursun'a sormuşlar, sen ne istiyorsun, Temel annesini görmesin. Şimdi bunların işi buna benziyor yani. Özellikle son zamanlarda örgütlü Alevilik diyebileceğimiz kesimin şeyleri buna benziyor. Yani şimdi kendileri taleplerini sıralarken, başka büyük bir kitlenin hakkının gasp edilmesini talep eder bir noktaya düşüyorlar. Dolayısıyla biz bakanlık olarak elimizden geleni yaptık. En son bu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararından sonra, daha kitaplarımız o zaman basılmamıştı. Yani müfredatı hazırladık, kitaplarımıza 40 sayfalık bilgi koyduk Alevilik ile ilgili.

3. Alevi Çalıştayı

Yine burada söylüyoruz, eksiği gediği varsa onu da tamamlarız. Onlardan gelecek ya da bizim ilahiyatçılardan gelecek önerilere her zaman açığız. Son durum şudur, Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi, Dış İşleri Bakanlığı'ndan bunu istedi. Biz bu bilgilerimizi, basılan kitaplarımızı ve müfredat bilgimizi gönderdik Şimdi orada inceleniyor. Yani kısa sürede sonuçlanması lazım idi ama uzadı. Muhtemeldir ki yani mahkemenin verdiği kararı karşılayacak şeylerin orada olduğu kanaatindeyim. Yoksa çoktan, bu konu yeterli değil diye, yeniden çalışma yapılması diye bize dönebilirlerdi. Bugüne kadar dönmediler.

Benim söyleyeceklerim şimdilik bunlar. Bir de bu Alevilik ve Sün-nilik birbirinin alternatif kavramlar değil. Dediğim gibi tek sıkıntı tekke ve zaviye kanunu, ona bir şey söyleyemedikleri için bu tarafa sürekli yükleniyorlar. İmam ile dede alternatif değil. Cami ile cemevi zaten söylendi. En son arkadaşlardan edindiğimiz bilgiye göre de belli Alevi önderleri ibadethane demeyi, artık cemevlerine ibadethane demeyelim diye fikir birliği etrafında buluştuklarını söylüyorlar. Ne kadar doğru orası da bilinmemektedir.

MODERATÖR - Orası tam olarak anlaşılmadı.

İRFAN AYGAN - Cemevini ibadethane olarak, camiden ayrı bir ibadethane olarak tanımlamaktan vazgeçme şekli gibi bir şey var.

MODERATÖR - Çok güçlü şekilde böyle bir talep var. En azından Cem Vakfı'nda var. Hem Hacı Bektaşî Veli Anadolu Vakfı'nda var.

İRFAN AYGAN - Yani biz yeni hazırladığımız, 2004 yılından sonra hazırladığımız müfredat programında, zaten din kültürü kitaplarında 11 öğrenme alanı var. 11 öğrenme alanından 4 tanesinde İslamiyet anlatılıyor. 3 tanesinde diğer dinlerle ilgili bilgiler veriliyor, inançlarla ilgili bilgiler. 4 tanesinde yine evrensel ahlaki değerlerle ilgili bilgiler veriliyor. Yani çoğulcu bir anlayışa uygun olarak hazırlandı ve bunlar eğitime sokuldu. Ayrıca imam hatip liselerinde de yine Alevilik ile ilgili bilgileri kitaplarımıza koyduk biz.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Hocam çok teşekkür ederiz ama sizden duymak istediğimiz bir şey daha var. Sayın başbakanın ve beraberindeki heyetin İzzettin Doğan'dan bir din kültürü kitabı yazmasını istediği konusu nedir, sizin bilginiz dahilinde. Yani yazarsa ne olacak.

İRFAN AYCAN - Şimdi böyle bir talebin olmadığı söyleniyor ama İzzettin Doğan hoca diyor ki ben içinde Sünnilerin de bulunduğu bir komisyon kurdum ve 400 sayfalık bir kitap hazırladım. 400 sayfalık kitabı nerede, kime, nasıl, okutacak onu da bilmiyorum.

MODERATÖR - Böyle bir şey yok yani.

İRFAN AYCAN - Böyle bir şey yok. İşte dışarıda hep böyle karşılıklı güvensizlikten dolayı bir kaçak güreş var. 400 sayfalık bir kitap olmaz yani. Pedagojik açıdan olmaz yani.

MODERATÖR - Peki çok teşekkür ediyoruz. Hamdi Mert hocada sıra şimdi. Hamdi Bey buyrun.

HAMDİ MERT - Efendim problem ve teknik açısından kısa bir maruzatım var. Bir genel, bir özel iki maruzatım var. Sayın Bakanım, değerli hocalarım. Müsamahanıza sığınarak, Türkiye, din elden gidiyor korkusu yaşayanlarla, devlet, rejim, sistem elden gidecek korkusu yaşayanların ortaya çıkardığı bir gerginlik yaşıyor. Din adına yapılan yanlışlar var. İfade edildi. Devlet, rejim, sistem adına yapılan yanlışlar var. Hep beraber yaşıyoruz, görüyoruz, bunun gerginliğini yaşıyoruz. Korku bu iki değer, biri milli değer, diğeri dini değer. Milli ve resmi değer; devlet. Dini değerimiz, dinimiz, inanç değerlerimiz korku sebebinden. Devlet elden gidecekse din sebebiyle gidecek, din elden gidecekse devlet sebebiyle gidecek. Bu genel problemi arz ediyorum. Bunun tedbirini, hemen uzatmamak için arz ediyorum kafamdaki tedbiri, hepimizin paylaşacağı tedbiri.

Zaten hocalarımızdan duyduk biz bunları. Din ile devletin barıştırılması tabiri yanlış. Din algısı ile devlet algısının buluşturulması, doğrusu bu. Yani din ile devletin, din-i devlet, mülk-ü millet diyen

3. Alevi Çalıştayı

bir geleneğin varisleri, çocukları... Burada da ilahiyat fakültelerimizi ben gerçektende bir hazine olarak gördüm. TV'lerde de anlattım ben bunu. Hocalarım lütfen teyit buyursunlar ve yazdım. İlahiyatlarımız kadar dedim, ilahiyat fakültelerimiz bizim en büyük dinamik varlığımız, şansımız. Hiçbir İslam ülkesinde böyle bir hazine yok. Bunu da biliyorum. Mısıra da gittim, her yere gittim. Bunu başarmak zorundayız. Din ile devleti buluşturmak zorundayız. Biz Ahmet Yesevi Üniversitesi olarak, Ahmet Yesevi Mütevelli Heyet başkanlığı olarak, üç yıl çalışarak, ilahiyat fakültesi hocalarımızdan yaralanarak, Mehmet Aydın Hocamız Devlet Bakanımız o zaman politikayla ilgili değildi. Politikaya kurban vermemiştik, o zaman bizdeydi. Onunla üç yıl süre ile katıldığı, yanı başımda Süleyman Uludağ hocam var, katıldıkları Kemal Turan hocanın da katıldığı yani sadece ilahiyatçılar değil, çeşitli akademisyenlerin katıldığı, üç yıl süren bir toplantılardan sonra bir rapor hazırladık, Ahmet Yesevi Üniversitesi Mütevelli Başkanlığı olarak. Bu raporu Meclis başkanımıza sunduk. Sayın toptan değil, Bülent beye sunduk. Hala cevap bekliyoruz. Bu sitem değil Sayın Bakanım, çok özür diliyorum, bağışlayın, bu sitem değil. Yeni yani bundan önceki Meclis Başkanı Sayın Toptan geldiği zamanda araştırdım, peşine düştüm, masasına konduğu bana söylendi. Hala cevap bekliyorum.

Bu birazcık basında geçti. Ahmet Yesevi Üniversitesi Devlet-Millet Buluşması, raporun adı bu. Hayır, din-devlet ilişkilerinde diye başlayan bir rapor. Milli Güvenlik Kurulu bunu bizden istedi. Eleman gönderdi. Yazı ile isteyin dedik. Baştan hassasiyetler buyurdunuz çok doğru. Dediler, yazı ile istemeyelim. Yazıyla istersek, bir görelim önce, yazı ile istemeyelim, siz elden bunu verin. Milli Güvenlik Kurulu'ndan bile ses geldi, sunmadığımız halde. Ama basında bir yerde bir şey geçti. Ahmet Yesevi Üniversitesi böyle bir şey hazırladı filan diye. Bizden istendi gönderdik. Teşekkür aldık ama şifahi değil. Teşekkür aldık, yararlanacağız okuyacağız. Zaten bizde yazı ile sunduk. Bu genel problem açısından son cümlem şu, devlet şahsı manevisiyle devlet adına yapılan yanlışlıklar diyoruz. Faturayı asla devlet şahsı manevisine kesmiyoruz. Bunu hemen arz edeyim. Ben devletin de dinin de ne de-

3. Alevi Çalıştayı

mek olduğunu hocalarımdan öğrendim. Bu hataları kim yapıyorsa ona kesiyoruz faturayı. Din adına yapılan yanlışlar ... asla bir fatura kesmiyoruz. Kim yapıyorsa ona kesiyoruz. Bunu arz ediyorum. Din ile devletin buluşturulması. Ben emredilirse, Mütevelli Heyet Başkanlığımızdan izin alarak raporu makama sunabilirim.

Bir öbür problem, oda genel bir problem aslında. Efendim din algımızı, işte o yanlışta, biz devlet adına olanı, Devlet Bakanımıza arz ettik. Din adına olanı da hocalarımıza arz edeceğim ben. Diyanet İşleri Başkanlığımızın dini sorulara cevap veren, fetva veren kişi ve birimleri ile dini ilimleri sahih kaynaklarına ve yürüyen, yaşayan hayatın gelecek dönemlerin şart ve maşlahlarına taşıyacak. Bu sorumluluğu omuzlarında taşıyan ilahiyat fakültelerimiz din sunumunda tebliğinde, din anlayışında. Bir yenilik, bir devrim, bir inkılâp, bir çatlama, bir patlama neyse, özür dileyerek efendim, çok özür diliyorum yani İslam ülkelerinin durumuna bakıyoruz. İlahiyat fakülteleri gibi İslam ülkelerinin hiçbirinin de kurum yok, tamam.

Efendim bütün sorumluluk onlar da değil. Omuzlarında taşıyorlar bunu. İslam ülkelerinin haline bakıyoruz, İslamiyet'in gönderilmesinde Cenabı Hakk'ın son din İslamiyet diye bir din göndermesinde ki muradı, ilahi Yaşar Öztürk Hocam, bu olamaz. Yani İslam ülkelerinin, bu gelen dinin mensupları böyle olacaksa, Cenabı Hak bu dini niye gönderdi acaba, çok özür dileyerek... Dini düşüncenin yeniden inşası, İslam'ı yeniden okumak, yeniden anlamak, arz ediyorum özür dileyerek.

Efendim bütün problemlerimiz, özür dileyerek bir cümle daha, Güneydoğu problemlerimizin istismarı da bu iki problem sebebiyledir. Alevi-Sünni vatandaşlar arasında fark olduğu, halk arasında, halkta bir şey yok, ben onu da söyleyeyim. Ben halkın içindeyim Sayın Necdet Hocam. Sünnilikte de bir şey yok ancak sunumda bir yanlışlık var. Ama Alevi dernek ve vakıflarının yönetimlerinin rant kavgasıdır.

MODERATÖR - Özür dileyerek... Çok teşekkür ediyoruz hocam, sağ olun. Şimdi Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı Sayın Hocam Hamza beye vereceğiz sözü, buyrun hocam.

3. Alevi alıştayı

HAMZA AKTAN - Sayın Bakanım, değerli bilim adamı arkadaşlarım, aşağı yukarı benim söylemeyi planladığım pek çok řey arkadaşlarım tarafından ifade edildi. Dolayısıyla tekrara dūřmeden ben planladığım ve fakat biraz nūanslarına işaret etmek lazım geldiğini dūřündüğüm birkaç konuyu önünüze süreceğim.

Tarıma dayalı bu eski hayattan sanayi dūnyasına geçiş ile birlikte bütun dūnyada çok erken başlamış olan kırsal kesimden metropollere, büyük şehirlere intikaller bizde de başladı. Bugün sancılı bir şekilde devam ediyor hala, tabi bunun da beraberinde getirdiği bir takım problemler var. O tarıma dayalı kırsal kesimin şartlarında tamamen şifahi edebiyata dayanan yani imamların güvercinlerin kursaklarında yolculuk yaptığı menkıbeleriyle anlatılan bir din anlayışı var idi. Tabi şehirleşme ile birlikte dedelerin bu tarz yani dini tebliğ, iřte dini konuda insanların hem vicdanını hem aklını tatmin etme imkanı kalmadı. Özellikle eğitimle kentsel hayata intibak etmiş olan Alevi vatandaşlar, dedelere kaşı saygılarını kaybettiler.

Bu durum Alevilerin bizzat kendilerinin kaygı ve şikayetleri. Ve bir türlü de bu kentsel hayatın dini kimliği sönükleştirmesinin önüne geçecek bir yol da bulabilmiş değiller. Yani yapıyorlar bir takım çalışmalar, henüz bunu da başara bilmiş değiller. Dolayısıyla da Alevi kesimde özellikle genç ve eğitilmiş kesimde ateizme doğru bir kayış var. Yani Avrupa'da daha hızlı var, Türkiye'de de var. şimdi bu değişime uygun olarak onların yapması gereken şey, bu değişime uygun biçimde, acaba biz nasıl kendimizi bu değişime uydurabiliriz projelerini yapmaları lazım. Biz de bunu yapıyoruz. Yahu Akif merhum seneler önce demiş; kardeşim mümtelake halebiyle bugün bir köy bile idare edemezsin demiş. Bizde bunun farkındayız.

Yani fıkihta bir takım, yeniçağa uygun efendim, bir takım iřti, yapıyorlar. Günümüz fıkih problemleri diye. Ama itikat alanında, ahlak alanında ve sairde üslup değişiyor, ifade değişiyor, tarz değişiyor. Bu değişikliği bunlar yapamadıkları için kendi içlerinde bir sancı çekiyorlar, ben řunu dūřünüyorum. Bu sancı eđer bir şekilde özölmezse,

3. Alevi Çalıştayı

Aleviler içerisindeki bu sancı bizi de etkileyecektir. Yani ateizme kaymaktansa, bırakın o klasik Aleviliği tam şey yapamıyorsa da bugün eğitimle, öğretimle klasik kaynaklardan, orijinal kaynaklardan hareketle bugünün insanına hitap edebilecek dini söylemi onlar da geliştirsinler. Bu konuda onlara yardımcı olmak lazım.

Şimdi biz Diyanet olarak, vakıf olarak bir takım eserler bastık, temel kaynaklar basılıyor ve basılmaya da devam edecek. Ama aldığınız haberlere göre yani bunların gelip de bu kitapları ne aldığı ne okudukları var. Ne olması lazım? Oysa bizzat kendilerinin bu kitapları bastırıyor olmaları, kendi gençliklerine kendilerinin bu sunumu yapıyor olmaları lazım. Tabi bu konuda onlara yardımcı olmak lazım. Biz basalım yerine, nasıl yardımcı olacaksak onun yolunu bulmalı. Yani bunlar bizzat kendileri kendilerini yenilemeliler. Modernleşmiş Alevi olmalılar. Yani Aleviliklerini kaybetmiş, ateizme yönelmiş Alevi kesimin ne kendilerine faydası olur ne bize faydası olur.

Şimdi bu durumda şehirleşme dini kimliği azaltıyor dedik. Önemli olan çağa uyum sağlamak. Bu arada bir de bence diyalogu verimsiz kılan veya diyalog kurmayı engelleyen temel sebepler, yüzyılların gerisinden beri gelen, o tarihi acı tecrübelerden oluşmuş tortular, kalıntılar var, önyargıları oluşmuş. Peşin fikirler oluşmuş. Bunları akşamdan sabaha ortadan kaldırmanın imkanı yoktur. Diyalog kurabilmek için önyargılardan kısa vade de olmasa bile uzun vadede kurtulabilmenin tek yolu birbirlerini tanımaktır, tanıyabilmektir.

Biz bir birimizi tanımıyoruz. Yani ben şahsen Alevilik hakkında yeterli malumatım olduğunu söyleyemem. Ben ilahiyat fakültesinde İslam hukuku alanında kariyer yapmış bir hocayım. Ama Alevilik konusunda benim bilgim yeterli değil. Yani ben Aleviliği bilmeliyim, Alevi de Sünniliği bilmeli. Yani Yezit dediği adamın çocuğuna Yezit adını vermek istemeyeceğini, Yezit adını vermesini teklif etseniz de kabul etmeyeceğini bilmeli. Bizim Anadolu halkında ben çocuğuna Yezit adını veren bir tek adam görmedim. Normal bir isimdir yani verebilirlerdi. Muaviye veren de yok, Yezit adını veren de yok. Peki, nasıl

3. Alevi Çalıştayı

oluyor, da o bize yezit diyor. Yani biz onu tam kavrayabilmiş değiliz. O bizi tam kavrayabilmiş değil. O şöyle diyor, kestiği yenmez, öteki dinden biri gibi görüyor. Oda bize Yezit diyor. Şimdi bunun ortadan kaldırılabilmesi için de diyalog lazım. Yani ben İncili okuduktan sonra Hıristiyanlık hakkındaki fikrim değişti. Bir Hıristiyanı gördüğüm zaman; vah vah zavallı, işte muharref kitabı eline almış, tanrı üçtür diyor. Öyle geliyor, öyle gidiyor. Allah hidayet versin diyor idim. Ama sonra İncil'i okuduktan sonra baktım ki bu kitabı ellerinde bulunduran insanlar yani teslis akidesine inanmış olsa bile, Kur'an'ın nuru ile aynen parlayan ayetler içinde bulunan bir kitaba sahip yani bakışı değişiyor insanın.

Ben onu demiyorum hidayete ermiş diye ama bakış değişiyor. Oda Kuran-ı almış okumuş olsa, onun da bana bakışı farklı olur, diyalog daha farklı olur. Ve diyalogda bir netice verir.

Bence temel eğitim esastır. Bu eğitimde de hocamız İrfan Beyin ifade ettiği şeyler daha da geliştirilmeli. Acaba hem Sünni hem Alevi kesimin ortaklaşa vücut verebileceği bir din kültürü ve ahlak bilgisi kitabı oluşturulamaz mı? Yani onun yolları aranmalı. Akif beyin ifade ettiği ve Ruhi Fiğlalı hocamızın da o araştırma merkezleri, üniversitelerde mutlaka kurulmalı. Alevilik ile ilgili malumat, görüntülü yayın organlarında vesaire ara ara bizzat Aleviler tarafından, Sünniler tarafından veya iki tarafın birleştiği ortak programlarda tartışılmalı, görüşülmeli. Yani karşılıklı bir bilgi alış-verişi oluşmalı, böylece bir sempati oluşur. Akşamdan sabaha da sonuç beklememek lazım gelir.

Çünkü olmazsa olmaz yani bir insan benim kanaatime göre hidayette olmasa bile, benim onu kabul etmem lazım gelir. Varlığını kabul etmem lazım gelir. Hoşgörü ile bakmam lazım. Hoş görmem gerekmez. Yani onun hoş bir şey olduğunu kabul etmem gerekmez ama hoşgörülü olmak lazım gelir. Şimdi tolerans sözü ile İslam'ın hoşgörüsü bence aynı şey değil. Tolerans şudur; karşınızdakini istesiniz de istemeseniz de varlığını kabul etmek durumundasınız. Dolayısıyla ona artık müsamahalı davranıyorsunuz. Yani kabulleniyorsunuz. Halbuki İslam da onu kendi dininde serbest bırakmak ve onu öyle kabul etmek

3. Alevi Çalıştayı

bizim dinimiz icabıdır. Çünkü dinde ikrah yoktur. Zorla dindar yapma diye bir şey yoktur. Zorla İslam'a sokmak diye bir şey yoktur. Batıl bir yolda gidiyorsa, o kendisiyle Rabbi arasında bir mesele olacaktır. O bizi ilgilendirmez ama biz onu öyle kabul ederken bunu içimize sindirmiş olarak kabul ederiz. Dolayısıyla toleranstan öte, daha rahat kabullenmemiz vardır bizim.

Papanın temsilcisi olarak bir bilimsel toplantıda bir kardinal gelmişti, diyordu ki; İsa Mesahi kabul etmeyen kimse kafirdir. Kilisenin kararı bu ve küfründe devam ettiği takdirde öldürülmesi lazım gelir. Ya İsa Mesihe inanır veya öldürülmesi lazım gelir. Ancak yeryüzünde Hıristiyan olmayan, İsa Mesahi kabul etmeyen tüm insanları öldürmek mümkün olmadığından, ehh, ne yapalım, kerhen kabul ediyoruz anlamında bir söz söyledi. Yani Allaha şükür ki biz böyle bir sıkıntı da çekmiyoruz. Yani bütün mesele bunu içselleştirebilmektedir. Hem Alevi kardeşlerimize, vatandaşlarımıza hem Sünni Müslüman kardeşlerimize, herkes kendi tuttuğu yolun doğru olduğuna tabi ki kanidir. Ama diğerrinin de tuttuğu yolun yanlış olduğunu söylemeye, onu tahkir etmeye hakkı yoktur.

New York'ta uluslar arası diyebileceğimiz her milletten insanların bulunduğu bir lisan kursunda İslamiyet hakkında bilgi veriliyor tevhit akidesiyle alakalı. Öğrenciler kendi aralarında kursiyerler. Yahu çok enteresan diye, dikkatle dinliyorlar, öğrenmek istiyorlar. Günün birinde bir arkadaş diyor ki; bu sizin de inandığınız nedir? Bu teslis akıl işi değil diyor. O anda diyalog kesiliyor. Kendini anlatmaya hakkı var insanların ama başkalarını anlatmaya hakkı yok. Dolayısıyla herkes, Alevisi, Sünnisi bu milletin vatandaşıyız. Kardeşçe barış içerisinde yaşamaya hem hakkımız var hem borcumuz var. Mecburuz, başka türlü olmaz. Çünkü ülke barış içinde olmadan hiçbir konuda gelişme olmaz. Gelişmenin olabilmesi için, ekonominin gelişmesi için, siyasal gelişme için, uluslararası platformda itibar kazanabilmek için bizim nitelikli demokrasi kurallarını içimize sindirmiş olmamız gerekir.

3. Alevi Çalıştayı

Evet, aslında cemevleri mabet sayılır mı? Diyanet kaldırılabilir mi? Din eğitimi zorunlu olsun mu, olmasın mı? Diyanet'te Alevilik temsil edilsin mi, edilmesin mi? Bu konular da Diyanet'in şimdiye kadar ifade ettiği düşünceler malumdur. Yani onları ben tekrar etmeye gerek görmüyorum. Fakat şunu söylemek isterim; Diyanet'in Alevi vatandaşlarımıza maddi destek anlamında, yardımcı olunması anlamında, Alevilerin taleplerine asla Diyanet'in bir itirazı olmaz, olamaz da zaten. Sadece belki tartışma olabilir. Birtakım endişeleri vardır, işte cemevleri mabet sayılır mı sayılmaz mı?

Şimdi Peygamberimiz (SAV)'den itibaren Kur'an'da da adı konmuş mabedin; mescit. Yani bu mescidi nebi olarak ta kubamec..... Tabua ... Mescit ayetleri mabedin mescit olduğunu ifade ediyor. Peki, mescit nedir o günden bu güne? Minaresi olan yani olsun olmasın, beş vakit ezan okunan, Müslümanların bir araya geldiği, birlikte secde ettikleri mekân. İbadet mahalli. Onun dışında başka bir formda eğer ibadethane açılırsa, o acaba Müslümanlığın dışında başka bir mabede doğru, başka bir şekilde doğru bir kayış mı olur? Yani İslam birliğinden yani cami namaz kılanın da kılmayanın da mabeditir. Kılssa da kılmasa da cami onun mabeditir. Alevisi, Sünnisi, Şiisi hepsi için mabettir. Nitekim Alevilerden bir kısmı da gelip namaz kılıyorlar. Acaba başka bir formda bir ibadet mahalli oluşması bir sıkıntı yaratır mı? İleride bir farklılaşmaya, bölünmeye, zaten şimdiden Avrupa da başlamış olan bir süreç var. Böyle genişleyerek giderse, bir sıkıntı çıkar mı gibi bir endişe vardır. Zaten Aleviler bugüne kadar cemevi tabirini hiç kullanmamışlardır. Bu şehirleşmeden sonra ortaya çıktı, daha önce tekke, zaviye, niyaz evi, efendim büyük ev gibi bir takım isimlerle bunlar bugüne kadar gelmişler ve bir anlamda kendi özel şeylerini yani mistik zikirlerini yaptıkları, ritüellerini yaptıkları yer şeklinde. O anlamda zaten başka diğer mezheplerin, tarikatların da şeyleri var...

MODERATÖR - Süre çok doldu.

HAMZA AKTAN - Yani o bakımdan bir endişesi vardır Diyanet'in. O endişe hala korunuyor. Zaman içinde değişime uğrar mı bilmiyorum. Ben de o kanaate çok uzak değilim. Teşekkür ederim.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Çok teşekkürler hocam. Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı sıfatıyla size bir soru sormak istiyorum. Mesela Kurul bir jest amacıyla Türkiye'nin bütün camilerinde cemevleri için yardım toplar mı? Çok samimi olarak soruyorum. Bu ne gibi bir anlam üretir? Mesela Ankara camilerinde, Ankara'da bir cemevi için yardım toplama neyi kırar, neyi döker?

HAMZA AKTAN - Bence hiçbir sakıncası yok da sadece şöyle bir sakıncası olabilir. Yani Sünni vatandaş diyebilir ki yahu kardeşim Alevi de kendisi yapsın, biz kendi camimizi kendimiz yapıyoruz. Onlardan yardım istiyor muyuz? Bu Diyanet'te ne halt ediyor gibi.

MODERATÖR - Diyor ki benim vergimle diyor yaşıyorsunuz.

HAMZA AKTAN - Böyle bir tepki alır mıyız diye bir endişe taşınır. Yoksa hiçbir engel yok.

MODERATÖR - Aleviler de şöyle, kamuoyunda şunu çok rahatlıkla seslendiriyorlar. İmamlar bizim verdiğimiz vergilerle maaş alıyorlar. Diyanet örgütü, bu örgüte hiçbir şekilde destek olmayan bir toplumun vergisiyle yaşıyor. Hatta ahlaki bir sorumluluk olarak da kınanıyor Diyanet pek çok Alevi tarafından.

HAMZA AKTAN - Yani kendileri mabetlerini inşa ettikten sonra, orada görev alacak dede ya da bu nitelikte dini önderlerinin maaşının ödenmesiyle alakalı olarak bir yasal zemin oluşturulur, onlara maaş verilirse, zannediyorum bu mesele hallolmuş olur. O yasal yön yani bizim şu anda, mevcut durumda bu meseleye çözüm üretmemizin imkanı yok. Yani yasal bir takım düzenlemelerin de yapılmasını gerekli kılan bir durum bu.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Kişisel olarak görüş belirtmek istiyorum. Bazen çok pratik adımlar, bize teorik olarak dolandıığımız pek çok sorunu aşmamıza fırsat verebilir.

HAMZA AKTAN - Doğrudur.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Bu yardım.

HAMZA AKTAN - Doğrudur ama şu anda hemen tabi sordunuz, ben hemen olabilir demiyorum ama prensip olarak olmasında bir sakınca yok. Fakat bütün mesela bu defa vatandaşımızdan, bu kadar işgüzarlık olur mu tenkiti, diyebilirler yani. Diyanet'e tenkit gelebilir.

MODERATÖR - O zaman kanaat önderleri devreye girseler.

HAMZA AKTAN - Onun iyi düşünülmesi lazım.

MODERATÖR - Teşekkürler. Şimdi Sönmez Beye... Sayın Fiğlalı Hocam buyrun.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ - Sönmez'den önce, afedersiniz, Bir şeyi düzeltmemiz lazım. Burada farkına varmadan bazı şeyleri söylüyoruz ama ikinci cümleye geçtiğimizde, birinci cümleyi de tekzip eder gibi bir ifade kullanıyoruz. Camide, siz sordunuz, imam çıktı cemevleri için para topladı, toplamak istedi. Cemevi nedir?

MODERATÖR - Geri alıyorum hocam.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ - Ben size soruyorum yani cemevini ne olarak takdim edecek imam efendi? Cem evini bir tekke olarak mı takdim edecek, yoksa mabet olarak mı? Mabet ise o takdirde, her ne kadar İlhami laik, demokratik, sosyal, hukuk devletinde eşitlikçi bir taleptir, kabul edilmelidir demiş ise de bu mümkün değil. Neden değil? Avrupa hukukuna göre, parlamentoya göre, çünkü iki defa ben Strazburg'da katıldım bu toplantılara. Oradaki hukuka göre, eğer aynı dinin mensupları içerisinde ya da farklı dinde farklı bir talep kullanılıyorsa o ibadethane için yani cami için ibadethane veya mabet lafını kullanıyorsanız o topluluk azınlıktır. Azınlık olduğu takdirde de o zaman sizin mevcut dininizden farklı bir dini anlayışı kabul ediyorsunuz demektir.

Bunun bir örneğini dünya yaşadı. Eylül 1974'te Pakistan Parlamentosu Kadiyanileri İslam dışı ilan etti. Sünniliğin dışında, İslam

3. Alevi Çalıştayı

dışı bir azınlık olarak ilan etti. Ve onların camilerinin isimleri tamamen değiştirilerek ibadethane şekline sokuldu. Halen Pakistan'da mevcut olan Kadiyani camilerinin levhaları ibadethanedir. Şu anda da. Ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Kadiyanilerin bu manadaki taleplerini reddetti. Dedi ki, sizin hükümetiniz kendi anayasasına göre sizi İslam dışı bir azınlık ilan etmiş. Ama o adam, işin garip tarafı, ibadethanede yine beş vakit namaz kılıyor, beş vakit ezan okuyor. Çünkü Kadiyani'ler çok yobazdır biliyorsunuz. Yani çok mutaassıp adamlardır, yobaz derken böyle şey anlamında söylemedim. İbadetlerine çok düşkünlerdir.

MODERATÖR - Yani gıcık bir topluluktur.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ - Neyse. Yani onun için Türkiye'de de eğer bunu şey yaparsak, cami de siz böyle para toplamaya kalktığınız takdirde farkına varmadan hem ceza hukukuna göre suç işlemiş olursunuz, çünkü 677'ye göre tarikatlara para toplamak yasaktır.

MODERATÖR - Tamam hocam.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ - Hem anayasaya göre suç işlemiş olursunuz.

MODERATÖR - Tamam hocam ama sanki toplanacak gibi görünüyor.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ - Hayır ama işte bakınız bunu bilerek şey yapalım.

MODERATÖR - Tamam hocam.

ETHEM RUHİ FİĞLALİ - Eğer böyle bir durum söz konusuysa, o zaman karşınıza yine ilahiyatçı olarak konuşayım burada. O zaman Diyanet İşleri Başkanlığı'nı da tartışma konusu yapmak lazım. Eğer laik bir hukuk devleti ise devletin tanıdığı bir din durumunda ise İslamiyet, buna rağmen sizin kiliseyi yani Batı örneğine göre mademki laik devlet diyoruz, kiliseyi korumanız söz konusu değildir. Onu da özgür

3. Alevi alıştayı

birakmanız lazım. Onu da bırakınız cemaatler yürütsün. Sadece o zaman devlet eşitlikçi olmak zorundadır. Bir kişi dahi olsa o bir kişinin hakkını behemehal vermek mecburiyetindedir. Sistem o tarzda, Avrupa hukuku bunu o tarzda söylüyor, onun için İlhami o noktada haklı ama Diyanet'i de gündeme getirerek, Sünni Müslümanlığın sahip olduğu imtiyazların kendi başına terk edilmesi şartıyla.

Teşekkür ediyorum. Ben araya girdim, özür diliyorum.

MODERATÖR - Sağolun hocam, iyi yaptınız. Şimdi ben Sönmez Hocaya söz vereceğim ama bir şeyi daha vurgulamak istiyorum. Mesele bizim daha önce düzenlediğimiz çalıştaylarda hemen her oturumda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın meşruiyeti, statüsü tartışıldı, konuşuldu. Fakat burada bütün ilahiyatçıların, İlhami Hocayı biraz ayırarak, çünkü tam ne dediğini o bağlamda tam anlayamadım. İlahiyatçıların tamamının Diyanet'i sahiplendiği anlaşılıyor. Yani kurumsal olarak bir meşruiyet sorunu herhangi bir şekilde burada dile getirilmedi.

KATILIMCI - İstisnalar da daha konuşma yapmadı.

MODERATÖR - Burada, hayır şey için söylüyorum bunu. Birinci ve ikinci çalıştaylarda bu konu neredeyse iki saat süren tartışmalara yol açtı. O anlamda, sizi bilgilendirmek için söylüyorum. İlahiyatların, ilahiyatçıların bu konuda bir endişeleri ya da bir problematiklerinin olmadığı anlaşılıyor.

SÖNMEZ KUTLU - Sayın Bakan, Sayın Başkan, değerli bilim adamları hepimizi saygıyla selamlıyorum. Tabi pek çok şey söylendi ama ben özellikle Alevilikle Sünnilik ifadeleri çok sık kullanıldığı için bu kavram karmaşasının önüne geçebilmek için, bir defa sanıyorum hem Sünnilik algısında hem Alevilik algısında çok büyük sorunlarımız var. Yani Türkiye'de tarihsel anlamda, siyasal bedenli bir Sünnilik söz konusu değil, çünkü halifelik yok, şer'i hukuk yok veya farklı şekillerde geçmişteki mezheplere göre hareket ederek, işte kadıların hüküm vermesi söz konusu değil. Dikkat ederseniz Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş kanununda belirtilen İslam'ın ibadet ve inancıyla ilgili bir görev-

3. Alevi Çalıştayı

lendirme söz konusudur. Bu gösteriyor ki mezhepler ve tarikatlar ya da dini oluşumlar üzerinden bir din anlayışı oluşturma fikrine Cumhuriyetin başlangıcından itibaren karşı çıkıldı. Burada Sünnilik için Diyanet İşleri Başkanlığı kurulmuş değildi. Ne zaman kullanıldı, devleti meşrulaştırmak veya bir takım uygulamaları meşrulaştırmak için Sünnilik zaman zaman kullanıldı. Alevilik de daha çok laikliği meşrulaştırmak için kullanıldı. Fakat burada Sünniliklerden ve Aleviliklerden bahsediyoruz. Bugün de öyle, geçmişte de öyleydi. Asla bir blok değil bu. Farklı farklı görüşler var, kimse üzerinde durmadı ama biz Alevilik tire Bektaşilik diye hep konuşma, yazılarımızı, makalelerimizi yazarız. Burada tabii çok riskleri de var. Avantajları da var böyle kullanmamızın. Bir defa, Alevilik tire Bektaşilik dediğimizde, Aleviliğin dışında Bektaşiler de söz konusu. Ama şu anda bütün konuşmalarımızı Alevilik şemsiyesi altında kullanıyoruz. Ve burada asıl bunun içerisinde ana damar Kızılbaşlık ve Bektaşilik olarak birbirinden farklı yönleri söz konusu. Bugün öyle bir Alevilik portresi çizildi ki birçok arkadaş ifadelerinde kullandı. Biz aslında ve bizim dışımızda basına yansımış ya da biz ilahiyatçılar olarak bir çoğumuz bu algılamaya biçimini belki dışarıdan alıyoruz. Kendi araştırmalarımızda ortaya koymuş değiliz. Yani Alevilik dediği zaman sanki tek bir blok, namaz kılmayan, işte oruç tutmayan... Türkiye'nin gerçeklerini maalesef bilmiyoruz. Toplumsal dokuyu ve Aleviliğin toplumsal boyutunu henüz konuşmadık hiç.

Bakın ben izinden geliyorum, Erzincan'dan. Buraya gelmeden, şöyle bizim civardaki Alevi köylerine bir uğrayayım dedim. İliç Nahiyesi'ne, Kemaliye, Refahiye, Kemah'a uğradım. Halkla konuşurken halkın namazla, oruçla bir derdi yok. Hatta ve hatta son zamanlarda cemevi söylemi, bir ibadethane olarak araştırmalar, anketler gösteriyor, yüzde altmışa çıkmasına rağmen, bu köylerde, cemevli olan köylerde dahi cami isteyen Alevi köyleri var. Buna kimse zorlamıyor. Yani öyle enteresan yapılarla karşı karşıyayız ki biz bunu böyle çuvala koyup, bu Alevidir, bu cemevi vardır, başka hiçbir ibadethane, camiyi kabul etmez... Bu algı biçimimiz çok yanlış.

3. Alevi alıştayı

Bugün Sivas, Tokat, Amasya civarında çok ciddi ölçüde cemevi ve camisi olan köyler vardır. Programlarda konuştuğumuz zaman, televizyon programlarından sonra bizi telefonlarla arıyorlar. Bakın bir örnek vermek istiyorum, Yozgat'ın bir köyünden. Programdan sonra bana telefonla ulaştı. Hocam dedi; Bizim köyümüz Alevi bir köy. Cemevi de var cami de var. Fakat ben hem Aleviyim ama beş vakit namazımı kılıyorum. Buna rağmen Aleviliğe devam ediyorum. Ben Aleviyim ama şu anda örgütlü Alevilik bizi öyle bir duruma getirdi ki tek tipleştirmeye doğru götürüyor bizi. Ve bize cami yerine cemevi empoze etmek suretiyle, camileri bizim ibadethanemiz olmadığı şeklinde bir empozede bulunarak, camilere karşı durmaya bizi kışkırtıyorlar. Ben Aleviyim, namazımı da kılarım, cemimi de yaparım, cemevine de giderim...

Öyle yerler var ki üst katı cami olup, alt katı cemevi olan yerler var. Bizim aslında toplumumuz, bu hoşgörüsüyle bu olayı çözecek ama burada asıl sorun, Aleviliği tek tipleştirmek ve bu tek tipleştirme sonucunda, örgütlü Alevilik söylemiyle sorunu çözmeye çalışmanız. Bugün karşı karşıya bulunduğumuz sorunlardan birisi bu. Burada yapılması gereken bana göre şimdiye kadar tartışıldı. Efendim, neden Aleviler Diyanet'te temsil edilmiyor? şu anda kuruluş amacı itibarıyla Diyanet İşleri Başkanlığı'nın geçmişten beri hep mezhepler ve siyasi kanaatler üstülüğü vurgulanırken, aslında Sünnilik de temsil edilmiyor idi. Öyle bir algı yanlışlığımız var ki Sünnilik denilince artık toplumda namaz Sünnilik oldu, cami Sünnilik oldu...

Ama biz şimdi konuşurken de din kültürü ve ahlak bilgisi programlarına baktığımızda, işte namaz anlatılıyor, Alevilik'de namaz yok, bu bize hitap etmiyor... şimdi buradan din öğretiminde yaşanan bir soruna dikkat çekmek istiyorum. Bir defa Aleviliğin dini statüsünü belirlemek zorundayız. Hangi Alevi örgütü veya temsilcisi, neyi iddia ederse etsin, o Alevi örgütünden bağımsız, tarihsel gerçekliği ile bir Alevilik, ben genel konuşmak istemiyorum, bir Kızılbaşlık, bir Bektaşilik, belki daha da ayrıştırırsak, işte Abdallar, Işıklar, Tahtacılar, Kalem birçok farklı farklı grupları var. Bu sorunu din öğretimine yansıtacağımız

3. Alevi Çalıştayı

zaman birçok eğitimci arkadaş Türkiye’de, Batıda olduğu gibi dini çoğulculuk söyleminin altına sığınarak, Türkiye’de dini çoğulcu bir eğitim modelini önermeye çalıştılar.

Olaya sadece ve sadece Alevilik sorunu olarak bakmak bence doğru değil. Olay, dini düşüncede, din özgürlüğü alanında Türkiye’de yıllardır yaşanan sorunlarla ilgili. Bu boyutuyla Türkiye’de bütün tasavvufi oluşumlar aynı sorunları yaşıyorlar. Bugün biz şuna karar vermek zorundayız; Biz toplumsal ve dini yapımızın, geleneksel olarak tarihsel süreçte bugüne kadar gelen yapılarını esas alarak mı sorunlarımızı çözeceğiz, yoksa Avrupa modelini esas alarak mı? Avrupa müktesebatını kullanarak mı çözeceğiz? Eğer Avrupa müktesebatını esas alırsak ki bu süreç ona doğru götürüyor, Aleviliği farklı bir din algılaması ki bu Avrupa’dan, zaten Almanya’dan geliyor. Örgütlü Aleviliğin iddiası da bu. Aynen Protestanlık ve Katolikliğin Avrupa’da din olarak algılandığı gibi, ibadethanesi, eğitim hakkı vs olduğu gibi. Çünkü orada şunu istiyorlar; Bir temsil hakkı, örgütlenme, bir topluluğu var mı, akidesi var mı? Ondan sonra bu bir dini gruptur. Ona göre hakları tanınıyor. Böyle bir şeyle hareket ettiğimiz zaman Türkiye’de Sünniliği örgütlenmiş biçimi yoktur. Çağdaş dini akımların örgütlenmiş biçimi vardır. Dernekleriyle, vakıflarıyla.

Dolayısıyla Avrupa müktesebatı üzerine sorunu çözmeye kalktığımızda, bugün din eğitimi dediğimiz olay, Türkiye’de her bir cemaatin kendisinin vereceği bir modele dönüşecektir. Birden fazla din eğitimi, alternatif din eğitimlerine sebep olacaktır. Bu verilebilir mi, eğer böyle bir şey verirse, o zaman en mağdur duruma düşecek olan Sünnilik olacaktır ve yine aynı şekilde Aleviler mağdur olacaktır. Açıkça söylemek gerekiyor, bugün ne Sünnilik bizim insanımızın bütün ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir ne Alevilik Alevilerin ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Yapılan araştırmalar...

MODERATÖR - Hocam şimdi siz bütün ömrünüzü Aleviliğe hasretmişsiniz ama bugün şey yapmayın diyorsunuz yani.

SÖNMEZ KUTLU- Efendim...

3. Alevi alıştayı

MODERATÖR - Bir Şey yapmayın mı diyorsunuz?

SÖNMEZ KUTLU - Önerim var. Geliyor, alternatif olarak... Yapalım...

MODERATÖR - Buyrun.

SÖNMEZ KUTLU - Bugün öyle bir duruma gelmiş durumdayız ki eğitimde yapılacak yani Aleviliğe yer verelim derken, olayı sadece Aleviliği eğitime nasıl konu ederiz sorunuyla çözmeye çalışıyoruz. Bana göre farklı din anlayışları eğitime nasıl konu edilir, soruna böyle başlamak gerekiyor. Çünkü yarın Alevi kesime böyle bir Şey eğitim olarak verildiği takdirde, bu laik okullarda ne kadar mümkün, bunu birazdan tartışacağım.

Diğer bütün ekoller ve dini cemaatler örgütlü yapıya sahip olduğu için, okulları olduğu için Avrupa'da olduğu gibi din eğitimini bütünüyle onlara bırakmak gerekiyor. Biz burada Sünni İşlam ve Alevi İşlam Şeklindeki kullanımları, çok dikkatli kullanmak zorundayız. Bana göre Sünni Müşlümanlık ve Sünni dindarlık olabilir. Alevi Müşlümanlık, Alevi İşlam Şeklinde bir tanımlama doğru değildir. Alevi Müşlümanlığı olabilir, dindarlığı olabilir. Eğer İşlam'ı bu ikisinden ayırmazsak, bunlardan bağımsız tarihsel gerçeğliğini kabul etmezsek, o zaman İşlam'ı mezheplere ve tarikatlara kurban etmiş oluruz. İşlam eğitimi yerine, mezhepler üzerinden, din anlayışları üzerinden İşlam'ı öretmeye kalkarız ki, o zaman mezhebi eğitime dönüşmüş olur.

Benim önerim şu; din eğitimi ve öğretiminde önümüzde bir yasa var. Anayasanın 24. maddesinde iki bölümden oluşan, birisi din öğrenimi yapılr Şeklinde zorunlu olarak, ikincisi ailelerin isteğine bağlı olarak din eğitim ve öğretiminden bahsediyor. şu ana kadar din öğretimi yürürlüğe girmiş durumda zorunlu olarak ama ailelerin isteğine bağlı bir din eğitim ve öğretimi henüz Türkiye'de yürürlüğe girmiş değildir. Bunu çözebilmek için, bana göre İşlam bütün Sünni ve Alevisiyle ortak bir değer olarak, okullarda bir sosyal bilim olarak, herhangi bir mezhep üzerinden değil, bir telkinatta bulunmaksızın, bir

3. Alevi Çalıştayı

din kültürü olarak verilmeye devam etmeli ama din eğitimi kısmının yeniden yapılandırılması gerekiyor. Bunu yaparken örgün öğretimde değil, yaygın öğretimde yapılabileceği kanaatindeyim.

Şöyle, mesela Türkiye’de Alevi veya Nusayri veya Yezidi çeşitli gruplar var. Bunların yerleşim alanları farklı farklı. Türkiye’nin bütün eğitim sistemine bunları koymak ve örgün eğitimde verebilmek hem fiziki imkanlar açısından, hem diğer açılardan mümkün değil. Sorunu yerinde çözmemiz gerekiyor. Bunun da yolu halk eğitim merkezleri yoluyla, Milli Eğitim Bakanlığı’nın hazırlayacağı paydaşlarla, o zaman oturup din eğitimi yapacağı için, bir din öğretimi değil, din eğitimi yapacağı için paydaşlarla, gerekirse Cem Vakfı’yla gerekirse diğeriyle oturup, gerekirse bir başka grupta oturup müfredatını bilimsel program geliştirme anlayışlarına uygun olarak, çocukların psikolojik gelişimlerine uygun olarak, hangi aşamalarda verileceğini tespit ederek verebiliriz.

Ben bir tarikat eğitiminin, yetişkinlere yönelik bir eğitim olduğu için, asla laik bir eğitim sisteminde, okul içerisinde verileceği kanaatinde değilim. Çünkü böyle bir durum zaten gerek Bektaşilerde gerek diğer birçok tarikatlarda, tarikata her yaştaki insan alınmaz, belli gruptaki insanlar yani belli yaş grubunu aşmış, ikrar verilmiş olanlar girebilir, önemli törenlere... Bu açıdan bunu aynen eğitim olarak sınıf ortamına taşımak mümkün değildir.

O zaman bir başka şey, mezheplerle ilgili bilgiler ve tarikatlarla ilgili bilgiler eğitimi bütün kademelere yayabilecek genişlikte bir bilgi değildir. Bunları bir dönemde verebiliriz. Bunun yolu her bölgede; kim, hangi cemaat... Cemaat derken burada Alevilik olabilir, başka mesela Şafilere bile bu konuda talepleri var. Yarın Alevilik konusunda böyle bir açılım söz konusu olduğunda diğer gruplarda talepte bulunacaktır.

Devlete düşen ilkesel açılım yapmaktır. Belli bir şahsa, belli bir gruba yönelik bir açılım yapmak sorunu çözmek. Yeni sorunlara sebep olur. Onun için önümüzde iki büyük engel var. Birisi ya doğrudan doğruya Tekke ve Zaviyeler Kanununu kaldırma şeklinde değil ama

3. Alevi alıştayı

bugünkü modern anlamda Türkiye’de biliyoruz ki her tarikat kontrolsüz bir şekilde istediği şeyleri yapabiliyor. Bunun yerine, yeni bir örgütlenme biçimiyle, bu taleplere belki cevaplar verilebilir ama bunu mutlaka devletin kontrolünde, bilimsel yollarla ve program geliştirme mantığına uygun olarak yapmak şartıyla... Burada özellikle Alevilerin, Diyanet İşleri Başkanlığı’nda temsil edilmediğini ve Diyanet’in bir Alevilik hafızasının olmadığına da belirtmek istiyorum. Maalesef yıllarca Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Alevilik hafızasını bir kişi ya da birkaç kişi tespit ediyordu ama bugün yazılı kaynakları yayınlandığında, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınladığı için bir olumsuz yaklaşım söz konusu. Ben bu fikri ortaya atanlardan birisi olarak, yazılı kaynakları yayınlayalım dediğimde amacım şuydu; Alevilik kendi öz kaynaklarına dönerek, gelenekli ve otantik yapıya sahip Aleviliği kendisi yeniden üretsin. Ama bunu yayınlayacak olan kurum Diyanet İşleri Başkanlığı olmamalıydı. Bilimsel araştırma merkezleri olmalıydı ve ondan sonra Diyanet İşleri Başkanlığı bunu bir set olarak alıp, hediye edebilirdi çeşitli yerlere.

Diğer taraftan bu projenin içerisinde, o zaman ben 2003 yılında veya 2004 yılında bir dini yayınlar kongresinde dile getirmiştim, öncelikle Kur’an’la başlamak gerekiyor. Mesela Bedri Noyan’ın Kur’an meali vardı. Basılabilirdi veya bir hadis seçkisi üzerinden bir seçki yapılarak basılabilirdi ama öyle yayınlar yapıldı. Şu ana kadar eleştiriler yapılmadı ama yazılmadı, belki ben ileride yazmak da istiyorum. Yapılan yayınlar, daha önce yayınlanmış yayınlar hatta bir kısmı tahkikli neşir olmadığı için Bektaşiliğin Hanefilikle olan ilişkisinin metinlerde yer aldığı halde, yayınlanan metinlerde de görmezlikten gelindiğini de görüyoruz yani. Bunları çok dikkatli bir şekilde...

MODERATÖR - Hocam, başımıza iş açmıyorsunuz değil mi?

SÖNMEZ KUTLU - Efendim?

MODERATÖR - Başımıza iş açmıyorsunuz değil mi? Yani çalıştayı bu tür bilgilerle..

SÖNMEZ KUTLU - Bilmiyorum yani.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Bilmiyorum. Tamam, bunları da öğrenmiş oluyoruz.

SÖNMEZ KUTLU - Yani...

MODERATÖR - Demek ki bu bilgilerde de bir eksiklik var.

SÖNMEZ KUTLU - Ama iş açacaksa başınıza söylemeyeyim.

MODERATÖR - Hayır yani demek ki bu klasiklerde de Aleviler bir duysa, şimdi çok daha karışık şeyler olacak.

SÖNMEZ KUTLU - Ama hocam Bektaşî diye anlatıyor.

MODERATÖR - Gerçekten, tabi ki doğrudur Sönmez Hoca.

SÖNMEZ KUTLU - Şimdi son sözlerimi bitirmek istiyorum o zaman.

Şu anda bizim yani bu çalıştayların da belki olumsuz yönde bir sonuç da verebileceğinden endişe ediyorum. Bir muhayyel Sünnilik ve bir muhayyel bir Alevilik üretmeye çalışıyoruz ve bu Alevilik, Alevilik ve Sünnilik karşı karşıya getirilerek çatışmacı bir ruhla inşa edilmeye çalışılıyor. Efendim, Alevilik sözlü kültür, Sünnilik yazılı kültür. Alevilik işte semboller üzerinden de ayrıştırılıp cami, cemevi, içki içip içmeme... Bugün yapılan araştırmalar gösteriliyor ki cemevi yapıldığı halde devam etme oranı yüzde 17. Avrupa'da din eğitim ve öğretimine, ayrıca Alevilik için özel bir din kültürü konulduğu halde devam edenlerin sayısı sekizi, onu geçmiyor. Birçoğu birbirine güvenmediği için hocasına, Cem Vakfı'na veya başka birine ait olduğu için oraya devam etmiyor öğrenciler yani onu da bilelim.

Bugün sorunumuz bence Alevilik ve Sünniliği öne çıkararak, tarihsel kimlikleri yeniden keskinleştirmek yerine, bunları olduğu yerde tutup, İslam'ı öne çıkarmak suretiyle ortak paydada yeni çözümler üretmeliyiz. Aksi takdirde geleneksel keskin kimliklerin çatışmacı ruhu yeniden öne çıkıp daha farklı sonuçlar doğurabileceği kanaatindeyim. Yeni çözümler yeni sorunlar getirebilir.

3. Alevi alıştayı

Teşekkür ediyorum. Başka söyleyeceklerim var ama bu kadarla yetineyim.

MODERATÖR - Sönmez Bey çok teşekkür ediyoruz. Değerli konuklar biraz sonra basın toplantısı gerçekleştirilecek. Tabi hiç söz almayan veya tamamını sunamayan arkadaşlarımız var. Onlara da yer vereceğiz ancak basın toplantısından sonra bunları gerçekleştireceğiz. Şimdi basın mensuplarını içeriye alacağız. Bilahare tartişmamıza devam edeceğiz. Dolayısıyla ara veriyoruz.

MODERATÖR - Değerli bilim adamları, kıymetli gazeteci arkadaşlarımız ve medya mensupları, bugün tamamını ilahiyat fakültelerinin değerli öğretim üyelerinin oluşturduğu bir alıştayı daha tamamlamış bulunuyoruz. Üçüncü alıştayımız başarıyla sonuçlandı. Şimdi Sayın Bakanımız Faruk elik bir kapanış konuşması yapacaklar. Buyrun Sayın Bakanım.

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK - Teşekkür ediyorum.

Değerli katılımcılar, değerli basın mensupları, bugün burada ilahiyatçı akademisyenlerimizle birlikte Alevilik konusunu daha çok sosyal bir gerçeklik olarak tüm yönleriyle ele aldık.

Toplumumuzun dini hayatını, akademik anlamda ele alan ve bugüne kadar belli bir birikime sahip olan akademisyenlerimizin görüş ve düşüncelerinin yolumuzun aydınlanmasında önemli katkılar sağladığını ifade etmek istiyorum. Daha önceden de vurguladığımız gibi biz Aleviliğin tanımlanması gayreti içerisinde değiliz. Biz kendisini Alevi-Bektaşi olarak gören ve tanımlayan vatandaşlarımızın dile getirdikleri sorunları, nasıl çözüme kavuşturabiliriz konusu üzerinde yoğunlaşıyoruz.

Demokratik, laik devletin dini inanç ve düşüncelere yönelik belli tariflerle vatandaşlara bir fikri dayatması söz konusu olamaz, olmamalıdır.

3. Alevi alıştayı

Sosyal hukuk devleti ancak insan haklarına dayalı olarak ayırım yapmadan, dini hizmetlerin ve taleplerin karşılanmasının önündeki engelleri kaldırmakla yetinmelidir. Çağdaş hukuk devletlerinde her inanç mensubu, inancını hiçbir komplekse ve psikolojik baskıya maruz kalmaksızın rahatça ifade edebilmeli ve yaşayabilmelidir. Kısaca devlet inanç sahiplerine eşit yakınlıkta olmalıdır.

Değerli konuklar, giderek küçülen dünyamızda toplumlar ve kültürler arası ilişkiler yoğunlaşmış, ie kapanmak veya görmezlikten gelmek suretiyle, ötekinden uzak yaşamak neredeyse imkansız hale gelmiştir. Dışa dönük ve rekabet edebilir bir toplum olarak gelişmenin vazgeçilmez koşullarından biri, hiç kuşkusuz kültürel ve sosyal ilişkilerdeki çeşitlilik ve zenginliktir. Aynı coğrafyada aynı havayı barış içinde teneffüs edebilmenin formülü birlikte yaşamaktır. Genel anlamda Türkiye tarihinden bugüne bunun en güzel örneklerini vermiştir. Bir arada yaşama tecrübemiz Alevi-Bektaşi vatandaşlarımızın sorunlarını, temel hak ve özgürlükler çerçevesinde çözüme kavuşturmamıza da yardımcı olacaktır. Elbette ki bu çalıştayların yüzlerce yıllık sorunları bir anda çözmelerini beklemek de doğru değildir. Ancak bugün üçüncüsünü düzenlediğimiz çalıştayların, toplumumuzun özünde bulunan birlik ve beraberlik ruhunu pekiştirmek adına önemli katkılar sağladığına inanıyorum.

Değerli konuklar, değerli basın mensupları; Konu çok boyutlu ve tarihsel derinliği olan hassas bir konudur. Siyasi iradenin, toplumsal bir sorunu çözerken başkaca sorunların oluşmaması için tüm toplum katmanlarından ve dinamiklerinden destek ve teşvik olarak yola çıkması son derece önemlidir. Bu sebeple kalıcı çözümler için karşılıklı hoşgörü çerçevesinde toplumsal bir buluşmaya, müzakere ve muhabbete ihtiyacımız vardır. Bugün ilahiyatçı akademisyenlerle çok önemli kazanımlara ulaştık. İlahiyat alanının değerli öğretim üyeleri empati, ötekini dışlamama, farklılıklarla birlikte yaşama iradesine sahip olma gibi bugün pek çok noktada ihtiyacımız olan konularda işimizi kolaylaştıracak açılımlar sundular. İlahiyatçılar ıtası yüksek bir sorumluluk bilinciyle, özeleştiri yaptılar, Alevi kardeşlerimizin varlık ve

3. Alevi alıştayı

beyanları karřısında kendilerine dűřen sorumlulukların neler olduėunu sorguladılar. özűme yönelik fikirlerini bizlerle paylařmalarından dolayı, deėerli katılımcılarımıza bir kez daha teřekkűr ediyorum.

Bildiėiniz gibi Cuma gűnű Ramazan ayı bařlıyor. Bűtűn milletin ve İřlam aleminin Ramazan Bayramını kutluyorum ve hepinize teřekkűrlerimi sunuyorum. Saėolun, var olun.

MODERATűR - Evet, teřekkűr ediyoruz Sayın Bakanım. Deėerli basın mensupları, biz gűrűřmelerimize biraz daha devam edeceėiz. Bu nedenle kısa sűre içerisinde salondan ayrılırsanız memnun oluruz...

Evet, değerli konuklar tekrar başlıyoruz. Toplantıyı, maalesef sűresi içerisinde, bűtűn katılımcıların konuşmasını sağlayarak tamamlayamadığımız için biraz uzatmak zorunda kaldık. Bu beklenebilir bir şeydi aslında. Hiçbir konuşmacının sunumunu kesmek istemiyoruz. şimdi Sayın Bakanım da erkenden ayrılacağı için bir konuşma yapma gereği duyuyor. Buyrun Sayın Bakanım.

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK - Deėerli hocalarım ben de çok teřekkűr ediyorum. Yanılmıyorsam yedi hocamız kaldı konuşacak. Doėrusu zevkle yedi kişiyi de dinlemek isterdim ama kayıtlara geçtiği için, oradan takip edeceğimizi ifade etmek istiyorum. Yurt dışına çıkmam gerekiyor, sűre daraldığından erken ayrılmam gerekiyor.

Bu arada bir iki hususu belirtmek istiyorum. Bu alıřtayı ilkinin Alevi kanaat űnderleriyle bir araya gelerek bařlattık. Doėrusu bir araya gelmeme konusunda da bir direnç vardı. Bir araya gelirken, toplantıya giriř anında beyanları vardı. İki gűn sonra da toplantıdan ayrılıřlarında bir beyanları oldu. Aralarında çok ciddi farklar vardı. En azından Alevi kanaat űnderlerinin bir masa etrafında buluřmalarını temin etti bu alıřtay. O da űnemli deėil. Toplantının sonunda ben kendilerinden rica ettim, dedim ki; bundan sonra siz kendi aranızda bir araya gelin. Sorunlarınızı kendi içinizde tartıřın. Kendi içinizde birlik bűtűnlűk çok űnem arz ediyor. Bűlűk pűrűk olduėunuz zaman doėrusu bu

3. Alevi alıştayı

değerlendirmelerde daha çok karşılıklı sorunlarınız gündeme geliyor ve soruya neşter, soruya tedavi olma konusunda ciddi sıkıntılar yaşıyoruz... Tabi salondan muhabbetle ayrıldılar, güzel bir alıştay oldu birincisi.

Akabinde genel akademik camiayla bir araya geldik. İşin psikolojik boyutu d olmak kaydıyla çok yönlü değerlendirmeler yaptılar. O toplantıdan da çok verimli bir şekilde ayrıldığımızı ifade etmek istiyorum.

Bugün de gerçekten, ilk toplantıda Alevi kesiminin ilahiyat ve Diyanet camiasına yönelik önyargıları vardı, bunu görmüştük. Bugünkü bu toplantıyı ben doğrusu onların izlemesini çok isterdim. İnşallah onu gerçekleştireceğiz. Bugün burada yapılan değerlendirmelerle onların ilahiyat kesimine bakışları arasında çok büyük uçurumlar var. Onun için ortaya çıkan özeleştiriler, değerlendirmeler, 72 milyonu sahiplenme konusunda ne çıkan fikirler gerçekten çok saygın fikirlerdi.

Ben ayrıca teşekkür ediyorum, sayın hocam söyledi yanılmıyorsam, Sünni kanaat önderlerinin de görüşlerinin alınması diye. Bu çok önemli. Bunu Ramazan ayında gerçekleştirme çabası içerisinde olacağız ve daha sonra da birkaç alıştayımız var. O alıştayların neticesinde belki bu çalıştayların içerisinde belirlenen heyetlerle karşılıklı bir araya gelebiliriz. Ayrıca, hem Alevi hem Sünni kesimden katılımcıların yer alacağı birkaç günlük bir alıştay da planlıyoruz. Umarım hayırlısıyla bunları gerçekleştiririz.

şimdi son olarak şunu ifade edeyim. Burada zerine basa basa ifade edildi, diyalog, diyalog. Bu kısa süre içerisinde şahsen bakan olarak benim yaptığım temaslardan son derece olumlu neticeler aldığımı ifade temek istiyorum. Tabi fikri sabit olan insanlar vardır, değişmesi mümkün değil, bunlar da çok doğal. Dediğim dedik diyen insanlar da vardır. Bu arada çok esnek, olaylara bir insan olarak yaklaşım ortaya koyan veya inancı gereği, hassasiyetleri gereği yaklaşım içerisinde olan çok farklı kesimler var. Onun için diyalogu önemsiyorum.

Bu alıştayların hiçbir faydası olmasa, birçok kesimin bir araya

3. Alevi alıştayı

gelmesi, devletle bir araya gelmeleri birçok önemli kapıyı açacaktır. şahsen ben bunun olacağına inanıyorum. Tabi ki çok tarihi derinlikleri olan bir konu. Ancak bu boyutuyla da devlet sahiplenmemiş işin doğrusu. Alevi katılımcılar da bu durumun altını çalıştayda çiziyorlar. Ciddi bir şekilde, acele etmeden de yani bir siyasi bir rant elde edelim, kısa süre içerisinde burada bir şey oluşturalım heyecanı, hevesi, kaprisi içerisinde değiliz. Bu konunun ciddiyeti çerçevesinde, süreç içinde ne gibi adımlar atılır, ne gibi açılımlar gerçekleşir, bunları yaparken tabi mevcudu tahrip etmeden, bu yönü de çok önemli. Yani bir şeyi inşa ederken, bir tarafı yıkmak gibi, bir yol da doğru değil. Ama herkes herkesi anlarsa ben inanıyorum ki o anlayış çerçevesinde herkes herkese saygı duyacak ve böylece huzurun temini veya huzursuzluğun oluşmaması konusunda bir mesafe alacağımız inancındayım.

Tekrar hepinizden özür diliyorum, normalde bu toplantıları sonuna kadar izliyorum ama daha önceki bir program gereği havaalanında olmam gerekiyor. Bundan dolayı çok değerli hocalarımı izleyemiyorum ama onlar mutlaka kayıtlarda olduğuna göre oradan takip edeceğimi de ifade ederek, tekrar şükranlarımı sunuyor ve Allah'a ismarladık diyorum.

MODERATÖR - Evet değerli konuklar, akşam olmuş bu arada. şimdi Hüseyin Algül'le başlıyoruz. Yalnız süre konusunda bir pazarlık yapalım. şimdi hiç konuşmayan değerli konuklarımızın isimlerini sıralamak istiyorum: Hüseyin Algül, Süleyman Uludağ, Erdal Baykan, İzzet Er, Hayri Kırbaşoğlu, Yaşar Nuri ztrk ve İsmail Kara.

Daha sonra ise dileyene kısa kısa konuşma hakkı vereceğiz. Hüseyin Bey buyrun başlayın.

HÜSEYİN ALGÜL - Sayın Başkan, saygıdeğer ilim adamları, değerli hocalarım hepinize teşekkür ediyorum.

Sabahtan beri bir ana konuyu tartışıyoruz ve fikirlerimizi belirtiyoruz. Tabi ilerleyen saatlerde tekrarlar olabilecektir ama mümkün mertebe farklı olabilen veya benzer olsa da farklılıkları olabilen bazı konularda toplantıya katkı vermeye çalışacağım.

3. Alevi alıştayı

Konu zihniyet, sosyal münasebet, organizasyon, kurumlaşma sũreci açısından ele alındı. Bu organizasyon meselesinde özelikle teşkilatlanma, personel ve cemevlerine ibadet evi denilip denilmeyeceği konusunda da tartışmalar oldu ve az önce bunun mũmkũn olamayacağı Fiğlalı hocamın bir örneğiyle ve Sönmez beyin açılımla ortaya çıktı. ũnkũ farklı bir din algılaması söz konusu olabilir. Alevi kesimdeki kardeşlerimizin kendileri de bu konuda baştan sona ittifak etmiş değiller. O bakımdan ben diğer iki konudaki katkılarımı mũsaadenizle belirtmek istiyorum.

Sosyal mũnasebetlerde yani Alevi kardeşlerimizle biz ilahiyatçılar veya işte Sũnni camia diyelim adına, ne dersek fark etmiyor, nasıl bir ilişki içerisindeyiz? İşte evlilik alışverişleri, sũnnet merasimleri, cenazelere katılımlar, bir işyeri aılısında tebrikler, ticari alışverişler, ortaklıklar noktayı nazarından meseleye baktığımız zaman dũne göre bugũn biraz daha açılımlar içinde olduğumuzu grũyoruz.

Bu noktada ben doğan mekanizmanın işletilmesi gerektiği kanaatindeyim. Yani benzerliklerin buluşma noktalarının ne çıkarılması, negatifi dũzeltme çabaları yerine, olumluyu gũclendirme gayreti içinde olmamız gerektiğini dũnũyorum. Sıkıntılı ve iyi gũnleri kendi ilişkilerimizde olduğu gibi paylaşma anlayışının ne çıkarılması gerektiğine inanıyorum.

Tunceli mũftũsũ hocamızın kendi bölgesinde yaptığı çalışmalarda anlatılan gũzel örnekler var. Bunun başka yerlerde yapılış olanları da var. Bendeniz de 96-2000 yılları arasında Hasan Onat hocama dekanlığı devretmeden önce, 3 yıl 4 ay kadar Gazi niversitesi Çorum İlahiyat Fakũltesi'nde dekanlık yaptım. O dönemde gũzel ilişkilerimiz oldu. Salim hocamla da beraberdik, Salim ėũt hocamla. Efen- dim, cem evlerinden geldiler, yetkililer tebriklerde bulundular. Oraya vardığımızda, hani biz karşı ziyaretlerde bulunduk. Muharremlerde aşure ikramlarına topluca gittik arkadaşlarımızla. Cemevlerine katıldık, sohbetler oldu, izledik. Onlar da bize geldiler.

Kesinlikle şirinlik yapmamak kaydıyla ve kendilerini Sũnni bir çizgi- ye davet etmek gibi bir niyetimiz olmaksızın kurduğumuz bu mũnase-

3. Alevi alıştayı

betlerden sonra cami talepleri geldi. Ve o dönemde mft arkadaşımız, Yusuf Atlas diye yanılmıyorsa bir kardeşimiz, onun da desteğiyle paralar toplanarak Alevi mahallelerinden birinde büyükçe, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda hazır rneği olan bir planda getirilmek suretiyle, güzelce bir cami yapıldı. Ve hakikatten Ramazan ayı peşinden girmişti, güzel bir katılım oldu. Bayanlar geldiler, çocuklar geldiler. O yazın Alevi kardeşlerimizin çocukları yaz Kur'an kursuna dahil oldu. Esnaftan büyük yardımlar ortaya ıktı. Kıyafetler alındı vesaire, güzel bir armoni, güzel bir uyum, güzel bir diyalog gerçekleştirilmiş oldu.

Onun dışında, cemevinde de bulunan cemaatler yani kişiler diyelim, görevliler, oda yapmışlardı. Mesela Cuma günü toplanıyorduk, biz hutbe okuyorduk, vaazlar ediyorduk. Çıkışta orada da buluşuyorduk. Bir köy odası gibi veya bir çay içme yeri gibi diyelim. Burada aynı zamanda kendi suallerine de cevaplar veriyorduk. Böyle bir tecrübe yaşadık. Yani bu tecrübeler yaşanabilir. Bulunduğumuz yerlerde bu kardeşlerimizle mukabil beraberlikler gerçekleştirilebilir ve sosyal münasebetler geliştirilebilir diye düşünüyorum.

Sönmez hocamın söylediği İslam st şemsiyesinde bu nevi birlik-telikler ve bu nevi gelişmeler olabilir diye düşünüyorum. Mesela, işte ben oradan yola çıkarak şu anda bulunduğum Uludağ İlahiyat'ta 10 Muharremlerde, 10 Muharrem anma içini başlattım dört sene evvel. Dördüncü senesindeyiz. Süleyman hocam da birkaçında bulundu, Uludağ hocam. Dini musiki hocamız Bektaşi nefeslerinden okuyor, Hazreti Hüseyin'le ilgili mersiyeler okunuyor. Sohbet yapılıyor ve aşure ikram ediyoruz, herkes de davetlidir. Fakültemizde bunu yapıyoruz.

Dolayısıyla yani hani şu iştirak, şirinlik olsun diye değil ama 10 Muharrem günü veya haftası bir ne yapıyoruz? Biz niye Alevi kesimde veya Hazreti Ali merkezli fırkaların olduğu bölgelerde yoğun yasların icra edildiği bir zaman biz camia olarak bu konuya nasıl bakıyoruz, nasıl yaklaşıyoruz? Bizler de kendi geleneğimizle bağlantılı olarak ehlibeyt muhabbetini ne çıkarmak suretiyle Hazreti Hüseyin'i anabiliriz, anmalıyız.

3. Alevi Çalıştayı

Bu hadiselerin arkasındaki Emevi zulmünü anlatmalıyız. Efendim medyada programlar yapmalıyız. Gazetelerde yazmalıyız, konferanslar vermeliyiz diye şahsen düşünüyorum. Paylaşmanın bir yolu da budur ama kesinlikle, bak biz de bunu yapıyoruz diye değil, kendi anlayışımızın, inanışımızın, örfümüzün kültürel geleneğimizin bir devamı olarak bunu yapabiliriz.

Kutlu doğumlarda birlikte hareket edebiliriz. Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı hocamız, ona benzer bir şeyi arada söylemişti. İşte buraya gelirken şeyleri karıştırdım, Bektaşî nefeslerini, Hatayî'den bir şey buldum: Teala Şah... gel gör ki nuri huda geldi, cemi had mi embiya geldi, sevindi canı aşıklar açıldı bahtı sadıklar, çağırdı ruhi müminler sefa geldi. Peygamberimizi anlatıyor, hoş geldi, safa geldi, hatmi embiya geldi gibi tabirlerle. Kutlu Doğuma çok gidebilecek bir şey, bir katkı olabilir diye düşünüyorum. Veyahut da işte Mehmet Ali Hilmi Dede; Ta çıkar nispeti silsileyi ahdimiz, Ali'den hemin Hazreti Peygambere, Mürşidimiz Muhammed rehberimizdir Ali, Aşık olan can verir mürşid ile rehberine diyor. Veyahut da türkülerde dinlediğimiz, Ali bizim şahımız, Kâbe kiblegâhımız, Miraçtaki Muhammed, O bizim padişahımız, bu hep birlikte düşünebileceğimiz şeyler, paylaşabileceğimiz unsurlar. Dolayısıyla sosyal münasebetleri bu nevi renklendirmelerle geliştirebiliriz.

Zihniyet noktayı nazarında da bunu destekleyen unsurlar var. Hocam işğa bakıyorum. Yani Allah'ın birliğine inanıyoruz. Peygamber efendimize inanıyoruz. Peygamber efendimizin ehlibeytin, Hazreti Hasan, Hüseyin efendimizin dedeleri olduğunu görüyoruz. Hazreti Ali efendimiz de onun damadıdır. Bakın zihniyet noktayı nazarından da buluşacağımız, örtüşeceğimiz, adım atabileceğimiz çok noktalar olduğunu düşünüyorum.

Problem dağ gibi olabilir ama unutmamak lazımdır ki her dağın üzerinden bir yol aşip düze geçiyor. Biz bunu da aşabilecek, Türk milleti olarak, Türk tarihi tecrübesini arkamıza alarak bunu da aşabilecek bir gücü, bir performansı gösterebiliriz diye düşünüyorum.

3. Alevi alıştayı

Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Çok teşekkürler hocam. Sağ olun. Süleyman Uludağ Bey, buyrun.

SÜLEYMAN ULUDAĞ - Sayın Başkan, değerli meslektaşlarım hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Bu üç çalıştayın memleketimize, milletimize hayırlı olmasını canı gönülden temenni ediyorum, niyaz ediyorum. İnşallah bu çalışmalar bundan sonra devam eder. Eğer bu bir aılımsa, bu bir süreçse, bunun devam ettirilmesi gerekiyor.

Hazreti Peygamber, içlerinde en hayırlısı, az da olsa devamlı olanıdır diyor. Az da olsa devam ettirmek lazım. Devam ettirilmezse bu emekler heba olabilir. Esas netice o zaman alınacak diye düşünüyorum.

Günün bu saatinde konuşmak kolay bir şey değil. Üstelik meslektaşlarım çok güzel şeyler söylediler. Onlara ilave edilecek fazla bir şey bulmak da zor bir şey. Buna rağmen bazı konularda fikirlerimi ifade etme ihtiyacını duyuyorum.

Bunlardan birincisi şu; genelde benim görebildiğim kadarıyla akademisyen olmaları itibarıyla arkadaşların konuşmaları, tahlilleri genellikle teorik mahiyette, nazari mahiyette kaldı. Pratiğe dokunanlar oldu ama bana göre mesele teorik olmaktan ziyade, teori de çok önemli gayet tabi ama pratik tarafı daha önemli. Bu konuda pragmatik yaklaşımlara daha çok ihtiyaç olduğu kanaatindeyim. Bu sebeple Tunceli müftüsü Arslan Türk beyin yere basan, uçmayan, yere basan müşahedeleri, uygulamaları pratikteki çalışmaları çok dikkat edici bir şeydir. Umut veren şeylerdir, yön veren şeylerdir. Eğer bunu yapacak olursak bize bir örnektir diye düşünüyorum. Bu teorik konuşmalar eğer bizi o noktaya götürecekse bir mana ifade eder. Yani Arslan beyin yaptığı noktaya götürecekse bir mana ifade eder. Aksi halde teoride kalacaksa fazla bir anlamı olmaz diye düşünüyorum.

3. Alevi Çalıştayı

Pragmatik olmak gerekiyor. Aleviliğin inançları ne ölçüde Kur'a'na, hadise uygundur, değildir, Sünniliğe uygundur, değildir... Bunlar böyle toplantılarda üzerinde durulsa bile fazla yer verilmemesi gereken hususlardır diye düşünüyorum.

Aleviliği ve Sünniliği tarif bakımından bir şey söylemek istiyorum. Tarif etme insanın ihtiyacında vardır. Yani insanın fitratında bir ihtiyaç olarak mevcuttur. Bir Alevi Sünniliği tarif edecektir kendi inancına göre, mezhebine göre. Ona mukabil bir Sünni de ister akademisyen olsun, ister hoca olsun, ister olmasın, Aleviliğe bir bakış tarzı olacak, o bakış tarzına göre Aleviliği tarif edecek. Bu kaçınılmaz bir şeydir.

Bu tariflerden bir tanesine kısaca temas etmek istiyorum. İzzettin Doğan'ın bir tarifi var. Alevilik Kur'an'ın Türk yorumudur diyor kısaca. Uzun uzadıya izah etmek, Türk yorumudur diyor. Netice itibarıyla bir tarafı Kur'an, bir tarafı Türk anlayışı, Türk gelenekleri. Ama bununla yetinmiyor, ondan sonra tutuyor Sünniliği tarif ediyor ve diyor ki, Sünnilik de Kur'an'ın Arap yorumudur diyor. Bakınız bu ihtiyacı duyuyor yani Sünniliği tarif etme ihtiyacını duyuyor.

Ben şuna inanıyorum, bu tarife saygı göstermek gerekiyor. Gerek kendilerini tarif etmesine, gerekse Sünnileri tarif etmesine saygı duymak gerekiyor. Ama başka Alevi dedeleri, Alevi kanaat önderleri Alevileri başka türlü tarif edebilir. Birisi Alevilik laikliktir, birisi Alevilik insan sevgisidir, birisi Alevilik Anadolu'da oluşan bir kültürdür, birisi Alevilik saz, söz, sema der. Böyle çok çeşitli tarifler olabilir. Hepsini saygıyla karşılamak gerekiyor diye düşünüyorum. Ama buna mukabil bizim onları tarif etmemize de saygı duyulması gerektiği kanaatindeyim. Biz de kendimize göre tarif edebiliriz, etmeliyiz diye düşünüyorum.

MODERATÖR - Hocam şöyle bir durum var, özür dilerim, sözünüzü kesmek zorunda kaldım. Aleviler kendi dışındaki herhangi bir gurubun ya da kategorinin kendileri hakkında tanım yapmasına alerji duyuyorlar. Bu ılımlı sayılabilecek Cem Vakfı'nda da var, daha sert guruplarda da var. Bu konularda medyada da izlemiştinizdir, televizyon tartışmalarında da izlemiştinizdir, Alevilik nedir sorusuna

3. Alevi Çalıştayı

herhangi bir muhatap olmalarını, kendilerine yönelik, ne diyelim, ona müdahale, değil mi Ahmet hocam... Mesela ben şahsen ya da burada herhangi biriyle aynı şeyi düşünebiliriz. Bizim hakkımızdaki bir tanımlama bizi bağlamaz ki tanımlama yaparsınız, ben kabul ederim ya da etmem. Fakat Aleviler bu tanımlama düzeyinde bile yani kendilerini aslında bağlamayacağı halde bile buna tepki gösteriyor. Bir alerjiden bahsediyorum. Bu konuda çok duyarlılar.

SÜLEYMAN ULUDAĞ - O alerjinin olmaması gerekir ama var diye kabul ediyorum. Aşılması şöyle oluyor bunun. Böyle bir soruyla karşılaştığımız zaman Aleviler bir kere, Ruhi bey de temas etti ona, mütecanis bir kitle değildir. Pek çok kollar var. Ayrıca Aleviliği, eski bir tabir ile efradını cami, ağyarını mani bir tarif etmek de imkansız. Bunlar isim tarifidir, kişiden kişiye değişir. Bize sorulduğu zaman Alevilerle konuşurken, biz deriz ki, Alevilik nedir sorusunun cevabı, Alevi kendisini nasıl tarif ediyorsa Alevilik odur. Bunu söyleriz, yani kendi tariflerini biz kabul ediyoruz zaten. Ama ondan sonra kendimizin de tarif yapma hakkımızı mahfuz tutuyoruz. Biz kendimizi o tarifle bağlı saymıyoruz. Saygı duyması bakımından, Aleviliği değerlendirme bakımından böyle konuşmamız icap eder diye düşünüyorum. Yoksa onların da bizi tarif etmesine biz de alerji duyarız. Çünkü Sünnilik şey değil ki Arap yorumu değil ki. Yani aynı zamanda Türkiye’de eğer 5 milyon, 10 milyon Alevi varsa, 40 milyon, 50 milyon Türk var. Azerbaycan’da, Orta Asya’da milyonlarca Türk var. Arap yorumu değil ama buna rağmen biz bunu hazmediyoruz, biz buna tahammül ediyoruz. Bir profesörün, bir Alevi kanaat önderinin tarifi böyle olabilir. Bunlara alışmalıyız diye düşünüyorum. Nitekim arkadaşlar hoşgörüden, toleranstan bahsettiler. Hoş görü ve tolerans böyle zamanlarda böyle yerlerde lazım oluyor.

Bu vesile ile bir şeyi daha söylemek istiyorum. Türkiye’de, Türkiye çapında konuşmamız gerekiyor. Türkiye hudutları haricindeki şeyler ayrı konular. Eğer Sünnilik bir ekseriyeti ifade ediyorsa, bunun içerisinde Alevilerin sayısı azsa ve Aleviler birtakım haksızlıklara uğramışlarsa ki kendilerini ifade etme, ibadet etme, özgürlüklerinin zaman zaman kısıtlandığını ben şahsen düşünüyorum, onlar daha duy-

3. Alevi Çalıştayı

gusal olabilirler. Ama daha galip durumda yani kuvvetli durumda olan Sünni mensuplarının, akademisyenlerin, onlara karşı daha tahammüllü, daha hoş görülmesi olmaları gerekir. Yani onların bize gösterdikleri hoşgörüden daha fazlasını biz onlara göstermeliyiz. Çünkü konumuz bunu gerektiriyor. Din eğitimi olarak da böyle, Diyanet olarak da öyle, ilahiyat fakülteleri de öyle. Onlara daha çok şefkatle, merhametle bakmalıyız. Çözüm yollarını göstermeliyiz diye düşünüyorum.

Şimdi bir müşahedemi anlatmak istiyorum. Ben Amasyalıyım. Bizim köyümüz Amasya ile Tokat hududu arasında ve köyümüz Alevi köyleriyle çevrilidir. Her türlü Alevi var. Amasya'da, Merzifon'da ve Gümüşhacıköyü'nde camisi olan Alevi köyleri var. Hepsinin var. Ama Tokat'a hududu olan yerlerde Alevi köylerinde cami yok. Biz onları da biliyoruz, bunları da biliyoruz. Bunu niçin söylüyorum, şimdi Alevilik konusunda bir yorum yapacaksak, Alevilerin tamamına hitap eden bir yorum veya tarif yapmak demin söylediğim gibi imkansızdır. Yani Hacıköy Alevilerini eğer ele alacaksanız; camileri var, imamları var, namaz kılan az olur, çok olur, o ayrı bir konu. Ama Tokat Alevilerini bizim köye, Zile'ye yakın olan Alevilere göre düşünecekseniz. Bunların ne camileri var, ne minareleri var, ne Kur'an okumaları var, ne namazları var, ne oruçları var ve bir de buna tepkililer. Yani bahsettiğiniz gibi. Ama o da öyle bir sosyal gerçek olarak, bir tarihsel gerçek olarak, bir dini gerçek olarak bunun böyle olduğunu kabul etmek zorundayız. Biz bunları şekillendirme, bunları değiştirme diye bir gayretin içine de girmemeliyiz, bu budur. Yani kendileri bilir.

Çorum'da da kaldım 7 sene. Çorum Alevilerini de biliyorum. Bununla ilgili bu Tunceli'ye benzeyen bir hadiseyi ben orada da gördüm. Bu şehirleşme olayı neticesinde 20 bin nüfusu vardı Çorum'un, ben oraya geldiğim zaman. Şimdi 200 bini geçti. Bu 200 bin nüfus içerisinde 40-50 bin kadar da köylerden gelen Aleviler var. Köylerden gelen Alevilerden bir kısmı orada bir cami yaptırdı, Çorum'da. Ehlibeyt camii deniliyor. Ben fırsat buldukça Çorum'a gittiğim zaman bu camiye giderim. Orada namaz da kılarım ve oranın imamıyla da konuşuruz,

3. Alevi Çalıştayı

görüürüz falan. Bunu Şunun için anlatıyorum. Tunceli'deki durumun tam tersi var. Çünkü Tunceli'de Alevi ok, Snni yok denecek kadar az galiba, değil mi mft efendi? Hiç yok. Ama orum'da oğunluk Snni, Aleviler azınlıkta kalıyor. Her iki tarafta da birbirine karşı bir güvensizlik var. Yani Sünniler, bunlar cami açtı ama bakmayın bunlara, bunlar yine içki içer, bunlar bir takiyyedir, bunlar Őöyledir, böyledir, bunlar dinsizdir, mezhepsizdir, kiblesizdir falan vesaire diye. Yani o kanaat, hani peŐın fikirler veya önyargılar falan diyoruz ya fazlasıyla var. Alevilerin de mukabil kanaatleri var. Hatta bazen müspet yaklaŐımları var ama Sünniler tarafından kabul görmüyor bunlar maalesef. Bu Őeyli ortam, güvensizlik ortam ve orum'daki hadiselerin bir sebebi de budur. Bu güvensizliktir. Neredeyse bir katliama sebep olacaktı Kahramanmaraş'ta olduğu gibi, Sivas'ta olduğu gibi. Ve bunlar istismara son derece uygun, elveriŐli bir Şey. O hadiselerden sonra da fatura Sünnilere ıkarılıyor. Halbuki biz çok iyi biliyoruz ki orum hadiselerinde bir dahli, bir tesiri yok. Sadece istismar edildiler. Camilere haber gönderildi, Aleviler minareli camiyi bastı falan galeyana geldi millet. Ama bu nereden ayarlandı, nereden pompalandı bu hava, bunun Sünnilikle kesinlikle alakası yok.

O sebeple bu güven konusu bana göre çok önemlidir. Güven konusu da neyle olur, güven konusu konuŐmayla olur, diyalogla olur. Bakınız dünyada Türk olarak, bakın Hıristiyanlarla diyalog diyoruz. Mezhepler arasında hani taklidi mizahip diye bir Şeyden bahsediliyor. Mezheplerin görüşlerini birbirine yaklaŐtırma. Ta 1950'den beri bunlar devam ediyor. Bütün bunlar olurken, Türkiye'de yani Alevilerle Sünniler arasında böyle bir diyalogun Şimdiye kadar baŐlamamıŐ olmaması önemli bir eksiklik. Bu eksiklik kısmen giderildiği için hem Diyanet İŞleri Başkanlığı'na hem Bakanlığınıza hem din eğitimine teşekkür ediyorum. Ben inanıyorum ki ilahiyat fakültesinde uzun yıllar kaldım, halen orayla alakam da var, arkadaşımız yüzden fazla tez yayınlandı, tez çalışması yapıldı diyor. Bunlar yetersiz olabilir kemiyet olarak, keyfiyet olarak ama iyi bir baŐlangıç ve bunların içerisinde çok faydalı tezler de var.

3. Alevi alıştayı

Ben vaktiyle mezhep tarihiyle, mezhepler tarihiyle veya kelamla meşgul olan arkadaşlara tez verirken aktüel tezler, çevreyle ilgili tezler vermelerini tavsiye ederdim. Arkadaşlarımız da genellikle hicri 2'nci asırda şia, hicri 2'nci asırda Haricilerin durumu, Batınilerin ortaya çıkışı... Neden bunları tez olarak veriyorsunuz diye sorduğum zaman, bugünkü şiiler, Alevileri falan tez olarak verirseniz problem olur, çekingenlik vardı yani. Ama bu çekingenliğe rağmen Allah'a şükür o açıldı. Bundan sonra daha verimli bir çalışma zemini olurur diye umut ediyorum.

şimdi bunları söyledikten sonra, ışığımız yanmadığına göre bir iki konuya daha...

MODERATÖR - Birkaç kere yanıp söndü bile.

SÜLEYMAN ULUDAĞ - O zaman bitireyim, öbür arkadaşların haklarını almamak için. Alevilik Sünnilik konusu aşılmaz değil. Yalnız teşhisin doğru konulması lazım. Teşhisin doğru konulması lazım. Teşhisin konulması demem şurada bulunuyorum, Alevilikle bu çalıştaylar veya diyalog artık ne dersek, bunun amacı bilgilenme ve bilgilendirme olmalı. Aydınlanma ve aydınlatma olmalı. Yani ben Aleviyle konuşuyorsam ona bir şeyler empoze etme, onu yola getirme falan değil, onun yaşayışını, onun inancını, onun kültürünü öğrenme, onun da bizden bir şeyler öğrenmesini temin etme. Bunu kast ediyorum. Eğer bu olursa, bilgilenme ve bilgilendirme çok iyi netice alınır diye düşünüyorum.

Bir şey daha söylemek istiyorum. Dinimizin esaslarından birisi davettir. Yani Müslüman olmayanları Müslümanlığa davet, Müslüman olup da yetersiz olanları, ameli itibarıyla, ibadet itibarıyla onlara İslam dininin ahkâmını tebliğ etme, tebliğdir hani. Biz bunları da yapmak durumundayız, hem Sünnilere karşı hem Alevilere karşı hem gayri Müslimlere karşı. şimdi burada bazı arkadaşların yaptığı konuşmalardan öyle anlaşılıyor ki onlar karşısında, onlarla konuşurken bunlardan hiç bahsedilmeyecek. Yani biz bundan vazgeçemeyiz. Bu dinimizin bize emrettiği bir şeydir. Dinimizi tebliğ edeceğiz. Dinimize davet edeceğiz,

3. Alevi alıştayı

tebliğ görevini biz yapacağız. Ama karşıdaki insanları rahatsız etmeden, zamanına ve zeminine uygun hareket etmek durumundayız. Bunu da söyleyerek saygılar sunuyorum.

MODERATÖR - Teşekkür ederim hocam, sağ olun.

şimdi bugün hiç değinilmedi ama Süleyman bey konuşması arasında vurgulayınca hatırlatmam gerekiyor. Evet yani Anadolu'da ortaya çıkan, özellikle son 30-40 yıl içinde meydana gelen kitle-sel hareketler, olaylar, çatışmalar. Bunlarda Sünni ya da Alevilerin grup olarak doğrudan müdahaleleri söz konusu olmamakla beraber, bu hikayenin içinde hepimiz kullanıldık. Hepimiz bu hikayelere de sürüklenebilirdik. orum olayları, Gazi olayları, Maraş olayları, en son Madımak diye bilinen... şimdi orada bütün bu kumpas içinde seferber edilen o kitleyi kim doğru bir şekilde bilgilendirecek, yönlendirecek. Yani kullanıldık demek, alet edildik, istismar edildik demek sorunu özmüyor. Sonuçta bu kullanılmışlık sayesinde bugün birbirimize karşıyız. Birbirimizle konuşamıyoruz. Oradan gelen bir kin var. Bunu kim konuşacak. Yani bir dil olarak istismar ediyorlar demeyi anlıyorum da bu istismara ne diye böyle kolayca da kaptırıyoruz kendimizi. Bunun sorumlusu kimdir yani bir potansiyel istismar kümesi olmaktan nasıl ıkabilirize de biraz değinmekte yarar var.

şimdi medyaya yansıyan bilgilerden haberiniz yok tabi. şu anda dışarıdan biz birtakım haberler de okuyoruz. İşte alıştayda kriz, ibadethane tartışması karara bağlandı, Hamza hocam kaynak verilerek... Buradan böyle şeyler dışarı nasıl, ne tür değerlendirmeler yapıyor.

SÜLEYMAN ULUDAĞ - Bir iki cümle ilave etmek istiyorum kısaca. ... ve bilgi kirliliğidir. Onlarda da var bizde de var. İşte bu eğitimidir, bu temastır, bu diyalogdur, bu müzakeredir böyle toplantılar. Ve 500 senede oluşan bu kirlilik, bu yetersizlik beş senede ortadan kalkmaz onu bilmemiz gerekiyor. Bu bir süreç meselesidir. Azimle, iradeli ve kararlı bir şekilde devam ettirirsek, azalır ve zararsız hale gelir. Her zaman da marjinal gruplar gerek Sünnilikte gerek Alevilikte de bulunabilir. Ama bunlar toplumu rahatsız edecek boyutta olmaz.

3. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Peki çok teşekkürler sayın hocam. Erdal Baykan Hocam da sıra...

ERDAL BAYKAN - Hocam çok teşekkür ederim. Ben de hazirunun vaktini çok fazla almadan hemen maddeler halinde bir şeyler söyleyeceğim. Hocalarımızın bahsettiği şeyleri atlamaya çalışarak.

Bir, ilahiyatçılar olarak Aleviliğe ilişkin tarihsel ve teolojik okumalarımızı eşitlikçi yaklaşıma sahip bir paradigma içerisinde yapmalıyız ve çoğulculuğu hem içe dönük hem de dışa dönük olarak inşa edebilmeliyiz.

İki, kişi nasıl inanıyorsa, bizim onu öyle kabul etme yükümlülüğümüz vardır. Kendi yorum ve anlayışlarımız dışında kalan insanları, ilkin kurtarılması, düzeltilmesi, uyarılması gerekenler olarak görme alışkanlığından bizim kurtulmamız gerekmektedir. Hocam tebliğ sorumluluğuyla bu benim söylediğim şeyin karıştırılmaması gerekmektedir. Böylesi bir çabanın, insanları düzeltme ve kurtarma ve uyarılması gerekenler olarak gören bir çabanın, bir anlayışın en büyük sıkıntısını burada bulan hazirunun çektiğini düşünüyorum son on yıldır. Birtakım uyarıcılar bize sahih şekliyle, mesela bir başörtüsü sorununun aslında gerçekte bir inanç sorunu olmadığını, bir gelenek sorunu olduğunu bizlere anlatmaya çalıştılar.

Üç, çoklu kimlikler bir zorunluluktur ve birbirleriyle de uyumlu olmak zorunda değildir. Farklılıklarımızın, zenginliklerimiz olarak algılanabildiği hoşgörü ortamının sağlanabilmesi için insan hakları ve özgürlükler etkin bir şekilde yaşandığında söz konusu sorunların aşılabileceği düşünülmelidir.

Dört, öncelikli olarak Alevilerin referans kaybını önleyecek gayretlerin artırılması gereklidir. Bu amaçla Alevi inancının hiçbir istismara uğratılmadan olduğu gibi anlaşılabilmesi ve tanıtılması için bilimsel ve entelektüel gayretlerin desteklenmesi ve Alevilerin kendileriyle ilgili taleplerin karşılanması gerekir.

3. Alevi alıştayı

Beş, din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinin yapısı ve içeriği yeniden düzenlenmelidir. Bu derste farklı okuma ve yorumlama biçiminin insan olmaklıkla alakalı bir zorunluluk olduğunun bilinmesi ve bu doğallık içerisinde farklılıkları ele almak gerektiği öğretilerek birbirlerine hoşgörüyle yaklaşan bireylerin oluşumuna katkıda bulunacak ahlaki ve kültürel bilgilenimler sunulmalıdır. Ve seçmeli olmalıdır. Zorunlu ders olarak ise ahlak ve kültür dersleri konulmalıdır.

Altı, din eğitimi verilen imam hatip liseleri ve ilahiyat fakültelerinde Alevi yurttaşlarımızın dini sorularına cevap verebilecek kimselerin yetiştirilmesi için imkanlar oluşturulmalıdır. İlahiyat bilginleri böylesi bir eksikliğin giderilmesi konusunda herkesten daha duyarlı olmak zorundadırlar. Çünkü bu bir inanç ihtiyacıdır ve inancın kıymetini de en çok ilahiyatçıların bilmesi gerektiği düşünülür.

Yedi, Diyanet İşleri Başkanlığı kendi içerisinde yeniden yapılandırılarak, dinin bütün yorumlarını hoş gr içerisinde kabullecek bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu anlamda toplumda Alevilere ilişkin oluşturulmuş olan yalan yanlış kanaatlerin yok edilmesi için mücadele etmelidir. Aleviliği tanımlama yerine Alevilerin kendilerine ilişkin söylemiş olduklarını meşru görecek zeminin oluşumuna katkıda bulunmalıdır ve her Şeyden önce pratik dinsel gereksinimler için sunulan imkanlarda da ayrımcılığa gidilmemelidir.

Sekiz, Tekke ve Zaviyeler Kanunuyla ilgili sorun, cemevlerinin meşruiyetine ilişkin sorgulamaların gerekçesi haline getirilmemelidir. Ve cemevlerinin giderleri ve ihtiyaçları devlet tarafından karşılanmalıdır.

Son olarak, eğer biz bu adımlarımızı kendi kendimize atmazsak, burada hocalarımız dile getirdi, bir Arnavutluk rneği ya da bir Lübnan rneği kaçınılmaz olarak bizim fiili olarak karşımıza gelecektir. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Evet, çok teşekkrlr Erdal bey, Şimdi Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı Sayın İzzet Er bey. Buyrun.

3. Alevi alıştayı

İZZETER - Teşekkür ediyorum Sayın Başkan, değerli arkadaşlarım, saygıdeğer hocalarım.

Sabahtan beri dinlediğimiz konular çerçevesinde benzer konulara sadece birer cümleyle belki temas etme imkanım olabilir. Ancak şunu ifade etmek istiyorum. İnsanoğlu genellikle ben merkezli bir yapıya sahiptir. İster istemez kendi özelliklerini, kendi davranışlarını başkasında da görmek isteyen bir eğilimi olabilir. Hacda Kâbeyi tavaf ediyorduk. Arkadaşın hanımı tuttu, yatan ve Kur'an-ı Kerimi yastık yapmış olan bir Arap'ın başının altından Kur'an-ı çekti, yukarı bir yere koydu. Arap kalktı, şöyle bir baktı, tekrar Kur'an-ı aldı, yastık yaptı. Dolayısıyla şimdi buna, bu onların anlayışı, farklı bir Sünni mezheptir, ikisi de Sünni mezhep ama birbirlerine karşı bakışları da üniform olmasını arzu eden ve etmeyen. Öbürüne göre de üniform bir tavır bekleniyor tabi. O da öyle bekliyordu, yastık tekrar oldu Kur'an-ı Kerim.

Dolayısıyla pek çok konuda Süleymancıyı araştırıyorsunuz böyledir, efendim Nurcuyu araştırıyorsunuz böyledir. Güven problemini hep araştırmacılarımızın yaşadığını ifade etmek isterim. Fakat ben teferruata fazla girmeyeceğim ancak bu çalıştaylar başladığından beri ve ondan önce de Diyanet İşleri Başkanlığı'ndaki görevime başladığım andan itibaren, bulunduğum dairedede dini grup ve cemaatleri takip eden bir iki arkadaş görevlendirilmişti. Bunlarla zaman zaman yaptığımız çalışmalar neticesinde bazı isteklerin oluştuğunu müşahede ediyordum.

Özellikle bu son zaman diliminde Alevi kardeşlerimizin veya gruplarımızın üzerinde uzlaştıkları bazı istekler var. Bunlar, cemevlerinin ibadethane olarak kabul edilmesi ve yasal statüye kavuşturulması, cemevlerinin elektrik, su ve benzeri ihtiyaçlarının karşılanması, Alevilere devlet bütçesinden pay ayrılması, Alevi köylerine cami yapımı projesinden vazgeçilmesi, var mı bilmiyorum, şayet varsa bilmem lazım, çünkü bu üniteler bana bağlı. Kesinlikle böyle bir şeye ben şahit olmadım. 80 ihtilalinden sonra Kenan Güven paşanın Tunceli'de yapmış olduğu şeyin dışında ben bir şey bilmiyorum. Böyle bir şey, yalnız şu var,

3. Alevi alıştayı

mesela Alevi kardeşlerimiz geliyorlar, bir muhtar başlarında, mft beye diyor ki, biz cami yaptırmak istiyoruz. Tamam, buyrun diyoruz, biz size yardımcı olalım. Proje yardımı yapıyoruz. Cami yapımında bizim de bir tuzumuz olsun kabilinden desteklerimiz de olabiliyor.

MODERATÖR - Aleviler şöyle söylüyorlar, diyorlar ki, mesela köylüler Kydes'ten yardım almak istiyorlar. Başvuruyorlar, kaymakam ya da ilgili birimin şefi onlara diyor ki, ya sizin köye yardım edelim ama bir cami de ne kadar güzel yakışır. Böylece köylüler de bu uyanıklığa ulaştılar, herhangi bir talepleri olduğu zaman yanına camiye de takarak böyle bir şey yapıyorlar. Bu Alevilerin görüşüdür, onu ifade etmek zorundayım. Böyle bir şey doğru-yanlış...

İZZET ER - Tamam, iddianın ne derece doğru olduğunu bilmiyorum, tartışmaya değer. Mesela Amasya'nın, Hocam Süleyman Bey hatırlayacaktır, bir kasabası var, Uygur kasabası. Buradan şöyle bir talep geldi, Hazreti Ali cami ve ehlibeyt cemevi. Mft bey soruyor, hocam ne yapayım? Devam et dedim. Birlikte, zaten Sönmez hocam ve diğer ilgili arkadaşlarım çok daha iyi bileceklerdir, tarihi gelişim süreci içerisinde de cami dergah ve benzeri şeyler yan yanadır. Tekke, zaviye ve cami yan yanadır. Bunlar Hacıbektaş, zaten bir diğer isteklerine de geleceğim, en son şey, istekleri de Madımak'la birlikte Hacıbektaş Dergahı'nın kendilerine iadesini istiyorlar. Bu nemlidir. Bu önemli bir şeydir. Demek ki bu bizim tarihi arka planımızdır. Bunu biz sahiplenmek istiyoruz, demek suretiyle, dergaha sahip çıkıyorsa, zımnen onun yanındaki camiye de dile getirmiş oluyor demektir. Ama bunu ifade etmiyor olabilirler.

Bir diğer husus, şu halde biz bu tür girişimlere Diyanet İşleri Başkanlığı şey yapıyor, müsaade ediyor. Bununla birlikte değerli arkadaşlarım, Arslan bey arkadaşımızın, sayın mftmzn söylediği şeyler, bir Malatya'sında, bir Kahramanmaraş'ında, efendim bir Elazığ'ında, bir Ardahan'ında, bir Iğdır'ında, bir Kars'ında ve daha başka pek çok yerlerde tekrarlanıyor. Mesela Ardahan'ın Damal ilçesinde, zaman zaman bazı siyasilerimizin diline dolaşır, cemaatsiz

3. Alevi Çalıştayı

camii, bir camii vardır merkezde. Bunun üzerine Cem Vakfı hemen o caminin karşısındaki bir tepeye de bir cemevi inşa etmiştir. Oradaki bir dedeyi de başına koymuştur. Dede gelir kaymakama der ki; sayın kaymakamım biz Kutlu Doğum programı yapacağız. Güzel der, yapın. Peki programınızı görebilir miyim? Ne programı der, yok öyle bir şey. Diyorsun ya Kutlu Doğum programı yapacağım diye. Yok öyle bir şey diyor. Peki o zaman sen git müftüye, o güzel program yapar, onunla bir program yaptır gel diyor. Müftü beye gider bir program yaparlar Kur'an-ı Kerimle başlar, ehlibeyti anlatan birtakım hadisler, kasideler, ilahiler, Muharrem kasideleri falan çok güzel bir program yapılır. Alevi kardeşlerimizle Sünniler -ben bu tabiri pek kullanmak istemiyorum çünkü onun şeyi değil- hep birlikte hem cemevinde hem de camide birtakım hizmetler ifa edilir.

Bunun benzerleri pek çok defa yapılıyor. Mesela İzzettin Doğan'ın kardeşi Malatya'da. Orada müftümüzle birlikte Kutlu Doğum faaliyetleri senelerdir yapılıyor. Elazığ'da bunların hepsi var. Yakında yeni bir koro kurduk malumunuzdur, basından takip etmişsinizdir. Koroya dedim ki; Bektaşî nefesleri seçin. Bundan iki sene önce Kahramanmaraş'ta Kutlu Doğum faaliyeti vardı. Oradaki aşıklardan bir tanesini de koronun içerisine alıp ve bunu orada birlikte sunun diye söylediğimizde, ben katılamamıştım, Saim hocam belki hatırlayacaktır, orada çok güzel bir atmosfer meydana gelmişti. Bu tür pratiğe yönelik uygulamalar o dediğimiz diyalogu, muhabbeti, yanlış anlamaları zaman içerisinde giderebilecek konumda.

Kırsal Aleviliğin büyük bir kısmında Diyanet'le ilgili bir problem söz konusu değildir ve böyle bir problemlerinin olmadığını da özellikle ifade etmektedirler. Bununla beraber bazı yerlerde farklı şeyler olabilir. Vecdi bey hocamız, daha başka örnekler var, ben bunun teferruatına girmeyeceğim. Mesela iki sene önce bendeniz Cem Vakfı'nın cem ayinine Diyanet İşleri Başkanlığı'nı temsilen katıldım. Yaşar Nuri hocayla da beraberdik. Ona muhabir geldi soruyor, efendim diyor, böyle bir dini aktivite var, niye Diyanet hala yok, niye görmezden geliyor dedi. O da, ne demek görmezden geliyor, işte arkadaş dedi.

3. Alevi alıştayı

Mesela Dikmen'de Alevi dergahının olduğu yerde bir imamımız var. Onunla oradaki dedelerin müşterek pek çok faaliyetleri vardır. Dolayısıyla bunlar geliştikçe, bu tür şeyler, ortak noktalar, birliktelikler daha da zenginleşebiliyor. Mesela Alevi köylerinde hizmet eden Alevi olan imam arkadaşlarımız var. Ayrıca Alevi köylerinde veya yakın yerlerde imam olan arkadaşlarımıza biz hizmet içi eğitim kursu vererek, Alevi erkanı, Alevi adabı konusunda bilgilendirmeye çalışıyoruz. Mesela bir Alevi köyüne gittiniz taziye oldu, cenaze oldu gittiniz. Orada size ikramda bulundular, afiyet olsun demeyeceksiniz. Ben de bunu yeni öğrendim. Cenksu bey özellikle bize o konuda rehberlik ediyor, kendisine teşekkür ediyorum. İmam arkadaşlarımıza da rehberlik ediyor.

şu halde bir yerden başlamak, öyle zannediyorum ki devletimizin bütünlüğü, sosyal tabakalaşmanın ortadan kaldırılması ve bütünlęme açısından son derece yararlı. Vecdi bey hocam bir şey söylemişti. Avrupa Birliği raporları münasebetiyle, son Avrupa Birliği raporlarında azınlık ifadesi artık yer almamaktadır. Bunun yerine ... tabirini, toplum olarak ifade etmeye çalıştılar. Ve bu İbrahim şerif meselesi Yunanistan, Batı Trakya'da ... bir yapılanma söz konusudur. Seçilmiş müftü, atanmış müftü var. Bunun için İbrahim şerifler mahkemeye gitti, onlar onaylandı. O bakımdan öyle seçilmiş müftünün camileri, seçilmemiş müftünün, atanmış müftünün camileri tarzında ikili bir şey söz konusu olabiliyor.

Cemevlerinin ibadethane olması hususunda Ruhi Hocama ve diğer arkadaşlarıma aynen katılıyorum. Cemevi bir ibadethane telakki edilecekse, Alevilik de İslam ii bir yorumsa, öteden beri İslam tarihinde gelişen ve halen de devam eden bir ibadethane olarak cami vardır. Türk camiasında, Türk kültüründe bu camidir. Arap kültüründe bu mescit olarak nitelendirilir ama dolayısıyla caminin yanına ikinci bir şey istemek, İslam dünyasında malum olan, maruf olan bir şeyin yanına, Aleviliği hem İslam ii diyeceğiz hem de İslam dışı gibi takdim etmek olur. Bir çelişki olabilir. O bakımdan bunun cami olarak değil de ibadethane olarak değil de zaten tarihten gelen bir niyaz evi, dua mekanı olarak kalması, devam etmesi ama Alevi kardeşlerim kendi

3. Alevi alıştayı

yerlerine ibadethane diyebilirler. Bir başka Őey de diyebilirler. Ona saygı duyarım ama Alevi kardeşimin bana, ille ibadethane diyeceksin ve beni tanıyacaksın diye de zorlamaması gerekir diye dűřünüyorum.

Dolayısıyla bu tür Şeylere girmememiz gerekir. Biraz nce Sayın Başkanın takdim etmiş olduğu, Hamza hocamıza takdim etmiş yöneltmiş olduğu soruyu da sorulmaması gerektiği kanaatindeydim ve mümkünse tutanaklardan çıkarılması kanaatindeyim. Aksi halde Şu ortaya çıkacak, organizasyon adeta Diyanet'e, buraları cami olarak, ibadethane olarak tanıyın tarzında telkinatta bulunuyor diye birtakım ithama maruz kalabilir.

Ben bu dűřncemden dolayı bunu özellikle de vurgulamak istiyorum. Dolayısıyla herkes eřit olabilir, İlhami hocamın dediği gibi. Herkes zgrlk olabilir ama benim de orayı ibadethane olarak nitelendirmeme özgürlüğüm vardır. Bunun da tanınması, eşitliğimizi ve özgürlüğümüzü tam olarak yaşamamıza vesile olur diyorum. Hepinize saygılar sunuyorum.

MODERATÖR - Sayın hocam sağ olun. Hayri Kırbaşoğlu Bey, buyrun.

HAYRİ KIRBAŞOğLU - Teşekkür ederim Sayın Başkan. Ben, Alevilik meselesini makro düzlemde mikroya indirerek ele almak istiyorum. Dünyanın küçük bir köye döndüğü, bölgedeki ve dünyadaki gelişmelerin anında hepimizi etkilediği ve genel olarak da Alevi-Sünni veyahut da Müslüman-Hıristiyan, dinli-dinsiz ayrımı gözetmediği bir dönemde yaşıyoruz. Dolayısıyla bu perspektiften yola çıkarak ben mikro düzeye inmek istiyorum.

Birincisi, giderek Alevi-Sünni diyalogunun kolaylaştığını söylemek mümkün. Zira hem Alevilik hem Őilik hem Sünnilik, Zeydilik hemen hemen bütün İslam mezhepleri bir değişim sürecinden geçiyor ve bu klasik mezhep kalıplarını gözden geçiren ve daha fazla karşılıklı etkileşime, diyaloga dayalı bir yaklaşım hem entelektüel düzeyde hem de pratikte giderek yaygınlaşıyor. Bu tabi başlangıç aşamasında ama

3. Alevi Çalıştayı

her bir grubun kendi içinde kendini gözden geçirdiğini bilmek, ilerideki diyalog faaliyetleri için heyecan verici olacaktır.

İkincisi, genel olarak dinin toplumdaki yeri meselesinin bir parçası olarak Aleviliği değerlendirmek lazım. Aynı şekilde Sünniliğin de bu toplumdaki yeri problematiktir. Bunu birçok arkadaşlarımız değerlendirdi. Dolayısıyla meseleye sadece Sünnilik ve Alevilik olarak değil, bütün tonlarıyla, renkleriyle dinin toplumdaki yeri çerçevesinde de değerlendirmek lazım.

Bu çerçevede, din kültür ayrımı çerçevesinde belki Aleviliği tartışmak daha bizler için yararlı olabilir. Çünkü dinin aynı zamanda kültür formu şeklinde ortaya çıkan sadece Alevilik değil, tarikatlarda da çeşitli alanlarda ortaya çıkan kültürel forumları da var. Dolayısıyla Aleviliği mutlaka bir din olarak algılamak da gerekmez. Bunu İslam kültürünün, dini kültürün bir parçası olarak da değerlendirme imkanına sahibiz. Ama bundan da önemlisi, dediğim gibi ülkemizin bölgemizin hatta bütün gezegenin karşı karşıya bulunduğu problemler bazında özellikle de ülkemizin çok hızlı biçimde bir uçuruma doğru gittiği, toplumsal ahlak ve değerler alanındaki dejenerasyon ve aşınma bağlamında ele almak gerekir. Çünkü seküler bir ahlakın imkanı teorik olarak tartışılrsa da bunun pratikte ne kadar mümkün olacağı oldukça tartışmalı.

Bu noktada Alevilik bizler için bir açılım da sağlayabilir. Nitekim Sünni geleneği bir özeleştirme olarak eleştirme babında, sık sık söylenen bir söz var. Artık mücahitlerin müteahhide dönüştüğü, tasavvuf ehlinin tasarruf ehline dönüştüğü, herkesin masa, kasa ve nisa peşinde koştuğu veyahut da şehvet, şöhret ve rüşvet kaskacında kıvrandığı bir dönemde, abdestli kapitalizm de denilebilecek bir sürecin yaşandığı ve Müslüman, Müslüman olmayan, Alevi, Sünni, Şii fark etmez hepimizin birer tüketim robotuna dönüştürüldüğü ve kapitalizmin adeta birer kuklası haline getirilme, gelişme sürecine girdiği dönemde Alevilik bizler için önemli bir açılım sağlayabilir.

3. Alevi Çalıştayı

Özellikle eline, beline, diline sahip çık sloganını bu şekilde küresel gelişmeleri de göz önünde bulundurarak bir yoruma tabi tutmak suretiyle Aleviliğin küreselleşmesini de sağlayabiliriz. Bunu yapmadığı takdirde zaten Aleviliğin giderek birkaç nesil sonra tamamen mitolojik unsurlardan ibaret ve modern eğitim almış gençler tarafından adeta masal olarak kabul edildiği ve süratle terk edildiği bir müzelik malzeme haline gelme tehlikesi de var.

Bu anlamda ... kötülüğü eliyle, diliyle ve kalbiyle kötülükle mücadele prensibi Sünniliktekiyle tamamen bir paralellik kurularak ama özellikle Aleviliğin bu üç prensibini sadece bireysel olaylara değil, toplumsal ve küresel olaylara uygulamak suretiyle yorumlamak son derece bizler için önemli açılımlar sağlayabilir.

Bu noktada Sünnilik, Alevilik, Şiilik meselesinde şu tespiti yapabiliriz. Bu açıdan bakıldığında işgalci, sömürgeci, emperyalist, Amerika, İsrail, İngiltere eksenindeki bir Sünnilikten ise anti-emperyalist bir Şiilik çok daha yeğdir denebilir.

Yine, Alevi-Bektaşiliğin bu bakış açısından bölgesel, ulusal, küresel gelişmeler karşısında takınacağı tavır çok önemli. Emperyalizm, kapitalizm, piyasa ekonomisi, tüketim toplumu, fakirlik, işsizlik, sömürü, küresel ısınma, nükleer tehdit, kadın istismarı, ataerkil zihniyet, modern kölelik, alkolizm, uyuşturucu ve mesela alkolün yaygın olduğu söylenir Alevilikte ama bir alkolizm diye gençlerin alkolizme düşme ve oradan da uyuşturucuya düşme tehlikesi var. Bu konuda Alevi kesimlerin ne düşündüğünü, bunları çok ciddi bir biçimde tartışarak net biçimde ortaya koymaları gerekir. Hiçbir anne-babanın çocuklarının alkolik ve uyuşturucu müptelası olmasını kabulleneceğini ben şahsen düşünemiyorum.

Bu anlamda, kısaca insana ve gezegene karşı olan, bütün gelişmelere karşı Aleviliğin nasıl bir tavır takınacağını açık, net olarak belirtmesi lazım. Bu, tabiatıyla sadece Aleviliğin değil, Şii, Sünni, Zeydi, İbadi, Mutezile mevcut, şu anda canlı olan bütün İslami geleneklerin de üstesinden gelmesi gereken bir konu.

3. Alevi alıştayı

Buna bağlı olarak yine Alevi-Bektaşi meselesinde aynı Şekilde Őafi -Türkiye için söylüyorum- Selefi, Süryani, Zeydi ve benzeri çevrelerin de benzer talepleri ve aynı Şekilde benzer gelişmelerle, benzer hesaplaşmaları tıpkı Sünniler gibi yerine getirmesi gerekir.

Bunun dışında daha teknik konulara inilecek olursa, kısaca benim söylemek istediğim Alevi yani buradaki bütün konuşmalara rağmen Alevi-Bektaşiliğin hem Diyanet'te hem ilahiyatta hem de Din Eğitimi Genel Müdürlüğünde kendileri için kendileri tarafından temsil edilmesi, en azından insani, ahlaki bir zorunluluktur. Ona ek olarak, keza mecburi din dersleri uygulamasında yine sadece Alevilik değil, Sünnilik açısından da ciddi problemler vardır. Ben bir Sünni gelenek mensubu olarak çocuğuma verilen din eğitiminden hiçbir zaman memnun değilim. Tamamen devlete iyi kul, iyi vatandaş yetiştirmek için verilen din eğitimini ben anne-baba olarak kabul etmek zorunda değilim. Benim de Sünni olarak devletin verdiği din eğitimiyle problemlerim var. Dolayısıyla bu noktada sadece Aleviler değil, Sünnilerin de problemi olduğunu görmezlikten gelmemek gerekir.

Dışarıdan bazı müdahalelerin olduğu söyleniyor. Toplumsal planda Alevi ve Sünniler arasında gerçekten çok fazla problem görünmüyor. Dışarıdan bazı kesimlerin buna müdahil olduğu söyleniyor. Bu noktada tabiatıyla bu müdahil olan kesimlerin yurtdışındaki birtakım kesimlerle ilişkilerinin açık biçimde ele alınması lazım.

Yine, Alevilik-Bektaşilikle ilgili tartışmaların genel olarak İslam dünyasındaki Şiilik ve Şii dünyasındaki gelişmelerden bağımsız olarak ele alınması mümkün olmadığı için bu çalışmaların da yakından takip edilmesi gerekir. Dediğim gibi Şiilik içerisinde Őiilięi adeta Şiilik olmaktan çıkaracak kadar çok katı, ağır, ciddi eleştirilere tabi tutan ve sadece Őeriatı kast etmiyorum, Sünni olarak bunun dışında Ahmet El Katip gibi çok ağır ve ciddi eleştirilere tabi tutan Şii entelektüeller de var. Bunların sayısı hiç de az değil. Dolayısıyla bu bağlamda bu gelişmeleri de değerlendirmek lazım.

3. Alevi Çalıştayı

Bitiriyorum Sayın Başkan, yine Sünnilik, Alevilik, Şiilik ayrımı yapmadan ortak eleştiri ve değerlendirmeler fevkalade yararlı olabilir. Mesela hurafe, mitoloji ve benzeri unsurlar her üçü için de geçerlidir. Zulme, işgale, sömürüye, haksızlığa çanak tutan da karşı çıkan da varsa, her üç grupta da eleştiriye maruz kalmalıdır. İstismar açısından da her üç grup değerlendirilmeli. Çifte standart açısından, ahlaklı olma yaklaşımı açısından da aynı şekilde değerlendirilmelidir.

Hükümetin Alevi açılımı diyaloguna ancak Yahudi, Hıristiyan diyalogundan sonra vakit bulabilmesi, aslında bu diyalog çalışmalarını adeta bir piyasa pazarlama malzemesi haline getiren belli bir cemaatin, çok fazla etkisinde kalmasından kaynaklanıyor. Hükümetin bu noktada bu cemaatle olan ilişkilerini tekrar çok sıkı biçimde gözden geçirmesi gerekir. Özellikle de Büyük Ortadoğu projesi ve benzeri projeler içerisinde yer aldığı, taşeronluk yaptığı gibi ağır ithamlara maruz kalan bu cemaatin, Hükümeti, diyalogla Hıristiyan ve Yahudilerle çok fazla etkilemesi ki Diyanet'in tavrı burada, bu etkinin açık bir örneğidir, Alevi kardeşlerimizle olan diyalogun bu suretle gecikmesine yol açmış görünüyor. Bunun da nazarı itibara alınması lazım. Çünkü Diyanet İşleri Başkanlığı, Hıristiyan ve Yahudilerle diyalogda cesur ama Alevilerle olan diyalogda çok ürkek hatta korkak davranıyor zaman zaman.

Alevi meselesinde Türk, Kürt, Alevi meselesine hiç temas edilmedi. Bu noktanın Kürt meselesiyle bağlantılı olarak tekrar ele alınması lazım. Çünkü Türkler, Türk olması itibarıyla Türk Alevilere tolerans gösterirken, Kürtlere karşı bu defa Türk milliyetçiliği sebebiyle daha farklı tepki verebilmektedir. Bu da Alevilik içerisinde de bir Kürt-Türk ekseninde bir ayrışmaya yol açabilir.

Enstitü kurulması teklifi tehlikeli olduğu söylendi burada. Bence burada söylem çok önemli. Eğer bu tehlikeliyse Aleviler değil, Sünniler için de enstitü... Yani bütün gruplar için kurulması tehlikeli denmeliydi. Yoksa sadece Aleviler için kurulması tehlikeli dediğiniz anda bir ayrımcılık yapmış olma tehlikesi söz konusu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları arasında...

3. Alevi alıştayı

Evet, Aleviler Sünnileri, Sünniler Alevileri entelektüel düzlemde mutlaka eleştirmelidirler. Alevilerin bugün mağdur pozisyonda görülmesi, onların birtakım hususlarda ciddi biçimde eleştirilmelerine engel olmamalıdır. Aslında burada zamanımız elvermedi ama onların hem izledikleri politikalar hem de dini düşüncelerinin ve hatta uygulamalarının eleştirilmeyi hak eden çok yönleri var. Tıpkı Sünniliğin de olduğu gibi. Karşılıklı empatiyi ... dedik.

Ders kitaplarında Alevlik hakkında verilen bilgiler tam katılımcı, ne kadar bilmiyorum, yeterli, sağlıklı bilgi alamadım bu konuda yetkililerden, tam katılımcı ir Şekilde hazırlanması gerekir. Belki bu noktada Şu söylenebilir, 200 sayfalık bir din ahlak kitabıysa, size ayrılacak yer 50 sayfaysa, bu 50 sayfayı nasıl dolduracaklarsa, bunu doldurmaları söylenebilir. Ama tam katılım, bütün grupların, bütün ilimlerin Őeyiyle.

Ve son olarak bürokrasiye bir biçimde bulaşmış olan veya devletçi yaklaşımı olan akademisyen arkadaşlarımızın, entelektüel olmanın gereği olan özgürlükçü tavrı terk edip, devletçi ve statükocu bir tavır sergilemesi anlaşılması hayli zor bir durum. Bu sebeple Alevi meselesinin çözümünde en önemli engellerden birisinin bürokrasinin ayak sürçmesi olacağı söylenebilir. Bu konuda politikacıların, bürokratlardan çok daha cesur görünmesi belki de politik açılımlarda kullanılan bir Őans olarak da görülebilir. O bakımdan hem Bakanı, hem de bu faaliyeti bu anlamda tebrik etmek gerekir. Teşekkürler.

MODERATÖR - Biz de teşekkür ederiz. Son derece zihin açıcı katkılarda bulundunuz Hayri Hocam ama ben alıştay moderatörü olarak, açılımla ilgili bir yönetici olarak bir noktayı düzeltmek zorundayım.

Sizin vurguladığınızı anlamış olmakla beraber yine de düzeltme gereği duydum. Bu alıştaylar ya da bu seri, bu açılım konseptinin, devlet dışında herhangi bir organizasyonla yönlendirme düzeyinde de olsa hiçbir ilişkisi yoktur. Onu özellikle belirtmem gerekiyor. Bunu siz de biliyorsunuz herhalde.

3. Alevi Çalıştayı

Evet, teşekkürler. Şimdi Yaşar Nuri Öztürk. Tabi Yaşar Nuri Beyle ilgili birkaç nokta söylememe izin verin. Aynı zamanda siyasetçi. Biz onu ilahiyatçı olarak dinlemek istiyoruz.

Buyrun Sayın Hocam.

YASAR NURİ ÖZTÜRK - Merak etme, sana problem çıkarmam Sayın Başkan teşekkür ediyorum. Ama ben, burada yazmışsınız Haber Türk yazarı diye, milletvekili diye, tamam.

Değerli arkadaşlarımıza teşekkür ediyorum, ben şahsen yararlandım Sünni muhitten bir insan olarak. Hayri Kırbaşoğlu'nun konuşması için özellikle teşekkür ediyorum. Çok yararlı ve etkili buldum. Her şeyin önemi söylendi. Ben de birkaç şey söyleyip görevimi yerine getirmiş olayım.

Şimdi bu çalışmaların Alevilerden daha çok belki bize yararı olduğu kanaatindeyim. Burada hepimiz Sünniyiz. Bir defa kendi kendimizi tanıyoruz ve kendi içimizde bir özeleştirici bilinci geliyor. Bu çok faydalıdır yani ehli-sünnet meselesi kendi içinde büyük tartışmalara konu olacak, çok kırılma ve hatta bana göre Kur'an dışılık taşıyor. Yani ehli-sünneti Allah bu dini gönderdiği kitabında kayıt altına alıp da göndermedi. Ötekiler dışta, bu ta kendisi, böyle bir şey yok. O da nihayet bir mezhep.

Şimdi burada bir İmam-ı Azam meselesi var. Bunu ciddi biçimde ele almamız lazım. Ben İmam-ı Azam'ın bu Alevi-Sünni meselesinde ve şu takip edilen açılım meselesinde, en hayati mesajları elle tutulur biçimde bizim önümüze koyacağını, o bakımdan çok hayati bir figür olduğunu düşünüyorum. Ve ben Müslümanlara İmam-ı Azam'ın anlatıldığı kanaatinde değilim. İmam-ı Azam'ı ameli fıkıhın cenderesine hapsettiler. Onun siyasi mücadelesi, siyaseti, tırnak içinde kullanıyorum yani esas misyonu, esas mesajı, hayatını uğrunda verdiği mesajından tek kelime yoktur. Sanki mübarek Oxford'da eğitim gördü, Harvard'da efendim doktorasını yaptı, ondan sonra da orada yaşadı,

3. Alevi Çalıştayı

el bebek gül bebek. Sonra da büyük bir devlet töreniyle defnedildi. Ateş berzahlarının içinden gelmiş, iki imparatorluğun kahrı altında, işkenceleri altında sonunda da 70 yaşında zehirlenip öldürülmüş.

Şimdi bu süreç, bu mesaj, bu mücadele, bunun hiçbir anlamı yok mu? Yani herhalde İmam-ı Azam'ı Müslüman dünyanın yararlanması açısından en son biz ameli fıkıhın kalıpları içinde bir figür olarak inceleyeceğiz. Halbuki ondan başka hiçbir tarafına temas edilmemiştir. Bunu da burada ifade etmek istiyorum.

Şimdi İmam-ı Azam ehlisünnetin hem itikatta hem amelde önderi. Fıkıh ikisini de ifade ediyor. İmam-ı Azam'ın mesaisi de ikisine şamildir. Pekala, İmam-ı Azam ehlibeyt için bir manada hayatını verdi. Emevilere karşı verdiği mücadelenin esası budur. Sonra Abbasilere biat etti, onların da yine İslam'ı ve Hazreti Peygamberi ortak payda olmaktan çıkarıp Arabizmi ortak payda yaptıklarını görünce, bu defa onlarla mücadeleye başladı ve onlar tarafından öldürüldü.

Şimdi bir figür ki Sünniliğin yani onun baş imamı olduğu söylenen bir mezhebin neredeyse ondan sonra en büyük imamı kabul edilen Buhari tarafından, üç kitabında birden kafir ilan ediliyor. Gayri suka diyor, sahtekar diyor, sapık mezhep mensubu, onları geç, istiab edildi diyor, tövbeye davet edildi ve buna icabet etmedi yani kafir olarak öldü.

Şimdi böyle bir paradoks var. Bu, biz Aleviliği bilmem neyi diyoruz. Biz Sünniler bu yalanlara mahkum halde yaşayıp gidiyoruz hayatımızı. Bunların deşifre edilmesi lazım.

Öbür tarafta Şianın Küleyliği adlı ve bir manada Şianın Buhari'si sayılan Küleyni el-Kafi'sinde İmam-ı Azam'ı lanetliyor. Şimdi şu kadere bakın. Herhalde bizim bugün tartıştığımız bu meselelerde sadece Anadolu Aleviliği diye bunu almak mesele, bunun derinlikleri var, oralara gidip dayanıyor. İmam-ı Azam'ın hayatı, mücadelesi, mesajı, mesaisi etrafında çok ciddi biçimde yoğunlaşmak lazım diye düşünüyorum.

3. Alevi Çalıştayı

Şimdi Aleviler kendilerini tabi tanımlamaları lazım. Şimdi burada bize Avrupa Birliği tarafından daha doğrusu Batı tarafından dayatılan şeyler var. Ben şahsen Türkiye'nin bir haçlı tasallutu olduğuna ciddi biçimde inanan adamlardan biriyim. Ve bu tasallut, Kurtuluş Savaşı süresince bizden alamadıklarını bugün içeride ayarladığı müsait zeminler ve kişilerle alıyor. Ben böyle inanan biriyim. Bir Müslüman olarak da bu ülkenin bir çocuğu olarak da.

Şimdi bu böyleyse, Alevilik meselesini kaşımaya ve bizim başımıza bunu dert vasıtası yapmaya devam edecekler. Şimdi bu, masanın altında servise hazır bekliyor. Kürt meselesi dediklerini istedikleri şekle getirdiklerinde bunu hemen çıkaracaklar. O halde biz bu teolojik meseleleri, bunlar uzun vadede sonuç verecek şeylerdir. Şimdi işin o tarafına bakalım. Ruhi Fiğlalı Hocam söyledi, cemevine mabet dediğiniz zaman adam bunlara derhal Avrupa müktesebatına uygun olarak azınlık statüsü verecek. Şimdi o tamam ama bir başka tarafı var. Biz böyle bir şey demeyelim diye, bu defa din adına yalan söylemeyelim ve tevhilata gitmeyelim. Nedir o? İslam resmi mabet fikrine karşı olan bir dindir. Bu bugün burada hiç telaffuz edilmedi. Mabet başka, mabetsiz din olmaz ama resmi mabet başkadır. Ne demek resmi mabet, o mekanın dışında ibadet yapamazsın. Orada ibadete memur edilmiş adam dışında, kimse ibadeti kotaramaz. Ve o ibadeti kotaranların resmi bir sıfatı, sınıfı ve kisvesi olur. Kur'an bunları yıkmıştır. Bunların hiç biri yoktur. Mescit kavramı vardır. Onu da İslam'ın muazzez peygamberi tarif etmiştir. Mescit bütün yeryüzüdür. Sürekli mescit statüsünde hiçbir mekanı İslam kabul etmez. Cami bu manada mescit değildir, toplantı yeridir. Hazreti Peygamber orayı karargah olarak da kullanmış, hatta spor ve musiki icra edilmiştir. Buhari'yi açın okuyun.

Affedersiniz, size bunu derken yani edebe aykırı bir şey yapmak istemiyorum. Çünkü Diyanet bunları yayınladı ama bunlar bir biçimde birileri tarafından telaffuz edildi, böyle şey olur mu, o da nereden çıktı dedi. Senin yayınladığın Buhari'de var. Ve sen diyorsun ki, Hazreti Peygamberin bir şeyi buyurması bir yana bir şeyi görüp de ses etmemesi, ona karşı çıkmaması taklidi sünnet yoluyla sünneti oluşturur.

3. Alevi Çalıştayı

Kardeşim burada var, işte hepsi birden var; fiili, takriri, kavli. Hatta Hazreti Ebu Bekir gibi bir zatı, mescitte icra edilen musikili gösteriye karşı çıktığı için durdurmuştur onu. Bunları koyuyorsun oraya, bunların icabını yap.

Şimdi kalkalım mescitlere sportif faaliyetler, musiki koyalım demiyoruz. Burada bize bir espri bırakılmıştır. Cami İslam'ın resmi mabedi falan değil, şimdi namaz kılacaksa camide kılsın, yok böyle bir şey ya. Hiçbir Müslüman camide namaz kılmaya mecbur değildir. Namazını istediği yerde kılar. Hazreti Peygamberin ümmetinin diğerlerinden bir farkı da bütün yeryüzünde ibadetini yapabilesidir. Allah'a nerede temizlenip yaklaşırsa diyor, orada ibadetini yapar. Cami katkı sağlar, artı değerler getirir. Sosyal hayatı daha yukarı boyutlara çeker. Bunların hepsi tamam ama İslam'ın resmi mabedi camidir, böyle bir şeyi Kur'an'a kabul ettirmek bana göre mümkün değil.

O halde bir Alevi veya falan filan mezhebin mensubu, kendi anlayışına göre toplandığı yerde namazını kılar. Mescit olarak kullanır orayı...

Ama biz bunu bugün öne çıkarır, buralara da mabet diyorlar, statüsünü verirsek, bu defa başımıza ciddi dert açarız. Onu söylemeyeceğiz. Yolu ne? Yine benim düşüncem bu, bu çok uzun vadeli bir düşüncedir. Ben Diyanet İşleri Başkanlığı'nın imam maaşı dağıtan bir kurum olmaktan çıkarılmasını, yeniden yapılandırılmasını ve ibadeti kotaran insanlara milletin parasından maaş vermesini bir defa İslam'a tümünden aykırı buluyorum. Bunun kaldırılması lazım.

Şimdi Alevi niye cemevi ibadethane olsun diye dayatıyor, para alacak. Şey söyledi bana, siz camidekine para vermeyin dedi, bizim hiçbir talebimiz kalmaz. Bunun için, ama haklı, vergisini veriyor adam. Dolayısıyla bunun İslam'a göre olmazsa olmazını yapmalı bu ülke. Makyajla bu iş gitmez, bunun temel noktasına gitmek lazım. İki katrilyon para namaz kıldırın insanlara veriliyor. Bu namazların geçerliliğini bile İslam fıkına göre tartışmak lazım.

3. Alevi Çalıştayı

Bunu yaparsınız, bu uzun vadede yapılacaktır ama sonuçta çözüm budur. Yoksa adamın senin namaz kıldığın yerde namaz olmaz, orası mabet değil, namaz olmaz... Hemen şimdi tabi denecek ki efendim namaz kılsın engel olan mı var? Kardeşim adam namaz kılsın da ben devamlı burada kılacağım diyor. Senin orada kıldırmanın adama da maaş vermek istemiyorum ben diyor. Bunun İslam'a aykırı ne tarafı var. Ama bunun bugün Türkiye'nin içinde bulunduğu durumu rahatsız eden bir tarafı var. O da bu insanların azınlık haline getirilip sonra da Türkiye'nin başına yara açılmasıdır.

Yalnız öbür tarafı da tartışmadan edemeyiz diye düşünüyorum ben.

Bu mesele, bugün için bana göre acizane kanaatim, teolojik söylemler ve tartışmalarla çözülmez. Bunları uzun vadeye yaymak lazım. Bugün bu çağdaş değerler ve laiklikle çözülür. Efendim, laiklik, Türkiye'de özgürlükçü bir laisizm, bunlar safsatadır arkadaşlar. Maraş'ta o insanları katleden, 38 insanı benzin döküp diri diri gün ortasında yakanlar laikler değildi. Ehlisünnetin dincileriydi. Efendim aldatıldılar. Canım ne biçim iştir, aldatılmasın o zaman.

KATILIMCI - Ya nereden biliyorsunuz Nuri bey? Uluorta konuşuyorsunuz, hiç bir şeyle, hiç ilgili bir şey de söylemiyorsunuz. Burada insanların sinirini bozmayın lütfen.

YAŞAR NURİ ÖZTÜRK - Sinir falan bozmuyoruz. Madımak olayında yakılan insanları kimin yaktığı devletin istihbarat arşivlerinde var. Bu tayin etmiştir. Kızmakla olmaz.

KATILIMCI - Lütfen yani onları bizde biliyoruz, yeri burası değil.

YAŞAR NURİ ÖZTÜRK - Biliyorsan o zaman dinleyeceksin. Ben de rahatsız oluyorum öyle olmuş olmasından. Ben de Alevi değilim, ben de rahatsız oluyorum ama böyle bu.

Canım efendim, sen müsaade et, şimdi müsaade et. Şimdi laiklik bunun çözümü olacaktır, işte çağdaş değerlerle... Onun işlemesi için

3. Alevi Çalıştayı

de biz Alevilerin problemlerini laikliğe gol atmak için kullanıyoruz zihniyetinin kaldırılması lazım.

Beyefendi buyrun o zaman, siz söyleyin. Ben konuşmayacağım.

MODERATÖR - Hocam devam edin lütfen. Devam edin Yaşar Nuri Bey.

YAŞAR NURİ ÖZTÜRK - Evet, tekrar ediyorum, teşekkür ederim. Laikliğe gol atmak için bir takım meşruiyet gerekçeleri hazırlayıp, Alevileri de burada kullanmak vicdani değildir ve Türkiye'nin geleceği için de İslam'ın geleceği için de hayırlı bir iş değildir. Laiklik bunu çözer ne demek, bir defa Kur'an dindarlığın, nam-ı diğer takvanın Allah ile insan arasında bir üstünlük ölçüsü olduğunu getirmiştir. Bir defa orada Kur'an adına bana göre ciddi bir yalan söyleniyor. Takva insanlar arasında her alanda ve her konuda, insanla insan arasında, Allah ile insan arasında tek üstünlük ölçüsüdür. Hayır, Kur'an böyle demiyor, ... diyor, ... kaydını koymuştur. Cümlelerin düz oluşumuna göre ... der çıkardı, daha fasih olurdu. Hayır, ... kaydını koymuş.

Şimdi bunu sen nereden icat ettin? Lütfen gidin Ragıp İsfani'nin Ezzeri Ayla mekarimi şeriasını okuyun. Bunlara temas eden bir yığın geçmiş alim vardır. Dindarlığı insanlar arası meselelerde ehliyet, hele bir de üstünlük ölçüsü yaparsanız, bittiniz, Kur'an'dan sizin hayatınıza rahmet gelmesi söz konusu değil. Ehliyet, adalet esas olacaktır.

İmam-ı Azam'dan bahsettik. İmam-ı Azam bunu işletmiştir. Bu şekilde belki adını koymadı ama imanı esas aldı ve ameli hiç işin içine sokmadı, çünkü o riyaya ve istismara müsaittir. Ama aldığı itham çok ağırdır. Namazsız, niyatsız bir din icat ediyor diye itham ettiler.

Hulasa, ben bitireyim son iki cümleyle Sayın Başkan.

Bizim bir defa genel çerçevede İslam'ın olmazsa olmazlarını belirlememiz lazım. Alevilikle münasebetler meselesi uzun vadede teolojik olarak tartışılır. O kardeşlik zaten vardır halk arasında. Siyasi manada da onun istenen noktaya gelmesi için gereken yapılır ama bugün Alevi

3. Alevi alıştayı

meselesini ben öyle zannediyorum ki bütün bu çalışmalara ilaveten ağdaş hukuk değerleri ve laikliğin ilkeleri işletilerek ozmek lazım. Aksi takdirde ya bir azınlık yaratacaklar yahut da bunu dayatarak bize zorla kamçıyla yaptıracaklar gibi görünüyor. Alevilerin bu noktalara itilmemesi temennisini ben burada arz ediyorum ve teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - çok teşekkür ederiz Sayın Yaşar Nuri Bey.

Ben alıştayın genel ilkelerine sadık kalmak adına Salim Beye, Yaşar Nuri Beyin hangi görüşlerine karşı olduğunu kısaca özetlemesini isterim. Bunu şunun için yapıyorum, yeni bir tartışma başlatmak için değil, siz de gergin olmaksızın, rahat bir üslupla anlatırsanız memnun oluruz. Çünkü burada biz hiç kimseyi kapatmak, susturmak istemiyoruz. Ama çok kısa lütfen, cevap hakkı doğurmadan. Siz sadece Madımak...

YAŞAR NURİ ÖZTÜRK - Cevap hakkı doğurmadan olur mu canım, belki doğacak, bilmiyoruz.

MODERATÖR - Hayır o da olabilir ama ben ancak böyle... Arzu ederseniz konuşmaya da bilirsiniz ama...

SALİM ÖĞÜT - Efendim, şu kadarını, tabi konuşmak istiyorum...

YAŞAR NURİ ÖZTÜRK - şunu da kayda geçirin Sayın Başkan, 50'yi aşkın veya 50'ye yakın insan konuştu. Konuşması kesilen ve ilk itiraz gören...

SALİM ÖĞÜT - Evet efendim, konuşmak istiyorum çok kısaca, vaktinizi almak istemiyorum.

Yaşar Nuri Beyin son kitabı, Allah ile Aldatmak kitabı üzerinde 6 ay çalıştım. Ve bu kitabım bu hafta yayınlandı, onun eleştirisi ve yarın da bir televizyon programında bu kitabın tanıtımı için çıkacağım ve konuşacağım.

Yaşar Nuri Beyin söylediklerinin hiçbirini anlamıyorum ve ne maksatla söylediğini bilmiyorum. En son, iyi ki bu fırsatı verdiniz,

3. Alevi Çalıştayı

tek bir örnek olarak takva konusu üzerinde, takva konusunda ... o kitabında öyle diyor, Kur'an'ın buyruğu diyor. Allah ile aldatmanın önüne geçmek için takvayı yani dindarlığı insanlar arasında üstünlük ölçüsü olmaktan çıkarmak, Kur'an'ın buyruğu bu diyor. Ondan sonra da koskoca kitabını aradım, taradım birkaç defa devirdim, yerine de bir şey koymuyor, koymadı. Şu anda madem karşı karşıya geldik soruyorum, takvanın yerine ne koyuyor acaba hocamız?

MODERATÖR - Buna ben izin vermem, neden... Hayır hayır, cevap hakkı doğmasın lütfen...

YAŞAR NURİ ÖZTÜR - Bu çok önemli, bu sorunun cevabı, o kitapta da var. Benim Kur'an açısından laiklik kitabımda da var ve kaynağını da veriyorum, İbn-i Hambel'dir.

SALİM ÖĞÜT - Ben kaynak sormuyorum efendim.

YAŞAR NURİ ÖZTÜR - Ne soruyorsunuz efendim, ben, bunları koyuyor işte İbn-i Hambel. Diyor ki, takvanın yerine ehliyeti koyacaksınız insanlar arası ilişkilerde.

SALİM ÖĞÜT - Dindarlık takvadır, ehliyet takvadır. Ehliyeti takvadan çıkarıyorsunuz.

MODERATÖR - Bu tartışma derinliği...

YAŞAR NURİ ÖZTÜR - O zaman namaz kılan adamların dindar olarak iftihar etmesini önleyemezsin.

SALİM ÖĞÜT - Deminden bu tarafa mescit hakkında söylediklerin, mescit hakkında ... diye başlayan ayeti kerimede, Allah mescitleri bina ettiriyor. Takva hakkında söylediklerini reddediyorum ve söylediklerinin tamamını da reddediyorum.

YAŞAR NURİ ÖZTÜR - Türkçeyi doğru bileceksin, resmi mabet başka, o başka.

MODERATÖR - Şimdi İsmail Kara Beye söz hakkı veriyorum.

3. Alevi Çalıştayı

İSMAIL KARA – Efendim, ben söz hakkımdan istinkaf edebilirim. Çünkü tartışmalar benim beklentilerim istikametinde cereyan etmediği için, konuşma talebinde bulunmadım ama adap gereği konuşmam gerekiyorsa, birkaç hususa işaret edeyim.

Birinci olarak işaret etmek istediğim husus, Türkiye'nin kendi Alevilik meselesiyle, bugün Türkiye'nin tartıştığı, bizim de tartıştığımız Alevilik meselesi arasında, yorumlara göre ciddiye alınabilecek bir mesafe olduğunu düşünüyorum. Türkiye'nin Alevilik meselesi 1923-24 ve 25 yıllarında dondurulmuş bir meseledir. Bu dondurulmuş mesele, tarikatların kapatılmasıyla alakalıdır. Ve son yıllarda söylenenin aksine Cumhuriyet dönemi din politikaları Aleviliği dönüştürmek konusunda hiç ilgilenmemiştir. Tersine Diyanet İşleri Başkanlığı, ilahiyat Fakülteleri dahil olmak üzere yapılan şey Sünniliği dönüştürmektir. Sünnilik üzerinde çok ciddi baskılar söz konusu olmuştur. Bu baskıların çok ciddi olarak algılanmamış olmasının sebebi, Türk halkındaki din-devlet algısıyla alakalıdır. Yani bu dönüştürme ameliyeleri eşit düzeyde vatandaşın vicdanına intikal etmemiştir.

1924-25 yıllarında dondurulan Alevilikle ilgili, aslında siyasi merkezin pek de itiraf etmediği, açıkça söylemediği fakat bildiği çok önemli bir husus vardır. O da Alevilik şehirleştikçe Sünnileşir. Bu Sünnileşme tipik bir Sünnileşme olmayabilir ama tarihi süreç böyle işlemiştir.

Ayrıca, çok önemli bir mesele daha var. Tarikatlar Türkiye'de Alevi meşreptir. Halidi Nakşiliği hariç, Müceddili Nakşiliği dahil bir Sünni, tırnak içerisinde tekkeye giderseniz, ayini takip ederseniz sonundaki duaya dikkat kesilirseniz, orada çok ünlü bir Alevi neşvini, Alevi meşreplikten öte bir neşvinin olduğunu görürsünüz.

Bunu şunun için söylüyorum aslında Osmanlı tecrübesinin Alevilik konusunda bulduğu çözümlerden birinin bu olduğunu düşünüyorum. Yani tarikatların bir tür Alevileşmesi yani Sünnilikten çıktılar manasında söylemiyorum bunu. Bu problemi çözmüştür büyük ölçüde. Köylerde ve dağ başlarında yaşayan Aleviler kısmen bunun dışındadır veya büyük ölçüde bunun dışındadır.

3. Alevi Çalıştayı

Şimdi efendim, bugün aslında Türkiye, bana sorarsanız, bunu biraz katı bulabilirsiniz, Türkiye kendi meselesi olarak Aleviliği tartışmıyor. Kendisine dayatılmış bir Aleviliği tartışıyor. Bu tartışılması gerekir hiç şüphesiz, kendisine dayatılmış bile olsa bunu tartışacak tabii. Bunu tartışmaktan kaçınmaz, fakat bu tespitin bir şekilde yapılmış olması lazım. Burada ilahiyat fakülteleri problemin, Türkiye'nin kendi problemi olarak tartışılması istikametinde ciddi bir katkıda bulunabilir. Ben gidişin bu istikamette olmadığı kanaatindeyim. Bugünkü toplantıdan edindiğim intiba da çok affınıza sığınarak, biraz böyle gibi geldi bana.

Şimdi efendim, Türkiye, Avrupa Birliği problemi dolayısıyla 1924-25'lerde dondurduğu İslam meselesini, Türkiye ile İslam arasındaki ilişkiyi yeniden tartışıyor. Laikliği de çok ciddi olarak tartışıyor. Türkiye'de laiklik tecrübesi çerçevesinde bu toplantıyı yapamazsınız. Bu toplantı Türkiye'nin laiklik meselesini yeni bir çerçevede tartıştığının göstergesidir. Ben buna karşı değilim, fakat burada gözden uzak tutulan husus, Türkiye'nin yeniden Türkiye-İslam ve Türkiye-laiklik meselelerinin, problemlerinin aslında tartışıldığı ve fakat Türkiye'yi taşıyacak bir seviyeye doğru gitmediği konusunda çok ciddi bir tereddüt sahibiyim.

Bunun için size bir iki örnek de vereyim. Mesela, Alevilik meselesinin ki bu tekrar ediyorum, Türkiye-İslam, Türkiye-laiklik meselesinin tartışılmasıdır. Üst başlık budur, bunu hiçbir zaman ihmal etmemek lazım. Mesela Alevilik meselesinin tartışılmış olması, Türkiye'deki din eğitimini olumsuz olarak etkiliyor. Buna karşı çıkacak ve dur diyecek olan ilahiyat fakülteleri olması lazım. Aksine, ilahiyat fakülteleri bu olumsuz gidişe katkıda bulunuyor. Yani din dersi kitapları, Sayın Genel Müdürümüz burada mı, din dersi kitapları kalbura dönmüş vaziyette. Programlar felaket yani bu din dersi, bakın burada Alevilik tartışmalarının olumsuz bir etki yaptığının altını çizmemiz lazım. Halbuki bu tartışmanın olumlu bir etki yapması istikametinde bir çaba ve bir yaklaşım ortaya, mesela Diyanet'le ilgili konu da bence böyledir. Yani Diyanet İşleri Başkanlığı aslında çok ciddi tartışılması lazım, Türkiye'de İslam ve laiklik meselelerinin yeniden gündeme geldiği bir

3. Alevi Çalıştayı

ortamda, fakat yine Alevilik tartışmaları Diyanet üzerinde ciddi, gerçekten Türkiye için hayati denebilecek tartışmaların önünü tıkayan bir fonksiyon icra ediyor. Ve yapılan tartışmalar çok zayıf bir çerçevede cereyan ediyor.

Dolayısıyla ilahiyat fakültelerinin Alevilik tartışmalarının Türkiye'deki dini hayat, dinle ilgili meseleler, laikliği de ben buna katıyorum, bunlar üzerindeki olumsuz etkisi konusunda hiçbir dikkat görmedim ben. Eğer varsa beni affedin. Halbuki bu çok önemli bir husustur ve bunun kuvvetli bir şekilde dile getirilmesi lazım. İş buraya intikal ettiği zaman hocalarımız ilahiyat fakültelerinin Alevilik konusunda kayda değer çalışmalar yapmadıklarını ancak son yıllarda bu çalışmaların arttığını söylediler. Bu değerlendirmeye katılıyorum. Çalışmaların çoğunun vasıfsız olduğunu düşünüyorum. Gördüklerim böyle, hepsini gördüğümü söyleyemem ama önemli bir kısmını gördüm. Buna rağmen bu vasıfsızlığın daha iyiye doğru gideceğini düşünüyorum. Fakat ilahiyat fakülteleri sadece Alevilikle, Alevilik konusuyla ilgili tembelliğiyle sınırlı değil. Bakın ilahiyat fakültelerinde Diyanet İşleri Başkanlığı üzerinde yapılmış hiçbir kayda değer çalışma yoktur.

Tarikatların aktüel durumu üzerine ilahiyat fakültelerinin yaptığı, Süleyman hocam biraz sesimi alçaltarak söyleyeyim, benim bildiğim hiçbir araştırması yoktur. Yani Türkiye'deki tarikatların aktüel durumu üzerindeki çalışmalar... Sosyoloji, siyaset bilimi alanında yapılan çalışmalardan benim gördüklerim çok zafiyetler taşımaktadır.

Efendim sabrınızı istismar etmemek için birkaç hususa daha işaret edeyim. Ben diyorum ki, Türkiye'deki akademik çevrelerin ve bu arada ilahiyat fakültelerini kapsayan çoğulculuk, bir arada yaşama, efendim diyalog gibi henüz araç olarak kullanılma durumları netleşmemiş, çok yenidir bunlar akademik literatürde, bunlar üzerinden biz Türkiye'de İslam meselesinin bir parçası olarak Alevilik meselesini konuşamayız. En azından konuştuğumuz zaman ahkam kesmekten ziyade, daha çok soru sorarak problem ... bir tavır sergilemeyi tercih etmemiz lazım diye düşünüyorum. Çünkü bu araçların yani bu çoğulculuk, bir

3. Alevi alıştayı

arada yaşama ve diyalog gibi gerçekten küreselleşme sonrası yani küreselleşme literatürü sonrası ki bu da malumunuz olduğu üzere çok çok yenidir, Alevilik problemini konuşurken, Türkiye’de din meselesini konuşurken en azından bizim bu araçları kullanmak konusunda biraz daha hassas davranmamız gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bunlar Türkiye’ye akıl almaz bir şekilde boca edildi, televizyon evliyalari tarafından. Ve bütün akademyayı, biz de dahil olmak üzere kuşatmış vaziyettedir.

Böyle ortada bırakayım efendim. Çok teşekkür ederim.

MODERATÖR - Evet, çok teşekkür ederiz Sayın Hocam.

Değerli konuklar oldukça uzun süreli bir toplantı gerçekleştirdik. Hepiniz için çok yorucu olduğunu biliyorum. Tek tek her birinize teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum. Önümüzdeki alıştaylar süresince sizden bu konuda katkı bekliyoruz. Elektronik ortamda bizimle elinizdeki malzemeleri, görüşleri, nerileri, bazı uyarıları mutlaka sizden almak istiyoruz. Bizi yalnız bırakmamanızı en son Sayın Kara’nın vurguladığı gibi bu konuda yeterince üzerinde donanım sahibi olmaksızın, yeterince kafa yormaksızın herhangi bir yanlışı gerçekleştirmekten bizi sakındırmanız için bize destek olmanızı arzu ediyoruz. Sonuçta sorun, lkemizin hepimizin bir sorunu olarak gözüküyor.

Tekrar her birinize saygılar sunuyorum, iyi akşamlar diliyorum, teşekkür ederim.

3. Alevi Çalıştayı

Çalıştay Katılımcıları (Alfabetik Sıra)

1. Ahmet Taşgın (Doç. Dr. Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Diyarbakır)
2. Aliye Çınar (Doç. Dr. Uludağ Üniversitesi- İlahiyat Fakültesi Bursa)
3. Arslan Türk (Tunceli Müftüsü-Tunceli)
4. Asım Yapıcı (Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Adana)
5. Cenksu Üçer (Dr. Diyanet İşleri Başkanlığı-Ankara)
6. Ejder Okumuş (Prof. Dr. Osman Gazi Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Eskişehir)
7. Erdal Baykan (Yrd. Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Van)
8. Ethem Ruhi Fiğlalı (Prof. Dr. Muğla Üniversitesi Eski Rektörü-Muğla)
9. Hamdi Mert (Emekli Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı-Ankara)
10. Hamza Aktan (Prof. Dr. Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanı-Ankara)
11. Hasan Onat (Prof. Dr. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Ankara)
12. Hayri Kırbaşoğlu (Prof. Dr. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi –Ankara)
13. Hüseyin Algül (Prof. Dr. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Bursa)
14. Hüseyin Yılmaz (Doç. Dr. Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Van)
15. İlhami Güler (Prof. Dr. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi – Ankara)
16. İrfan Aycan (Prof. Dr. Din Öğretimi Genel Müdürü-Ankara)
17. İsmail Kara (Prof. Dr. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-İstanbul)
18. İzzet Er (Prof. Dr. Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı-Ankara)
19. M. Akif Aydın (Prof. Dr. İSAM Başkanı-İstanbul)
20. M. Saim Yeprem (Prof. Dr. TDV-İLK SAY Başkanı-Ankara)
21. Mahmut Aydın (Prof. Dr. 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Samsun)
22. M. Ali Büyükkara (Prof. Dr. 18 Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Çanakkale)

3. Alevi Çalıştayı

23. Mehmet Çelenk (Dr. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Bursa)
24. Mehmet Erdoğan (Prof. Dr. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-İstanbul)
25. Mustafa Öztürk (Doç. Dr. Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Adana)
26. Ömer Özsoy (Prof. Dr. Goethe Üniversitesi- Frankfurt)
27. Saffet Sarıkaya (Prof. Dr. S. Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-İsparta)
28. Salim Ögüt (Prof. Dr. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Çorum)
29. Selim Eren (Doç. Dr. Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Sivas)
30. Sönmez Kutlu (Prof. Dr. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Ankara)
31. Süleyman Uludağ (Prof. Dr. Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Bursa)
32. Şinasi Gündüz (Prof. Dr. İstanbul Üni. İlahiyat Fak. Dekanı-İstanbul)
33. Vecdi Akyüz (Prof. Dr. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-İstanbul)
34. Yaşar Nuri Öztürk (Prof. Dr. Emekli Öğretim Üyesi - İstanbul)
36. Y. Mustafa Keskin (Doç. Dr. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-Elazığ)
37. Yılmaz Soyger (Yrd. Doç. Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fak.-İsparta)
38. Zeki Aslantürk (Prof. Dr. Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi-İstanbul)

3. Alevi alıştayı